

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿ
ವ್ಯಾಕರಣದ ಮೂಲತತ್ವಗಳು

(ಭಾಷಾಂತರ ಪಾಠಗಳು ಮತ್ತು ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹಗಳೊಡನೆ)

ಲೇಖಕರು :

ಪ್ರಾ. ಶ್ರೀಪಾದ ರಘುನಾಥ ಭಿಡೆ, ಎಂ. ಏ. ಸಾಹಿತ್ಯವಿಶಾರದ,
'ವಿಜಯ ಕಾಲೇಜು, ವಿಜಾಪುರ'

ಮುನ್ನುಡಿಕಾರರು : ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ, ಎಂ. ಏ. ಡಿ. ಲಿಟ್.
ಬನಾರಸ ಹಿಂದೂ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ.

ಅನುವಾದಕರು : ವಿದ್ವಾನ್ ಗು. ಜ. ಮಂಗಲಗಿ,
ಎಂ. ಏ. [ಮುಂಬೈ] ಬಿ. ಟಿ. (ಮದ್ರಾಸ.)

15 JUN 1953

ದಿ ಸ್ಕೂಡಂಟ್ಸ್ ಓನ್ ಬುಕ್-ಡಿಸ್ಟ್ರೀಬ್ಯೂಷನ್
ಧಾರವಾಡ

ಮುದ್ರಕರು:
ಆರ್. ಜಿ. ಹುಕ್ಕೇರಿ,
ಅಕ್ಷಯ ಪ್ರೆಸ್,
ಧಾರವಾಡ

ಎರಡನೇ ಸಂಸ್ಕರಣ. ೨೦೦೦ ಪ್ರತಿಗಳು ೧೯೫೨

ಈ ಆವೃತ್ತಿಯ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಪ್ರಕಾಶಕರ ಸ್ವಾಧೀನ.
ಪುನರ್ಮುದ್ರಣ, ಭಾಷಾಂತರ, ಇತ್ಯಾದಿ ಎಲ್ಲ ಹಕ್ಕುಗಳು ಲೇಖಕರ ಸ್ವಾಧೀನ.

ಪ್ರಕಾಶಕರು :
ದಿ ಸ್ಟೂಡಂಟ್ಸ್ ಓನ್ ಬುಕ್ ಡಿಪೋ,
ಧಾರವಾಡ

ಮುನ್ನುಡಿ

(ಮರಾಠಿಯಿಂದ ಅನುವಾದಿತ)

ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ, ಈಗ ವಿಜಯಪುರದ ವಿಜಯ ಕಾಲೇಜದಲ್ಲಿ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯ ಅಧ್ಯಾಪಕರೂ ಆದ ಶ್ರೀ. ರ. ಭಿಡೆ, ಎಂ. ಎ. ಇವರು ಬರೆದ ಅರ್ಧ ಮಾಗಧಿ ಭಾಷೆಯ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ನಾನು ಬಹುಶಃ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಓದಿ ನೋಡಿದ್ದೇನೆ. ಇತ್ತೀಚೆಗೆ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಮ್ಯಾಟ್ರಿಕ್ ಪರೀಕ್ಷೆಗೆ ಅರ್ಧ ಮಾಗಧಿಯನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವರು. ಮತ್ತು ಉತ್ತರಗಳನ್ನು *ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೆ ಬರೆಯುವರು. ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸವು ಇಂತಹ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳಿಂದ ಸುಲಭವೂ ಅನಂದದಾಯಕವೂ ಆಗುವದು. ಇಲ್ಲಿಯ ವರೆಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗಾಗಿ ಅಥವಾ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗಾಗಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ವ್ಯಾಕರಣಗ್ರಂಥಗಳು—ಉದಾಹರಣೆಗಾಗಿ-ನನ್ನ A manual of Ardhamagadhi Grammar ಅಥವಾ ಕೊಲ್ಹಾಪುರದ ಡಾ. ಘಾಟಗೆಯವರ Introduction to Ardhamagadhi, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಇಂಗ್ಲೀಷು ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಿಗಾಗಿ ಅಧ್ಯಯನಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟ ಗ್ರಂಥಗಳು ಯಾವಾಗಲೂ ಹೆಚ್ಚು ಅಪೇಕ್ಷಿಸತಕ್ಕವುಗಳೇ ಸರಿ. ಪ್ರಾ. ಭಿಡೆಯವರ ಗ್ರಂಥವು ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಬೇಕು ಮತ್ತು ಹಾಗೆ ಅದೀತು ಎಂದು ನನ್ನ ಬಲವಾದ ಆಶೆಯಿದೆ.

ಪ್ರಾ. ಭಿಡೆಯವರು ವ್ಯಾಕರಣದಂತಹ ನೀರಸ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸುಲಭಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ರಚಿಸಿದ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳೂ ವಿದ್ವಾಂಸರಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲವಾದರೂ 'ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅಪವಾದ ಇರಲೇಬೇಕು' ಎಂಬ ನ್ಯಾಯದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ಈ ವಿಷಯವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಪ್ರಾ. ಭಿಡೆಯವರ ಈ ಗ್ರಂಥಕ್ಕೆ ನಾನು ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಕೋರುತ್ತೇನೆ.

ಕಾಶೀವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯ —

ಪರುಶರಾಮ ಲಕ್ಷ್ಮಣ ವೈದ್ಯ

* ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಿ ಎಂದಿರುವದನ್ನು 'ಮಾತೃಭಾಷೆ' ಎಂದು ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ.

— ಅನುವಾದಕ.

ನಿವೇದನ

ಶಾಲಾಂತ ಪರೀಕ್ಷೆಯವರೆಗಿನ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯ ಮೂಲಕವಾಗಿಯೇ ಕಲಿಯುವ ಮತ್ತು ಕಲಿಸುವ ಏರ್ಪಾಡು ಆಗಬೇಕು ಎಂಬ ಮಾತು ಇದೀಗ ಸರ್ವಮಾನ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಅಪ್ರಕಾರದ ಅನುಕೂಲತೆಯೂ ಈಗ ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಬಹುತರವಾಗಿ ಆಗಿದೆ. ಉಚ್ಚ ಶಿಕ್ಷಣದಲ್ಲಿಯೂ ಮಾತೃಭಾಷೆಯು ಶಿಕ್ಷಣದ ಮಾಧ್ಯಮವಾಗಬೇಕು ಎಂದು ಇದೀಗ ಬೇಡಿಕೆ ಆರಂಭವಾಗಿದ್ದು, ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಯಿಂದ ಅದು ತೀವ್ರವೇ ಕಾರ್ಯರೂಪದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಸಂಭವವೂ ಇದೆ. ಇಂಥ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ವಿಷಯಗಳನ್ನೇಲೆ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಬರೆಯಲ್ಪಡುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇದೊಂದು ಚಿಕ್ಕ ಪ್ರಯತ್ನವಾಗಿದೆ.

ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲೆಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ನೇಲಿನ ಎರಡು ಇಯತ್ತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯನ್ನು ಐಚ್ಛಿಕವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವ ಸೌಲಭ್ಯವು ೧೯೩೭ ರಿಂದ ಆಗಿದೆ. ಅಂದಿನಿಂದ ಸುಮಾರು ಹತ್ತುವರುಷಗಳ ವರೆಗೂ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಡುವ ಒಂದೂ ಪುಸ್ತಕವು ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿ ಬರೆಯಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಅಂತಹ ಪ್ರಯತ್ನಗಳಾದರೂ ಅವು ಕೇವಲ ಟಿಪ್ಪಣಿಯ ಸ್ವರೂಪದವಾಗಿದ್ದವು. ಅದ್ದರಿಂದ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ. ಘಾಟೆಗೆ ಇವರ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಾಕರಣ ಪುಸ್ತಕಗಳನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಬೇಕಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಈ ಪುಸ್ತಕಗಳು ಉತ್ತಮವಿರುವಬಗ್ಗೆ ಸಂಶಯವೇ ಇಲ್ಲ. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷ್‌ನಲ್ಲಿದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಾಕರಣದಂತಹ ವಿಷಯವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಲು ಮಾತೃಭಾಷೆಯಿಂದ ಬರೆದ ಪುಸ್ತಕದಷ್ಟು ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಇವು ಉಪಯೋಗವಾಗಲಾರವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ಈ ಕೊರತೆಯನ್ನು ದೂರಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾನು ೧೯೪೭ ರಲ್ಲಿ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದೆನು. ಸುಮಾರು ಒಂದುವರೆ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಅದರ ಕನ್ನಡ ಭಾಷಾಂತರವಾಯಿತು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಶಿಕ್ಷಕರೂ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದಲೇ ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ಅವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಸುಯೋಗವುಂಟಾಯಿತು.

ಎರಡನೆಯ ಅವೃತ್ತಿಯ ವಿಶೇಷಗಳು.

ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು, ಸ್ನೇಹಿತರು, ಶಿಕ್ಷಕ ಬಂಧುಗಳು ಇವರೆಲ್ಲರ ಸೂಚನೆಗಳನ್ನು ಪರಾಮರ್ಶಿಸಿ ಈ ಅವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಾಗ ಕೆಳಗಿನ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

(೧) ಪಾಠಗಳ ರಚನಾಕ್ರಮವನ್ನೂ ಅಭ್ಯಾಸದಲ್ಲಿಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನೂ ಬದಲಿಸಿದ್ದು ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಅವಶ್ಯವಾದ ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹವನ್ನು ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪಾಠದಲ್ಲಿ ಆಕಾರಾದಿ ಕ್ರಮದಿಂದ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

(೨) ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಮಾಸ ಪ್ರಕರಣಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚು ವಿಸ್ತಾರಗೊಳಿಸಿದೆ.

(೩) ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿಯ “ ಭಾಷಾಂತರ ” ವೆಂಬ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

(೪) ಸುಮಾರು ೨೦೦೦ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಕೊನೆಗೆ ಅಕಾರಾದಿಕ್ರಮದಿಂದ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದು ಯಾವ ದಾದರೂ ವಾಕ್ಯ ಮುಂತಾದ್ದರ ಅರ್ಥವಾಗಲು ಬೇಕಾಗುವ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಈ ಚಿಕ್ಕ ಶಬ್ದ ಸೂಚಿಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವನೆಂದು ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಹೇಳಬಹುದು.

ವರ್ಣವಿಚಾರ ಮತ್ತು ಶಬ್ದವಿಚಾರ ಈ ವಿಭಾಗಗಳ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವಾಕ್ಯವಿಚಾರವೆಂಬ ಪ್ರಕರಣವು ಅಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆನಿಸುವದು ಸಹಜವದೆ. ವಾಕ್ಯರಚನೆಯ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳನ್ನು ಶಬ್ದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿಭಾಗಗಳನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಆಯಾ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಪುಟಗಳು ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತೆ ಎಲ್ಲದನ್ನೂ ವಾಕ್ಯವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಡದೆ ಸಂಕ್ಷೇಪವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಮತ್ತು ಶಬ್ದವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರದಿರುವಂತಹವುಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರಕವೆಂದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯಾಸದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇಷ್ಟು ಸಾಕು ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೂ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ವಿವರಗಳು ಬೇಕು ಎಂದು ಸೂಚನೆಗಳು ಬಂದರೆ ಮೂರನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಲಾಗುವದು.

ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ, ಎಂ. ಏ. ಡಿ. ಲಿಟಾ. ಪ್ರಾ. ರಂ. ದ. ವಾಡೇಕರ, ಎಂ. ಏ. ಮತ್ತು ಪ್ರಾ. ನಾ. ಅ. ಗೋರೆ ಈ ಎಲ್ಲ ಗುರುವರ್ಯರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಯುವ ಸುಯೋಗದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಲಾಭವೂ, ಅವರು ಮೇಲಿಂದಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವೂ ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆಯಲು ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವಾದವೆಂದು ಹೇಳದಿರನು. ಪ್ರಾ. ವಾಡೇಕರ, ಪ್ರಾ. ಗೋರೆ, ಮತ್ತು ಪ್ರಾ. ಪಟವರ್ಧನ ಇವರು ಪುಸ್ತಕಕ್ಕೆ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟು, ಮತ್ತು ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಇವರು ಮುನ್ನುಡಿ ಬರೆದು ಕೊಟ್ಟು ನನಗೆ ಬಹಳ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರೂ, ಸಹೋದ್ಯೋಗಿಗಳೂ ಅದ ಪ್ರಾ. ವಿ. ಬಾ. ಇನಾಮದಾರ ಎಂ. ಏ. ಇವರು ವಿನೇಚನದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಮುದ್ರಣ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ನಿದೋಷವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಅವರ ಸೂಚನೆಗಳು ಅತ್ಯಂತ ಮೌಲಿಕವಾಗಿದ್ದರೂ ಎಲ್ಲವನ್ನೂ ನನಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಾ. ಇನಾಮದಾರರ ವಿನೇಚಕ ದೃಷ್ಟಿ ಮತ್ತು ಶಬ್ದ-ಅರ್ಥಗಳ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶೋಧಿಸುವ ಮಾರ್ಮಿಕತೆ ನನಗೆ ಬಹಳ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾ. ವಾ. ತ್ರೈ. ಸಾಕುರೀಕರ, ಎಂ. ಏ.; ಪ್ರಾ. ದ. ತ್ರೈ. ಸಾಕುರೀಕರ. ಎಂ. ಎ.; ಎಲ್. ಎಲ್. ಬಿ. ಶ್ರೀ. ಪಾ. ನಾ. ಮುಳೆ, ಬಿ. ಏ. ಬಿ. ಟಿ. ಮತ್ತು ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದಕ -ವಿದ್ವಾನ್ ಗು. ಜ. ಮಂಗಲಗಿ ಎಂ. ಏ.; ಬಿ. ಟಿ. ಇವರೆಲ್ಲರ ಸೂಚನೆಗಳ ಉಪಯೋಗವು ನನಗೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಈ ಪುಸ್ತಕಕ್ಕಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಹಾಯಕ ಗ್ರಂಥಗಳ ಯಾದಿಯನ್ನು ಬೇರೆಡೆಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಶಬ್ದ ಸೂಚಿಯನ್ನು ತಯಾರಿಸುವಾಗ ನನ್ನ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ ಮಿತ್ರರಾದ ಶ್ರೀ. ಕೃ. ವಿ. ದೇಶಪಾಂಡೆ ಇವರ ನೆರವು ತುಂಬಾ ಆಗಿದೆ.

ಮಾಡರ್ನ ಬುಕಾಡಿಪೊದವರು ಎಂದಿನಂತೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಸುವ ಹೊಣೆಯನ್ನು ಹೊತ್ತು ಕೊಂಡರು ಮತ್ತು ಚಿತ್ರಶಾಳಾ ಪ್ರೆಸ್ಸಿನವರು ಅಲ್ಪಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಸುಂದರವಾಗಿಮುದ್ರಿಸಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಮಾಡರ್ನ ಬುಕಾಡಿಪೊದ ಕರ್ತವ್ಯಕುಶಲಸಂಚಾಲಕರಾದ ಕೈ. ನಾರಾ ಯಣರಾವ ಭಿಡೆಯವರು ಇದೀಗ ಇಲ್ಲವೆಂದು ನನಗೆ ಅತ್ಯಂತ ದುಃಖವಾಗುತ್ತದೆ. ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಗೊಳಿಸಿದ ಶ್ರೇಯಸ್ಸು ಕೈ. ವಾ. ಶ್ರೀ ಭಿಡೆಯವ ರದು. ಯುದ್ಧೋತ್ತರ ಬಂದ ತುಟ್ಟಿಯಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಟಿಸುವ ಜವಾಬ್ದಾರಿ ಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು ಕಠಿಣವೇಸರಿ. ಅಂತಹ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕೈ. ವಾ. ಭಿಡೆಯವರು ಮುಂದೆ ಬಂದು ಈ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿದರು ಮತ್ತು ಈ ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯು ಪ್ರಕಟವಾಗುವ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರು ಇಲ್ಲವೆಂದು ವಿಷಾದವಾಗುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅವರ ಪತ್ನಿ ಶ್ರೀ. ಕಮಲಾಬಾಯಿ ಭಿಡೆ, ಮತ್ತು ನನ್ನ ಸ್ನೇಹಿತರಾದ ಶ್ರೀ. ಪ್ರ. ಕಾನಿಟಕರ, ಎಂ. ಎ. ಇವರು ಕೈ. ವಾ. ಭಿಡೆ ಇವರು ಕಣ್ಮರೆಯಾದ ಕೊರತೆಯು ಅನಿಸದಂತೆಯೂ ಮತ್ತು ಮೊದಲಿನಂತಹ ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದಲೇ ಪುಸ್ತಕ ಪ್ರಕಾಶನದ ಜವಾಬ್ದಾರಿಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡರು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ವ್ಯಕ್ತಿಗಳು, ಸಂಸ್ಥೆ, ಗ್ರಂಥಗಳು ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಲೇಖಕರು ಇವರೆಲ್ಲರ ಅಭಾರವನ್ನು ನಾನು ಮನ್ನಿಸುತ್ತೇನೆ.

ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಅಭ್ಯಾಸದಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮತ್ತು ವಾಚ್ಛಯ ಇವುಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಓದುಗರಿಗೆ ಅಭಿರುಚಿಯು ಸ್ವಲ್ಪಾದರೂ ಉಂಟಾದರೆ ನಾನು ಕೃತಕೃತ್ಯನಾದೆನೆಂದು ತಿಳಿಯುವೆನು.

ನಿಜಾಪುರ

ಶ್ರೀ. ರ. ಭಿಡೆ

೧-೧೧-೧೯೫೧

ಅನುವಾದಕರ ಮಾತು

ಇದು ಎರಡನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಾದರೂ ಮೊದಲನೆಯ ಆವೃತ್ತಿಯಿಂದ ಸಂಪೂರ್ಣ ಭಿನ್ನವಾಗಿದ್ದು ಅನೇಕ ಹೊಸ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದೆ. ಮೂಲ ಲೇಖಕರು ಹೇಳಿದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತುಂಬಾ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದೆ. ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದದ ಶೈಲಿಯು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದೆ. ಅರ್ಥ ಮಾಗಧೀ ಭಾಷಾಭ್ಯಾಸಿಗಳು ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿ ಕೊಳ್ಳುವರೆಂದು ನಂಬಿದ್ದೇನೆ. ಈ ಅನುವಾದಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟ ಪ್ರಾ. ಶ್ರೀ. ರ. ಭಿಡೆಯವರಿಗೂ ಪ್ರಕಾಶನಗೊಳಿಸಲು ಮುಂದೆಬಂದ ದಿ ಸ್ಕೂಡಂಟ್ಸ್ ಓನ್ ಬುಕಾಡಿಪೋ ಧಾರವಾಡದವರಿಗೂ ತುಂಬಾ ಅಭಾರಿಯಾಗಿದ್ದೇನೆ.

೧-೩-೧೯೫೨

— ಗು. ಜ. ಮಂಗಲಗಿ

ಡಾ. ಎಸ್. ಸಿ. ನಂದಿಮಠ.

ಎಂ. ಏ., ಪಿ. ಎಚ್. ಡಿ. (ಲಂಡನ್)

ಪ್ರಿನ್ಸಿಪಲ್, ಬಸವೇಶ್ವರ ಕಾಲೇಜು. ಬಾಗಲಕೋಟೆ.

ಪ್ರಾ. ಶ್ರೀ. ರ. ಭಿಡೆಯವರು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ವ್ಯಾಕರಣವನ್ನು ಶ್ರೀ. ಗು. ಜ. ಮಂಗಲಗಿಯವರು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಅನುವಾದಿಸಿರುವರು. ಮೂಲ ಗ್ರಂಥದ ಮುನ್ನುಡಿಯಲ್ಲಿ, 'ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರವರು ಪ್ರಾ. ಭಿಡೆಯವರು ವ್ಯಾಕರಣದಂತಹ ನೀರಸ ವಿಷಯವನ್ನು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಸುಲಭ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ,' ಎಂದು ಅಂದಿರುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಬದಲಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀಯವನ್ನು ಮಾಧ್ಯಮಿಕ ಶಾಲಾಂತರರೀಕ್ಷೆಗೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲು ಬರುವಂತೆ ಸೌಲಭ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಸುಮಾರು ೧೫ ವರುಷಗಳಾದವು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಇದರ ಲಾಭವನ್ನು ಪಡೆದಿರುವರು ಮತ್ತು ಪಡೆಯುತ್ತಿರುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಈ ವಿಷಯದ ಮೇಲೆ ಗ್ರಂಥಗಳಿರುವುದು ಕಡಿಮೆ. ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಂತಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸರಿಯಾಗಿ ಮನನ ಮಾಡಿಕೊಂಡರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀಯ ಉಚ್ಚ ಅಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ತಳಹದಿಯಾದಂತಾಗುವದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳೂ ಶಿಕ್ಷಕರೂ ಈ ಪುಸ್ತಕದ ಲಾಭಪಡೆಯುವರೆಂದು ಭರವಸೆ.

ಬಾಗಿಲುಕೋಟೆ.

ಶಿ. ಚಿ. ನಂದಿಮಠ.

೧೪-೭-೧೯೫೨.

ಅನುಕ್ರಮಣಿಕೆ

೧	ಅರ್ಧಮಾಗಧಿ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಿಂಹಾವಲೋಕನ	೧-೭
೨	ವರ್ಣವಿಚಾರ	೮-೪೪
	(ಅ) ವರ್ಣ ಮಾಲೆ	೮
	(ಆ) ಸ್ವರಗಳು	೯
	(ಇ) ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು	೧೩
	(ಈ) ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು	೨೪
	(ಉ) ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿ ...	೩೫
	(ಊ) ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ಸುಲಭಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳು ...	೩೯
	(ಋ) ಸಂಧಿವಿಚಾರ	೪೧
೩	ಶಬ್ದವಿಚಾರ	೪೫-೧೯೨
	(೧) ಶಬ್ದವಿಚಾರ	೪೫
	(೨) ಶಬ್ದಗಳ ಕೋಷ್ಟಕ	೪೮
	ಪಾಠ ೧ ವರ್ತಮಾನಕಾಲ	೪೯
	ಪಾಠ ೨ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು	೫೫
	ಪಾಠ ೩ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು	೬೦
	ಪಾಠ ೪ ಇ ಮತ್ತು ಔ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು	೬೪
	ಪಾಠ ೫ ಓ ಮತ್ತು ಔ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು	೭೦
	ಪಾಠ ೬ ಭೂತಕಾಲ	೭೫
	ಪಾಠ ೭ ವಿಶೇಷಣಗಳು	೭೯
	ಪಾಠ ೮ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ	೯೩
	ಪಾಠ ೯ ಸರ್ವನಾಮಗಳು	೧೦೦
	ಪಾಠ ೧೦ ಅಜ್ಞಾರ್ಥ ಮತ್ತು ವಿದ್ವಾರ್ಥ	೧೦೭
	ಪಾಠ ೧೧ ಅನಿಯಮಿತ ನಾಮಗಳು	೧೧೫
	ಪಾಠ ೧೨ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಕರ್ಮಣಿ ಮತ್ತು ನಾಮಧಾತುಗಳು	೧೨೨
	ಪಾಠ ೧೩ ಧಾತುಸಾಧಿತ-ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ	೧೩೧
	ಪಾಠ ೧೪ ಧಾತುಸಾಧಿತ-ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ...	೧೩೯
	ಪಾಠ ೧೫ ಧಾತುಸಾಧಿತ-ವಿದ್ವಾರ್ಥ, ಕರ್ಮಣಿ ಮುಂ	೧೪೮

	(ಅ) ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು	...	...	೧೬೦
	(ಆ) ಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯಗಳು	...	...	೧೬೧
	(ಇ) ಕೃದಂತಗಳ ಉಪಯೋಗ	...	....	೧೬೧
	ಪಾಠ ೧೬ ಅವ್ಯಯಗಳು	...	...	೧೬೨
	ಪಾಠ ೧೭ ಪ್ರಯೋಗ ವಿಚಾರ	...	...	೧೬೯
	ಪಾಠ ೧೮ ಸಮಾಸ ವಿಚಾರ	....	....	೧೭೯
	(ಅ) ಸಮಾಸಗಳ ಪಟ್ಟಿ	...	....	೧೯೨
೪	ವಾಕ್ಯವಿಚಾರ	....		೧೯೩-೧೯೮
	(ಅ) ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ	....	...	೧೯೩
	(ಆ) ವಾಕ್ಯರಚನೆ	....	....	೧೯೩
	(ಇ) ವಿಭಕ್ತಿ ವಿಚಾರ	...	...	೧೯೬
೫	ಪರಿಶಿಷ್ಟಗಳು	....		೧೯೯-೨೦೧
	(ಅ) ಕೆಲವು ರೂಢಿಯ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು...	...	...	೧೯೯
	(ಆ) ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿಯ ಇಂಗ್ಲೀಷ್-ಕನ್ನಡ			
	ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳು	....	...	೨೦೦
೬	ಶಬ್ದಕೋಶ	....		೨೦೨-೨೩೭
	ಒಪ್ಪೋಲೆ	...	...	೨೩೮

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳ ಸಿಂಹಾನಲೋಕನ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆ ಇಂದು ಕೇವಲ ಗ್ರಂಥಸ್ಥವಾಗಿದ್ದರೂ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದ ಭಾಷೆಯಾಗಿತ್ತೆಂಬದನ್ನು ಮರೆಯಲಾಗದು. ಜನತೆಯಲ್ಲಿಯ ಉಚ್ಚಾರಭೇದದಿಂದ ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಭಾಷೆಯ ಸ್ವರೂಪವೇ ಬದಲಾಗುವದುಂಟು. ಆಗ ಅಂತಹ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಪ್ರತ್ಯೇಕವಾಗಿಯೇ ವಿಚಾರಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಇದುವೇ ಭಾಷಾಪ್ರಭೇದಗಳಿಗೆ ಕಾರಣವಾಗುವದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಉಚ್ಚಾರಗಳು ಕ್ಲಿಷ್ಟವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅದು ಬಳಿಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೂ ಉಚ್ಚ ವರ್ಣದವರನ್ನುಳಿದು ಇತರರಿಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಮತ್ತು ಶುದ್ಧವಾಗಿ ಮಾತನಾಡುವದು ಅಸಾಧ್ಯವಾಗಿತ್ತೆಂದೇ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಉಚ್ಚಾರ ಭೇದದಿಂದ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ವಿವಿಧ ರೂಪಗಳು ತಲೆ ಮೋರುವದುಂಟು. ಈ ಉಚ್ಚಾರ ಭೇದಕ್ಕೆ ದೇಶ ವಿಭೇದವೂ ಜಾತಿ ಉದ್ಯೋಗ ಮೊದಲಾದವೂ ಕಾರಣವಾಗುವವೆಂದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಈ ಪ್ರಭೇದವನ್ನು ಇಂದು ಕಾಣಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತವು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಬಳಕೆಯ ಭಾಷೆಯಾಗಿರುತ್ತಿರುವಾಗ ವಿವಿಧ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆದು ಪ್ರಾಕೃತವಾಯಿತು. ಕಾಲಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇಶಭೇದದಿಂದ ವಿವಿಧ ಪ್ರಾಕೃತಗಳುಂಟಾದವು.

ಕೆಲವು ವಿದ್ವಾಂಸರು ‘ಸಂಸ್ಕೃತ’ ಮತ್ತು ‘ಪ್ರಾಕೃತ’ ಈ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯ ಧಾತ್ವರ್ಥವನ್ನು ವಿಮರ್ಶಿಸುತ್ತ ಪ್ರಾಕೃತವು ಮೊದಲು ಇರಬೇಕೆಂದೂ ಆನಂತರ ಶುದ್ಧ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಹೊಂದಿ ಸಂಸ್ಕಾರ ಪಡೆದು ಸಂಸ್ಕೃತವಾಯಿತೆಂದೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಈ ಯುಕ್ತಿವಾದವು ಸರಿಯಾಗಿ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಇತಿಹಾಸ ಮತ್ತು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದರೆ ಎಷ್ಟು ಇತರ ಅನೇಕ ಪ್ರಮಾಣಗಳನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಪ್ರಾಚೀನವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಅದನ್ನು ಸಿದ್ಧ ಮಾಡಿ ತೋರಿಸುವದು ಇಲ್ಲಿ ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪ್ರಾಂತಿಕ ಭೇದವೇ ಪ್ರಾಕೃತವೆಂದಂತಾಯಿತು. ಈ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆಗಿನ ಪ್ರಾಂತ ಭೇದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವದು ಯುಕ್ತವು. ಆರ್ಯಾನತದಲ್ಲಿ ಈ ರೀತಿಯ ವಿಭಾಗಗಳು ಇದ್ದವೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು.

(೧) ಶೂರಸೇನ— ದಿಲ್ಲಿ, ಆಗ್ರಾ, ಮಥುರೆಯ ಸುತ್ತಲಿನ ಪ್ರದೇಶ.

(೨) ಪಿಶಾಚ—ಸಂಜಾಯದ ಉತ್ತರಭಾಗ ಮತ್ತು ವಾಯವ್ಯ ಸರಹದ್ದಿನ ಪ್ರಾಂತ.

(೩) ಮಗಧ—ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಬಿಹಾರ.

(೪) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ—ನರ್ಮದೆಯ ದಕ್ಷಿಣದ ಪ್ರದೇಶ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತದ ಹೆಸರೇ ಭಾಷೆಯ ಹೆಸರಾಗುವದು. ಬಂಗಾಲೀ, ಸಿಂಧೀ ಮೊದಲಾದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶೂರಸೇನೀ, ಪೈಶಾಚೀ, ಮಗಧೀ ಮತ್ತು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಎಂದು ಪ್ರಾಕೃತ ಭೇದಗಳಾದವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇವು ನಾಲ್ಕು ಮುಖ್ಯವಾದ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚು ಮಹತ್ವವಿದೆ. ವರರುಚಿ, ಹೇಮಚಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರು ಮೊದಲು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದ ಎಲ್ಲ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಆಮೇಲೆ ಇತರ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಅದರಿಂದ ಹೇಗೆ ಭಿನ್ನವಾಗುವವು ಎಂಬುದನ್ನು ಹೇಳುತ್ತ ಹೋಗಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು “ಶೇಷಂ ಪ್ರಾಕೃತವತ್” ಎಂದು ಮುಗಿಸುತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಈ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ತೋರುತ್ತ ಬಂದು ಅವಾಚೀನ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ಭಾಷೆಗಳುಂಟಾದವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದಿನ ಹಿಂದೀ, ಮರಾಠೀ, ಗುಜರಾಥೀ ಇವುಗಳಿಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೂ ಇರುವ ನಡುವಿನ

ಸ್ಥಿತಿಯೆ ಪ್ರಾಕೃತವೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಾಕೃತದ ಒಂದ ಮಿಶ್ರ ಸ್ವರೂಪವಾಗಿದೆ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯ ಹುಟ್ಟು ಮತ್ತು ಬೆಳವಣಿಗೆ.

‘ಅರ್ಥ’ ಮತ್ತು ‘ಮಾಗಧೀ’ ಎಂಬ ಎರಡು ಪದಗಳಿಂದಾದ ಸಾಮಾಸಿಕ ರಬ್ಧವು ‘ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ’ ಯಾಗಿದೆ “अर्थ मागध्याः” ಎನ್ನುವದರಿಂದ ಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯ ಅರ್ಥ ಲಕ್ಷಣವುಳ್ಳದ್ದೆಂದು ಅರ್ಥವನ್ನು ಸ್ಥೂಲವಾಗಿ ಹೇಳುವದೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ‘ಅರ್ಥ’ ಇದು ಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಗೆ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಾಗಿ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರದೆ ‘ಮಗಧ’ ದೇಶಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳದ್ದಾಗಿರುವುದು ತಿಳಿದು “अर्थ मगधस्येयम्” ಎಂದು ಅದರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಯುವದು ಯುಕ್ತವಾದುದು. ಮತ್ತು ‘पोराणमद्धमागहमासानिययं हवइ सुत्तं’ ಮತ್ತು ‘मगहद्वविसयमासानिवद्धं अद्धमागहं’ ಎಂಬ ಎರಡು ಮೂಲಗಳಿಂದ ಈ ವಿಚಾರವು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುತ್ತದೆ. ಮಗಧ ದೇಶದ ಕೆಲವೊಂದು ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿರುವದರಿಂದ ಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯ ಕೆಲವು ಲಕ್ಷಣಗಳು ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಮಾಗಧೀ ಪ್ರಾಕೃತಕ್ಕಿಂತಲೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದೊಡನೆ ಇದರ ಹೋಲಿಕೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಇದೊಂದು ವಿಚಿತ್ರವೇ ಸರಿ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಗಧ ಪ್ರಾಂತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗವೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ಮೂಲ ಸ್ಥಾನವೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಮಾಗಧೀ ಮತ್ತು ಶೌರಸೇನೀ ಭಾಷೆಗಳೊಡನೆ ಅದರ ಸಂಬಂಧ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರಬೇಕು. ಆದರೆ ದೂರದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದೊಡನೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸಾಮ್ಯವು ತೋರುವದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂ. ೩೦೦ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗಧದೇಶದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಬರಗಾಲವಾಗಲು ಅನೇಕ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳು ಅಲ್ಲಿಂದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದದ್ದು ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೆ ಇವರು ನೆಲೆಸಿದುದರಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರಭಾವವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಆಗಲು ಅವಕಾಶವಾಯಿತು.

ಪ್ರಾಕೃತದ ಉತ್ಪತ್ತಿಕಾಲ.

ಕ್ರಿಸ್ತಶಕದ ಎರಡನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಗಳು ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಭಾಂಡಾರಕರರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ

ಬರುವ ಪ್ರಾಕೃತವೂ, ಮತ್ತು ಜೈನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತವೂ ಕ್ರಿಸ್ತರಕದ ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉಂಟಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಡಾ. ಚತರ್ಜಿಯವರೂ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ 'ಅಪ್ಪಘೋಷ' ವೆಂಬ ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೈನ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ಉಲ್ಲೇಖವಿದ್ದು ಈ ನಾಟಕದ ಕಾಲವು ಕ್ರಿಸ್ತರಕದ ಒಂದನೆಯ ಶತಮಾನವೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಜೈನ ಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿಯ ಭಾಷೆಯೂ ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೫ ರ ಸುಮಾರದ ಮಧುರೆಯ ಶಿಲಾಲಿಪಿಯ ಭಾಷೆಯೂ ಸರಸ್ವರ ಹೋಲಿಕೆಯುಳ್ಳವಾಗಿವೆ. ಇದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ಶ. ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ೪ ನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಅಂತ್ಯಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯು ತಲೆದೋರಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಯಾಕಂದರೆ ಯಾವದೊಂದು ಭಾಷೆಯು ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಬಳಸಲ್ಪಡಲು ಅದು ಮೊದಲು ಎರಡು ಮೂರುನೂರು ವರ್ಷವಾದರೂ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗಿರಬೇಕು.

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಮತ್ತು ಜೈನಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಮತ್ತು ಜೈನಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಎರಡೂ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಒಂದೇಯಾಗಿರಬೇಕೆಂದು ಅನಿಸುವುದುಂಟು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಎರಡರಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಹೋಲಿಕೆ ವಿಶೇಷವಾಗಿದೆ. ಎರಡೂ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಜೈನ ವಾಚ್ಯಯವು ದೊರೆಯುವದು. ಆದರೂ ಇವೆರಡರಲ್ಲಿ ಅಂತರವಿಲ್ಲದಿಲ್ಲ. ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಭೇದಗಳಿವೆ. ಪಠಮಚರಿಯಂ, ಸಮರಾಚಚ್ಚಕಹಾ, ಮೊದಲಾದ ಚರಿತ್ರಾತ್ಮಕವಾದ ಲಲಿತವಾಚ್ಯಯವು ಜೈನಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರೀ ಪ್ರಾಕೃತದಲ್ಲಿದೆ. ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯು ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದು ಆರ್ಷ (ಋಷಿಪುಣೀತ) ಭಾಷೆ ಎನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದು. ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಜೈನರ ಧಾರ್ಮಿಕಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಈ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿವೆ. ಹೀಗೆ ವಿಷಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಈ ಎರಡೂ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟ ಭೇದವಿದೆ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ವಾಚ್ಯಯ.

ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಜೈನರ ಧಾರ್ಮಿಕಗ್ರಂಥಗಳೆಲ್ಲ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಅವು ಒಟ್ಟು ೪೬ ಇವೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೂ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ. ಈ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಭಾಗಮಾಡುವರು.

(೧) ಅಂತ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨)

ಆಯಾಂಗ (ಆವಾಂಗ); ಸೂರ್ಯಗಂಧ (ಸೂತ್ರಗಂಧ); ಠಾಂಗ (ಸ್ಥಾನಾಂಗ); ಸಮವಾಯಂಗ (ಸಮವಾಯಂಗ); ವಿಯಾಹಪಣ್ಣತಿ (ವಿಯಾಹಪಣ್ಣತಿ ಅರ್ಥವು ಭಗವತೀಮೃತ); ನಾಥಾಧರ್ಮಕಹಾಂ (ಜ್ಞಾತೃಧರ್ಮಕಹಾಂ); ಉವಾಸಗದಸಾಂ (ಉಪಾಸಕದಶಾ:); ಅಂತಗಡದ-
ಗಾಂ (ಅಂತಗಡದಶಾ:); ಅಣುತರೋವಾಹ (ಅನುತರೋಪಪಾತಿಕ); ಪಣ್ಣವಾಗರಗಾಂ (ಪಣ್ಣ-
ವಾಗರಗಾಂ); ವಿವಾಗಸುಂ (ವಿವಾಗಮೃತ) ಮುಂತಾದಿವಾ (ದಿವಿವಾ);'

(೨) ಉಪಾಂಗ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨)

ಅವಿವಾಹ (ಅವಿವಾಹ); ರಾಜಪಣ್ಣತಿ (ರಾಜಪಣ್ಣತಿ); ಜೀವಾಜಿವಾಭಿಗ-
ಮಸುತ (ಜೀವಾಜಿವಾಭಿಗಮಸುತ); ಪಣ್ಣವಾಗ (ಪಣ್ಣವಾಗ); ಸೂರ್ಯಪಣ್ಣತಿ (ಸೂರ್ಯಪಣ್ಣತಿ);
ಜಮ್ಬದ್ವಿಪಣ್ಣತಿ (ಜಮ್ಬದ್ವಿಪಪಣ್ಣತಿ); ಚಂದ್ರಪಣ್ಣತಿ (ಚಂದ್ರಪಣ್ಣತಿ); ನಿರಯಾವಲಿ;
ಕಪ್ಪವಡಿಂಸಿಂ (ಕಪ್ಪವಡಿಂಸಿಂ); ಪುಷ್ಪಿಯಾಂ (ಪುಷ್ಪಿಯಾಂ); ಪುಷ್ಪಚೂಲಿಯಾಂ (ಪುಷ್ಪಚೂಲಿಯಾಂ);
ವಹ್ನಿದಸಾಂ (ವಹ್ನಿದಸಾಂ).

(೩) ಪುಷ್ಪಿಣಿ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೧೨)

ಚತುರಂಗ (ಚತುರಂಗ); ಅಂತರಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ (ಅಂತರಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ); ಭಕ್ತಪರಿಜ್ಞಾ
(ಭಕ್ತಪರಿಜ್ಞಾ); ಸಂತಾರ (ಸಂತಾರ); ತಂಡುಲವೇಶಾಲಿಯ (ತಂಡುಲವೇಶಾಲಿಯ); ಚಂದ್ರಾವಿಜ್ಞಾ
(ಚಂದ್ರಾವಿಜ್ಞಾ); ದೇವೀದತ್ತವ (ದೇವೀದತ್ತವ); ಗಣಿವಿಜ್ಞಾ (ಗಣಿವಿಜ್ಞಾ); ಮಹಾಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ
(ಮಹಾಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ); ವೀರತ್ವ (ವೀರತ್ವ).

(೪) ಛೇದಸೂತ್ರ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೨)

ನಿಸಿಹ (ನಿಸಿಹ); ಮಹಾನಿಸಿಹ (ಮಹಾನಿಸಿಹ); ಛೇದವಹಾರ (ವ್ಯವಹಾರ);
ಆಚಾರದಸಾಂ (ಆಚಾರದಶಾ:); ವೃಹತ್ಕಲ್ಪಸೂತ್ರ; ಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ (ಪಚ್ಚಕ್ಷಾಣ).

(೫) ಮೂಲ ಸೂತ್ರ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೨)

ಉತ್ತರಜ್ಞಾನ (ಉತ್ತರಜ್ಞಾನ); ಆವಸ್ಥಾ (ಆವಸ್ಥಾ); ದಸವೇಶಾಲಿಯ (ದಶ-
ವೇಶಾಲಿಯ); ಪಿಂಡ [ಪಿಂಡ] ನಿಜ್ಜುತಿ (ಪಿಂಡ [ಪಿಂಡ] ನಿಜ್ಜುತಿ).

(೬) ಇತರ (ಗ್ರಂಥ ಸಂಖ್ಯೆ ೨)

ನಂದಿಸುತ (ನಂದಿ ಸೂತ್ರ); ಅಣುಯೋಗದಾರಸುತ (ಅಣುಯೋಗದಾರ ಸೂತ್ರ).

* ಕೊನೆಯ ಗ್ರಂಥವು ಈಗ ಉಪಲಬ್ಧವಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ಭಾಷೆಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಉಂಟಾದ ಪ್ರಾಕೃತಗಳ
 ಶ್ಲೋಕದಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದು
 ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಇದ್ದಂತೆ ಹಲವು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು
 ಕೊಂಡರೂ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಉಚ್ಚಾರ ಸುಗಮತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ
 ವ್ಯತ್ಯಾಸಮಾಡಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಇವರಿಂದ ಪ್ರಾಕೃತದ ಪ್ರತಿಷ್ಠೆಯು
 ಉಳಿದು ಸ್ವತಂತ್ರ ಭಾಷೆಯಾಗಿ ಬೆಳೆಯಲು ಅವಕಾಶವಾಗಿದೆಯೆನ್ನ
 ಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ
 ಸಂಬಂಧ ಹತ್ತದ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳೂ ಉಂಟು. ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಪ್ರಾದೇಶಿಕ
 ಭಾಷೆಯಿಂದ ಸೇರಿರಬೇಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಯಾವುದೊಂದು ಭಾಷೆಯು
 ಯಾವ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬರುವದೋ ಆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ರೂಢವಾದ
 ಭಾಷೆಯಿಂದ ಅನೇಕ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿಕೊಳ್ಳುವುದುಂಟು. ಇದಲ್ಲದ ರಾಜ
 ಕೀಯ ವ್ಯವಹಾರದ ಅಥವಾ ರಾಜಭಾಷೆಯ ಪ್ರಭಾವವೂ ಭಾಷೆಯಮೇಲೆ
 ಆಗದಿರದು. ಇಂದಿನ ಕನ್ನಡನನ್ನೇ ನೋಡಿದರೂ ಅದರಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಮರಾಠಿ-
 ಉರ್ಮಿ, ಪರ್ಷಿಯನ್, ಇಂಗ್ಲೀಷು ಮೂಲವಾಗಿರುವ ಶಬ್ದ ರೂಪಗಳು, ಸೇರಿರು
 ವದೂ ವಾಕ್ಯರಚನೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವುಗಳ ರೀತಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮವಾಗಿ
 ಬೆರೆತಿರುವದೂ ಕಂಡುಬರುವದು. ಹೀಗೆ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದ
 ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಲವಾಗಿರುವ ಸಂಸ್ಕೃತೇತರ ಭಾಷೆಗಳಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು
 ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೆ ಆಶ್ಚರ್ಯವಲ್ಲ. ಇಂತಹ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಮೂಲ
 ವನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಹುಡುಕುವದೂ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಈ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಭಾಷಾ
 ವಿದರು ದೇಶೀ ಅಥವಾ ದೇಶ್ಯ ಶಬ್ದಗಳೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಅರ್ಥ
 ಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಈ ಪ್ರಕಾರದ ದೇಶ್ಯ ಶಬ್ದಗಳೂ ಉಂಟು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ
 ಕೆಲವು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲದಿಂದಲೇ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಆದರೆ ಅವುಗಳ
 ಸ್ವರೂಪವು ಆ ಒಗೆಯ ಯಾವ ಸುಳಿವೂ ಹತ್ತದಷ್ಟು ಬದಲಾಗಿರುವುದರಿಂದ
 ದೇಶ್ಯವೆಂದು ಹೇಳಿಕೊಂಡು ಹೋಗಿದ್ದಾರೆಂದೂ ಅನ್ನಬಹುದು. ಇದಲ್ಲದೆ
 ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳು 'ದ್ರಾವಿಡಭಾಷೆ'ಗಳಿಂದ ಬಂದಿರಲೂ ಸಾಕು. ಹೀಗೆ
 ಸಂಸ್ಕೃತಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ಹತ್ತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ 'ದೇಶೀ' ಎಂದು ಹೇಳಿ
 ಬಿಡುವುದುಂಟು. ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಹಿಂದೀಯರಿಗೆಲ್ಲ 'ನೇಟಿವ್ಸ್' ಎಂದು
 ಹೇಳಿದಂತೆ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ಶಬ್ದ ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು.

ಶಬ್ದಗಳು

ತತ್ಸಮ	ತದ್ಭವ	ದೇಶೀ ಅಥವಾ ವೇದ್ಯ
ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಏನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಮೆಯಾಗದೆ ಬಂದ ಶಬ್ದಗಳು.	ಉಚ್ಚಾರ ಸುಗಮತೆಯ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರ್ಣವ್ಯತ್ಯಾಸವಾಗಿ ಉಂಟಾದ ಶಬ್ದಗಳು.	ಸಂಸ್ಕೃತ ಮೂಲವು ಸಿಕ್ಕಿ ದಿರುವ ಶಬ್ದಗಳು.
ಉದಾ: - ದೇವ, ಕಮಲ, ನರ ಮುಂತಾದವು.	ಮೃಗಸ್ಸ [ಮೃಗ್ಯ] ಪುರಿಸ [ಪುಸ್ತ] ವಾಣರ [ವಾನರ] ಮುಂತಾದವು.*	ಉದಾ: ಬಪ್ಪ, ಬೊಕ್ಕಡ ಮುಂತಾದವು.†

ಕನ್ನಡ ಶಬ್ದಸಂಪತ್ತಿಯೂ ಇದೇ ತೆರನಾಗಿರುವುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

* ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿವೆ.

† ಈ ಬಗೆಯ ಶಬ್ದಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಈವೆ.

ವರ್ಣವಿಚಾರ

ವರ್ಣಮಾಲೆ.

ಅಕ್ಷರಗಳಿಂದ ಶಬ್ದವಾಗುವದು. ಒಂದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಅಕ್ಷರಗಳಿರಬಹುದು. ಅಕ್ಷರದ ಸೂಕ್ಷ್ಮ ರೂಪವೇ ವರ್ಣವೆನಿಸುವದು. ವರ್ಣವು ಭಾಷೆಗೆ ಅವಿಭಾಜ್ಯವಾದ ಪರಮಾಣುವಿದ್ದಂತೆ. ಆದರೆ ವರ್ಣದಲ್ಲಿಯೂ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳುಂಟು. ಸ್ವಂತ್ರವಾದ ಅಥವಾ ಸ್ವಯಂಪೂರ್ಣವಾದ ಉಚ್ಚಾರವುಳ್ಳವುಗಳು ಮತ್ತು ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಣದ ಸಹಾಯದಿಂದ ಪೂರ್ಣ ಉಚ್ಚಾರ ಪಡೆಯತಕ್ಕವುಗಳು. ಮೊದಲಿನವುಗಳು ಸ್ವರಗಳೆಂದೂ ಎರಡನೆಯವುಗಳು ವ್ಯಂಜನಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವವು.

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯ ವರ್ಣಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದವುಗಳು. ಆದರೆ ಉಚ್ಚಾರ ಸೌಲಭ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕೆಲವು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರದ ಯಾವ ವರ್ಣವೂ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗದ ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವಾಗುವದು. ಇಂಥ ವರ್ಣಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಇಂಥದೇ ಬರುವದೆಂದು ಕೆಲವು ಸ್ಥೂಲ ನಿಯಮಗಳಿದ್ದರೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅಪವಾದಗಳೂ ಇವೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಯಾವುದೊಂದು ಭಾಷೆ ಮೊದಲು ಮಾತಿನಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹಾರದಲ್ಲಿ ಬೆಳೆಯುವದು. ಅದು ಬೆಳೆಯುತ್ತ ಬಂದು ಗ್ರಂಥಸ್ಥವಾಗಹತ್ತಲು ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರು ಕೆಲವೊಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾದ ಸಾಮ್ಯಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಮಾಡುವರು. ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದು ಈ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಹೊಂದದ ಪ್ರಯೋಗಗಳೇ ಅಪವಾದಗಳೆನಿಸುವವು.

ವರ್ಣವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡುವಾಗ ನಾವು ಕೆಳಗಿನ ಮೂರು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಅವುಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಹೇಗೆ ಆಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

(೧) ಸ್ವರ (೨) ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನ (೩) ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನ.

ಸ್ವರಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಸ್ವರಗಳು : — ಅ, ಆ, ಇ, ಔ, ಉ, ಋ, ೠ, ಌ, ಍, ಂ, ಋ, ೠ.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿ ಸ್ವರಗಳು : — ಅ, ಆ, ಇ, ಔ, ಉ, ಋ, ೠ.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಸ್ವರಗಳು : — ಋ, ೠ, ಌ, ಍ ಮತ್ತು ಂ.

ಉ ಕಾರಕ್ಕೆ ಋ ಕಾರದಂತೆ ದೀರ್ಘವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಉ ಕಾರವು ಋ ವ್ಯಂಜನದೊಡನೆ ಋಌ ಎಂಬ ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ತೋರುವುದು. ಆದುದರಿಂದ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ಉಪಯೋಗವು ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ಅಡ್ಡಿಯಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಋ, ಌ ಇವು ಉಚ್ಚಾರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಂ ಔ ಇವು ಸಂಯುಕ್ತ ಸ್ವರಗಳೆನಿಸುವುದರಿಂದಲೂ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಋ, ಌ ಇವೂ ಸಂಯುಕ್ತ ಸ್ವರಗಳಾದರೂ (ಅ + ಇ ಮತ್ತು ಉ + ಉ) ಅವು ಇ, ಉ ಗಳ ದೀರ್ಘಗಳಂತೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವು. ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಸಂಯುಕ್ತವ್ಯಂಜನವಿದ್ದಾಗ ಅವುಗಳ ಉಚ್ಚಾರವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ-ಋತ್ರ>ಋತ ; ಂಠ>ಂಠ.

ಅ, ಇ, ಉ — ಶುದ್ಧ ಹ್ರಸ್ವ ಸ್ವರಗಳು

ಆ, ಔ, ಋ — ಶುದ್ಧ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಗಳು.

ಋ ಮತ್ತು ಌ — ಹ್ರಸ್ವ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರಗಳು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಕೂಡ ಬರಬಹುದು. ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಯಾವದು ಬರುವದೆಂಬದಕ್ಕೆ ನಿಶ್ಚಿತ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗದಿದ್ದರೂ ವ್ಯವಹಾರದಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಯಾವ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಯಾವದು ಬರುವದೆಂಬದನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಕೋಷ್ಟಕದಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿರದ ಸ್ವರಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ

ಉದಾಹರಣೆಗಳು

*ಕ್ರ	ಅ	ಛೃತ>ಛಯ (ಛಾಪ್ಪ); ತೃಣ>ತಣ (ಡುಲ್ಲು), ತೃಣಾ>ತಣಹಾ (ನೀರಡಿಕೆ), ಮೃತ>ಮಯ (ಸತ್ತ), ಕೃತ-ಕಯ, ಕಡ.
ಕ್ರ	ಇ	ಮೃಗ>ಮಿಗ (ಜಿಗರೆ), ಮಾತೃ ಮಾಙ (ತಾಯಿ), ಶೃಂಗಾರ>ಸಿಙ್ಗಾರ (ಸಿಂಗಾರ), ನೃಪ-ನಿವ (ಅರಸ), ಶೃಂಗ-ಸಿಂಗ (ಕೋಡು),
ಕ್ರ	ಉ	ಮಾತೃ>ಮಾಙ (ತಾಯಿ), ಪಾತ್ರವ್ಯ-ಪಾಙಸ (ಮುಳ್ಳೆ), ಋತು>ಊತ (ಮುತು), ಭ್ರಾತೃ>ಭಾಙ (ಅಣ್ಣ - ತಮ್ಮ), ವೃತ್ತಾಂತ>ಊತ್ತಂತ (ಸಮಾಚಾರ).
ಕ್ರ	ರಿ	ಋಣ>ರಿಗ (ಸಾಲ), ಋಷಭ-ರಿಸಹ (ಎತ್ತೆ), ಋಪಿ>ರಿಸಿ, ಋದ್ಧ-ರಿದ್ಧ.
ಳ	ಙ್ಕಿ	ಕಲ್ಪತ>ಕಿಲಿತ್ತ, ಕಲ್ಪಪಿ-ಕಿಲಿತ್ತಿ,
಼಼	಼಼	ವೈರ>ವೇರ, ವೈಯ>ವೇಜ, ಶೈಲ-ಸೇಲ (ಸರ್ಪತ), ಘೋರಾಂತ>ಘರಾವಣ,
಼಼	ಅಙ್ಕಿ	ಕೈಲಾಸ>ಕಙ್ಕಿಲಾಸ, ದೈತ್ಯ>ದಙ್ಕಿ, ದೈವ-ದಙ್ಕಿ, ಚೈತ್ಯ>ಚಙ್ಕಿ (ಜಿನಮಂದಿರ).
ಌ	ಌ	ಔಷಧ>ಔಸಹ, ಕೌತುಕ>ಕೌತಯ, ಗೌರ-ಗೋರ, ಕೌಮುದಿ>ಕೌಮುಙ್ಕಿ (ಬೆಳ್ಳೆಂಗಳು).

*ದೀರ್ಘ ಕ್ಷ ಕಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಬದಲೆ ಕಡಮೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು. ಕ್ಷ ಕಾರಕ್ಕೆ ಆಗುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೇ ಕ್ಷ ಕಾರಕ್ಕೂ ಆಗುವದುಂಟು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪ್ರಕಾರವಲ್ಲದೆ ಕ್ಷ ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಅಸಿಯಮಿತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಆಗುವವು. ಉದಾ : ಕ್ಷ>ಕ್ವ; ಗೃಹಾತಿ>ಗೃಹಙ್ಕಿ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಶಬ್ದದ ಮೊದಲು ಇರುವ ಕ್ಷ ಕಾರಕ್ಕೆ ರಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು. ಉದಾ : ಕ್ಷಪಿ-ರಿಸಿ. ಕ್ಷಭ>ರಿಸಹ ಮುಂ. ಅದೇ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಶಬ್ದಾರಂಭದ ಕ್ಷ ಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಬೇರೆ ಸ್ವರವೂ ಬರುವದು. ಉದಾ : ಕ್ಷಪಿ>ಙ್ಕಿ; ಕ್ಷದ್ಧಿ>ಙ್ಕಿ; ಕ್ಷಭ>ಊಹ; ಕ್ಷಚ್ಚ>ಊಚ್ಚ ಮುಂ.

ಔ ಅ ಕೌಶಲ>ಕುಸಲ; ಪೌರ>ಪುರ (ಪಟ್ಟಣ) :
ಗೌಡ>ಗುಡ; ಪೌರುಷ>ಪುರುಷ.

ಔ ಆ ಗೌರವ>ಗೌರವ.

ಇತರ ಸ್ವರವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ, ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿರದ ಸ್ವರಗಳ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವು ಹೇಗಾಗುವದೆಂಬುದನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಸ್ವರವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಗೆ ಬರುವಾಗ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು. ಇದಕ್ಕೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಇಂತಹ ರೂಪಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದು ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವುದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳ ರೀತಿ ತಿಳಿಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಮಾದರಿಗೆಂದು ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ

ಸ್ವರ	ಸ್ವರ	ಉದಾಹರಣೆಗಳು
ಅ	ಆ	ಸಮೃದ್ಧಿ>ಸಾಮಿಧ್ವಿ; ಪ್ರವಚನ>ಪಾವಯಣ; ಪ್ರಮುಖ>ಪಾಮೋಖ.
ಅ	ಇ	ದತ್ತ>ದಿತ್ತ; ಪಕ್ವ>ಪಿಕ್ಕ; ಮಥ್ಯಮ>ಮಜ್ಜಿಮ.
ಅ	ಉ	ಸರ್ವಜ್ಞ>ಸರ್ವಜ್ಞು; ಕೃತಜ್ಞ>ಕಯನ್ತು.
ಅ	ಋ	ಶಯ್ಯ>ಸೇಜಾ; ಅತ್ರ>ಉತ್.
ಅ	ಌ	(ನೋದಲಕ್ಷರ ಲೋಪವಾಗುವದು) ಅಲಾಬ್>ಲಾಙ; ಅರಣ್ಯ>ರಣ್ಣ; ಅಪಿ>ಪಿ.
ಆ	ಅ	ಯಥಾ>ಜಹ; ತಥಾ>ತಹ.
ಆ	ಇ	ಸದಾ>ಸಹ; ಆಚಾರ್ಯ>ಆಹರಿಯ.
ಆ	ಋ	ಗ್ರಾಹ್ಯ>ಗೇಜ್ಞ; ಮಾತ್ರ>ಮೇತ್ತ.
ಆ	ಌ	ಆದ್ವಿ>ಆಹ್ಲ; ಆಲಿ>ಆಲಿ.
ಇ	ಅ	ಹರಿತ್ರ>ಹಲಹಿ; ಶಕುನಿ>ಸುಞ.
ಇ	ಉ	
ಇ	ಋ	ಪಿಂಡ>ಪೇಞ; ಸಿನ್ದೂರ>ಸೇನ್ದೂರ; ಮಿರಾ>ಮೇರ.

ಇ	೦	(ಸ್ವರಲೋಪ) ಇತಿ > ತಿ, ತಿ.
ಇ	ಇ	ಪಾನೀಯ > ಪಾಣಿಯ; ಅಲೀಕ > ಅಲಿಯ; ತೃತೀಯ > ತದ್ವ.
ಇ	ಉ	ಜೀರ್ಣ > ಜುಣ
ಇ	ಏ	ಕೀದೃಶ > ಕೇರಿಸ; ಆಪೀಡ > ಆಮೇಲ; ನೆಡ > ನೆಡು.
ಉ	ಅ	ಮುಕುಲ > ಮಠಲ; ಮುಕುಟ > ಮಠ; ಗರುಕ > ಗರು.
ಉ	ಐ	ಪುರುಷ > ಪುರಿಸ; ಭುಕುಟ > ಭಿಠಡಿ.
ಉ	ಒ	ಪುಷ್ಕರ > ಪೊಕ್ಕರ; ಪುಷ್ಕರಿಣಿ > ಪೊಕ್ಕರಿಣಿ; ಮುಢರ > ಮೊಗರ; ತುಂಡ > ತೊಂಡ.
ಉ	೦	(ಲೋಪ) ಉದಕ > ದಗ.
ಊ	ಉ	ಕೌತೂಹಲ > ಕೊತುಹಲ.
ಊ	ಏ	ನುಪುರ > ನೆಠರ.
ಊ	ಒ	ಕುರ್ಪರ > ಕೊಪರ; ಮೂಲ > ಮೊಲ; ತಾಮ್ಬೂಲ > ತಂಬೂಲ.
ಏ	ಐ	ಏಕ > ಏಕ > ಐಕ.
ಒ	ಉ ಊ	ಒಘ > ಉಘ; ಸೌಖ್ಯವಾಸ > ಸುಖಾಸ.

ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಈ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಿಗೆ ನಿಶ್ಚಿತವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವದಿಲ್ಲವೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗುವದು. ಆದರೂ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಅನೇಕ ಅಪವಾದಗಳಿರುವವೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯದಲ್ಲಿಡಬೇಕು.

(೧) ಮುಂದೆ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನವಿದ್ದರೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ—ಕ್ಷೇತ್ರ > ಕ್ಷೇತ; ಮೋಕ್ಷ > ಮೊಕ್ಕ. (ಕನ್ನಡದ ಎ, ಒ ಗಳಂತೆ ಉಚ್ಚರಿಸಬೇಕು.)

(೨) ದೀರ್ಘ ಸ್ವರವು ಅನುಸ್ವಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಅದು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ—ಇದಾನಿಮ್ > ಇದಾಣಿ; ಮಾಸ > ಮಸ.

(೩) ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಮೊದಲನೆಯ ಪದದ ಅಂತ್ಯಸ್ವರವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ— ಮಿಕ್ಷಾಕಾಲ > ಮಿಕ್ಕಕಾಲ; ನದೀತಟಾಕ > ನಡಿತಲಾಯ.

(೪) ಯಾವದೊಂದು ಪದದ ಮೇಲೆ ದೆಚ್ಚು ಜೋರು ಕೊಡಬೇಕಾಗಿದ್ದರೆ ಅದರ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಾಗುವದು. ಉದಾ— ಉದಾ— ಉದಾ—

ಖಿನ್ಯಾಮೇವ ಮುಂ. ಅದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೀರ್ಘವು ಹ್ರಸ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ—
ಕುಲಾಲ>ಕುಲಲ; ಅನೀಕ>ಅಣಿಕ; ಅನ್ಯಥಾ>ಅನ್ಯಹ.

ವಿಸರ್ಗ.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗದ ಉಪಯೋಗವೇ ಇಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅದು ಉಚ್ಚಾರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವೆನಿಸುವದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗವು ಶಬ್ದದ ಕೊನೆಗೆ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವದು. ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗವಿರುವ ಶಬ್ದಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳೊಡನೆ ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ ವಿಸರ್ಗವು ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುವದೆಂಬುದನ್ನು ಮೊದಲು ತಿಳಿಯುವಾ.

(೧) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಶಬ್ದ ಅಥವಾ ಪದದ ಕೊನೆಗೆ ಅಥವಾ ಬಂದರೆ ಅದು ವಿಸರ್ಗವಾಗುವದು. ಅಂತ್ಯವಿಸರ್ಗದಹಿಂದೆ ಆ ಇದ್ದರೆ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ಕೂಡಿ ಆ ಆಗುವದು.

ಉದಾ—ದೇವ:>ದೇವೋ; ನರ:>ನರೋ; ತತ:>ತತೋ; ಯತ:>ಯತೋ; ಪುಣ:>ಪುಣೋ; ಅತ:>ಅತೋ; ಪ್ರಾತ:>ಪ್ರಾತೋ; ಅಹ:>ಅಹೋ; ಸರ್ವತ:>ಸರ್ವತೋ ಮುಂ.

* ಅದರೆ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಾವ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸರ್ಗದ ಹಿಂದೆ ಆ ಇದ್ದರೂ ಆ ಆಗದೆ ಏ ಆಗಿರುವದು. ಉದಾ—ಅಖ:>ಅಹೇ; ರಹ:>ರಹೇ; ಇವ:>ಇವೇ; ಪುರ:>ಪುರೇ ಮುಂ.

(೨) ಅಂತ್ಯ ವಿಸರ್ಗದ ಹಿಂದೆ ಆ ದ ಹೊರ್ತಾಗಿ ಬೇರೆ ಸ್ವರವಿದ್ದರೆ ಅದು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ—ದೇವಾ:>ದೇವಾ; ನರಾ:>ನರಾ.

* ಅಂತ್ಯವಿಸರ್ಗದ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರವು ೩ ಅಥವಾ ೪ ಇದ್ದರೆ ವಿಸರ್ಗವು ಲೋಪವಾಗುವದಲ್ಲದೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಾಗುವದು.

ಉದಾ—ತರು:>ತರು; ಗುರು:>ಗುರು; ಮುನಿ:>ಮುನಿ; ಸಾಧು:>ಸಾಧು; ಗಿರಿ:>ಗಿರಿ ಮುಂ.

ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ೨೬ ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವರ್ಗೀಕರಿಸಬಹುದು.

ವ್ಯಂಜನಗಳ ವರ್ಗೀಕರಣ.*

ಕಂಠ —	ಕ್ ಳ್ ಳ್ ಗ್ ಳ್	ಕವರ್ಗ
ತಾಲವ್ಯ —	ಚ್ ಳ್ ಜ್ ಳ್ ಳ್	ಚವರ್ಗ
ಮೂರ್ಧನ್ಯ —	ಠ್ ಳ್ ಡ್ ಳ್ ಳ್	ಟವರ್ಗ
ದಂತ್ಯ —	ತ್ ಳ್ ಡ್ ಳ್ ಳ್	ತವರ್ಗ
ಒಷ್ಠ್ಯ —	ಪ್ ಳ್ ಬ್ ಳ್ ಮ್	ಪವರ್ಗ
ಅಂತಸ್ಥ —	ಯ್ ರ್ ಳ್ ಳ್	
ಊಷ್ಮ —	ಷ್	
ಮಹಾಪ್ರಾಣ —	ಹ	
ಅನುಸ್ವಾರ —	ೞ	

ಮೊದಲಿನ ಐದು ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯದು ಅನುನಾಸಿಕವೆಂದೂ ಉಳಿದ ನಾಲ್ಕು ಸ್ಪರ್ಶಗಳೆಂದೂ ಹೇಳಲ್ಪಡುವವು. ಎರಡನೆಯ ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ವರ್ಣಗಳು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಒಂದು ಮತ್ತು ಮೂರನೆಯ ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಹ್ ಕಾರ ಕೂಡಿ ಆಗಿರಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಗಿದೆ. ಉದಾ -ಕ್+ಹ್=ಕ್ಱ್ ; ಗ್+ಹ್=ಗ್ಱ್ ಇತ್ಯಾದಿ. ಹೀಗೆ ಇವು ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತವ್ಯಂಜನಗಳೆನಿಸುವವು. ಆದರೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯುವದಿಲ್ಲ. ಇದಲ್ಲದೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷರಗಳು ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲವಾದರೂ 'ಹ' ಕಾರದೊಡನೆ ಮೂರು ಅನುನಾಸಿಕಗಳೂ ಒಂದು ಅಂತಸ್ಥ ವ್ಯಂಜನವೂ ಕೂಡಿ ಆದ ಳ್, ಳ್, ಳ್, ಳ್, ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವವು. ಇದರಿಂದ ಹ್ ಕಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ವ್ಯಂಜನವು ಸಂಯುಕ್ತವಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಎರಡೆರಡರ ೧೦ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

ಕ್-ಳ್, ಚ್-ಳ್, ಠ್-ಳ್, ತ್-ಳ್, ಪ್-ಳ್.
ಗ್-ಳ್, ಜ್-ಳ್, ಡ್-ಳ್, ಡ್-ಳ್, ಬ್-ಳ್.

* ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಾದ ಳ್ ಮತ್ತು ಳ್ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಾದ ಳ್ ಮತ್ತು ಳ್ ಇವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಉಳಿದೆಲ್ಲ ವ್ಯಂಜನಗಳೂ ಇರುವವು. 'ಹ' ಕಾರವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗವಾಗಿರುವಂತೆ ತೋರುವದು. ಅದೂ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ.

ಈ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಗುಂಪಿನ ವರ್ಣವು ಮತ್ತೊಂದಕ್ಕೆ ಸಜ್ಜಾತೀಯವೆನಿಸಬಹುದು. ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ವಿಜಾತೀಯವೆನಿಸುವವು. ಉದಾ—
 ಕ್ ಕಾರಕ್ಕೆ ಇ; ಮತ್ತು ಇ ಕಾರಕ್ಕೆ ಕ್ ಸಜ್ಜಾತೀಯವೆನಿಸುವವು. ಉಳಿದೆಲ್ಲವೂ ವಿಜಾತೀಯವೆನಿಸುವವು. ಇದೇಪ್ರಕಾರ ಅನುನಾಸಿಕದೊಡನೆ ಅದೇ 'ವರ್ಗದ ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನವು ಕೂಡಿದರೆ ಅದು ಸಂಯುಕ್ತವೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ಅನುಸ್ವಾರಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ ಪರಸವರ್ಣವನ್ನು ಬರೆಯುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಉದಾ—**ಃ ಳ್ ಳ್ ಳ್ ಮುಂ.** ಆದರೆ ಅನುನಾಸಿಕವು ದ್ವಿತ್ವವಾದರೆ ಸಜ್ಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತವೆನಿಸುವದು. ಉದಾ—**ಃ, ಇ, ಮ.** **ತ, ತ** ಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಎಂದಮೇಲೆ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯಂತೂ ಇಲ್ಲವೆ ಇಲ್ಲವೆಂದರೂ ತಪ್ಪಾಗದು. ಮತ್ತು ಇವುಗಳು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲ.*
ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು.

ಸಂಸ್ಕೃತದ ಎಲ್ಲ ವ್ಯಂಜನಗಳೂ ಬಹುತರ ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಶಬ್ದಗಳು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಬರುವಾಗ ಅನೇಕ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು ಆಗುವವು. ಯಾವ ವ್ಯಂಜನದ ಬದಲು ಯಾವದು ಬರುವದೆಂಬದು ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಆ ವ್ಯಂಜನದ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸಿರುವದು. ಹೀಗೆ ಸ್ಥಾನದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು—
ಆದ್ಯಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅನಾದ್ಯಕ್ಷರ ಎಂದು. ಅನಾದ್ಯಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತೆ **ಮಧ್ಯಾಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರ**ವೆಂದು ಎರಡು ಭೇದಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಅಕ್ಷರವು **ಆದ್ಯ, ಅಂತ್ಯ** ಅಥವಾ **ಮಧ್ಯ**ವಾಗಿರುವದರ ಮೇಲಿಂದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿಯ ವ್ಯತ್ಯಾಸವು ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುವದು. ಈ ಮೂರು ಭೇದಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಉದಾಹರಣೆಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

- (೧) **ಆದ್ಯಕ್ಷರ** — ಶಬ್ದದ ಮೊದಲನೆಯ ಅಕ್ಷರ. ಉದಾ—
 'ಕಮಲ' ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ **ಕ**.
 (೨) **ಮಧ್ಯಾಕ್ಷರ**—ಶಬ್ದದ ಆದ್ಯ ಮತ್ತು ಅಂತ್ಯಗಳ ನಡುವಿನ ಅಕ್ಷರ. ಉದಾ— 'ಕಮಲ' ದಲ್ಲಿಯ **ಮ**.

* ಈ ಎಲ್ಲ ವಿವೇಚನೆಯು ಸಂಯುಕ್ತವ್ಯಂಜನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಉಪಯುಕ್ತವಾಗುವದು.

(೩) ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರ— ಶಬ್ದದ ಕೊನೆಯ ಅಕ್ಷರ, ಉದಾ— 'ಕಮಲ' ದಲ್ಲಿಯ ಲ.

ಈಗ ಇವುಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ವಿಚಾರ ಮಾಡಬಹುದು.

ಆದ್ಯ ವ್ಯಂಜನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ *

(೧) ಶ, ಷ ಮತ್ತು ಸ್ ಇವುಗಳನ್ನುಳಿದು ಯಾವ ವ್ಯಂಜನವೂ ಆದಿ ಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಶ ಷ ಇವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಅವು ಯಾವ ಸ್ಥಾನ (ಆದ್ಯ, ಮಧ್ಯ ಅಥವಾ ಅಂತ್ಯ) ದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಬದಲಾಗುವವು. ಶ, ಷ ಇವುಗಳಿಗೆ ಸ್ ಕಾರವೂ ಸ್ ಕೈ ಜ್ ಕಾರವೂ ಬರುವವು.

ಉದಾ— ಅದ್ಯ ಶ, ಷ > ಸ್. ಶಾಲಾ > ಸಾಲಾ; ಶೇಷ > ಸೇಸ; ಶಾಕ > ಸಾಗ (ಕಾಯಿಪಲ್ಲಿ); ಷಡ > ಸಡ (ಗಿಡಗುಂಪು); ಷಠಿ > ಸಠಿ; (೬೦); ಶಾಖ > ಸಾಖ; ಶಬ್ದ > ಸದ್ (ದನಿ); ಶತ > ಸತ (೧೦೦) ಷೋಡಶ > ಸೋಲಸ (೧೬) ಮುಂ.

ಅನಾದ್ಯ— ಶ, ಷ, ಪಶು > ಪಸು; ಆಕಾಶ > ಆಗಾಸ; ರಾಶಿ > ರಾಸಿ; ಕೇಶ > ಕೇಸ; ಕಾಪಾಯ > ಕಾಸಾಯ (ಮನೋವಿಕಾರ); ವಿಷ > ವಿಸ; ಪುರುಷ > ಪುರಿಸ ಮುಂ.

× ಅಪವಾದ— ಕೆಲವೆಡೆ ಶ, ಷ ಗಳಿಗೆ ಸ್ ಕೈ ಬದಲು ಕ್ ಬರುವದು.

ಉದಾ ಶಾವ > ಕಾವ; (ಕರು ಅಥವಾ ಮರಿ) ಷಡ > ಕ (೬) ಷಪದ > ಕಪ್ಪಯ (ಆರು ಕಾಲಿನ) ಸುಖ > ಕುಹ; ಷಮಾಸ > ಕಮಾಸ ಮುಂ.

ಆದ್ಯ— ಸ್ > ಜ್. ಶುಕರಾಜ > ಜುಕರಾಯ; ಶೌಕನ > ಜೋಬ್ಬಣ; ಶಸ್ತ್ರ > ಜಸ್ತ್ರ; ಶಕ್ತ > ಜಕ್ತ; ಶಶಸ > ಜಸ; ಶದಿ > ಜದಿ; ಶಮ > ಜಮ; ಶುಕ್ತ > ಜುಕ್ತ (ಯೋಗ್ಯ); ಶಾನ > ಜಾಣ (ವಾಹನ); ಶಶಾ > ಜಹಾ.

ಸಮ ಉಪಸರ್ಗದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಆದಿ ಸ್ ಕಾರಕ್ಕೂ ಜ್ ಆಗುವದು. ಇತರ ಕಡೆಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ ಸಂಯೋಗ > ಸಂಜೋಗ; ಸಂಯಮ > ಸಂಜಮ; ಸಂಯುಕ್ತ > ಸಂಜುಕ್ತ; ಆದರೆ ಪ್ರಯೋಜನ > ಪಯೋಜನ.

* ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯಕ್ಷರವಿದ್ದೇ ಇರುವದು. ಎರಡು ಅಕ್ಷರಗಳ ಶಬ್ದಕ್ಕೆ ಮಧ್ಯಾಕ್ಷರವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ ನರ ಇದರಲ್ಲಿ ನ ಆದ್ಯಕ್ಷರವೂ ರ ಅಂತ್ಯಾಕ್ಷರವೂ ಆಗಿವೆ. ಮೂರು ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ಅಕ್ಷರಗಳಿರುವ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ವ್ಯಂಜನವು ಒಂದು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಇರಬಹುದು ಉದಾ— ಸಮಗ, ಕರಕಣ್ಣ ಮುಂ.

ಅನ್ಯಯೀಭಾವ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ **ಯಥಾ** ಅಥವಾ **ಯಾವತ್** ಪೂರ್ವಪರವಾಗಿ ದ್ವರೇ **ಯ ಕೈ ಜ** ಅಥವಾ **ಅ ಆ**ಗುವದು. ಉದಾ—**ಯಥಾಶಕ್ತಿ>ಜಹಾಸತ್ತಿ** ಅಥವಾ **ಅಹಾಸತ್ತಿ**; **ಯಥಾಮುಖ>ಜಹಾಸುಹ** ಅಥವಾ **ಅಹಾಸುಹ**; **ಯಾವತ್ಕಥಾ>ಜಾವಕಹಾ** ಅಥವಾ **ಆವಕಹಾ**; **ಯಾವಚ್ಚಂದ್ರ>ಜಾವಚ್ಚಂದ** ಅಥವಾ **ಆವಚ್ಚಂದ** ಮುಂ.

(೨) ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದದಲ್ಲಿಯ ದ್ವಿತೀಯ ಪದದ ಆದ್ಯ ಅಕ್ಷರಕ್ಕೆ ಆದ್ಯ ಕ್ಷರ ಅಥವಾ ಮಧ್ಯಾಕ್ಷರದ ನಿಯಮವು ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಎರಡೂ ಬಗೆಯರೂಪಗಳು ರೂಢಿಯಲ್ಲಿರುವವು. ಉದಾ—**ತ್ರಿಭುವನ>ತಿಹುಯಣ** ಅಥವಾ **ತಿಭುವನ**; **ಸುಖಕರ>ಸುಹಯರ** ಅಥವಾ **ಸುಹಕರ**; **ಜಲಚರ>ಜಲಯರ** ಅಥವಾ **ಜಲಚರ**; ಅದೇಪ್ರಕಾರ **ನ ಜಾನಾತಿ** ಎಂಬುದಕ್ಕೆ **ನ ಯಾಣಿ** ಅಥವಾ **ಜಾಣಿ** ಎಂದು ಎರಡೂ ರೂಪಗಳು ಆಗುವವು.

ಅನ್ಯವ್ಯಂಜನವು ವರ್ಗದ ಒಂದನೆಯ ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯ ವರ್ಣವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವಕ್ಕೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಎರಡನೆಯ ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯವರ್ಣವಾಗುವದೂ ಉಂಟು.

ಉದಾ—**ಕುಂಜ>ಖುಂಜ**; **ಗೃಹ>ಘರ**; **ಪರುಷ>ಫರುಷ**; **ಬಿಸ>ಬಿಸ** ಮುಂ.

ಆದರೆ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧ ರೀತಿಯೂ ಆಗಬಹುದು.

ಉದಾ—**ಭೀಷಣ>ಬಿಹಣ**.

ಕೆಲವು ಅನಿಯಮಿತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು

ಕ್>ಗ್	ಕನ್ದುಕ>ಗೇನ್ದುಕ (ಚೆಂಡು)
ಕ್>ಕ್ವ	ಕಿರಾತ>ಚಿಲಾಯ (ಬೇಡ)
ಕ್>ತ್	ಕಿರೀಡ>ತಿರೀಡ
ವ್>ತ್	ವಿಕ್ರಿಸ್ತಾ>ತಿಗಿಚ್ಚಾ
ವ್>ಯ್	ವಾಪಿ>ಯಾವಿ
ಜ್>ಯ್	ಜುಗುಪ್ಸಾ>ದುಗುಚ್ಚಾ (ತಿರಸ್ಕಾರ)
ತ>ತ್ವ	ತಿಷ್ಠತಿ>ವಿಡ್ಠಿ
ಡ್>ಡ್	ದಹ>ಡಹ
ಬ್>ಮ್	ಬ್ರಾಹ್ಮಣ>ಮಾಹಣ
ಮ್>ವ್	ಮನ್ಮಥ>ವಮ್ಹ

ಯ್ > ಲ್ಲ   ಯಶ್ಚಿ > ಲಕ್ಷಿ (ಕೋಲು)

ಲ್ > ನ್   ಲಾಂಗ್ಲ > ನಂಗ್ಲ

ಮಧ್ಯವ್ಯಂಜನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು.

(೧) **ಯಶ್ಚಿತಿ**

ಕ್, ಗ್, ಚ್, ಜ್, ತ್ ಮತ್ತು ಢ್ ಇವು ಅನಾದಿಯಾಗಿಯೂ ಅಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿಯೂ ಇದ್ದರೆ ಅವು ಲೋಪವಾಗುವವು. ಹೀಗೆ ಲೋಪವಾಗುವ ವ್ಯಂಜನವು ಎರಡು ಸ್ವರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವದು. ಉದಾ ನಗರ ಈ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಮಧ್ಯ ಗ್ ನು ನ್ + ಅ ಗ್ + ಅ ರ್ + ಅ, ಎರಡು ಸ್ವರಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಗರ ಇದು ನಅರ ಆಗುವದು. ಹೀಗೆ ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪವಾಗಿ ಅ ಅಥವಾ ಆ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ಯ್ ಕೂಡಿಸಿ ಉಚ್ಚಾರಿಸುವದು ಕಂಡು ಬರುವದು. ಇದುವೆ ಯಶ್ಚಿತಿ ಎನಿಸುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಗರ > ನಯರ, ಸಕಲ > ಸಯಲ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳಾಗುವವು. ಅ, ಆ ದ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಸ್ವರವು ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಯ ದ ಬಳಿಯೆನಿಸುವ ಇತರ ಅಕ್ಷರಗಳು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಯ, ಯಾ, ಇ, ಇಂ, ಉ, ಊ, (ಹ್ರಸ್ವ), ಋ (ದೀರ್ಘ), ಌ (ಹ್ರಸ್ವ), ಍ (ದೀರ್ಘ), ಐ (ವಿಸರ್ಗ) ಇವು ಯ ದ ಬಳಿಯೆನಿಸುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಸ್ತುತುಷ ಇದಕ್ಕೆ ಸ್ತುತುರಿಸ ಎಂಬ ರೂಪವಾಗುತ್ತಿದ್ದು ಸ್ತುತುರಿಸ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಯಶ್ಚಿತಿ ಯ ನಿಯಮವು ಈ ಪ್ರಕಾರ ಯಾವುದಾದರೊಂದು ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪವಾಗಿ ಅ ಅಥವಾ ಆ ಉಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮಾತ್ರ ಅನ್ವಯಿಸುವದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯೆ ಇರುವ ಅ ಆ ಗಳಿಗೆ ಯ, ಯಾ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದುದರಿಂದ ಆಪದಾ, ಅಂಗ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಆಪಯಾ, ಅಂಗ ಹೀಗೆ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ಯಶ್ಚಿತಿ ಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳು.

ಕ್ ಯ ಶ್ಕರ > ಸ್ಕಯರ (ಹಂದಿ); ನರಕ್ > ನರಯ; ಕನಕ್ > ಕನಯ; ಜನಕ್ > ಜನಯ; ಉದಕ್ > ಉದಯ.

ಗ್ ಯ ನಗರ > ನಯರ; ಸಾಗರ > ಸಾಯರ; ಸೃಗ > ಮಿಯ; ಛಗ > ಛಾಯ.

ಚ್ ಯ ಕಚ > ಕಯ; ನೇಚ > ನೇಯ; ವಚನ > ವಯನ; ಆಚಾರ > ಆಯಾರ; ಉಪಚಾರ

ಜ್ ಯ ಪೂಜಾ>ಪೂಯಾ; ರಜನ>ರಯಯ; ಪ್ರಜಾ>ಪಯಾ; ಗಜ>ಗಯ; ಪರಿಜನ>ಪರಿಯಣ.

ತ್ ಯ ಪಿತಾ>ಪಿಯಾ; ಮಾತಾ>ಮಾಠಾ; ಶತ>ಸಯ.

ಡ್ ಯ ಕದಲಿ>ಕಯಲಿ (ಬಾಳೆ); ಉದರ>ಉಯರ; ಪ್ರಾಸಾದ>ಪಾಸಾಯ (ಅರಮನೆ); ಪಾದ>ಪಾಯ.X

(೨) ಖ, ಘ, ಥ, ಧ, ಫ, ಭ ಇವು ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಅವುಗಳ ಹ್ ಮಾತ್ರ ಉಳಿಯುವದು.

ಖ ಚಾಖಾ>ಸಾಹಾ; ಸಖ>ಸಹಿ; ಸುಖ>ಸುಹ; ನಖ>ನಹ; ಮೇಖಲಾ>ಮೇಹಲಾ (ಡಾಬು)

ಘ ಮೇಘ>ಮೇಹ; ರಾಘವ>ರಾಹವ; ಮಘಾ>ಮಹಾ (ಒಂದು ನಕ್ಷತ್ರ); ಅಮೋಘ>ಅಮೋಹ (ತಪ್ಪದೆ).

ಥ ಯಥಾ>ಜಹಾ; ರಥ>ರಹ; ಕಥಾ>ಕಹಾ ಮಿಥುನ>ಮಿಹುಣ; ಅನಾಥ>ಅಣಾಹ; ಯುಥ>ಜುಹ.

ಧ ಮಧು>ಮಹು; ಸಾಧು>ಸಾಹು. ವಧ>ವಹ; ದಧಿ>ದಹಿ; ಬಧಿರ>ಬಹಿರ; ವಿವಿಧ>ವಿವಿಹ.

ಫ ಮುಕ್ತಾಫಲ>ಮುಕ್ತಾಹಲ (ಮುತ್ತು); ರೇಫ>ರೇಹ (ರ ಕಾರ); ವಿಫಲ>ವಿಹಲ; ಸಫಲ>ಸಹಲ.

ಭ ಶುಭ>ಸುಹ; ಶೋಭಾ>ಸೋಹಾ; ನಭಸ್>ನಹ; ವಿಭವ>ವಿಹವ; ಸಮಾ>ಸಹಾ; ಲಾಭ>ಲಾಹ; ಲೋಭ>ಲೋಹ.

(೩) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತ ಟ್ ಮತ್ತು ಠ ಇವುಗಳಿಗೆ ಡ್ ಮತ್ತು ಢ್ ಆಗುವದು.

X ಅಪವಾದಗಳು

ಕ್ ಗ್ ಏಕ್>ಏಗ; ಕನಕ್>ಕಣಗ; ಉದಕ್>ಢ್ಗ.

ಆಗಮ, ಭೋಗ ಇವುಗಳಲ್ಲಿಯ ಗ್ ಲೋಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಯೋಗ>ಜೋಗ ಎಂದಾಗುವದು.

ಅದರಂತೆ ಕೆಳಗಿನ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿರುವ ಟ್ ಡ್ ಗಳು ಲೋಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ವಿತಥ>ವಿತಹ; ಉದಧಿ>ಉದಹಿ; ಉದಕ್>ಉದಗ; ವಿದಿತ>ವಿದಿಹ.

ಉದಾ— ಟ್ > ಡ್ ಪಟ > ಪಡ; ಮಟ > ಮಡ (ಸೈನಿಕ); ಘಟ > ಘಡ; ಶಾಟಿ > ಸಾಡಿ; ವಟ > ವಡ; ನಾಟಕ > ನಾಡಕ.

ಠ್ ಠ್ ಶಠ > ಸಡ; ಪಠತಿ > ಪಡೆ; ಪಾದಗಿಠ > ಪಾಡಗಿ; ಕುಠಾರ > ಕುಡಾರ (ಕೊಡ್ಲಿ).

(೪) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾದ ತ್ ತ್ ಗಳಿಗೆ ಡ್ ಡ್ ಗಳೂ ಆಗುವವು.

ಉದಾ— ತ್ > ಡ್ ಪತಿತ > ಪಡಿಯ; ಪ್ರತಿ > ಪಡಿ; ಪ್ರತಿಮಾ > ಪಡಿಮಾ; ಪ್ರತಿಪಕ್ಷ > ಪಡಿಪಕ್ಷ.

ತ್ > ಡ್ ಪ್ರಥಮ > ಪಥಮ; ಪೃಥ್ವಿ > ಪುಥ್ವಿ; ಶಿಥಿಲ > ಸಿಥಿಲ.*

(೫) ನ್ ಕಾರವು ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೆ ಣ್ ಆಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ 'ನಯನ' ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆಯ 'ನ' ವು ಣ್ ಆಗುವದು. ಮೊದಲನೆಯದು ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೇ ಇರುವ ಣ್ ಕಾರವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವದು. ಉದಾ— ಗಣ, ವಿಣಾ ಮುಂ. ಆದ್ಯ ನ್ ಕಾರಕ್ಕೂ ಣ್ ಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ಮತ್ತು ಜೈನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿಯ ರೀತಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರೆ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತ ವ್ಯಾಕರಣವಿದರ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಿದರೆ ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದು ಸರಿಯೆನಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಜೈನೇತರರು ಬರೆದ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ವ್ಯಾಕರಣಗಳಲ್ಲಿ ಆದ್ಯ ನ್ ಕೈ ಣ್ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ತಿಳಿಯುವದು. ಆದರೆ ಪ್ರೊ. ಜೈನ ಮತ್ತು ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಇವರು ಕೂಡ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪುವದಿಲ್ಲ. ಅವರು ಆದ್ಯ ನ್ ಕೈ ಣ್ ಹೇಳದೆ ಅನಾಡ್ಯ ನ್ ಕೈ ಣ್ ಹೇಳಿರುವರು. ಅವರು ತಮ್ಮಿಂದ ಸಂಪಾದಿತವಾದ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಿಯಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ನನ್ತು ಎಂಬ ಅವ್ಯಯಕ್ಕೆ ಣ್ ಎಂದು ರೂಪವಾಗುವದು; ಮತ್ತು ಇದೊಂದೇ ಆದ್ಯ ನ್ ಕೈ ಣ್ ಆಗುವ ಅಪವಾದ ಶಬ್ದವು ಸಿಗುವದು. ಇದು ವ್ಯಾಕರಣಕಾರರಿಂದ ಒಪ್ಪಿತವಾಗಿರುವದು.

* ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ಅನೇಕ ಕರ್ಮಣಿ ಭೂಕ್ಯಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳಲ್ಲಿಯ ತ್ ಕೈ ಡ್ ಆಗುವದುಂಟು. ಉದಾ— ಕೃತ > ಕಡ; ಮೃತ > ಮಡ; ಹೃತ > ಹಡ; ಪರಿವೃತ > ಪರಿವುಡ

× ಅಪವಾದ— ತ್ ಕೈ ಡ್ ಆಗದೆ ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಲೋಪ ಬರುವದುಂಟು. ಯಶ್ರತಿ ಯ ನಿಯಮಗಳಲ್ಲಿಯ ತ್ ದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು.

ನ್>ಞ್ ಕನಕ>ಕನಯ; ಅನೇಕ>ಅಣೇಗ; ವನ>ವಣ; ಸೇನಾ>ಸೇಣಾ; ವಚನ>ವಯಣ; ಕಾನನ>ಕಾಣಣ.

(೬) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾದ ಡ್, ಙ್, ತ್, ಡ್ ಈ ಸ್ವರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳಿಗೂ ಞ್ ಅನುನಾಸಿಕಕ್ಕೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಲ್ ಬರುವದುಂಟು.

ಉದಾ— ಡ್>ಲ್ ಸ್ಫಟಿಕ>ಫಲಿಹ್ ಚಪೆಟಾ>ಚವೇಲಾ.

ಙ್>ಲ್ ಪಿಡಾ>ಪಿಲಾ; ಗರುಡ>ಗಠ್ಠ; ಷೋಡಶ>ಸೋಲಸ.

ತ್>ಲ್ ಸಾತವಾಹನ>ಸಾಲಿವಾಹನ.

ಡ್>ಲ್ ಕದಂಬ>ಕಲಮ್ಬ (ಒಂದು ಗಿಡ) ದ್ವಾದಶ>ದುವಾಲಸ (೧೨)

ಞ್>ಲ್ ವೇಣು>ವೇಲು.

(೭) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾದ ಪ್, ವ್ ಗಳಿಗೆ ಬಹುಶಃ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಅವು ಲೋಪವಾಗಲು ಉಳಿಯುವ ಸ್ವರವು ಅ, ಆ ಇದ್ದರೆ ಯಶ್ರುತಿ ಆಗುವದು. ಉದಾ—

ಪ್. ರಿಪು>ರಿಠ; ನಿಪುಣ>ನಿಠಣ; ತ್ರಪು>ತಠ (ತವರ); ವಪು>ವಠ (ವೇಠ).

× ಅಪವಾದ. ಪಾಪ>ಪಾವ; ನೃಪ>ನಿವ; ಶಾಪ>ಸಾವ.

ವ್. ಲಾವಣ್ಯ>ಲಾಯ್ಣಯ; ದಿವಸ>ದಿವಹ; ದಿವಾ>ದಿಯಾ; ನಿವೃತ್ತ>ನಿಯತ್ತ. (ತಿರುಗಿದ).

× ಅಪವಾದ. ವ್ ಕಾರಕ್ಕೆ ಕೆಲವೆಡೆ ಲೋಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ದೇವ>ದೇವ; ವಿವೇಕ>ವಿವೇಗ; ವಿವಾಹ>ವಿವಾಹ.

(೮) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾದ ಶ್ ಕಾರದ ಹಿಂದೆ ಅ ಅಥವಾ ಆ ಇದ್ದರೆ ಶ್ ಕಾರಕ್ಕೆ ಲೋಪವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅ, ಆ ಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಬೇರೆ ಸ್ವರವಿದ್ದರೆ ಶ್ ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ — ಕಾಯ>ಕಾಯಾ (ಶರೀರ); ಮಾಯಾ>ಮಾಯಾ; ಆದರೆ ವಿಯೋಗ>ವಿಒಗ.×

(೯) ಅನಾದಿ ಮತ್ತು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾದ ರ್ ಕಾರಕ್ಕೆ ಬಹುಶಃ ಲ್ ಬರುವದು. ಉದಾ— ಕಠ್ಠ>ಕಠುಣ; ಚರಣ>ಚಲಣ; ಸುಕುಮಾರ>ಸುಕುಮಾಲ್; ದರಿದ್ರ>ದಲಿಹ್; ಆದರೆ ಇದಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಲ್ ಕಾರಕ್ಕೆ ರ್ ಬರುವದೂ ಉಂಟು. ಉದಾ — ಕಿಲ್>ಕಿರ; ಶಾಲ್ಮಲಿ>ಶಾವರೀ (ಬೂರಲಿ ಅರಳಿ);

× ಅಪವಾದ— ವಾಯು>ವಾಠ; ಪ್ರಿಯ>ಪಿಯ.

ಙ್, ತ್ ಮತ್ತು ಙ್ ಗಳಿಗೆ ರ್ ಆಗಿರುವದೂ ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಕಂಡು ಬರುವದು.
ಉದಾ — ವೈದ್ಯ>ವೇಠಲಿಯ; (ಒಂದು ರತ್ನ) ವಿಡಾಲ>ವಿರಾಲ (ಬೆಕ್ಕು); ತದಾರ
>ತರಾಲ; ದ್ವಾದಶ>ಬಾರಹ (ಹನ್ನೆರಡು).

(೧೦) ಶ್, ಷ್, ಸ್ ಕಾರಗಳಿಗೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಹ್ ಕಾರವಾಗಿರುವದು.
ಉದಾ — ಶ್ ಹ್ ದಶಮುಖ>ದಹಮುಹ; ದಶ>ದಹ (ಹತ್ತು).

ಷ್ ಹ್ ಪಾಷಾಣ>ಪಾಹಾಣ; ಭೀಷಣ>ಬೀಹಣ.

ಸ್ ಹ್ ದಿವಸ>ದಿಹ.

ಮೇಲಿನ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮಧ್ಯಸ್ಥಂಜನವು ಹೇಗೆ ಬದಲಾಗುವದೆಂಬುದು ತಿಳಿಯುವದು. ಇದಲ್ಲದೆ ಮತ್ತೆ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳೂ ಇರುವವು. ಅವು ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅವು ಗಳಿಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟವಾದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ. ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಅಪವಾದಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು. ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಉದಾಹರಣೆಗಳನ್ನು ಇಂತಹ ರೂಪಗಳ ಪ್ರಕಾರವು ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ ಮತ್ತು ಅವಶ್ಯವಿಲ್ಲ.

ಕೆಲವು ಅನಿಯಮಿತ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳು.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ

ವ್ಯಂಜನ ವ್ಯಂಜನ

ಉದಾಹರಣೆಗಳು

ಕ್	ಹ್	ಫಲಕ>ಫಲಹ (ಫಳ); ಸ್ಫಟಿಕ>ಫಲಿಹ.
ಕ್	ವ್	ಸ್ತೌಕ>ಶೌವ (ಸ್ವಲ್ಪ).
ಗ್	ವ್	ಯುಗಲ>ಜುವಲ
ಠ್	ಹ್	ಕುಠಾರ>ಕುಹಾಡ (ಕೊಡ್ಲಿ); ಪಿಠರ>ಪಿಹಡ (ಪಾತ್ರೆ).
ತ್	ಙ್	ಉತಾಹಿ>ಉದಾಹು (ಅಥವಾ)
ತ್	ಹ್	ಭಾರತ>ಭಾರಹ; ಭರತ>ಭರಹ.
ಬ್	ಮ್	ಕವಂಧ>ಕಮಂಧ.
ಬ್	ವ್	ಶಿಬಿಕಾ>ಸಿವಿಯಾ (ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ); ಶಬರ>ಸವರ; ಅಲಾಬು>ಅಲಾವು.
ವ್, ಫ್	ಮ್	ವೈಶ್ರವಣ>ವೇಸಮಣ; ಆಪಿಡ>ಆಮೇಲ.
ವ್	ಶ್	ದಿವಸ>ದಿಹ; ಪರಿವಾರ>ಪರಿಯಾಲ.

ಅಂತ್ಯವ್ಯಂಜನಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸ.

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ವ್ಯಂಜನಾಂತ್ಯ ಶಬ್ದಗಳಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ವ್ಯಂಜನಾಂತ್ಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಎರಡು ಬಗೆಯಿಂದ ಸ್ವರಾಂತ್ಯವಾಗಿ ಮಾಡಲಾಗುವದು.

(೧) ಅಂತ್ಯವ್ಯಂಜನ ಲೋಪ ಮಾಡುವದು. ಉದಾ— ತಾವತ್>ತಾವ; ಯಾವತ್>ಜಾವ; ಧನುಸ್>ಧನು; ಶಿರಸ್>ಸಿರ; ಪರಿಷತ್>ಪರಿಸಾ.

(೨) ಅಂತ್ಯವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಒಂದು ಸ್ವರ ಸೇರಿಸುವದು. ಮೂಲಶಬ್ದವು ಪುಲ್ಲಿಂಗವಾಗಿದ್ದರೆ ಆ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗವಿದ್ದರೆ ಆ ಅಥವಾ ಇ ಕೂಡಿಸುವರು. ಉದಾ— ಪ್ರಾತೃ>ಪಾತಸ; ಶರತ್>ಸರಯ (ಒಂದು ಋತು); ಮರುತ್>ಮರುಯ (ಗಾಳಿ); ಸರಿತ್>ಸರಿಯಾ; ದಿಕ್>ದಿಸಾ; ಅಪತ್>ಅಪತ್.

* ವ್ಯಂಜನಾಂತವಾದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಆ ಕೂಡಿಸುವದುಂಟು. ಉದಾ—ಹಸ್>ಹಸ; ಕಠ್>ಕಹ ಮುಂ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯವ್ಯಂಜನವು ನ್ ಅಥವಾ ಮ್ ಇದ್ದರೆ ಅದು ಅನುಸ್ವಾರವಾಗುವದು. ಉದಾ— ಭಗವನ್>ಭಯವಂ; ಇದಾನಿಮ್>ಇಯಾಣಿ (ಈಗ) ಕೆಲವು ಅವ್ಯಯಗಳ ಅಂತ್ಯ ವ್ಯಂಜನವು ನ್ ಅಥವಾ ಮ್ ಇರದಿದ್ದರೂ ಅನುಸ್ವಾರವು ಬರುವದುಂಟು. ಉದಾ—ಮನಾಕ್>ಮಣಿ (ಸ್ವಲ್ಪ); ಸಾಕ್ಷಾತ್>ಸಕ್ವ; ಪ್ರಾತಸ್>ಪ್ರಾಣಿ (ಮುಂಜಾನೆ) ಮುಂ.

ಉಚ್ಚಾರ ಸುಲಭವಾಗಲು ಮಾಡಿದ ವಿವಿಧ ರೀತಿಗಳು.

ಮೇಲಿನ ವಿವೇಚನೆಯಿಂದ ಅಸಂಯುಕ್ತವ್ಯಂಜನವು ಹೇಗೆ ಮಾರ್ಪಡುವದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಲಾಯಿತು. ಈ ಎಲ್ಲ ರೀತಿಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಶಬ್ದಗಳ ಉಚ್ಚಾರವನ್ನು ಸುಲಭಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿ ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಇನ್ನೂ ಒಂದೆರಡು ರೀತಿಗಳು ಕಂಡು ಬರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

(೧) ಅಕ್ಷರಲೋಪ— ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಒಂದೊಂದು ಅಕ್ಷರವೇ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ— ದೈವಕುಲ>ದೇವಲ; ರಾಜಕುಲ>ರಾಜಲ; ಜೀವಿತ>ಜೀಯ; ನನು>ಞ; ಅವಠ>ಅಡ (ಬಾವಿ) ಮುಂ. ಅನೇಕ ಸಲ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರದ ಎರಡು ವರ್ಣಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಒಂದು ಲೋಪವಾಗುವದು

ಉದಾ—ಅಪರಾತ್ರ>ಅವರತ್ತ; ಹೃದಯ>ಹ್ರಿಯ; ಏವಮ್ + ಏಽ>ಏಮೇಽ; ಏವಮೇವ>ಏಮೇವ ಮುಂ.

(೨) ವರ್ಣ ವಿಪರ್ಯಯ—ಅನುಸರದ ಉಚ್ಚಾರದಲ್ಲಿ ಅಕ್ಷರಗಳ ಸ್ಥಾನವೂ ಬದಲಾಗಬಹುದು. ಉದಾ—ವಾರಾಣಸಿ>ವಾಣಾರಸಿ ಇಲ್ಲಿ ರ್ ಣ ಗಳ ಸ್ಥಾನ ಬದಲಾಗಬದಲಾಗಿರುವುದು.

ಬೇರೆ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—ಉಪಾನ್ಹ>ಉವಾನ್ಹ>ವಾನ್ಹ>ವಾಹಣ; ದೀರ್ಘ>ದೀಹರ; ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ>ಮರಹಟ್ಟ.

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು.

ಒಂದು ಸ್ವರ ಮತ್ತು ಒಂದು ವ್ಯಂಜನ ಕೂಡಿದ ಅಕ್ಷರವು ಅಸಂಯುಕ್ತ ವೆನಿಸುವದು. ಉದಾ—ಗ್ + ಅ = ಗ. ಆದರೆ ಒಂದಕ್ಕಿಂತ ಹೆಚ್ಚು ವ್ಯಂಜನ ಗಳು ಒಂದು ಸ್ವರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ್ದಾದರೆ ಅದು ಸಂಯುಕ್ತವೆನಿಸುವದು. ಉದಾ—ಕ್ + ರ್ + ಅ = ಕ್ರ; ಕ್ + ತ್ + ರ್ + ಅ = ಕ್ರತ್; ಸಂಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷರವು ಉಚ್ಚಾರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾಗುವದು.

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಅರ್ಥಾತ್ ಪ್ರಾಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಯುಕ್ತ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತಪ್ಪಿಸುವದರ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಂಡುಬರುವದು. ಉಚ್ಚಾರ ಸುಲಭತೆಯೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವೆನ್ನಬಹುದು. ಈ ಪ್ರಯತ್ನದ ಒಂದು ರೀತಿಯೆಂದರೆ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರ ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸರಿ ಪಡಿಸುವದು. ಎಂದರೆ ಸ್ವರರಹಿತವಾದ ವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಸ್ವರ ಕೂಡಿಸಿ ಬಿಡುವದು. ಉದಾ—भार्या ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ याँ ದಲ್ಲಿ र् ಶ್ ಎರಡು ವ್ಯಂಜನಗಳೂ ಆ ಒಂದೇ ಸ್ವರವು ಇರುವವು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಡುವೆ इ ಕಾರ ಸೇರಿಸಿದರೆ ಸರಿಯಾಗಿ, ಉಚ್ಚಾರಕ್ಕೆ भारिया ಎಂದು ಸುಲಭವಾಗುವದು. ಆದರೆ ಇದೇ ರೀತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಅನುಸರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಂಜನವು ಬೇಕಾದ ಮತ್ತೊಂದು ವ್ಯಂಜನದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಒತ್ತಕ್ಕರವಾಗ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಂಜನವು ಅದೇ ವ್ಯಂಜನ ದೊಡನೆ ಅಥವಾ ಅದಕ್ಕೆ ಸದೃಶ (ಉಚ್ಚಾರ ಪ್ರಯತ್ನದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ) ವೆನಿಸುವ ವ್ಯಂಜನದೊಡನೆ ಕೂಡಬಹುದು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ವಿಜಾ ತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲವೆಂದೂ, ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ

ಯಲ್ಲಿ ಸಜಾತಿಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವು ಬರಬಹುದೆಂದೂ ಹೇಳಬಹುದು. ಒತ್ತ ಕ್ಷರದ ಈ ನಿಯಮದಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಸಂಖ್ಯವಾದ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳ ರೀತಿಯ ಕಡಿಯಾಗಿದೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನವು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸಹೊಂದುವದೆಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವಾಗ ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿದೆಯಷ್ಟೆ.* ಆ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿಯ ವರ್ಣವು ಪರಸ್ಪರ ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಬಹುದು ಅಥವಾ ಅದೇವರ್ಗದ ಅನುನಾಸಿಕದೊಡನೆ ಕೂಡಬಹುದು. ಹೀಗೆ ಕ್ ದೊಡನೆ ಕ್ಷ ಕಖ ಕ್ಲ ಎಂಬ ಮೂರೇ ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳಾಗಬಲ್ಲವು. ಹ ಕಾರದೊಡನೆ ಆಗುವ ಳ್ಹ, ಳ್ಹ, ಳ್ಹ, ಳ್ಹ ಇವು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವವು. ಮತ್ತು ಇವುಗಳು ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳೆಂದು ತೋರಿದರೂ ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಏಕೆಂದರೆ ಹ ಕಾರದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಅಕ್ಷರವು ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವದಿಲ್ಲ. ಮಹಾಪ್ರಾಣಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ (ಖ ಖ ಇತ್ಯಾದಿ) ಹ ಕಾರವು ಕೂಡಿದೆಯೆಂದೇ ತಿಳಿಯುತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವು ಅಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳೆಂದೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಕ್ಹ ವೇ ಳ್ಹ ಎಂದು ತಿಳಿದು ಉಚ್ಚಾರದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವತಂತ್ರ ವರ್ಣವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಲಾಗಿರುವದು. ಳ್ಹ, ಳ್ಹ, ಳ್ಹ, ಳ್ಹ ಮುಂತಾದವುಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಬೇರೆ ವರ್ಣವಿಲ್ಲವೆಂಬುದೇ ಅವುಗಳು ಸಂಯುಕ್ತವೆಂದು ತಿಳಿಯಲು ಅಸಂಕಾಶವಾಗಿರುವದೆನ್ನಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವು ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಂತೆ ತೋರುವವು. ಆದರೆ ನಿಜವಾಗಿ ಹಾಗೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಐವತ್ತು ಒತ್ತಕ್ಷರಗಳು ಮಾತ್ರ ಬರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ನಿರನುನಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಸಾನುನಾಸಿಕ ವೆಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದೆ.

ನಿರನುನಾಸಿಕ ೨೪ — ಕ, ಕಖ, ಗ, ಗಖ, ಚ, ಚಖ, ಜ, ಜಖ, ಟ, ಟಖ, ಠ, ಠಖ, ಡ, ಡಖ, ಣ, ಣಖ, ಷ, ಷಖ, ಷ, ಷಖ, ಸ, ಸಖ, ಳ.

ಽ, ಽ ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಽ ಕೈ ಜ ಆಗುವದು. ಮತ್ತು ಽ ಮೊದಲೇ ಉಚ್ಚಾರಕ್ಕೆ ಕಠಿಣವಾದುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಆದಷ್ಟು ತಪ್ಪಿಸುವದರ ಕಡೆಗೆಯೆ ಪ್ರಯತ್ನವು ಕಂಡು ಬರುವದು. ಉದಾ—ಕಣ>ಕಣ್ಣ; ಚಣ>ಚಣ್ಣ ಮುಂ. ಮಹಾಪ್ರಾಣ ಹ ಕ್ಕಾ ದ್ವಿತ್ವವಿಲ್ಲ.

* ಪುಟ ೧೪ ನೋಡಬೇಕು.

(೧) ಆದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವರ್ಣವನ್ನು ಲೋಪ ಮಾಡುವದು. ಉದಾ— ಪ್ರಭಾ>ಪ್ರಾ, ಕ್ಷಿಣ>ಖಿಣ, ಸ್ಕಂದ>ಖಂದ (ಹೆಗಲು), ಆನ>ಜ್ಞಾಣ ಮುಂ.

ಯಾವ ವರ್ಣವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳಿರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳ ವೈತ್ಯಾಸವನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವಾಗ ವಿಚಾರಿಸಲಾಗುವದು. ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಉಚ್ಚಾರ ಸೌಕರ್ಯದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಯಾವುದು ಉಳಿದರೆ ನೆಟ್ಟಗೆಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ತೋರುವದು.

(೨) ಸ್ವರಾಗಮ — ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಮೊದಲು ಒಂದು ಸ್ವರವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವರು. ಆಗ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವು ಅನಾದಿಯಾಗುವದು. ಮುಂದೆ ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ರೀತಿಯಂತೆ ಅದನ್ನು ಸಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವಾಗಿ ಮಾಡುವದು. ಹೀಗೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಕೂಡಿಸುವ ರೀತಿಗೆ ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ 'ವರ್ಣಾಗಮ' ವೆನ್ನುವರು. ಉದಾ— ಳಿ>ಙ್ಗಿ (ಇಲ್ಲಿ ಇ ಕಾರವು ವರ್ಣಾಗಮವು). ಹೀಗೆ ವರ್ಣಾಗಮವಾದ ಮೇಲೆ ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತದ ನಿಯಮದಂತೆ ಬದಲಿಸಲಾಗುವದು.

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ದ್ವಿತೀಯಪದದ ಮೊದಲಕ್ಷರವು ಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿ ಧ್ವರಿ ಅದಕ್ಕೆ ಆದ್ಯ ಮತ್ತು ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳ ನಿಯಮಗಳಿರಡೂ ಅನ್ವಯಿಸುವವು. ಉದಾ— ಅಪ್ರಮತ್ತ>ಅಪ್ರಮತ್ತ ಅಥವಾ ಅಪ್ರಮತ್ತ, ಪರಿಗ್ರಹ>ಪರಿಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಪರಿಗ್ರಹ, ದೇವಸ್ತುತಿ>ದೇವಸ್ತುತಿ ಅಥವಾ ದೇವಸ್ತುತಿ.

* ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು.

ಅನಾದ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು.

ಸ್ವರಭಕ್ತಿ— ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಸ್ವರ ಸೇರಿಸಿ ಸ್ವರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಸಮ ಮಾಡಿದರೆ ಉಚ್ಚಾರವು ಸುಲಭವಾಗುವದು. ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ 'ಸ್ವರಭಕ್ತಿ' ಎಂದು ಭಾಷಾಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವರು. ಯಾವ ಸ್ವರವನ್ನು ಸೇರಿಸಿಯಾದರೂ ಸಂಯುಕ್ತತೆಯನ್ನು ಕಳೆಯ ಬಹುದು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇ, ಏ ಅಥವಾ ಓ ಬರುವದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಉದಾ—

ಇ ಭಾರ್ಯಾ>ಭಾರಿಯಾ, चैत्य>चेइय (ಜಿನಮಂದಿರ), सूर्य>सूरिय, हर्ष>हरिस, श्री>सिरी, प्रश्न>पसिण, क्लेश>किलेस, दर्शन>दरिसण, आचार्य>आयरिय ಮುಂ.

ಅ ಅग्नि>अगणि, पृथ्वी>पुढवी, रत्न>रयण.

ಉ ದ್ವಾರ>दुवार, द्वे>दुवे, पद्म>पउम, स्मरति>सुमरइ.

* ಆದರೆ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೂ ಅನುಸರಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಸ್ವರ ಭಕ್ತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿಯ ಒಂದು ವರ್ಣವು ಅನುನಾಸಿಕ (ङ् ञ् ण् न् म्) ವಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಅಂತಸ್ಥವರ್ಣ (य् व् र् ल्) ಇದ್ದರೆ ಅಥವಾ ಮಹಾಪ್ರಾಣದ ಉಚ್ಚಾರ (ह्) ವಿದ್ದರೆ ಬರುವದು. ಉಳಿದ ಕಡೆಗೆ ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಅನೇಕ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ಸುಲಭ ವಾಗಿ ಮಾಡಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ, ಆದ್ದರಿಂದ ಅದಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಉಪಾಯವೆಂದರೆ ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವನ್ನು ಸಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವಾಗಿ ಮಾಡುವದು.

ಸಮಾನೀಕರಣ.

ಒಂದು ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಿ ಉಳಿದ ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡಿದರೆ ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರವು ಸಜಾತೀಯವಾಗುವದು.

ಉದಾ—चक्र>चक्क ಇಲ್ಲಿ र್ ಲೋಪಮಾಡಿ क् ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡ ಲಾಯಿತು. ಇದಕ್ಕೆ ಸಮಾನೀಕರಣವೆನ್ನುವರು.

ದ್ವಿತ್ವವೇಕೆ ಮಾಡಬೇಕು ?

ವರ್ಣಗಳಿಗೆ ಉಚ್ಚಾರದ ಅವಕಾಶದ ವೇಳೆಯಿಂದ ಮಾತ್ರಗಳಿರುವವು. ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರವು ಒಂದು ಮಾತ್ರೆಯುಳ್ಳದ್ದಿದ್ದು ಲಘುವೆನಿಸುವದು. ಹ್ರಸ್ವಸ್ವರ ಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನವೂ ಹಾಗೆಯೇ. ದೀರ್ಘಸ್ವರ, ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದ ಮೊದಲಿನ ವರ್ಣ, ಅನುಸ್ವಾರ ವಿಸರ್ಗಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಅಕ್ಷರಗಳೂ ಎರಡು ಮಾತ್ರೆ ಗಳುಳ್ಳವಾಗಿ ಗುರುವೆನಿಸುವವು. ಶಬ್ದವು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಗೆ ಬಂದರೂ ಅದರ ಮಾತ್ರೆಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚುಕಡಿಮೆ ಯಾಗಬಾರದೆಂದು ತಿಳಿದದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಅದರಿಂದ ಒಂದು ವ್ಯಂಜನ ಲೋಪವಾದರೆ ಮುಂದಿನ ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡುವದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸುವದು. ಇದ

ರಿಂದ ಚಕ್ರ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿರುವ ಮಾತ್ರೆಗಳು ಚಕ್ರ ದಲ್ಲಿಯೂ ಉಳಿಯುವವು. ಚಕ್ರ ದಲ್ಲಿ ೩ ಮಾತ್ರೆಗಳಿರುವಂತೆ ಚಕ್ರ ದಲ್ಲಿಯೂ ೩ ಮಾತ್ರೆಗಳಿರುವವು.

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತದ್ಭವಗಳನ್ನು ಮಾಡುವಾಗಲೂ ಈ ನಿಯಮವು ಅನು ಸರಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಮರಾಠೀ, ಹಿಂದೀ, ಮೊದಲಾದ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ಕಳೆದುಹಾಕಲು ಹಿಂದಣ ಸ್ವರವನ್ನು ದೀರ್ಘಮಾಡಿ ಮಾತ್ರೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲಿ ನಕ್ಷೇ ಇಡುವರು.

ಉದಾಹರಣ : —

ಸಂಸ್ಕೃತ

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ

ಅ ೦

ಅ ೦

— ೦

— ೦

ಕರ್ಣಿ

ಕರ್ಣ

ಪರ್ಣಿ

ಪರ್ಣ

ಕರ್ಮ

ಕರ್ಮ

ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡುವದು ಸಮಾನೀಕರಣದ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿರುವದು. ಯಾವ ವರ್ಣವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಬೇಕು ಮತ್ತು ಯಾವದನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡಬೇಕು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವದು ಅವಶ್ಯವು.

ಯಾವ ವರ್ಣವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು ?

ವರ್ಣವು ಲೋಪವಾಗಬೇಕಾದಾಗ ಅಥವಾ ಮತ್ತೊಂದು ವರ್ಣವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗಬೇಕಾದಾಗ ಬಲಿಷ್ಠವಾದ ಅಕ್ಷರವು ದುರ್ಬಲವಾದ ಅಕ್ಷರವನ್ನು ನುಂಗುವದು ಅಥವಾ ತನ್ನದಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಎಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಉಚ್ಚಾರ ಪ್ರಯತ್ನದ ವೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ವರ್ಣಗಳ ಬಲವನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗುಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಮೇಲಿನವು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

(೧) ಸ್ಪರ್ಶ — ಕ್, ಖ್, ಗ್, ಘ್, ಙ್, ಛ್, ಜ್, ಝ, ಡ್, ಢ್, ಣ್,

ಡ್, ತ್, ತ್ತ್, ದ್, ಧ್, ಪ್, ಫ್, ಬ್, ಭ್

ಎಲ್ಲ ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಸಮಾನ ಬಲವುಳ್ಳವಾಗಿರುವವು.

(೨) ಅನುನಾಸಿಕ — ಟ್, ಟ್, ಣ್, ನ್, ಮ್

(೩) ಊಷ್ಮವರ್ಣ — ಸ್

(೪) ಅಂತಃಸ್ಥವರ್ಣ - ಇ, ರ, ಠ, ಳ

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳದ್ದು ದ್ವಿತ್ವ ಹೊಂದುವದು. ಮತ್ತು ಕಡಿಮೆ ಬಲವುಳ್ಳದ್ದು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ.— ಅಕ್<ಅಕ್ಕ (ಸೂರ್ಯ), ಮುಕ್<ಮುಕ್ಕ. ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದ ಎರಡೂ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಸಮಾನ ಬಲವುಳ್ಳವಿದ್ದರೆ ಉಚ್ಚಾರದಿಂದ ಮುಂದಿನ ವ್ಯಂಜನವು ಹೆಚ್ಚು ಬಲವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದೆಂದು ತಿಳಿದು ಅದನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಉದಾ.— ಭಕ್ತ<ಭಕ್ತ; ಶತ್ರು<ಶತ್ರು; ಖಡ್ಗ<ಖಡ್ಗ; ದ್ರವ<ದ್ರವ; ರಕ್ತ<ರಕ್ತ.

ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡುವದರ ಬಗ್ಗೆ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳು:—

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ದ್ವಿತ್ವಮಾಡುವ ಕೆಲವು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಇವುಗಳಲ್ಲದೆ ಬೇರೆ ಅನೇಕ ನಿಯಮಗಳಿರುವವು. ಆದರೆ ಅವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಮಹತ್ವವಾದವುಗಳಲ್ಲ. ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಂದ ಅವೆಲ್ಲವುಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ತೋರಿಸಲಾಗುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಹೇಳಲಿಲ್ಲ.

(೧) ವಿಸರ್ಗವು ಲೋಪವಾಗಿ ಅದರ ಮುಂದಿನ ವ್ಯಂಜನವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ:— ಡ್ರ:ಖ<ಡ್ರಖ; ಅಂತ:ಕರಣ<ಅಂತಕರಣ ಮುಂ.

(೨) ಎರಡೂ ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನಗಳಾಗಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಲೋಪವಾಗಿ ಎರಡನೆಯದು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ:— ಭಕ್ತ<ಭಕ್ತ; ಆರಕ್ತ<ಆರಕ್ತ ಮುಂ.

(೩) ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿ ಎರಡನೆಯ ವ್ಯಂಜನವು ಅನುನಾಸಿಕವಿದ್ದು ಮೊದಲನೆಯದು ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನವಾಗಿದ್ದರೆ ಅನುನಾಸಿಕವು ಲೋಪವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು.

ಉದಾ — ನಗ್ತ<ನಗ್ತ, ಪ್ರಯತ್ನ<ಪ್ರಯತ್ನ, ರೂಪ<ರೂಪ (ಬೆಳ್ಳಿ); ಮುಂ. ಅಪವಾದ — ಪದ್ಧ<ಪೋಮ.

¶ ಆದರೆ ಮೊದಲು ಅನುನಾಸಿಕವಿದ್ದರೆ ಅನುನಾಸಿಕವಾಗಿ ಅಥವಾ ಅನುಸ್ವಾರವಾಗಿ ಬರೆಯಬಹುದು. ಆದರೆ ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದಿಲ್ಲ.

† ಎಲ್ಲ ವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿ ರ್ ಕಾರವು ಹೆಚ್ಚು ದುರ್ಬಲವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅದು ಬಹು ತರ ಶಕ್ತವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಅಂತಃಸ್ಥವರ್ಣಗಳಲ್ಲಿಯ ಬಲವು ಕ್ರಮದಿಂದ ಕಡಿಮೆಯಾಗುವದು.

ಉದಾ - ಕಠ>ಕಂಠ; ಅಂತ>ಅಂತ, ಅಂತ; ಸಂಧ್ಯಾ>ಸಂಜ್ಞಾ ಅಥವಾ ಸಂಜ್ಞಾ.

(೪) ಸ್ಪರ್ಶ ವ್ಯಂಜನವು ಮೊದಲಿದ್ದು ಉಷ್ಮವರ್ಣದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಕೂಡಿ **ಚ್ಚ** ಆಗುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ **ತ್ಸ್**, **ಪ್ಸ್** ಎರಡೇ **ಸ್** ದ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳಿರುವವು. ಇವುಗಳಿಗೆ **ಚ್ಚ** ಆಗುವದು. ಉದಾ — ಸಂವತ್ಸರ>ಸಂವಚ್ಚರ, ವತ್ಸ>ವಚ್ಚ, ಅಪ್ಸರಾ>ಅವಚ್ಚರಾ, ಜುಗುಪ್ಸಾ>ಜುಗುಚ್ಚಾ ಮುಂ.

¶ **ಕ್ + ಷ = ಕ್ಷ** ಇದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ **ಞ್**, **ಞ್ಚ**, **ಞ್**, **ಕಞ್**, **ಷ್** ಮತ್ತು **ಚ್** ಹೀಗೆ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಬರುವದುಂಟು.

ಉದಾ—**ಕ್ಷ>ಞ್** — ಕ್ಷಣ>ಞ್ಣ, ಕ್ಷುಧಾ>ಞ್ಞಾ.

ಕ್ಷ>ಞ್ — ಕ್ಷತ್ರಿಯ>ಞ್ತರಿಯ; ಕ್ಷೀರ>ಞ್ನೀರ.

ಮೇಲಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ **ಕ್ಷ** ಇದು ಅದೃಷ್ಟವಾಗಿರುವದು. ಅದರ ಅನಾದೃಷ್ಟವಾಗಿರಲು **ಞ್ಚ**, **ಕಞ್** ಹೀಗೆ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳೇ ಬರುವವು.

ಉದಾ — ರಾಕ್ಷಸ>ರಾಕಞ್ಸ; ವೃಕ್ಷ>ವಞ್ಚ. ಮುಂ.

ಕ್ಷ>ಞ್ — ಕ್ಷೀಯತೇ>ಞ್ಜಿಜಞ್

ಕ್ಷ>ಞ್ — ಕ್ಷುಲ್ಲ>ಞ್ಞುಲ್ಲ; ಕ್ಷುಲ್ಲಪಿತಾ>ಞ್ಞುಲ್ಲಪಿಯಾ.

ಅಪವಾದ:- **ಉತ್ಸರ್ಗ>ಉತ್ಸರ್ಗ**; **ಉತ್ಸುಕ>ಉತ್ಸುಕ**; **ಉತ್ಸವ>ಉತ್ಸವ**; ಮುಂ.

ಮೊದಲು ಉಷ್ಮವರ್ಣವಿದ್ದು ಮುಂದೆ ಸ್ಪರ್ಶವ್ಯಂಜನವಿದ್ದರೆ ಉಷ್ಮವರ್ಣವು ಲೋಪವಾಗಿ ಸ್ಪರ್ಶವ್ಯಂಜನವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ—**ಪಶ್ಚಿಮ>ಪಶ್ಚಿಮ**; **ನಿಶ್ಚಯ<ನಿಶ್ಚಯ**; **ದೃಢ>ದೃಢ**; **ದಿಠಿ>ದಿಠಿ**; **ವಿಸ್ತಾರ>ವಿಸ್ತಾರ**; **ಗೃಹಸ್ಥ>ಗೃಹಸ್ಥ**; **ತಪಶ್ಚರಣ>ತಪಶ್ಚರಣ**; **ದುಷ್ಕರ>ದುಷ್ಕರ**; **ನಮಸ್ಕಾರ>ನಮಸ್ಕಾರ**; **ಪರಸ್ಪರ>ಪರಸ್ಪರ** ಮುಂ.

(೫) ಎರಡು ಅನುನಾಸಿಕಗಳ ಸಂಯೋಗವಿದ್ದರೆ ಮೊದಲನೆಯದು ಅನುಸ್ವಾರವಾಗುವದು.

ಅಪವಾದ:- **ನ್** **ಸ್** ಗಳು ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯದು ಯಾವುದಾಗಿರುವದೋ ಅದು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು.

ಉದಾ. — ಉನ್ಮೂಲ>ಉಮ್ಮೂಲ; ಮನ್ಮಥ>ವಮ್ಮಹ; ಪ್ರಥುಮ್ನ>ಪಜ್ಜುಮ್ನ; ನಿಮ್ನ;
>ನಿಮ್ನ.†

(೬) ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ಫ, ಭ, ರ, ಲ್ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಇದ್ದರೆ ಅವು ಲೋಪವಾಗಿ ಉಳಿಯುವ ವ್ಯಂಜನವು ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು.

ಉದಾ. — ಶಕ್ಯ>ಸಕ್; ಶಕ್>ಸಕ್; ಸೌಖ್ಯ>ಸೌಖ; ಪಕ್>ಪಕ್; ಸತ್ತರ>ಸತ್ತರ; ಪುತ್ರ>ಪುತ್ರ; ಉಗ್ರ>ಉಗ್ರ; ಶುಕ್ಲ>ಸುಕ್ಲ; ಮ್ಲೇಚ್ಛ>ಮ್ಲೇಚ್ಛ. ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳಲ್ಲಿ ತ್, ಥ್, ದ್, ಭ್ ಇವುಗಳಲ್ಲೊಂದು ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿದ್ದು, ಫ್ ಇದ್ದರೆ ಮೊದಲಿನ ವ್ಯಂಜನಕ್ಕೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ ಫ್, ಫ್, ಭ್, ಭ್ ಅದೇಶವಾಗಿ ಆಮೇಲೆ ದ್ವಿತ್ವವಾಗುವದು. ಉದಾ. — ಸತ್ಯ>ಸತ್ತ್ವ; ರತ್ನಾ>ರತ್ನಾ; ಅಥ>ಅತ್ತ್ವ; ಮಥ>ಮತ್ತ್ವ ಮುಂ. ಅದೇಪ್ರಕಾರ ರ್ ಇದ್ದರೆ ತ್ ನರ್ಗದ ಬದಲು ದ್ ನರ್ಗದ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಬರುವವು. ಉದಾ. — ವಾರ್ತಾ>ವತ್ತ್ವ; ಅರ್ಥ>ಅತ್ತ್ವ; ಅನರ್ಥ>ಅನತ್ತ್ವ; ಅರ್ಥ>ಅತ್ತ್ವ; ಆದರೆ ಈ ನಿಯಮವು ಅಷ್ಟೊಂದು ಬಲವತ್ತರವಾದುದಲ್ಲ. ಯಾಕಂದರೆ ವತ್ತ್ವ, ಅನತ್ತ್ವ, ಅತ್ತ್ವ, ಅತ್ತ್ವ ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳು ಕಂಡು ಬರುವವು.

(೭) ಸಂಯುಕ್ತವ್ಯಂಜನದ ಎರಡೂ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಫ, ಭ, ರ, ಲ್ ಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರೆ ಲ್, ಭ್, ಫ್, ರ್ ಈ ಕ್ರಮದಿಂದ ಅವುಗಳ ಬಲವನ್ನು ಗೊತ್ತು ಮಾಡಿ ಸಬಲವಾದದ್ದನ್ನು ದ್ವಿತ್ವಮಾಡಲಾಗುವದು. ಉದಾ. — ಮೂಲ್ಯ>ಮೂಲ್ಯ; ಅಥವಾ ಮೂಲ್ಯ; ಡುಲ್ಮ>ಡುಲ್ಮ; ಕಲ್ಯ>ಕಲ್ಯ (ಕಲ್ಯಾಣ); ಪಲ್ಯ>ಪಲ್ಯ; ಕಲ್ಯ>ಕಲ್ಯ; ಸರ್ವ>ಸರ್ವ ಮುಂ.

× ದ್ವಿತ್ವವಾದಾಗ ಫ್ ಕೈ ಜ್ ಆಗುವದರಿಂದ ಫ್>ಜ್ ಆಗುವದು. ಸೂರ್ಯ>ಸುಜ್; ಶಾಸ್ತ್ರಾ>ಸೇಜ್; ಕಾರ್ಯ>ಕಜ್.

(೮) ಫ್, ಭ್, ಸ್ ಗಳಿಗೆ ಮುಂದೆ ಅನುನಾಸಿಕವು ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ಆ ವರ್ಣಗಳ ಅದಲುಬದಲು ಆಗಿ (ವರ್ಣವಿಪರ್ಯಯ) ಫ್, ಭ್, ಸ್ ಗಳಿಗೆ

†ನ್ ಮತ್ತು ಣ್ ಇವುಗಳದು ಬಹಳ ಗೊಂದಲವಾಗುವಂತೆ ಅನಿಸುವದು. ಹಾಗೇನೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ನ್ ಇದ್ದರೆ ಫ್ ಎಂದಾಗುವದು. ಫ್ ಇದ್ದರೆ ಣ್ ಎಂದಾಗುವದು. ಉದಾ— ಅನ್ಯ>ಅನ್ಯ; ಮಾನ್ಯ>ಮನ್ಯ; ಜೀರ್ಣ>ಜುಣ್; ಪೂರ್ಣ>ಪುಣ್ ಮುಂ.

ಹ್ ಆಗುವದು. ಉದಾ. - ಕೃಷ್ಣ>ಕ್ರಿಹ ಅಥವಾ ಕೃಹ; ಪ್ರಶ್ನ>ಪೃಹ; ಸ್ನಾನ>ಘಾಣ; ಗ್ರೀಷ್ಮ>ಗಿಹ ಮುಂ.

(೯) ಉಷ್ಣವರ್ಣಗಳ ದ್ವಿತ್ವಕ್ಕೆಲ್ಲ ಸ್ ದ ದ್ವಿತ್ವವೇ ಆಗುವದು.

ಉದಾ. - ನಿಶ್ಶರಣ>ನಿಸ್ಸರಣ; ದ್ರುಃಶಾಸನ>ದ್ರುಸ್ಸಾಸಣ; ದ್ರುಃಶೀಲ>ದ್ರುಸ್ಸೀಲ ಮುಂತಾದವು.

(೧೦) ಮೊದಲ ವ್ಯಂಜನವು ಹ್ ಇದ್ದು ಎರಡನೆಯದು ಅನುನಾಸಿಕ ಅಥವಾ ಳ್ ಇದ್ದರೆ ವರ್ಣವಿಷಯವಾಗುವದು. ಉದಾ. - ವಿಹ>ವಿಹ್; ಅಪರಾಹ>ಅವರಣ್; ಬ್ರಾಹ್ಮಣ>ಬ್ರಹ್ಮಣ; ಆಹ್ವಾಹ>ಆಲ್ವಾಹ ಮುಂ.

ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ಲಿಡು ಇತರ ಪ್ರಕಾರಗಳು.

(೧) ಪೂರ್ವಸ್ವರವನ್ನು ದೀರ್ಘ ಮಾಡುವದು :-

ಒಂದು ವರ್ಣವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಮುಂದಿನ ವರ್ಣವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡುವದರ ಬದಲು ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರವು ಹ್ರಸ್ವವಿದ್ದರೆ ದೀರ್ಘ ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಅದರಿಂದ ಮಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಮೊದಲಿನಷ್ಟೆ ಉಳಿಯುವದು. ಉದಾ. - ಪಙ್ಯ>ಪಾಸ, ವರ್ಷ>ವಾಸ, ಶಿಷ್ಯ>ಸೀಸ, ಕರ್ತವ್ಯ>ಕಾಯವ್ಯ, ದಕ್ಷಿಣ>ದಾಹಿಣ, ಉತ್ಸವ>ಉಸವ.

ಈ ರೀತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಉಷ್ಣ ಅಥವಾ ಅಂತಸ್ಥವಾಗಿದ್ದರೆ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವಂತೆ ತೋರುವದು.

(೨) ಮೊದಲಿನ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಅನುಸ್ವಾರವನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದು :-

ಒಂದು ವರ್ಣವನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಿದ ಮೇಲೆ ಮಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಡಿಮೆಯಾಗಬಾರದೆಂದು ಉಳಿದ ವರ್ಣವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡಲಾಗುತ್ತದೆಯಷ್ಟೆ. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡದೆ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಅನುಸ್ವಾರ ಕೂಡಿಸಿ ಮಾತ್ರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆಯನ್ನು ಪೂರ್ಣಮಾಡುವದುಂಟು.

ಉದಾ. - ದರ್ಶನ>ದೃಸಣ; ಅಶ್ವ>ಅಸು; ವ್ಯಸ್ಯ>ವಯಸ (ಗೆಳೆಯ); ಪಕ್ಷ>ಪಂಕ್ಷ; ಸ್ಪರ್ಶ>ಫಸ ಮುಂ.

(೩) ಮೂರು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರ.

ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರದಲ್ಲಿ ಮೂರು ವ್ಯಂಜನಗಳಿದ್ದರೆ ಒಂದನ್ನು (ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕೊನೆಯದನ್ನು) ಲೋಪಮಾಡಿ ಎರಡು ವರ್ಣಗಳ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರ

ಕ್ಷರದ ಸಿಂಹಮುಗಳನ್ನು ಅನ್ವಯಿಸಲಾಗುವದು. ಉದಾ. — **ಮತ್ಸ್ಯ**> (ತ + ಸ + ಯ + ಅ) ಇಲ್ಲಿ ಯ ಲೋಪವಾಗಿ ಮೊದಲು **ಮತ್ಸ** ಆಗುವದು. ಅದಕ್ಕೆ **ಮಚ್ಚ** ಎಂದಾಗುವದು. ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ **ಅರ್ಯ**>**ಅರ್ವ**>**ಅಗ್ರ**; **ಸಮ್ಯಕ್**>**ಸಮ್ಮಕ್** **ಸಮ್ಮತ**; **ಶಸ್ತ್ರ**>**ಸಸ್ತ್ರ**>**ಸತ್ಯ** ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ನೋಡಬಹುದು.

೧೧ ಕ್ಷಮ ವ ಣ್ನು ಮೂರು ವ್ಯಂಜನಗಳ ಸಂಯುಕ್ತವೆಂದು ಕೊನೆಯ ಸ್ ಲೋಪವು ಮುಂದು ಮುಂಟು. ಉದಾ. — **ಲಕ್ಷ್ಮಣ**>**ಲಕ್ಷಣ**, **ಪಕ್ಷ**>**ಪಂಕ್ಷ**.

ಇತರ ಕೆಲವು ವರ್ಣವಿಚಾರಗಳು.

(೧) ಸಂಪ್ರಸಾರಣ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ **ಶ್, ಲ್, ಳ್, ಳ್** ಗಳಿಗೆ **ಫ, ತ, ಕ್ಷ, ಳ್** ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಆಗುವದಕ್ಕೆ ಸಂಪ್ರಸಾರಣವೆನ್ನುವರು. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ **ಕ್ಷ, ಳ್** ಇಲ್ಲಿ ವಾದ್ದರಿಂದ **ಶ್, ಲ್** ಗಳಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಸಂಪ್ರಸಾರಣ (**ಫ, ತ**) ವಾಗುವದು ಮತ್ತು **ಅಶ್, ಅಲ್** ಗಳಿಗೆ ಕ್ರಮವಾಗಿ **ಫ, ಖ** ಆಗುವದುಂಟು.

ಉದಾ. — **ತುರತ**>**ತುರಿಯ**, **ವ್ಯತಿಕ್ರಾಂತ**>**ವಿಹ್ವಂತ**, **ಸ್ವಪ್ನ**>**ಸುವಿಣ**, **ನಯತಿ**>**ನೇಹ**, **ಲವಣ**>**ಲೋಣ**, **ಭವತಿ**>**ಭೋಹ**, **ಹೋಹ** ಮುಂತಾದವು.

(೨) ವರ್ಣಾಗಮ — ಅನೇಕ ಸಲ ಮೂಲ ಶಬ್ದವು ಸ್ವರದಿಂದ ಸುರುವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೂ (ಅಸಂಯುಕ್ತ ಅದ್ಯಕ್ಷರವಿದ್ದರೂ ಸ್ವರಾಗಮಕ್ಕೆ ಬದಲು) ಅದಕ್ಕೆ ಒಂದು ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಉದಾ. — **ಏವ**>**ಜೇವ**, **ಇವ**>**ವಿಯ**, **ಉಕ್ತ**>**ವುಕ್ತ** ಮುಂತಾದವು.

(೩) ಅನಾಘಾತ ವರ್ಣಲೋಪ.

ಶಬ್ದವನ್ನು ಉಚ್ಚರಿಸುವಾಗ ಒಂದು ಅಥವಾ ಹಲವು ವರ್ಣಗಳ ಉಚ್ಚಾರವು ಹೆಚ್ಚು ಜೋರು ಇಲ್ಲದೆ ಉಚ್ಚರಿಸುವದುಂಟು. ಜೋರಾಗಿ ಉಚ್ಚರಿಸಲ್ಪಡುವದು ಆಘಾತ (accent) ವುಳ್ಳದ್ದಾಗುವದು. ಅನಾಘಾತ (ಆಘಾತವಿಲ್ಲದ) ವರ್ಣವು ಲೋಪವಾಗುವದುಂಟು.

ಉದಾ. — **ಉಪವಸ**>**ಪೋಸಹ** (ಉಪವಾಸ), **ಉದಕ**>**ಝಗ**, **ಅಲಾಬು**>**ಲಾಬ**, **ಅಪಿ**>**ಪಿ**, **ಐತಿ**>**ತಿ** ಅಥವಾ **ತಿ**, **ಇವ**>**ವ** ಅಥವಾ **ವ**, **ಸುರಮಿ**>**ಸುಮಿ**, **ಉಪರಿ**>**ಠರಿ**.

(೪) ದ್ವಿತ್ವ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ವ್ಯಂಜನಗಳು ಅಸಂಯುಕ್ತವಾಗಿದ್ದರೂ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯ ದ್ವಿತ್ವವನ್ನು ಹೊಂದುವವು.

ಉದಾ. — ಪ್ರಮನ್ > ಪೆಮ್ಮ, ತೈಲ > ತೆಲ್ಲ, ಯೌವನ > ಜೌವಣ, ಸೇವಾ > ಸೆವ್ವಾ, ಗೌಣ > ಗೌಣ ಮುಂತಾದವು.

ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪಟ್ಟಿ:—

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದ ವ್ಯಂಜನವು ಬೇಕಾದ ವ್ಯಂಜನೋಡನೆ ಕೂಡ ಬಹುದಾದ್ದರಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳು ಹೇರಳವಾಗಿರುವವು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೇವಲ ಸಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರಗಳಿರುವದರಿಂದ ಒತ್ತಾಕ್ಷರಗಳ ಸಂಖ್ಯೆ ಕಡಿಮೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಒತ್ತಾಕ್ಷರಗಳು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಗೆ ವ್ಯತ್ಯಾಸ ಹೊಂದುವದೆಂಬದನ್ನು ಕೆಳಗಿನ ಪಟ್ಟಿಯಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದು. §

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

क्	क्	मुक्त् > मुक्
क्व	क्व	वाक्व > वक्
क्	क्	चक् > चक्
क्	क्	सक्त् > सक्कार
क्	क्	तक् > तक्
क्	क्	शक् > सुक्
क्	क्	पक् > पिक्
क्	क्	शक् > सुक्
क्	क्	चक्षुष् > चक्खु
क्	क्	लक्ष्य > लक्ख

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ख्य	ख्य	आख्याति > आइक्खइ
क्	क्	म्लेंक्त् > मिलक्खु
क्	क्	पुष्कर > पोक्खर
क्	क्	अपस्कंद > अवक्खंद
क्	क्	प्रखलित > पक्खलिय
ग	ग	नम > नम
ग	ग	आरोग्य > आरोग
ग	ग	कचग्रह > कयग्ग
ग	ग	खग > खग्ग
ग	ग	मुद्रल > मोग्ग

§ ಮೇಲಿನ ಪಟ್ಟಿಯನ್ನು ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಇವರ 'A Manual of Ardhamagadhi grammar' ವೆಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ಮೂರನೆಯ ಅವ್ಯಕ್ತಿಯ ಪುಟ ೩೩, ೩೪, ೩೫, ೩೬, ೩೭ ಮತ್ತು ೩೮ ರಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ಅ.ನಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ಗ ವಿಸರ್ಗ>ವಿಸರ್ಗ

ಲಾ ವಲ್ಗು>ವಗ್ಗು

ಇ ವಿಘ್ನ>ವಿಗ್ಘ

ಐ ಸಿಘ್ನ>ಸಿಗ್ಘ

ಊ ಅರ್ಘ>ಅಗ್ಘ

ಋ ಅಚ್ಛುತ>ಅಚ್ಛುತ

ೠ ನಿತ್ಯ>ನಿತ್ಯ

ೡ ತತ್ತ್ವ>ತತ್ತ್ವ

ೢ ಅರ್ಚಯತಿ>ಅರ್ಚೇ

ೣ ಅಕ್ಷಿ>ಅಕ್ಷಿ

೤ ಮೂರ್ಛಾ>

೦

೧ ವತ್ಸ>ವತ್ಸ

ೡ ಮತ್ಸ್ಯ>ಮತ್ಸ್ಯ

ೢ ರತ್ನಾ>ರತ್ನಾ

ೣ ಪಶ್ಚಾತ್>ಪಶ್ಚಾತ್

೤ ತ್ರೇಯಸ್>ತೇ (ತೇ)

೦ ಕುಂಜಾ>ಕುಂಜಾ

೧ ವಜ್ರ>ವಜ್ರ

ೡ ವಿಸರ್ಜಯತಿ>ವಿಸರ್ಜಯ

ೢ ಪ್ರಜ್ವಲಿತ>ಪ್ರಜ್ವಲಿತ

ೣ ಅಜ>ಅಜ

೤ ಶಯ್ಯಾ>ಶಯ್ಯಾ

ಅ.ನಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ಕಾರ್ಯ>ಕಾರ್ಯ

ಬುದ್ಧಾ>ಬುದ್ಧಾ

ಅಧ್ಯಯನ>ಅಧ್ಯಯನ

ಗುಹ್ಯ>ಗುಹ್ಯ

ತರ್ತ>ತರ್ತ

ಪತ್ತನ>ಪತ್ತನ

ಅರ್ಥ>ಅರ್ಥ

ಯಥಿ>ಯಥಿ

ಗೋಪಿ>ಗೋಪಿ

ಅಸ್ಥಿ>ಅಸ್ಥಿ

ಗರ್ತ>ಗರ್ತ

ವಿದಗ್ಧ>ವಿದಗ್ಧ

ಅದ್ವ>ಅದ್ವ

ಜಾತಶ್ರದ್ಧ>ಜಾತಶ್ರದ್ಧ

ಅರ್ಧ>ಅರ್ಧ

ತಾಲವೃತ್ತ>ತಾಲವೃತ್ತ

ಮಿಹಿಪಾಲ>

ಮಿಹಿಪಾಲ

ಪುಷ್ಯ>ಪುಷ್ಯ

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ಫವ ಕಿಫವ > ಕಿಫಣ
ಫಿ ಮಹಾರ್ಫವ > ಮಹಫಣವ

ಫಹ ಕ್ಷಣ ತೀಕ್ಷಣ > ತಿಫಹ
ಫಶ ಪ್ರಶ್ನ > ಪಫಹ
ಫಣ ಉಫಣ > ಉಫಹ
ಫಲ ಸ್ನಾನ > ಫಲಾಣ
ಫಲ ವಲಿ > ವಫಿಹ
ಫಲ ಮಾಫಲ > ಮಜ್ಜಫಹ

ಫತ ಕ್ತ ರಕ್ತ > ರಫತ
ಫಜ ಯಜ > ಜಫತ
ಫತ ಪಾಲ > ಪಫತ
ಫತ್ವ ತತ್ವ > ತಫತ
ಫಸ ಪ್ರಾತ > ಪಫತ
ಫತೆ ಸ್ಫುತೆ >

ಫತ್ವ ಕತ್ವ ಸಿಕ್ವ > ಸಿಫತ್ವ
ಫತ್ರ ಅತ್ರ > ಅಫತ್ವ
ಫತ್ಯ ಅರ್ಥ > ಅಫತ್ವ
ಫತೆ ಅಸ್ತಮಿತ > ಅಫತ್ವಮಿತ್ಯ
ಫತ್ವ ಪ್ರತ್ವ > ಪಫತ್ವ

ಫದ ಉಪದ್ರವ > ಉಪದ್ರಫ

ಫದ ದ್ವದ > ದಫದ

ಫದ ಶದ್ವ > ಸಫದ

ಫದ ಅದಿತ > ಅದಿಫ

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ಫದ ಧ ದುಧ > ದುಫದ
ಫವ ವಿಧ್ವಂಸ > ವಿಧ್ವಂಸ
ಫದ ಲಬ್ಧಿ > ಲಫದಿ
ಫಧ ಅರ್ಧರಾತ್ರ > ಅದ್ಧರತ್ತ

ಫಹ ಲ ಫಿಹ > ಫಿಫಹ

ಫಜ ಜ ಸರ್ವಜ್ಞ > ಸರ್ವಜ್ಞ
ಫನ್ಯ ಅನ್ಯ > ಅಫಜ್ಞ
ಫನ್ವ ಅನ್ವೀಯಮಾನ >

ಅಫಿಜಮಾಣ

ಫಜ ನಿತ್ರ > ನಿಫಜ
ಫನ ನಿರ್ಣಯ > ನಿಫನಯ

ಫಪ ಕಮ ರುಕ್ಮಿಣಿ > ರುಫಿಣಿ
ಫಪ ತಪರ > ತಫಪರ
ಫಪ ಮಾಹಾತ್ಮ್ಯ > ಮಾಹಾಫಪ
ಫಪ ರೂಪ್ಯ > ರೂಫಪ
ಫಪ ವಿಪ್ರ > ವಿಫಪ
ಫಪ ಅರ್ಪಯತಿ > ಅಫಪೇತಿ
ಫಪ ಅತ್ಯ > ಅಫಪ
ಫಪ ವಿಫಲ > ವಿಫಲ

ಫಪ ಫಫ ಫಫಫಿಕ್ > ಫಫಫಿಕ್

ಫಪ ಪುಷ್ಪ > ಪುಫಪ

ಫಪ ಸ್ಪರ್ಶ > ಫಾಸ

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ವೃ ಙ್ಕ ಬುದ್ಬುದ>ಬುಬ್ಬುಡ
 ವ್ರ ಅಬ್ರವೀತ್>ಅವ್ಬವೀ

ವೃಷ ಙ್ಕ ಉಬ್ಬವ>ಉವ್ಬವ
 ಬ್ಯ ಅಭ್ಯಾಸ>ಅವ್ಬಾಸ
 ಅ ಅಭ್ರಾಗಮ>ಅವ್ಬಾಗಮ
 ಭ ದರ್ಮತೃಣ>ದವ್ಬತರಿಣ
 ಹ ಜಿಹ್ವಾ>ಜಿವ್ವಾ

ಸ್ರ ಅಸ್ರ ಆಸ್ರ>ಅಸ್ರ

ಸ್ರ ಹ್ರ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ>ಬವ್ಬಮಣ

ಸ್ಮ ನಮ ಜನ್ಮನ್>ಜಮ್ನ
 ಸ್ಯ ರಮ್ಯ>ರಮ್ನ
 ಮ್ ಧರ್ಮ>ಧಮ್ನ
 ಸ್ಮ ಗುಲ್ಮ>ಗುಮ್ನ

ಗ್ಹ ಇಮ ಕಾಶ್ಮೀರ>ಕಾಘ್ಹಾರ
 ಷ್ಮ ಉಷ್ಮನ್>ಉಘ್ಹಾ
 ಸ್ಮ ವಿಷ್ಮಿತ>ವಿಘ್ಹಿಹಯ
 ಙ್ಹ ಜಿಹ್ವಾ>ಜಿಘ್ಹ

ಙ್ಹ ಲ್ಯ ಮಾಲ್ಯ>ಮಲ್ಙ್ಹ

ಅ.ಮಾ. ಸಂ. ಉದಾಹರಣೆ

ಲ್ವ ಬಿಲ್ವ>ಬಿಲ್ಲ
 ರ್ಯ ಸೌಕುಮಾರ್ಯ>ಸೌಗುಮಲ್ಙ್ಹ
 ರ್ಡ್ ಆರ್ಡ್>ಅಲ್ಙ್ಹ

ಲ್ಹ ಳ್ಹ ಆಲ್ಹಾದ>ಅಲ್ಹಾಯ
 ರ್ಯ ಪರ್ಯಸ್ತ>ಪಲ್ಹತ್ಯ
 ಳ್ಹ ಉಲ್ಹಿಮ>ಉಲ್ಹಿಮಗ

ಲ್ವ ವ್ ಸರ್ವ>ಸವ್ವ
 ವ್ಯ ಹವ್ಯ>ಹವ್ವ
 ವ್ರ ತೀವ್ರ>ತಿವ್ವ

ಸ್ಸ ಇಶ್ಯ ರಶ್ಮಿ>ರಸ್ಸಿ
 ಇಶ್ಯ ವಿನಿಶ್ಯತಿ>ವಿಣಿಸ್ಸಿ
 ಷ್ಯ ಮನುಷ್ಯ>ಮಣುಸ್ಸ
 ಶ್ರ ಮಿಶ್ರ>ಮಿಸ್ಸ
 ಶ್ಶ ವಿಮರ್ಶ>ವಿಮಸ್ಸ

(ವಿಮಂಸ)

ಶ್ಶ ವಿಶ್ವಸತಿ>ವಿಸ್ಸಸಿ
 (ವಿಷಿಸಿ)

ಷ್ವ ವಿಷ್ವಕ್>ವಿಸ್ಸುಂ (ವಿಷುಂ)

ಸ್ಸ ಸಹಸ್ರ>ಸಹಸ್ಸ

ಸ್ವ ಸ್ವಜನ>ಸಯಣ

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ಸುಲಭ ಮಾಡುವ ಉಪಾಯಗಳು.

ಸ್ವರಭಕ್ತಿ

ಸ್ವರಾಗಮ

(ಆದಿ ಅಕ್ಷರವು ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನವಾಗಿದ್ದರೆ ಸ್ವರ ಮೊದಲು ಕೂಡಿಸುವದು) ಉದಾ—
ಕೀ> ಕ್ಷಿತಿ

ಸ್ವರಭಕ್ತಿ

ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನದಲ್ಲಿಯ ಸ್ವರ ವ್ಯಂಜನಗಳನ್ನು ಸಮ ಮಾಡುವದು ಉದಾ—
ಭಾಗ್ಯ> ಭಾಗ್ಯಾ
ಸುಖ> ಸುಖ್ಯ

ದ್ವಿತ್ವ

ಸ್ಪರ್ಶ ಅನುನಾಸಿಕ ಉಷ್ಮ ಮತ್ತು ಅಂತಸ್ತ ಈ ಇಳಿಕೆಯ ಕ್ರಮದಿಂದ ವರ್ಣಬಲವನ್ನು ತಿಳಿದು ಬಲಿಷ್ಠ ವರ್ಣವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವ ಮಾಡುವದು. ಉದಾ—

ಕಾರ್ಯ> ಕಾಞ

ಕನ್ಯಾ> ಕನ್ಯಾ

ಕುಃಖ> ಕುಃಖ

ವರ್ಣಲೋಪ (ನಾತ್ರಾಹಾನಿ ತುಂಬಿಕೊಳ್ಳಲು)

ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರಕ್ಕೆ

ಅನುಸ್ವಾರ ಕೂಡಿಸುವದು ಉದಾ—
ಆಸ್ತು> ಅಸ್ತು
ಪಾಪ> ಪಾಪ ಮುಂ.

ಹಿಂದಿನ

ಸ್ವರದೀರ್ಘ ಮಾಡುವದು. ಉದಾ—
ಆಪ> ಆಪ
ಪಾಪ> ಪಾಪ ಮುಂ.

ಅಭ್ಯಾಸ :-

(೧) ಕೆಳಗಿನ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಪ್ರತಿಯಾಗಿ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ಆದರ್ಶ (ಕನ್ನಡಿ), ಸ್ಮರಣ: ಸೂಕ್ಷಮ; ವೈಭವ್ಯ; ಪುಚ್ಛ (ಬಾಳ); ಸಪತ್ನಿ: ಅಕ್ಷಿ (ಕಣ್ಣು); ಕಾಠ; ಗ್ರೀಷ್ಮ; ಸತ್ವರಮ್; ಸುವರ್ಣ; ಸರಸ್ವತಿ; ವಿವಹ; ಸಮ್ಯಕ್ತ್ವ: ಸ್ತವ (ಸ್ತುತಿ); ಅಸ್ಥಿರ; ಪರ್ವ (ಭಾಗ); ಲಕ್ಷ್ಮಿ; ದುಃಖ; ಶಿಲ್ಪ; ದುರ್ಯೋಧನ: ಸಂಸರ್ಗ; ಆರಂಭ; ಅನ್ವೇಷಣ; ಶೋಕ (ದುಃಖ); ಯಥಾಖ್ಯಾತ (ಹೇಳಿದಂತೆ); ನಗರ (ನಗರ); ವಿದೂಷಕ; ಸೇವಕ; ಮನಸ್ (ಮನ); ಆಧಾರ; ಶಿಖರಿನ್ (ಪರ್ವತ); ಆಚಾರ; ಮೇಖಲಾ; ಅಂತರ (ಒಳಗೆ); ಪ್ರಭು; ನಿಕಟ; ಯದ್; (ಯಾಕಂದರೆ); ಜ್ಞಾನ; ಅನಗಾರ (ಸಾಧು); ದಿನಕರ (ಸೂರ್ಯ); ಸುಜನ; ಮಯೂರ; ಮೃತ; ಕೃಪಾ; ವೈತರಿಣಿ (ನರಕದಲ್ಲಿಯ ನದಿ); ಸೌಧ (ಅರಮನೆ); ಧೈರ್ಯ; ಗೌತಮ (ಒಂದು ಹೆಸರು); ಪರೀಕ್ಷಾ; ನಾಮತ: (ಹೆಸರಿಂದ); ಸೃಷ್ಟಿ (ಮುಟ್ಟು); ಪ್ರೇಕ್ಷ (ನೋಡು); ಪುಸ್ತಕ; ಕೌತುಕ; ಸ್ಮೃತಿ (ಮೆಚ್ಚು); ಆಶ್ರ; ಗೌರಿ (ಹೆಸರು); ಪೃಥ್ವಿ.

(೨) ಕೆಳಗಿನ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರಿ.

ವಜ್ರ; ಸಸ್ತ (ಧಾನ್ಯ); ವೀಣ (ಬೀಸಣಿಕೆ); ಸಿವಿಯಾ (ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ); ಪಹಾ (ಬೆಳಕು); ಖಂಡ; ವರಿಸ; ಪದಮ (ಕಮಲ); ಅವರಣಹ; ಪಸಿಣ; ಕಿಣಹ; ದುಗುಂಠಾ (ತಿರಸ್ಕಾರ); ಸಿಣಾಣ (ಸೂನ); ಅತ್ತ; ಸುತ (ಮಲಗಿದ); ದುಃಖ; ನಿಶ್ಚಿಂತಾ (ನದಿ); ಕಚ್ಚಾ; ಪರಿಶ್ಚಿತ್ತ; ಪಜ್ಜು; ಅರಹಂತ; ಕಂತಿ (ಕಾಂತಿ); ಮಾಯಾ (ತಾಯಿ); ನಡೆ; ವಿಸ್ತಿ (ಜೀವನ); ಮಾತಸಿಯಾ (ಅಬಚೆ); ಮಚ್ಚು (ಮರಣ); ಅಲ್ಲ (ಒದ್ದೆ); ಮೇಸಜ (ಬೆಸದ); ಮೇತ (ಮಾತೃ); ಅಮಯ; ಅದ್ವಿತ್ಯ (ನೋಡದ); ಸಾಹೇಜ (ಸಹಾಯ); ಜೋವಣ (ತಾರುಣ್ಯ); ಬುಡ್ಡಿ (ಬೆಳುವಣಿಗೆ); ಕೇಕಡೆ (ಒಂದು ಹೆಸರು); ಪಡು; ಸಾಹಾ (ಟೊಂಗಿ); ನಿಠಣ (ಕುಶಲ); ಲಾಯಣ (ಸೌಂದರ್ಯ); ಆಡ; ಸರಿಯಾ; ಹರಿಯ (ಹಸರು); ಅಣಲ (ಅಗ್ನಿ); ಮಡ (ಅಶ್ವಮ); ನಡ; ಪಾಯಿಲ; ಸಂಜಮ; ಸುಡ (ಶುದ್ಧ); ಜಾವ.

ಸಂಧಿ ವಿಚಾರ.

ಸಂಧಿಪ್ರಕರಣವು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಮಹತ್ವದ್ದಾಗಿದೆ. ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಪದಗಳಲ್ಲಿನಾತ್ರ ವಿಕಲ್ಪವಾಗಿದ್ದು ಉಳಿದಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಲ್ಲ ನಿತ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯ ಬಿಗುವು ಅಷ್ಟೊಂದಿರುವದಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಸ್ವರವು ಪರವಾದರೆ ಸಂಧಿಯಾಗಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿಯಮವು ತಪ್ಪದೆ ಅನುಸರಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಆದರೆ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವರಗಳ ಮುಂದೆ ಸ್ವರಗಳನ್ನು ಸಂಧಿಯಿಲ್ಲದೆ ಬರೆಯುವದೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು. ಶಬ್ದಗಳ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ, ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ, ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಈ ರೀತಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಸಂಧಿಯು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿದೆ. (೧) ಸ್ವರಸಂಧಿ ಮತ್ತು (೨) ವ್ಯಂಜನಸಂಧಿ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನಾಂತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದು ತೀರ ಕಡಿಮೆಯೆನ್ನಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದ ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ಉಚ್ಚಾರಣಾಲಭ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಕೆಲವು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವ್ಯಂಜನ ಸಂಧಿಯ ರೀತಿಯು ಕಂಡುಬರುವದು. ವಿಸರ್ಗ ಸಂಧಿಯಂತು ಇಲ್ಲವೇ ಇಲ್ಲ.

ಸ್ವರಸಂಧಿ.

(೧) ಯಾವುದೊಂದು ಹ್ರಸ್ವ ಅಥವಾ ದೀರ್ಘ ಸ್ವರಕ್ಕೆ ಅದೇ ಹ್ರಸ್ವ ಅಥವಾ ದೀರ್ಘವು ಪರವಾಗಲು ಎರಡೂ ಕೂಡಿ ದೀರ್ಘವಾಗುವದು. (ಸವರ್ಣದೀರ್ಘ ಸಂಧಿ) ಉದಾ. . .

ಅ + ಅ = ಆ. ಧಮ್ಮ + ಅಧಮ್ಮ = ಧಮಾಧಮ್ಮ; ಯ + ಅವಿ = ಯಾವಿ; ಜೀವ + ಅಜೀವ = ಜೀವಾಜೀವ.

ಅ + ಆ = ಆ. ಗೀಯ + ಆಙ್ = ಗೀಯಾಙ್ ಜಿಣ + ಆಲಯ = ಜಿಣಾಲಯ; ರಯಣ + ಆಗಾರೋ = ರಯಣಾಗಾರೋ.

ಆ + ಅ = ಆ. ತಹಾ + ಅವಿ = ತಹಾವಿ; ಧಮ್ಮಕಹಾ + ಅವಸಾಣ = ಧಮ್ಮಕಹಾವಸಾಣ; ಮಹಾ + ಅವಯಾರ = ಮಹಾವಯಾರ.

ಆ + ಆ = ಆ. ಕಲಾ + ಆಯರಿಯ = ಕಲಾಯರಿಯ, ಮಹಾ + ಆಗಾರೋ = ಮಹಾಗಾರೋ; ಧಮ್ಮಕಹಾ + ಆಗಾರ = ಧಮ್ಮಕಹಾಗಾರ.

ಇ + ಇ = ಇ	ಮುಣಿ + ಇಣ = ಮುಣಿಣ; ಭುವಿ + ಇಸು = ಭುವಿಸು.
ಇ + ಇ = ಇ.	ಕವಿ + ಇಸರ = ಕವಿಸರ; ಮುಣಿ + ಇಸರ = ಮುಣಿಸರ.
ಇ + ಇ = ಇ.	ತರುಣಿ + ಇಣ = ತರುಣಿಣ; ಇತ್ಥಿ + ಇಯೊ = ಇತ್ಥಿಯೊ.
ಇ + ಇ = ಇ.	ಪುಹವಿ + ಇಸರ = ಪುಹವಿಸರ ಪುಹವಿ + ಇಸ = ಪುಹವಿಸ.
ಉ + ಉ = ಉ.	ಬಹು + ಉದಗ = ಬಹುದಗ. ಸಾಉ + ಉಯ = ಸಾಉಯ.
ಉ + ಉ = ಉ.	ಸಾಹು + ಉಸವ = ಸಾಹುಸವ ಸಂಘು + ಉಸವ = ಸಂಘುಸವ.
ಉ + ಉ = ಉ.	ವಹು + ಉವಯಾರ = ವಹುವಯಾರ; ವಹು + ಉವಾಗಹ = ವಹುವಾಗಹ.
ಉ + ಉ = ಉ.	ವಹು + ಉರು = ವಹುರು; ಕಣೇರು + ಉಸಿಯ = ಕಣೇರುಸಿಯ.
ಉ + ಉ = ಉ.	ಇಮೆ + ಉಯಾರುವೆ = ಇಮೆಯಾರುವೆ, ಸೆ + ಉವ = ಸೆವ.
ಒ + ಒ = ಒ.	ದೇವಿ + ಒಸಹಿ = ದೇವಿಹಿ.

೧೧ ಆದರೆ ಮುಂದಿನ ಸ್ವರದ ಮುಂದೆ ಒತ್ತಕ್ಷರವಿದ್ದರೆ ದೀರ್ಘವಾಗದೆ ಪ್ರಸ್ಥವಾಗುವದು. ಉದಾ. — ಮರಣ + ಅಂತ = ಮರಣಂತ; ಮುಣಿ + ಇಂದ = ಮುಣಿಂದ; ಸಾಹು + ಉತ್ತ = ಸಾಹುತ್ತ; ಮಹಾ + ಅಂಗವ = ಮಹಾಂಗವ ಮುಂ.

(೨) ಅ, ಆ ಗಳಿಗೆ ಅನುಗಳನ್ನುಳಿದ ಬೇರೆ ವಿಜಾತೀಯ ಪ್ರಸ್ಥ ಸ್ವರಗಳು ಪರವಾದರೂ ಸಂಧಿಯಾಗದು. ಉದಾ. —

ಅ + ಇ = ಉ ರಾಯ + ಇಸಿ = ರಾಉಸಿ ನ + ಇಚ್ಛಿ = ನೆಚ್ಛಿ.

ಆ + ಇ = ಉ ಮಹಾ + ಇಸಿ = ಮಹೇಸಿ.

೧೧ ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಒತ್ತಕ್ಷರವಿದ್ದರೆ ಇ ಕಾರವೆ ಆಗುವದು. ಉದಾ. —

ನರ + ಇಂದ = ನರಿಂದ; ಗಯ + ಇಂದ = ಗಯಿಂದ.

ಅ + ಉ = ಒ, ಸಹ + ಉಯ = ಸಹೋಯ; ಸಮಗ + ಉವಾಸಗ = ಸಮಗೋವಾಸಗ.

ಆ + ಉ = ಒ, ಜಹಾ + ಉಯ = ಜಹೋಯ; ಮಹಾ + ಉವಯಾರ = ಮಹೋವಯಾರ.

೧೧ ಆದರೆ ಮುಂದೆ ಒತ್ತಕ್ಷರವಿದ್ದರೆ ಉ ಕಾರವೆ ಆಗುವದು. ಉದಾ. —

ಪುರಿಸ + ಉತ್ತಮ = ಪುರಿಸುತ್ತಮ; ರಯಣ + ಉಜಲ = ರಯಣುಜಲ.

ಅ, ಆ ಕಾರಗಳಿಗೆ ಉ, ಒ ಪರವಾದರೆ ಎರಡಕ್ಕೂ ಕೂಡಿ ಉ, ಒ ಕಾರಗಳೇ ಆಗುವವು. ಉದಾ. —

ಅ + ಉ = ಉ. ಕಮೇಣ + ಉವ = ಕಮೇಣೇವ; ನ + ಉವ = ನೇವ.

ಆ + ಉ = ಉ. ಜಹಾ + ಉವ = ಜಹೇವ; ತಹಾ + ಉವ = ತಹೇವ.

ಅ + ಒ = ಒ. ಜಲ + ಒಹ = ಜಲೋಹ; ಭಕ್ತ + ಒಯಣ = ಭಕ್ತೋಯಣ.

ಆ + ಆ = ಆ. ಮಹ + ಆಸಹಿ = ಮಹೋಸಹಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದ ಸಂಧಿಗಳು.

ಅತಿ + ಅಂತ = ಅತೀಂತ > ಅಚ್ಚಂತ; ಅಧಿ + ತಪನ್ = ಅಧ್ಯುತಪನ್ > ಅಜ್ಞೋತಪನ್;

ಅಪಿ + ಏಕೇ = ಅಪ್ಯೇಕೇ > ಅಪ್ಯೇಕೇ. ಇತಿ + ಆದಿ = ಇತ್ಯಾದಿ ಇತ್ಯಾದಿ ಮುಂ.

ವ್ಯಂಜನ ಸಂಧಿ.

ವ್ಯಂಜನಾಂತ ಶಬ್ದಗಳೆ ಇಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವ್ಯಂಜನ ಸಂಧಿಯೇ ಇಲ್ಲವೆನ್ನು ಬಹುದು. ಕೆಲವು ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದಿರುವವು. ಉದಾ. - ಪುನಸ್ಕೃತ ಪುನಸ್ಕೃತ; ಪುನಃ ಪುನಃ, ನಿರಾನಂದ - ನಿರಾಗಂದ; ನಿರೂಪ > ನಿರೂಪಮ; ದುರತಿಕರ್ಮ ದುರೀಕರ್ಮ ಮುಂ.

ಅನೇಕಸಲ ಎರಡು ಶಬ್ದಗಳ ನಡುವೆ ಮ್ ವ್ಯಂಜನ ಸೇರಿಸಿ ಅಗಬೇಕಾದ ಸಂಧಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸುವರು. ಉದಾ. - ಅನ್ + ಅನ್ = ಅನ್ಮನ್; ಏಗ + ಏಗ = ಏಗಮೇಗ; ಅಂಗ + ಅಂಗ = ಅಂಗಮಂಗ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮ್ ಅಥವಾ ನ್ ಸೇರಿಸುವರು. ಉದಾ. - ದ್ರು + ಅಂಗುಲ = ದ್ರುಯಂಗುಲ; ಸು + ಅಕ್ಷಾಪ = ಸುಯಕ್ಷಾಪ; ಧಿ + ಅಶ್ರು = ಧಿರಶ್ರು; ಸಿಹಿ + ಇವ = ಸಿಹಿರಿವ.

ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದಗಳಲ್ಲಿ ನಡುವೆ ಅನುಸ್ವಾರವನ್ನು ಸೇರಿಸುವುದುಂಟು. ಉದಾ. - ನಿರಯ + ಗಾಮಿ = ನಿರಯಗಾಮಿ; ತಡ್ಡ + ಗಾರವ = ತಡ್ಡಗಾರವ; ದಿಹ + ಗಾರವ = ದಿಹಗಾರವ.

ಕೆಲವು ಅನಿಯಮಿತ ಪ್ರಕಾರಗಳು.

ಅ + ಅ = ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂದು ಅ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಕೇನ + ಅಖಿ = ಕೇನ ವಿ, ತಹಾ + ಅವಿ = ತಹಾ ವಿ; ತಂ + ಅಪಿ = ತಂ ಪಿ.

ಅ + ಇ = ಏ. ನರ + ಇಸರ = ನರೇಸರ.

ಆ + ಇ = ಏ. ಮಹಾ + ಇಸ = ಮಹೇಸ.

ಅ + ಁ = ಆ. ಏಗ + ಁರ = ಏಗೋರ.

ಆ + ಁ = ಆ. ಮಹಾ + ಁಸವ = ಮಹೋಸವ.

೧೧ ಮುಂದಿನ ಪದದ ಆದಿ ವ್ಯಂಜನವು ದ್ವಿತ್ವ ಹೊಂದುವದು.

ಉದಾ. - ಜಾವ + ಜೀವ = ಜಾವಜೀವ; ತ + ಪಭಿಂ = ತಪ್ಪಭಿಂ; ತ + ನಿವಾರಣ = ತನ್ನಿವಾರಣ; ಸ + ಜಣ = ಸಜ್ಜಣ, ಸ + ಧಮ್ಮ = ಸದ್ಧಮ್ಮ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದು ವ್ಯಂಜನಾಂತವಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಂಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಸ್ವರವು ಬರುತ್ತಿತ್ತು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂವಿನ ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ದ್ವಿತ್ವಮಾಡಿ ಸಜಾತೀಯ ಸಂಯುಕ್ತ ವ್ಯಂಜನವನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(೧) ಅ, ಆ ಗಳ ಹೊರತು ಇತರ ಸ್ವರಗಳಿಗೆ ವಿಜಾತೀಯ ಸ್ವರಗಳು ಪರವಾದರೆ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(೨) यश्चिತ್ತಿಯ ನಿಯಮದಂತೆ ಯಾವುವಾದರೊಂದು ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪವಾಗಿ ಉಳಿದ ಸ್ವರವು ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರದೊಡನೆ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ. — जह उर ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮುಂದೆ ಸಜಾತೀಯ ಅಥವಾ ವಿಜಾತೀಯವಾದ ಯಾವದೇ ಸ್ವರವಿದ್ದರೂ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(೩) ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿಯ ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪವಾಗಿ ಉಳಿದ ಸ್ವರದೊಡನೆ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ. — इच्छ, गात्रं, पासत ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಸ್ವರ ಬಂದರೂ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(೪) ಒಂದೆ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ಪದದಲ್ಲಿ ಸ್ವರದ ಮುಂದೆ ಸ್ವರವಿದ್ದರೂ ಸಂಧಿಯಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ. — देवीए, पाओ ಮುಂತಾದವು;

ಅಭ್ಯಾಸ.

(೧) ಸಂಧಿಮಾಡಿ ಬರೆಯಿರಿ.

जम्म + अन्तर; महा + इङ्कि; उव + अजिय; अविगीए + इति; भिक्षा + अट्टा; एत्थ + अन्तरस्मि; फासुअ + एसणिय, जहा + उइय; महा + ऊसव; साहस + एकरस; अन्न + अन्न; एक + एक रत्त + अच्छ, सु + अहिजिय; वाम + इयर.

(೨) ಸಂಧಿ ಬಿಡಿಸಿರಿ.

बाहिरुजाग; सुरासुर; महाडवी; देहोवचय; दवग्नि; वरोरु; वासेणोल्ल; पुरिसुत्तम; दाहिणङ्क; महेसि; जोवणमुदए; खिप्पामेव; महोवयार; सीओदर; नत्थि.

೨

ಶಬ್ದವಿಚಾರ

ಶಬ್ದವಿಚಾರ.

ಶಬ್ದಗಳು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಹೇಗೆ ಬರುತ್ತವೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಆದರೆ ಶಬ್ದಗಳ ಮೂಲರೂಪಗಳನ್ನು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಪದಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಬೇಕಾಗುವದು. ಈ ವಿಭಾಗವು ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅಂಗವಾಗಿರುವದು. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಾಕೃತಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ರಚನಾರೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದ್ದರೂ ಭಾಷೆಯು ಬಳಿಕೆಗೆ ಸುಲಭವಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಲು ಅನೇಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡಿವೆ.

ಶಬ್ದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅನ್ಯಯ ಮತ್ತು ಅನ್ಯಯೇತರವೆಂದು ಎರಡು ಭಾಗ ಮಾಡುವಮಂಟು. ಎರಡನೆಯ ಪ್ರಕಾರದ ಶಬ್ದಗಳೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು. ಮತ್ತು ಅವುಗಳೇ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೊಂದಿ 'ಪದ' ಗಳಾಗುವವು. ಎರಡೂ ಪ್ರಕಾರದ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ನಾಲ್ಕು ಉಪಭೇದಗಳನ್ನು ಹೇಳುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಂಜನಾಂತ ಶಬ್ದಗಳೂ ದ್ವಿವಚನವೂ ಇಲ್ಲ. ಶಬ್ದಗಳ ಲಿಂಗವು ಸಾಧಾರಣ ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಕ್ರಿಯಾ ಪದವು ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಲಿಂಗರಹಿತವಾಗಿರುವದು. ಪ್ರಚಲಿತ (ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ ಮುಂ.) ಭಾಷೆಗಳಂತೆ ಸ್ಥಿತ್ಯಂತರವನ್ನು ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. ಆದುದರಿಂದ 'ಶಾಶ್ವತ' ಎಂಬ ರೂಪವೇ ಆವನು, ಅವಳು ಅದು ಎಂಬ ಎಲ್ಲ ಕರ್ತೃಪದಗಳೊಡನೆಯೂ ಬರುವದು. ಹೋಗುತ್ತಾನೆ, ಹೋಗುತ್ತಾಳೆ, ಹೋಗುತ್ತದೆ; ಹೀಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಎಲ್ಲ ಸ್ವರಾಂತ ನಾಮಗಳನ್ನು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಳಗಿನಂತೆ ವಿಂಗಡಿಸಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರದ ನಾಮಗಳಾಗುವವು. ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದ ಅನಿಯಮಿತವಾಗಿ ನಡೆಯುವ ಕೆಲವು ವ್ಯಂಜನಾಂತ ನಾಮಗಳೂ, 'ತ್ವ' ಕಾರಾಂತ ನಾಮದ ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಮೊದಲಾದ ನಾಲ್ಕೈದು ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ನಾಮಗಳೂ ಕೆಳಗಿನ ಹನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಬರುವವು.

ಪುಲ್ಲಿಂಗ

ನಪುಸಕಲಿಂಗ

ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ

ಅ, ಇ, ಉ ಕಾರಾಂತ

ಅ, ಇ, ಉ ಕಾರಾಂತ

ಅ, ಇ, ಉ, ಏ, ಓ ಕಾರಾಂತ

ಈ ಪ್ರಕಾರ ಹನ್ನೊಂದು ಬಗೆಯ ನಾಮಪದಗಳಲ್ಲಿದೆ ಸರ್ವನಾಮಗಳೂ, ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ಇರುವವು. ಅವು ಸಾಧಾರಣ ನಾಮಪದಗಳಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಡಲಾಗುವದು. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಚನವಿಲ್ಲದ್ದನ್ನು ಈ ಮೊದಲು ಹೇಳಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಚತುರ್ಥಿವಿಭಕ್ತಿಗೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಇಲ್ಲ. ಷಷ್ಠಿರೂಪಗಳನ್ನೇ ಚತುರ್ಥಿಗಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೆಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲ ಬಗೆಯ ನಾಮ ಪದಗಳಿಗೆ (ಲಿಂಗಾನುಸಾರವಾದ ಕೆಲವು ಭೇದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ) ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿರುವದರಿಂದಲೂ, ಸಂಧಿಯ ನಿರ್ಬಂಧ ಅಷ್ಟು ಇಲ್ಲವದರಿಂದಲೂ, ರೂಪ ಸಿದ್ಧಿಯು ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿರುವದು.

ಇನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ವಿಚಾರವು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಸುಲಭವಾಗಿರುವದು. ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಮೈಪದದ, ಆತ್ಮನೇಪದದ, ಉಭ ಪದವೆಂಬ ವಿಭಾಗವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳೂ ಪರಸ್ಮೈಪದದ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವು ಕೆಲವು ನೇರವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದ ಆತ್ಮನೇಪದದ ರೂಪಗಳಿರುವವು. ಅವು ಸ್ವಲ್ಪಮಾತ್ರ. ಗಣವಿಭಾಗವಾಗಲಿ, ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ವಿಕರಣಗಳಾಗಲಿ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಅಪವಾದಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟರೆ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಆಖ್ಯಾತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಹತ್ತುವಾಗ ಯಾವ ವಿಕಾರಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

ಅಂತ್ಯಸ್ವರದ ವಿಚಾರದಿಂದ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

(೧) ಅ ಕಾರಾಂತ (೨) (ಇ) ಉ ಕಾರಾಂತ; ಅ ಕಾರಾಂತವಿದ್ದು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ 'ಉ' ಕಾರಾಂತವಾಗುವ ಧಾತುಗಳು. (೩) ಉಳಿದವುಗಳು - ಅ, ಇ, ಉ, ಏ, ಓ ಕಾರಾಂತಗಳು. ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳು ಮೂರೂ ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವವು. ಆದರೆ ಭೂತಕಾಲದ ಉಪಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಭೂತಕಾಲವು ಮೂರು ವಿಧವಾಗಿಲ್ಲ. ಭವಿಷ್ಯತ್ತಾಲಕ್ಕೆ ಎರಡು

ಬಗೆಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿದ್ದರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಎರಡು ರೀತಿಯ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ ವಿಲ್ಲ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಅಜ್ಞಾರ್ಥ, ವಿಧ್ಯರ್ಥ, ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಾರ್ಥಗಳು ಅರ್ಥವಾಗದಿದ್ದು ಮೊದಲಿನವರೂ ಒಟ್ಟು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವವು. ಮತ್ತು ಕೊನೆಯದಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರತ್ಯಯ ಇಲ್ಲ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗದಿಲ್ಲದಿದ್ದರೂ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿರುವದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮೂರು ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವವು ಮತ್ತು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡುವವು. ಇವು ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದರಿಂದ ವಿಕಾರಿಯೆನಿಸುವವು. ಎರಡು ಅನ್ಯಯಗಳಾಗಿದ್ದು ಅವಿಕಾರಿಯೆನಿಸುವವು. ಅವು ಕೆಳಗಿನಂತಿರುವವು.

(೧) ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ ಧಾತು ಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣ ಅಥವಾ ವರ್ತಮಾನಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ (ಕರ್ತರಿ - ಕರ್ಮಣಿ).

(೨) ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಧಾತು ಸಾಧಿತ (ಭೂತಕೃದಂತ) ವಿಶೇಷಣ (ಕರ್ತರಿ - ಕರ್ಮಣಿ).

(೩) ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ (ಕೃದಂತ) ಧಾತು ಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣ.

(೪) ಭೂತಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯ (ಅನ್ಯಯ) ಅಥವಾ ಭೂತನ್ಯಾಸ.

(೫) ಹೇವ್ಯರ್ಥಕ ಅನ್ಯಯ (ಅನ್ಯಯ)

ಮೇಲಿನ ಮೂರು ನಾಮಪದದ ಲಿಂಗದಂತೆ ಬದಲಾಗುವವು. ಆಗ ಆಯಾ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರದಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

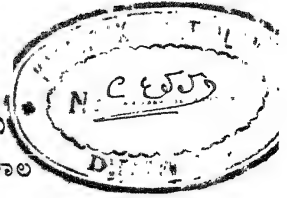
ಅನ್ಯಯಗಳನ್ನು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರ ವಿಭಾಗಿಸುವರು.

(೧) ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಾನ್ಯಯ, (೨) ಶಬ್ದಯೋಗೀ ಅನ್ಯಯ (ಉಪಸರ್ಗ ಸಹಿತ) (೩) ಉಭಯಾನ್ವಯಿ ಅನ್ಯಯ (೪) ಕೇವಲ ಪ್ರಯೋಗೀ ಅನ್ಯಯ (ಉದ್ಗಾರ ಮುಂ.) ಮೊದಲಿನ ಮೂರರ ಉಪಯೋಗವೇ ಹೆಚ್ಚು. ಅದರಲ್ಲಿಯೂ ಮೊದಲನೆಯದು ಅಮೇಲೆ ಎರಡನೇಯದು ಹೀಗೆ ಇಳಿಕೆಯ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗದ ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಶಬ್ದಗಳ ಕೋಷ್ಟಕ. *

ವಿಕಾರಿ-(ಅನ್ವಯಗಳಲ್ಲದ)		ಅವಿಕಾರಿ-(ಅನ್ವಯಗಳು)			
ನಾಮ ೨ ಸರ್ವನಾಮ ೩ ವಿಶೇಷಣ		ಉದಾಹರಣೆಗಳು (ಅಖ್ಯಾತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು)	ಅಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಣ,	ಪ್ರಭುತ್ವ ಯೋಗೀ,	ಉಭಯಾ ನ್ವಯೀ,
ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ (ಸಾಮಾನ್ಯಗಳಂತೆ)		(i) ಎರಡು ವಚನಗಳು			
(i) ವಚನಗಳು ಎರಡು		(ii) ಎಲ್ಲ ಪರಸ್ಪರವಾದ			
(ii) ಚತುರ್ಥಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಇತರ		(iii) ಗಣ ಮತ್ತು ವಿಕರಣ ಇಲ್ಲ			
೩ (ಸಂಬೋಧನಸಹಿತ) ವಿಭಕ್ತಿಗಳು		(iv) ಕರ್ತೃವಿನ ಲಿಂಗದಂತೆ ರೂಪಭೇದವಿಲ್ಲ.			
(iii) ಮೂರು ಲಿಂಗಗಳು		(v) ಮೂರು ಕಾಲಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಅರ್ಥಗಳು			
(iv) ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿ ದನ್ನೊಂದು ಪ್ರಕಾರಗಳು		(vi) ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿ ೩ ಭೇದಗಳು			
ಪು.	ನ.	ಸ್ತ್ರೀ.			
ಅ, ಔ, ತ	ಆ, ಔ, ತ	ಆ, ಔ, ತ	ಅ ಕಾರಾಂತ ಆ, ಉ, ಆ ಕಾರಾಂತ		

* ಮಂಜುನಾಂತ ಸಂಸ್ಕೃತ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಶಬ್ದಗಳೂ ಅರ್ಥಮಾಡಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿರುವವು.

ಪಾಲ
ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಖ್ಯಾತಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದ ಪರಸ್ಕೇಪದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಬಂದಿವೆ.* ಪರ್ಣವಿಕಾರದ ರೀತಿಯನ್ನು ನುಲಿಪ್ಪಿಸಿ ಎಷ್ಟು ಬದಲಾಗಬೇಕೋ ಅಷ್ಟು ಮೂತ್ರ ಬದಲಾಗುವವು. ಉದಾ - ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದ ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಇ ಎಂದಾಗುವದು. x ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ದ್ವಿವಚನವಿಲ್ಲ.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು.

ಪುರುಷ	ಏಕವಚನ		ಬಹುವಚನ.	
	ಸಂಸ್ಕೃತ	ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ	ಸಂಸ್ಕೃತ	ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ
ಉತ್ತಮ	ಮಿ	ಮಿ	ಮಸ್	ಮೋ
ಮಧ್ಯಮ	ಸಿ	ಸಿ	ಥ	ಹ
ತೃತೀಯ	ತಿ	ಇ	ಅಂತಿ	ಅಂತಿ

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರದಿಂದ ಮೂರು ಗುಂಪುಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು. ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಹತ್ತುಗಣಗಳಿಲ್ಲ. ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಗುಂಪನ್ನೂ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವಾ.

೧ ನೆಯ ಗುಂಪು. ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಉತ್ತಮ ಪುರುಷದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೆಚ್ಚುವಾಗ ಅಂತ್ಯಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಾಗುವದು. ಉದಾ - ಭಗ + ಮಿ = ಭಗಾಮಿ; ಭಗ + ಮೋ = ಭಗಾಮೋ;

* ಕೆಲವು ಅತ್ಯನೇ ಪದದ ರೂಪಗಳೂ ಅ. ನೂ. ಯಲ್ಲಿ ದೊರಕುವವು. ಉದಾ-
ವಡೆ ವಡೇ, ವಡ್ಱ, ವಡ್ಱತೆ, ಜಾಣೆ, ಲಹೆ, ಮಗ್ತೆ, ರಮೆ, ವಗ್ತೆ, ಪಭಾಸಸೆ, ಲಹೆ, ಲಹ್ಱ, ಅವಶ್ಯಾಜ್ಞಸೆ ರಿಯಗ್ತೆ, ಚಿಡ್ಱಗ್ತೆ, ತವಲಮಗ್ತೆ ತೀಗ್ಱ, ಉಜ್ಞ, ಖುಜ್ಞ, ಮುಜ್ಞ ಮುಂ.

x ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ-೨ ತ್ ಕಾರವು ಅನಾದ್ಯ ಮತ್ತ ದ್ವಿಸ್ವರಾಂತರ್ಗತವಾಗುವದರಿಂದ ಅದು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಗಾಂತ್ರಿತಿ > ಗಾಂತ್ರಿ ಇಂದು ರೂಪವು ಸಿದ್ಧವಾಗುವದು.

ದ್ವಿತೀಯ ಮತ್ತು ತೃತೀಯ ಪುರುಷದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ - ಭಗ + ಸಿ = ಭಗಸಿ; ಭಗ + ಇ = ಭಗಇ; ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನದ ಪ್ರತ್ಯಯವಾದ ಅಂತಿ ಇದನ್ನು ಸಂಧಿ ನಿಯಮದಂತೆ ಹಚ್ಚಲಾಗುವದು. = ಭಗ + ಅಂತಿ = ಭಗಂತಿ ಎಂದು ರೂಪವಾಗುವದು. ಎಲ್ಲ ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು	ಸುಣ (ಕೇಳು)	
ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ.	ಸುಣಾಮಿ	ಸುಣಾಮೊ
ದ್ವಿತೀಯ ಪುರುಷ.	ಸುಣಾಸಿ	ಸುಣಾಹ
ತೃತೀಯ ಪುರುಷ.	ಸುಣಇ	ಸುಣಂತಿ
ಅಸ ಧಾತುವು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ಅನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವದು.		
ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ.	ಅಸಿ, ಮಿ	ಮೊ
ದ್ವಿತೀಯ ಪುರುಷ.	ಅಸಿ, ಸಿ	ಸಿಹ
ತೃತೀಯ ಪುರುಷ.	ಅಸಿ *	ಸಂತಿ

೨ ನೆಯ ಗುಂಪು. ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು. ೪

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ೧೦ ನೆಯ ಗಣದ ಧಾತುಗಳು, ನಾಮಧಾತುಗಳು. ಪ್ರಯೋಜಕ ಧಾತುಗಳು, ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತವೆ, ಈ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳೂ ಆ ಕಾರಾಂತಗಳಂತೆಯೇ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ತೃತೀಯ ಪುರುಷದ ಬಹುವಚನದ ಅಂತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಮಾತ್ರ ಆ ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಹಿಂದಿನ ಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಾಗುವ ನಿಯಮವು ಇಲ್ಲಿ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ. ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಎಲ್ಲ ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳೂ ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

* ಅಸಿ ಇದೊಂದೇ ರೂಪವನ್ನೇ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವದುಂಟು.

೪ ಈ ಗುಂಪಿನ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳೂ ಮೊದಲು ಆ ಕಾರಾಂತವಾಗಿಯೇ ಇರುವವು. ಮತ್ತು ೧ ನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಸಬಹುದು. ನಿಜವಾಗಿ ಇವು ಬೇರೆಯು ಗುಂಪು ಆಗಲಾರವು. ಆ ಕಾರಾಂತವಾದ ಈ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯ ಆ ಕಾರವು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತವಾಗುವದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಸುಲಭಮಾಡಲು ಬೇರೆ ಗುಂಪು ಮಾಡಲಾಗಿದೆ.

೪ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು

ಕರೆ (ಮಾಡು)

ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ.

ಕರೆಮಿ

ಕರೆಮೊ

ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ.

ಕರೆಸಿ

ಕರೆಹ

ತೃತೀಯ ಪುರುಷ.

ಕರೆಡ್

ಕರೆಂತಿ

(೧) ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ೧೦ ನೆಯ ಗಣದ ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳು.

ತಾಡೆ — ಹೂಡೆ.

ಖಖೇ — ತಿನ್ನು

ತಡ್ತು — ಹಾರು, ಜಿಗಿ.

ಚೋರೆ — ತುಡುಗುಮಾಡು. ಚಿಂತೆ — ವಿಚಾರಮಾಡು ಧಾಡೆ — ಶಿಕ್ಷಿಸು.

ಅಚ್ಚೆ — ಪೂಜಿಸು.

ವಣ್ಣೆ — ವರ್ಣಿಸು

ಪೂರೆ — ಪೂರ್ಣಗೊಳಿಸು.

(೨) ಪ್ರಯೋಜಕ (ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ) ಧಾತುಗಳು. +

ದಾಡಾವೆ — ಶಿಕ್ಷಿಸುಮಾಡಿಸು

ಗಾವೆ — ಹಾಡಿಸು

ಲಾಡೆ — ದೊರಕಿಸಿಕೊಂಡು

ಜಾಣಾವೆ — ತಿಳಿಸು

ಪಾಡೆ — ಬೀಳಿಸು

ಮಾರೆ — ಸಾಯಿಸು (ಕೊಲ್ಲು)

ನೆಯಾವೆ — ಬಯ್ಯಿಸು

ಜಿವಾವೆ — ಬದುಕಿಸು

ದಾವೆ — ತೋರಿಸು

ನಾಸೆ — ನಾಶಗೊಳಿಸು

ಠಾವೆ — ಇಡಿಸು

ಕಾರೆ — ಮಾಡಿಸು

(೩) ನಾಮ (ಸಾಧಿತ) ಧಾತುಗಳು

ವಿವಾಹೆ — ಮದುವೆಯಾಗು

ಘಾಣೆ — ಸ್ನಾನಮಾಡು

ಸದಾವೆ — ಕರೆ

ನಿವೇದೆ — ನಿವೇದಿಸು

ಪಣಾವೆ — ಉಪದೇಶಿಸು

ನಿಮನ್ತೆ — ಆಮಂತ್ರಿಸು

ಆಹಾರೆ — ತಿನ್ನು

ಕಾಮೆ — ಇಚ್ಛಿಸು

ಈ ರೀತಿಯ ಧಾತುಗಳ ವಿಚಾರವು ತಿಳಿಯಲೆಂದು ಕೆಲವನ್ನು ಮೇಲೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ತರದ ಧಾತುಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ನ್ನಲ್ಲ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡುವದು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲ.

+ ಪ್ರಯೋಜಕ ಮತ್ತು ನಾಮ ಧಾತುಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ರೀತಿಯನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಹೇಳಿದೆ.

ಮೇಲೆ ಕೊಟ್ಟ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಡಾ. ಘಾಟಗೇಯವರ Introduction to Ardhamagadhi, ಎಂಬ ಗ್ರಂಥದ ೨ ನೆಯ ಅಧ್ಯಾಯ, ೯೮ ನೆಯ ಪುಟದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

೩ ನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳು:—

ಅ ಕಾರಾಂತವಲ್ಲದ ಧಾತುಗಳಲ್ಲಿ (೧) ಆ ಕಾರಾಂತ (೨) ಀ ಕಾರಾಂತ (೩) ಔ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು—ಎಂದು ಮೂರು ವರ್ಗ ಮಾಡಬಹುದು. ಆ ಕಾರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಮೂಲದಿಂದ ಆಗಿ ನಡೆಯುವಾಗ ಹೊಂದಾಗುವ ಧಾತುವೇ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಈ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಅಂತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದು ಇತ್ಯಿ ಎಂದಾಗುವದು.

(೧) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು ಜ್ಞಿ-ಘ್ಯಾನಮಾಡು -

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

	ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ.	ಜ್ಞಿಯಾಮಿ	ಜ್ಞಿಯಾಮೋ
ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ.	ಜ್ಞಿಯಾಸಿ	ಜ್ಞಿಯಾಹ
ತೃತೀಯ ಪುರುಷ.	ಜ್ಞಿಯಾಃ	ಜ್ಞಿಯಾಂತಿ (ಜ್ಞಿಯಾಂತಿ)

ಇದೇ ಈ ಧಾತುವಿನ ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನವು ಇವೃತ್ತಿ ಎಂದಾಗುವದು. ಅಂತಿ ಯಲ್ಲಿಯ ಅ ಕೈ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಆ ಕಾರಾಂತವಾದ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳೂ ಮೇಲಿನಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

(೨) ಀ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು-ಢೇ-ಕೊಡು.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

	ಏ.	ಬ.
ಉ. ಪು.	ಢೇಮಿ	ಢೇಮೋ
ಮ. ಪು.	ಢೇಸಿ	ಢೇಹ
ತೃ. ಪು.	ಢೇಃ	ಢೇಂತಿ

(೩) ಔ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು-ಹೊ-ಇರು, ಆಗು.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

	ಏ.	ಬ.
ಉ. ಪು.	ಹೋಮಿ	ಹೋಮೋ
ಮ. ಪು.	ಹೋಸಿ	ಹೋಹ
ತೃ. ಪು.	ಹೋಃ	ಹೋಂತಿ

* ಭೂ ಧಾತುವಿಗೆ ಭವ>ಹವ ಎಂದೂ ರೂಪವಾಗುವದು. ಅದು ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವದು.

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಚ್ಚ	ಇರು
ಆಣ	ತರು
ಇಚ್ಚ	ಇಚ್ಛಿಸು
ಉಡ್ಡ	ಹಾರು
ಉದೇ	ಮೂಡು
ಉವ್ಯಾ	ನೇವಿಸು
ಉ	ಬರು
ಕರ ಕರೆ	ಮೂಡು
ಕಹ	ಹೇಳು
ಕಾ	ಮಾಡು
ಕೀಲ	ಆಡು
ಕುಣ	ಮಾಡು
ಖಮ	ಕ್ಷಮಿಸು
ಖಾಯ	ತಿನ್ನು
ಗಾಣ	ಎಣಿಸು
ಗಮ(ಗಾಞ)	ಹೋಗು
ಗರಿಹ	ನಿಂದಿಸು
ಗಾ	ಹಾಡು
ಗೋಹ	ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು
ಚಯ	ಬಿಡು
ಚಿಂತ	ಚಿಂತಿಸು
ಚಿನ್ದ	ಹರಿ
ಜಯ	ಯಜ್ಞ ಮಾಡು
ಜುಜ	ಹೂಡು

ಜುಜ್ಜ	ಯುದ್ಧ ಮಾಡು
ಜ್ಞಿಯಾ	ಧ್ಯಾನ ಮಾಡು
ಠಾ	ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು
ಡಹ	ಸುಡು
ತುರಿಯ	ಓಡು
ದೇ	ಕೊಡು
ಧರ	ಹಿಡಿ
ನಸ್ಸ	ನಾಶವಾಗು
ನಿಮಜ್ಜ	ಮುಳುಗು
ನಿಸ್ತುಣ	ಕೇಳು
ನಿ	ಬಿಡು
ಪಕ್ಷಾಳ	ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳು
ಪಡಿಕರ್ಮ	ತಿರುಗಿಬರು
ಪವಿಸ	ಪ್ರವೇಶಿಸು
ಪಾ	ಕೂಡಿ
ಪಾಙ್ಗಮ	ಹುಟ್ಟು, ಮೂಡು
ಪಾಲೆ	ಪಾಲಿಸು
ಪಾವ	ಹೊಂದು
ಪಾಸ	ನೋಡು
ಪುಚ್ಚ	ವಿಚಾರಿಸು, ಕೇಳು
ಪೂಯ	ಪೂಜಿಸು
ಪೇಕ್ಷ	ನೋಡು
ಫುಸ	ಮುಟ್ಟು, ಸ್ಪರ್ಶಿಸು
ಬಂಧ	ಕಟ್ಟು

ವೇ	ಅನ್ನು		ವಂದಿಸು
ಭಕ್ತ	ತನ್ನು	ವಯ	ಮಾತಾಡು
ಭಗ	ಅನ್ನು	ವರಿಸ	ಮಳೆಯಾಗು
ಭಾಸ	ಮಾತಾಡು	ವಸ	ಇರು
ಮನ್	ತಿಳಿ, ವಿಚಾರಿಸು	ವಹ	(ಭಾರ) ಹೊರು
ಮುಂ	ಬಿಡು, ಒಗೆ	ವಾ	ಬೀಸು, ಬಾರಿಸು
ರಕ್ತ	ರಕ್ಷಿಸು	ಸಾಹ	ಹೇಳು
ರೋ	ಎರು, ಬೆಳೆ	ಸಿಂ	ಸಿಂಪಡಿಸು
ಲಜ್ಜ	ನಾಚಿಕೆಪಡು	ಸುಣ	ಕೇಳು
ಲಹ	ಸಿಗು, ದೊರಕಿಸು	ಸೋ	ಶೋಭಿಸು
ಲಿಂ	ಲೇಪಿಸು	ಹಣ	ಕೊಲ್ಲು
ಲುಣ	ಹರಿ		ತಿರುಗು
ಲೋ	ಲೋಪವಾಗು		

ಅಭ್ಯಾಸ.

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ:—

ಹಿಂಢ, ರೋಹಸಿ, ಲುಣಾಮಿ, ಇಚ್ಛಂತಿ, ಆಣಾಮೋ, ಫಿಯಾಯಿ, ಪವಿಸಾಮಿ, ಪಾಲೆಹ, ಬೇಸಿ, ಭಕ್ತ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ. (ವರ್ತಮಾನಕಾಲ)

ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ — ಅಸ, ಖಾಯ, ಏ.

ದ್ವಿತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ — ದೇ, ಹೊ, ಗೋಹ.

ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನ — ಪಾ, ನೆ, ಡಹ, ತಡು.

ಭಾಷಾಂತರ.

(೧) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ:—

(೧) ಕುಣಾಮಿ (೨) ಪವಿಸಂತಿ (೩) ಪಾಲೆಹ (೪) ಭಗಹ (೫) ಭಕ್ತವಸಿ
(೬) ಗಾಯಂತಿ (೭) ಕಹಹ (೮) ಫುಸಸಿ (೯) ಬಂಧಾಮಿ (೧೦) ದೇಹ (೧೧) ಏಹ
(೧೨) ಉವಟಾಮೋ (೧೩) ಕೊಲಂತಿ (೧೪) ಅಚ್ಛಾಮಿ (೧೫) ಹಿಂಢಹ (೧೬)
ಪಾವಸಿ (೧೭) ಮುಂವಂತಿ (೧೮) ಭಾಸಾಮೋ (೧೯) ಪಾಠಭವಂತಿ (೨೦) ಪೂಯಾಮೋ.

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ. :—

(೧) [ನಾಸು] ಒರುತ್ತೇನೆ. (೨) [ಅವನು] ಆಡುತ್ತಾನೆ. (೩) [ನೀನು] ಹೋಗುತ್ತೀ. (೪) [ಅವಳು] ಎಣಿಸುತ್ತಾಳೆ. (೫) [ನಾಸು] ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ. (೬) [ನೀವು] ಕೇಳುತ್ತೀರಿ. (೭) [ನಾವು] ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತೇವೆ. (೮) [ನೀನು] ಯುದ್ಧಮಾಡುತ್ತೀ. (೯) [ಅವನು] ನಿಂದಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦) [ಅವಳು] ನಾಚುತ್ತಾಳೆ. (೧೧) [ನೀನು] ಹೇಳುತ್ತೀ. (೧೨) [ನಾವು] ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇವೆ. (೧೩) [ಅವರು] ಕ್ಷಮಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೪) [ನೀವು] ರಕ್ಷಿಸುತ್ತೀರಿ. (೧೫) [ಅವರು] ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೬) [ನಾವು] ಬಿಡುತ್ತೇವೆ. (೧೭) [ನೀನು] ಮುಟ್ಟುತ್ತೀ. (೧೮) [ನಾಸು] ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತೇನೆ. (೧೯) [ಅವರು] ಆಡುತ್ತಾರೆ. (೨೦) [ನೀವು] ಮಾತಾಡುತ್ತೀರಿ. (೨೧) [ನಾಸು] ತಿರುಗುತ್ತೇನೆ.

ಪಾಠ ೨

ಅ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು.

ಅ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವವು. ಎಲ್ಲ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಒಂದೇಯಾಗಿರುವವು. ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಮುಂದಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಒಂದೇಯಾಗಿರುವವು. ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದವುಗಳು. ಅವು ಹೇಗೆ ಮಾರ್ಪಾಟು ಹೊಂದಿದವು ಎಂಬುದನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುವ ಅವಶ್ಯಕತೆಯಿಲ್ಲ.

ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಯಾವವೆಂಬುದನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಆಗುವ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ನೋಡಬಹುದು.

ಪ್ರಲ್ಲಿಂಗ		ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ	
ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ	ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರಥಮಾ ಆ. ಉ	ಆ	ಃ (ಋ)	ಆಇಂ. ಆಞಿ
ದ್ವಿತೀಯಾ ಃ (ಋ)	ಉ. ಆ	ಃ (ಋ)	,, ,,
ತೃತೀಯಾ ಣ-ಞ	ಹಿ-ಹಿಂ	ಞ-ಞ	ಹಿ-ಹಿಂ
ಪಂಚಮೀ ಆ, ಆ	ಹಿಂತಿ	ಆ, ಆ	ಹಿಂತಿ
ಷಷ್ಠೀ ಸ್ಸ	ಞ-ಞ	ಸ್ಸ	ಞ-ಞ
ಸಪ್ತಮೀ ಉ ಸಿ, ಮಿ	ಉ-ಉಂ	ಉ, ಅಂಸಿ, ಮಿ	ಉ ಉಂ
ಸಂಚೋಧನಂ, ಆ	ಆ	ಃ ಋ	ಆಇಂ, ಆಞಿ

ಪ್ರಥಮಾದಲ್ಲಿ ಉ, ಆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಹತ್ತುವಾಗ ಪುರೂಪಸಂಧಿಯಾಗುವದು. (ಹಿಂದಿನ ಅ ಲೋಪವಾಗುವದು) ನರ + ಉ = ನರಃ; ನರ + ಆ = ನರೋ. ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುವಚನದ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಮಿ ಏಕವಚನದ ಉ ಮತ್ತು ಸಂಚೋಧನ ಏಕವಚನ * ಆ ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಹತ್ತುವವು

ತೃತೀಯಾ ಎರಡೂ ವಚನಗಳ, ಷಷ್ಠೀ ಮತ್ತು ಸಪ್ತಮೀ ಒಂದು ವಚನಗಳ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕಲ್ಪದಿಂದ ಅನುಸತ್ತಿರುವವು ಬರುವದು. ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿ ಎರಡೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಪಂಚಮೀ ಸಪ್ತಮೀ ಬಹುವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉ ಕಾರಾಂತವೂ ಷಷ್ಠೀ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತವೂ ಆಗುವದು. ಸಂಸ್ಕೃತ ರೂಪದಲ್ಲಿಯ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ತೆಗೆದು ಹಾಕಲು ಉಳಿಯುವ ರೂಪಕ್ಕೆಯೇ ಅರ್ಥಮಾಗಧೀ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಜೋಡಿಸಿದಂತಾಗುವದು.

ಉದಾ—ದೇವೇನ > ದೇವೇ + ಣ > ದೇವೇಣ (ಷ. ಏ.)

ದೇವಾನಾಮ್ > ದೇವಾ + ಣ > ದೇವಾಣ (ಷ. ಬ.)

ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿಯೂ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಇದೇ ರೀತಿಯನ್ನು ನುಸರಿಸಲಾಗುವದು.

* ಡಾ. ಘಾಟಗೆಯವರು ಈ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು.

(೧) ಅ ಕಾರಾಂತ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನರ [ಮನುಷ್ಯ] *

ಏ.

ಬ.

ಪ್ರ.	ನರೋ, ನರೇ	ನರಾ
ದ್ವಿ.	ನರಂ	ನರೇ, ನರಾ
ತ್ವ.	ನರೇಣ, ನರೇಣ	ನರೇಹಿ, -ನರೇಹಿಂ
ಪಂ.	ನರಾಒ, ನರಾ	ನರೇಹಿಂತೋ
ಷ.	ನರಸ್ಸ	ನರಾಣ-ನರಾಣ
ಸ.	ನರೇ, ನರೇಸಿ, ನರಮ್ನಿ	ನರೇಸು-ನರೇಸುಂ
ಸಂ.	ನರ, ನರೋ	ನರಾ

(೨) ಅ ಕಾರಾಂತ ಸಪುಸಕಲಿಂಗ ಕಮ್ಮ [ಕರ್ಮ]

ಪ್ರ.	ಕಮ್ಮಂ	ಕಮ್ಮಾಙ್, ಕಮ್ಮಾಣಿ
ದ್ವಿ.	ಕಮ್ಮಂ	ಕಮ್ಮಾಙ್, ಕಮ್ಮಾಣಿ
ತ್ವ.	ಕಮ್ಮೇಣ, ಕಮ್ಮೇಣ	ಕಮ್ಮೇಹಿ, ಕಮ್ಮೇಹಿಂ
ಪಂ.	ಕಮ್ಮಾಒ, ಕಮ್ಮಾ	ಕಮ್ಮೇಹಿಂತೋ
ಷ.	ಕಮ್ಮಸ್ಸ	ಕಮ್ಮಾಣ, ಕಮ್ಮಾಣ
ಸ.	ಕಮ್ಮೇ, ಕಮ್ಮೇಸಿ, ಕಮ್ಮಮ್ನಿ	ಕಮ್ಮೇಸು-ಕಮ್ಮೇಸುಂ
ಸಂ.	ಕಮ್ಮಂ	ಕಮ್ಮಾಙ್-ಕಮ್ಮಾಣಿ

* ಮೂಲ ಶಬ್ದದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವ್ಯಂಜನವು ಲೋಪವಾಗಿ ಇಳುತ್ತಿ ಯ ನಿಯಮವು ಹತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದರ ರೂಪಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆಯಾಗುವವು. ಯಾಕಂದರೆ ಇ, ಏ ಗಳ ಹೊರತಾಗಿ ಉಳಿದವುಗಳು (ಯಿ, ಯಿ ಮೊದಲಾದವು) ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಬದಲಾಗಿ ಙ್, ಙ್ ಮೊದಲಾದವು ಬರುವವು. ಇ ದ ಬಳಿಯೆಂದು ಹಿಂದೆ ಇವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಲೋಕ > ಲೋಯ ಶಬ್ದವನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಯಾವ ರೀತಿಯಾಗುವದೆಂಬದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು.

ಲೋಯ (ಪು)

ಪ್ರ.	ಲೋಒ, ಲೋಁ	ಲೋಯಾ
ದ್ವಿ.	ಲೋಯಂ	ಲೋಁ, ಲೋಯಾ
ತ್ವ.	ಲೋಁಣ, ಲೋಁಣ	ಲೋಁಹಿ-ಲೋಁಹಿಂ
ಪಂ.	ಲೋಯಾಒ-ಲೋಯಾ	ಲೋಁಹಿಂತೋ
ಷ.	ಲೋಯಸ್ಸ	ಲೋಯಾಣ-ಲೋಯಂ
ಸ.	ಲೋಁ, ಲೋಯೆಸಿ, ಲೋಯಮಿ	ಲೋಁಸು-ಲೋಁಸುಂ
ಸಂ.	ಲೋಯ, ಲೋಒ	ಲೋಯಾ.

ಕರ್ತೃ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು ಪಥಮಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಿಯಾ ಪದವು ಕರ್ತೃವನ್ನು ನುಸರಿಸುವದು. ಕರ್ತೃವಿನ ಲಿಂಗಭೇದದಂತೆ ಕ್ರಿಯಾಪದ ರೂಪವು ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲವೆಂಬದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಸಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವಿದ್ದರೆ ಕರ್ಮವು ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವದು.

ಉದಾ:— ಹುಡುಗನು ಹೋಗುತ್ತಾನೆ.

ಗುಣೇ ಗಚ್ಛತಿ ।

ನೀರು ಬೀಳುತ್ತದೆ.

ಜಲಂ ವರಿಸತಿ ।

ಸೇವಕನು ಭಾರವನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆ.

ಚೇತೋ ಭಾರಂ ಆಯಾತಿ ।

ಸಾಧುವು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತಿನ್ನುತ್ತಾನೆ. ಸಮಗೋ ಫಲಾಹಂ ಭವತ್ವಹ ।

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಣಗಾರ (ಪು.) ಮನೆಯಿಲ್ಲದ ಸಾಧು

ಅಭಿಷೇಕ (ಪು.) ಅಭಿಷೇಕ

ಅವರಾಹ (ಪು.) ಅಪರಾಧ

ಅಸಂಖ್ಯ (ನ.) ಸುಳ್ಳು

ಆಹಾರ (ಪು.) ಸೂರ್ಯ

ಆಯರಿಯ (ಪು.) ಆಚಾರ್ಯ, ಶಿಕ್ಷಕ

ಆಲಸ್ಯ (ನ.) ಆಲಸ್ಯ

ಉಜ್ಜಾಣ (ನ.) ಉದ್ಯಾನ, ತೋಟ

ಕಮಲ (ನ.) ಕಮಲ

ಕುಮಾರ (ಪು.) ಹುಡುಗ

ಕೋಹ (ಪು.) ಕ್ರೋಧ, ಸಿಟ್ಟು

ಗಾಮ (ನ.) ಗ್ರಾಮ, ಹಳ್ಳಿ

ಗುಣ (ಪು.) ಗುಣ

ಇ, ಯ (ಅ.) ಮತ್ತು

ಚೇತ (ಪು.) ಸೇವಕ

ಜಲ (ನ.) ನೀರು

ಜಯ (ಪು.) ಧ್ವಜ

ತಲಾಪ (ನ.) ಕೆರೆ

ದೇವತಾ (ನ.) ದೇವಾಲಯ

ಧನ (ನ.) ಧನ

ಧರ್ಮ (ಪು.) ಧರ್ಮ

ನ (ಅ.) ಇಲ್ಲ

ನಯರ (ನ.) ನಗರ

ನರ (ಪು.) ಮನುಷ್ಯ

ನರೇಂದ್ರ (ಪು.) ರಾಜ

ನಿವ (ಪು.) ನೃಪ, ರಾಜ

ಪಾಯ (ಪು.) ಪಾದ

ಪಾವಯಣ (ಪು.) ಪ್ರವಚನ

ಪುತ್ರ (ಪು.) ಪುತ್ರ, ಮಗ

ಪುಷ್ಪ (ನ.) ಪುಷ್ಪ, ಹೂ

ಫಲ (ನ.) ಫಲ, ಹಣ್ಣು

ಬಲ (ನ.) ಬಲ, ಶಕ್ತಿ

ಅಭಯ (ನ.) ಅಂಜಿಕೆ

ಭಾರ (ಪು.) ಭಾರ, ಹೊರೆ

ಭೂಷಣ (ನ.) ಭೂಷಣ, ಅಲಂಕಾರ

ಮಿತ್ರ (ಪು. ನ.) ಮಿತ್ರ, ಸೂರ್ಯ

ಮುಖ (ನ.) ಮುಖ

ಮೋಹ (ಪು.) ಮೋಹ, ಮೋಡ

ರಹ (ಪು.) ರಥ	ಸಮಣ (ಪು.) ಶ್ರಮಣ, ಸಾಧು
ರಜ್ಜ (ನ.) ರಾಜ್ಯ	ಸತ್ತ (ನ.) ಸತ್ಯ
ಲೋಗ (ಪು.) ಲೋಕ	ಸಿಯಾಲ (ಪು.) ಶೃಗಾಲ, ನರಿ
ಲೋಹ (ಪು.) ಲೋಭ	ಸೀಲ (ನ.) ಶೀಲ
ವಗ್ಧ (ಪು.) ವ್ಯಾಘ್ರ, ಹುಲಿ	ಸೀಸ (ಪು.) ಶಿಷ್ಯ
ವಣ (ನ.) ವನ, ಅರಣ್ಯ	ಸುವಣ್ಣ (ನ.) ಸುವರ್ಣ, ಬಂಗಾರ
ವರಾಹ (ಪು.) ಹಂದಿ	ಹತ್ಯ (ಪು.) ಹಸ್ತ, ಕೈ
	ಹಾಸ (ನ.) ಹಾಸ್ಯ.

ಅಬ್ಯಾಸ:-

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ:-

ಆತ್ಥಿ, ವಾಣರಾಣ, ಆಯರಿಯ, ಅಚ್ಚಂತಿ, ಜ್ಞಯಾ, ನಯರಾಣಿ, ಹಣಹ, ಫಲಾಙ್, ನರಿಂದಸ್ಸ, ಮೇಹೇಹಿಂತೋ, ಲೋಯಸಿ, ಇಚ್ಚಾಮೋ, ಅಮಿಸೇಯ, ಹತ್ಯೇಹಿ, ಸಿ, ವರಿಸಸಿ ಸಿಯಾಲೇಣ, ವಯಡ್, ಸಮಣಾಒ, ಲೋಹೇಣ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

(i) ತೃತೀಯಾ ಏಕವಚನ-	ಆಡ್ಚ, ಹತ್ಯ, ಬಲ, ಆಯರಿಯ.
(ii) ಸಪ್ತಮೀ ಏಕವಚನ-	ವಾಣರ, ಕಮಲ, ನರಿಂದ, ರಜ್ಜ.
(iii) ಷಷ್ಠೀ ಬಹುವಚನ-	ವಗ್ಧ, ದೇವಲ, ಮುಹ, ಅವರಾಹ.
(iv) ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುವಚನ-	ವರಾಹ, ಸಿಯಾಲ, ನಿವ, ಸುವಣ್ಣ.
(v) ವ. ಕಾ. ಉ. ಪು. ಬಹು.	ಚಿಂತ, ಗೋಹ, ಅಚ್ಚ, ಅಸ, ಜಯ.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ:-

(೧) ಸೀಲಂ ನರಸ್ಸ ಭೂಸಣಂ ಆತ್ಥಿ । (೨) ಜಿಣೋ ಧಮ್ಮಂ ಭಾಸಡ್ । (೩) ಆಯಾರಿಯಾ ಅವರಾಹಾ ಗರಿಹಂತಿ । (೪) ಆಯರಿಯಸ್ಸ ಪಾವಯಣಂ ಸುಣಾಮಿ । (೫) ನರಿಂದೋ ಗಾಮಂ ಪವಿಸಡ್ । (೬) ಕುಮಾರಾ ಉಜ್ಜಾಣಾಒ ಫಲಾಣಿ ಆಣಂತಿ, ಖಾಯಂತಿ ಯ । (೭) ಸೀಸೋ ಆಡ್ಚಂ ವಂದಡ್ । (೮) ಚೆಡೋ ಜಲಂ ಆಣೇಡ್ । (೯) ಸಮಣೋ ಲೋಗಂ ಮುಂಚಡ್ । (೧೦) ಕುಮಾರೋ ಜ್ಞಯಂ ಡಹಡ್ । (೧೧) ನರಾ ಗಾಮಂಸಿ ವಸಂತಿ । (೧೨) ವಗ್ಧೋ ಸಿಯಾಲಂ ಹಣಡ್ । (೧೩) ಮೇಹಾ ಜಲಂ ವರಿಸಂತಿ । (೧೪) ನಿವಾ ಅಮಿಸೇಯಂ ಇಚ್ಚಂತಿ । (೧೫) ಸಮಣಾ ಕೋಹಂ ಡಹಂತಿ । (೧೬) ಅವರಾಹಂ ಖಮಹ್ । (೧೭) ನಿವಸ್ಸ ಪುತ್ತು ಉಜ್ಜಾಣಂ ಗಚ್ಚಡ್ । (೧೮) ವರಾಹಾ ಗಾಮೇ ಅಚ್ಚಂತಿ । (೧೯) ಹತ್ಯೇ ಯ ಪಾಪ್ ಯ ಪಕ್ಕಾಲೇಮೋ । (೨೦) ಅಣಗಾರೋ ಕೋಹೇಣ, ಹಾಸೇಣ, ಲೋಹೇಣ, ಅಪ್ಪಣ, ಅಸಚ್ಚಂ ನ ವಯಡ್ ।

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ.

(೧) ಹುಡುಗನು ಗುರುವಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ವಿಚಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. (೨) ಸನ್ಯಾಸಿಗಳು ದೇವಾಲಯಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ದೇವರಿಗೆ ನಮಸ್ಕರಿಸುತ್ತಾರೆ. (೩) ಸೂರ್ಯನು ಅಲಸ್ಯ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. (೪) ಜನರು ಅಪರಾಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೫) ಆಚಾರ್ಯರು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (೬) ಹುಡುಗರು ತೋಟದಿಂದ ಹೂ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. (೭) ಸೇವಕರು ನೀರನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. [೩೩] (೮) ಸಾಧುಗಳು ಸತ್ಯಮಾತಾಡುತ್ತಾರೆ. (೯) ರಾಜನು ಬಂಗಾರವನ್ನು ತರುತ್ತಾನೆ. (೧೦) ದೇವಾಲಯದ ಮೇಲೆ ಧ್ವಜವು ಅದೆ. (೧೧) ನಾನು ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತೇನೆ. (೧೨) ಗಿಡಕ್ಕೆ ಹೂ ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. (೧೩) ಕಮಲವು ಕೆರೆಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. (೧೪) ಅರಸನ ಮಗನು ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೫) ಸಾಧುಗಳು ನಿಂದೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ. (೧೬) ಮಿತ್ರನು ಸುಳ್ಳಾಡುತ್ತಾನೆ. (೧೭) ಜನರು ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ. (೧೮) ಅರಸನು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೯) ಸಾಧುಗಳು ಸಿಟ್ಟನ್ನು ಮತ್ತು ಲೋಭವನ್ನು ಗೆಲ್ಲುತ್ತಾರೆ. (೨೦) ಜನರು ಸಂಸಾರವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ; ಸಾಧುಗಳು ಬಿಡುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಠ. ೩

ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು

ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದವಿರುವವು. ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವವು. ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯಾ, ಪಂಚಮೀ, ಷಷ್ಠೀ, ಸಪ್ತಮಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಒಂದೇ ಯಾಗಿರುವವು. ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ತೃತೀಯೆಯಿಂದ ಸಪ್ತಮಿ ವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಂತೆಯೇ ಇರುವವು. ಪ್ರಥಮಾ, ದ್ವಿತೀಯಾ, ಸಂಜೋಧನ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬೇರೆಯಾಗಿರುವವು. ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗನಾಮಗಳಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅವುಗಳ ಮೂಲ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲ.

ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ-ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು.

	ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ.	ಠ	ಠ, ಆಠ
ದ್ವಿ.	ಃ (ಢ)	ಠ, ಆಠ
ತ್ವ.	ಁ	ಹಿ, ಹಿಂ
ಪಂ.	ಁ, ಆಠ	ಹಿಂತಠ
ಜ.	ಁ	ಣ-ಣಂ
ಸ.	ಁ	ಸು ಸುಂ
ಸಂ.	ಠ, ಁ	ಠ, ಆಠ

ಆ ಕಾರಾಂತನಾದ ಎಲ್ಲ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

ಆ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ದೇವಯಾ (ದೇವತಾ)

	ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಪ್ರ.	ದೇವಯಾ	ದೇವಯಾ, ದೇವಯಾಠ
ದ್ವಿ.	ದೇವಯಂ	ದೇವಯಾ, ದೇವಯಾಠ
ತ್ವ.	ದೇವಯಾಁ	ದೇವಯಾಹಿ - ದೇವಯಾಹಿಂ
ಪಂ.	ದೇವಯಾಁ, ದೇವಯಾಠ	ದೇವಯಾಹಿಂತಠ
ಜ.	ದೇವಯಾಁ	ದೇವಯಾಣ-ದೇವಯಾಣಂ
ಸ.	ದೇವಯಾಁ	ದೇವಯಾಸು - ದೇವಯಾಸು
ಸಂ.	ದೇವಯಾ, ದೇವಯಾಁ	ದೇವಯಾ, ದೇವಯಾಠ

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಜ್ಞಾವಯ (ಪು.) ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಶಿಕ್ಷಕ
 ಅಮಯ (ನ.) ಅಮೃತ
 ಅಲಂಕಾರ (ಪು.) ಭೂಷಣ, ಅಲಂಕಾರ
 ಇವ (ಅ.) ಅಂತೆ, ಹಾಗೆ
 ಕನ್ತಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಕನ್ಯೆ, ಹುಡುಗಿ
 ಕಲಹ (ಪು.) ಜಗಳ
 ಕುಸುಮ (ನ.) ಹೂ
 ಗಂಗಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಗಂಗೆ (ನದಿಯ ಹೆಸರು)

ಗೋವ (ಪು.) ಗೋಪಾಲಕ, ದನಗಾಹಿ
 ಚಂದ್ರ (ಪು.) ಚಂದ್ರ
 ಚರಿಯ (ನ.) ಚಾರಿತ್ರ್ಯ, ನಡತೆ
 ಚಿಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಚಿತೆ, ಅಗ್ನಿ
 ಚೇದ್ಯ (ನ.) ಜಿನಮಂದಿರ
 ಛತ್ತ (ನ.) ಭತ್ತಿ, ಕೊಡೆ
 ಛಾಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ನೆರಳು
 ಜಗ (ಪು.) ಜನ

ಜಿಣ (ಪು.) ತೀರ್ಥಂಕರೆ
 ಜತಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಯಮುನೆ.
 ಜಣಯ (ಪು.) ತಂದೆ, ಜನಕರಾ
 ತೀರ (ಪು.) ದಂಡೆ
 ತಲ (ನ.) ಸ್ಥಲ, ಭೂಮಿ
 ದಯಾ (ಪ್ರೀ.) ದಯೆ
 ದಾನವ (ಪು.) ರಾಕ್ಷಸ
 ದೀವ (ಪು.) ದೀಪ
 ದೇವಯಾ (ಪ್ರೀ.) ದೇವತೆ
 ನಹ (ನ.) ಆಕಾಶ
 ನಾವಾ (ಪ್ರೀ.) ನಾವೆ, ಹಡಗ
 ನಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ
 ಪತಮ, ಪೊಮ (ಪು.) ಕೆನುಲ. ರಾಮ
 ಚಂದ್ರನ ಹೆಸರು
 ಪಡ್ವಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪತಿವ್ರತೆ
 ಪಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಪುಣ್ಯ, ಬುದ್ಧಿ
 ಪಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರಜೆ
 ಪುಣ (ನ.) ಪುಣ್ಯ
 ಪುಖಿ (ಅ.) ಮೊದಲು
 ಪುರೋಹಿ (ಪು.) ಪುರೋಹಿತ
 ಬಾಹಿ (ಅ.) ಹೊರಗೆ
 ಮಿಯ (ಪು.) ಮೃಗ, ಚಿಗರೆ
 ಅಭ್ಯಾಸ.

ಮೂಲ (ನ.) ಮೂಲ, ಬೇರು
 ರಹ (ಪು.) ರಥ
 ಸ್ವಲ್ಪ (ಪು.) ಗಿಡ
 ಸ್ವ (ನ.) ರೂಪ, ಸೌಂದರ್ಯ
 ರೇಹಾ (ಪ್ರೀ.) ರೇಖೆ, ಗೆರೆ
 ಲಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಲತೆ, ಬಳ್ಳಿ
 ಲಲಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಹೆಂಗಸು
 ಲಾಯಣ (ನ.) ಲಾವಣ್ಯ,
 ಸೌಂದರ್ಯ
 ವರ (ಪು.) ವರ, ಮಮಮಗ, ಗಂಡ
 ವಾಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಾತು
 ವಿಜ್ಞಾ (ಪ್ರೀ.) ವಿದ್ಯೆ
 ವಿಹಗಾ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ
 ವೀರ (ಪು.) ವೀರ, ಸೈನಿಕ
 ಸತಣ (ಪು.) ಹಕ್ಕಿ
 ಸರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನದಿ
 ಸಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಲೆ, ಮನೆ
 ಸಾಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಯಿ, ಟೊಂಗಿ
 ಸೀಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೀತೆ
 ಸೇಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೇನೆ
 ಹಿಂಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಹಿಂಸೆ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ರೇಹಾಒ, ಕರೆಂತಿ, ನಿಸಾಸು, ಪಡ್ವಯಾಒ, ಉಜ್ಜಾಒ, ಸ್ವಾಣಿ, ಲಯಾಹಿಂತಿ,
 ಸರಿಯಾಹಿ, ಉಜ್ಜಾಣೆಸು, ಪಾಲೆಒ, ಗಂಗ, ವಿಹಗಾ, ಕರೆಸಿ, ಕನ್ನಾಒ, ಕೀಲಒ, ಚೆಒಯ,
 ವಹಾಮಿ, ಅಜ್ಞಾವಯಸ್ಸ, ವಾಯಾಒ, ಪೆಕ್ವಂತಿ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

ಪಂಚಮೀ ಏಕವಚನ—

ಲಲಣಾ, ಸ್ವ, ವಿಜ್ಞಾ, ಚಂದ.

ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುಚನ-

ಸೇನಾ, ಲಯಾ, ಮೂಲ, ಭಾರ.

ತೃತೀಯಾ ಬಹುವಚನ-

ಗೋವಾ, ಜಞಾ, ಚಿಯಾ, ಛಾಯಾ.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ ದ್ವಿ. ಪು. ಬ. ನ.

ಜುಜ್ಜ, ಮಜ್ಜ, ಪೇಕ್ಷ, ವಯ.

ಃ, ತೃತೀಯಾ ಪುರುಷ ಏ. ವ.

ನಿಸುಣ, ಪಾಲೆ; ಗಣ, ಕರೆ.

ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ಗಂಗಾಽ ತೀರೇಸು ಲಯಾಽ ರೋಹಂತಿ । (೨) ನಿವೋ ಪಯಂ ಪಾಲೇಽ । (೩) ಕುಮಾರಾ ಅಜ್ಞಾವಯಸ್ಸ ಪಾವಯಣಂ ನಿಸುಣಂತಿ । (೪) ನರೇಂದ್ರಸ್ಸ ಬಾಲಾ ಸರಿಯಂ ಗಚ್ಛಙ್ಗ ಫುಫಾಣಿ ಆಗೇಽ ಯ । (೫) ಮಿಯಾ ಸ್ವಸ್ವಸ್ಸ ಛಾಯಾಽ ವಸಂತಿ । (೬) ಲಲಣಾ ಗಗಾಽ ಜಲಂಸಿ ಪಾಣಂತಿ । (೭) ಜಿಣಿ ಪಪ್ಪಾಽ ಧಮ್ಮಂ ಪೇಕ್ಷಙ್ಗ, ವಾಯಾಽ ಭಾಸಙ್ಗ । (೮) ಲಯಾಸು ಕುಸುಮಾಣಿ ನ ಸಂತಿ । (೯) ಗೋವಾ ಜಞಾಽ ತೀರೇಸು ಕೀಲಂತಿ । (೧೦) ಕನ್ನಾಽ ಪುಫೇಹಿಂ ದೇವಯಂ ಪೂಯಂತಿ । (೧೧) ಚೇಡಾ ನಿಸಾಸು ಭರಂ ವಹಂತಿ । (೧೨) ವಿಜ್ಞಾ ವಿಣಾಽಣ ಸೋಹಙ್ಗ । (೧೩) ಕುಮಾರಾ ಕಲಹಂ ನ ಕರಂತಿ । (೧೪) ಕನ್ನಾ ಲಯಾಽ ಪುಫಾಙ್ಗ ಗೇಹಂತಿ, ಚೇಡಯಂ ಗಚ್ಛಾಂತಿ ದೇವಯಂ ಪೂಯಂತಿ ಯ । (೧೫) ನಿವೋ ಉಜಾಣೇ ಗಚ್ಛಙ್ಗ, ಲಯಾಽ ಪಾಸಙ್ಗ । (೧೬) ಪಙ್ಕವಯಾ ಲಲಣಾ ವರಂ ದೇವಂ ಇವ ಮಜ್ಜಂತಿ । (೧೭) ದಯಾ ಧಮ್ಮಸ್ಸ ಮೂಲಂ ಅತ್ಥಿ । (೧೮) ಪಞ್ಚಮೋ ಜಗಯಸ್ಸ ಕನ್ನಾಽ ಸ್ವಂ, ಚರಿಯಂ ಯ, ಪಾಸಙ್ಗ । (೧೯) ನಿಸಾಽ ಚಂದೋ ಪಾಞ್ಚವಙ್ಗ । (೨೦) ವೀರಾ ಸೇನಾಽ ಮುಹೇ ಜುಜ್ಜಂತಿ ।

ಅರ್ಥವಯಗಧಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ಹಕ್ಕಿಗಳು ಗಿಡಗಳ ಟೀಂಗೆಗಳ ಮೇಲೆ ವಾಸಿಸುತ್ತವೆ. (೨) ರಾಜಕನ್ಯೆಯರು ತೋಟದೊಳಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಹೂಗಳನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. (೩) ದೇವತೆಗಳು ಅಪ್ಪುತವನ್ನು ತರುತ್ತಾರೆ. (೪) ಮನುಷ್ಯನು ಹಿಂಸೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. (೫) ವೀರನು ಭಕ್ತ ಹಿಡಿಯುತ್ತಾನೆ. (೬) ಸೀತೆಯು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ. (೭) ದೇವರ ಪೂಜೆಯಿಂದ ಪುಣ್ಯವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. (೮) ಚಿತೆಯು ಶರೀರವನ್ನು ಸುಡುತ್ತದೆ. (೯) ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೦) ದೇವತೆಗಳೂ ರಾಕ್ಷಸರೂ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧೧) ಬಾಲಿಕೆಯರು ಶಾಲೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಅಡುತ್ತಾರೆ. (೧೨) ರಥದ ಮೇಲೆ ಫಲವು ಇರುತ್ತದೆ. (೧೩) ಪುರೋಹಿತರು ಪ್ರವಚನ ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. (೧೪) ಹಕ್ಕಿಗಳು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಹಾರುತ್ತವೆ. (೧೫) ಸೇವಕನು ಗಿಡದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಕೂಡುತ್ತಾನೆ. (೧೬) ಗಿಡದಿಂದ ಹಣ್ಣು ಬೀಳುತ್ತದೆ.

(೧೭) ಸಾಧ್ವಿಯರು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಪೂಜೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧೮) ರಾಜನ ರಥದ ಮೇಲೆ ಭಕ್ತವದ. (೧೯) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಗುರುಗಳ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಜಗಲಾಡುವದಿಲ್ಲ. (೨೦) ಪುರೋಹಿತನ ಕನ್ಯೆಯರು ನದಿಯ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಹುಲಿಯನ್ನು ನೋಡುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಓಡಿ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಠ ೪

೩ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವ ೩ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ಹ್ರಸ್ವ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವವು. ದೀರ್ಘ ೩ ಕಾರಾಂತ ಅಥವಾ ದೀರ್ಘ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇರುವವು. ಈ ಎಲ್ಲ ನಾಮಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೇ ನಡೆಯುವವು. ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ಅವೇ ಇರುವವು. ಪ್ರಥಮೆ, ದ್ವಿತೀಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೋಧನ ಇವುಗಳ ಬಹುವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ತೃತೀಯಾ ಮತ್ತು ಪಂಚಮೀ ಇವುಗಳ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಯೂ ಸ್ವಲ್ಪ ಅಂತರವಾಗುವದು. ಮೂಲ ನಾಮವು ಹ್ರಸ್ವಾಂತವಿದ್ದರೂ ಪ್ರಥಮಾ ಏಕವಚನವು ದೀರ್ಘಾಂತವಾಗಿರುವದು.

ಈ ನಾಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವಾಗ ಹ್ರಸ್ವ ದೀರ್ಘಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಗೊಂದಲವಾಗಬಹುದು. ಆದರೆ ನೆನಪಿಡಲು ಒಂದು ಸುಲಭವಾದ ಮಾರ್ಗವಿರುವದು. ಅದನ್ನು ನಿಯಮವೆಂದು ಹೇಳಲಾಗದು. ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ೧ ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿಯೂ ಹ್ರಸ್ವಾಂತ ಶಬ್ದವು ದೀರ್ಘಾಂತವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಷಷ್ಠೀ ಬಹುವಚನವನ್ನುಳಿದು ೧ ಕಾರಾದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಇತರ ಯಾವದೇ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚುವಾಗ ಮೂಲ ಹ್ರಸ್ವಾಂತವಾದ ಶಬ್ದವು ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವದು. *

* ೧ ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಬಗ್ಗೆ ಹೇಳಿದ ಈ ನಿಯಮವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳ ಪ್ರಥಮೆ, ದ್ವಿತೀಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಖ್ಯೋಧನ ಇವುಗಳ ಬಹುವಚನಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ.

(೪) ಇ ಕಾರಾಂತ ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಿಹಿ-(ನಿಧಿ)

ಪ್ರ. ನಿಹಿ	ನಿಹಿ, ನಿಹಿಣಿ, ನಿಹಿಆ
ದ್ವಿ. ನಿಹಿ	ನಿಹಿ, ನಿಹಿಣಿ, ನಿಹಿಆ
ತ್ವ. ನಿಹಿಣಾ	ನಿಹಿಹಿ-ನಿಹಿಹಿಂ
ಪಂ. ನಿಹಿಣಿ, ನಿಹಿಆ	ನಿಹಿಹಿಂತಿ
ಷ. ನಿಹಿಣಿ, ನಿಹಿಸ್ಸ	ನಿಹಿಣ-ನಿಹಿಣಿಂ
ಸ. ನಿಹಿಸಿ, ನಿಹಿಮ್ಸಿ	ನಿಹಿಸು-ನಿಹಿಸುಂ
ಸಂ.* ನಿಹಿ	ನಿಹಿಣಿ, ನಿಹಿಆ

(೫) ಇ ಕಾರಾಂತ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ-ವಾರಿ (ನೀರು)

ಪ್ರ. ವಾರಿ	ವಾರಿಹಿ, ವಾರಿಣಿ
ದ್ವಿ. ವಾರಿ	ವಾರಿಹಿ, ವಾರಿಣಿ
ತ್ವ. ವಾರಿಣಾ	ವಾರಿಹಿ-ವಾರಿಹಿಂ
ಪಂ. ವಾರಿಣಿ, ವಾರಿಆ	ವಾರಿಹಿಂತಿ
ಷ. ವಾರಿಣಿ, ವಾರಿಸ್ಸ	ವಾರಿಣ-ವಾರಿಣಿಂ
ಸ. ವಾರಿಸಿ, ವಾರಿಮ್ಸಿ	ವಾರಿಸು-ವಾರಿಸುಂ
ಸಂ.* ವಾರಿ	ವಾರಿಹಿ, ವಾರಿಣಿ

* ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗದ ನಾಮಗಳ ಸಂಬೋಧನದ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಮತ ಭೇದ ವಿರುವಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಇವರು ಪ್ರಥಮ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟು “ ಉಳಿದವೆಲ್ಲ ಪುಲ್ಲಿಂಗದಂತೆ ” ಎಂದಿರುವರು. ಇದರಿಂದ ಸಂಬೋಧನದ ರೂಪಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಾಮದಂತೆ ಎಂದು ತಿಳಿದರೆ ಕಮ್ಮ, ವಾರಿ, ಮತ್ತು ಧಣ್ಣ ಎಂದು ರೂಪಗಳಾಗದೆ ಕಮ್ಮಿ, ವಾರಿ, ಮತ್ತು ಧಣ್ಣ ಎಂದು ರೂಪಗಳಾಗ ಬೇಕು. ಆದರೆ ಡಾ. ಘಾಟಗೆ ಇವರು ಹಾಗೆ ಹೇಳದೆ ಕಮ್ಮ, ವಾರಿ, ಧಣ್ಣ ಎಂದೇ ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಅದುವೇ ಸರಿಯೆನಿಸುವದು. ಯಾಕಂದರೆ ಪ್ರಥಮೆಯ ರೂಪಗಳೇ ಅನೇಕ ವೇಳೆ ಸಂಬೋಧನದ ರೂಪಗಳಾಗಿರುವದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಅದ್ದರಿಂದ ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರು ‘ ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಏಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ’ ಎಂದು ಹೇಳುವಾಗ ಸಂಬೋಧನವನ್ನು ಹಿಡಿದಿರಲಿಕ್ಕಿಲ್ಲ; ಮತ್ತು ಸಂಬೋಧನವನ್ನು ಪ್ರಥಮೆಯಂತೆಯೆ, ತಿಳಿಯಬೇಕು ಎಂದು ಅಭಿಪ್ರಾಯವಿರಬಹುದು. ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಸಂಬೋಧನದ ರೂಪಗಳೇ ಯೋಗ್ಯವೆನಿಸುವವು. ಶ್ರೀ. ಕೇ. ಶ. ಕೇಳಕರರು ತಮ್ಮ ಅರ್ಧಮಾಗಧೀ ವ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಸಂಬೋಧನದ ಬಹುವಚನದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮೆಯಂತೆ ಕೊಟ್ಟು ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮೇಲಿನ ಅನುಸ್ವಾರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಬಿಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಕಾರಣವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಹೇಳಿಲ್ಲ. ಕೇವಲ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರ ಮತ್ತು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ಘಾಟಕೆಯವರ ಅನುಕರಣ ಮಾಡಿದಂತೆ ಕಂಡುಬರುವದು.

ಆ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಿಗೆ ಹತ್ತುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೇ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕ್ವ, ಕ್ವಿ, ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಿಗೆ ಹತ್ತುವವು. ಹ್ರಸ್ವ ಇ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ದೀರ್ಘ ಕ್ವಿ ಕಾರಾಂತ ಶಬ್ದಗಳು ಸಪ್ತಮಿ ಏಕವಚನ ವನ್ನುಳಿದು ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿರುವವು. ಹ್ರಸ್ವ ಇ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಶಬ್ದಗಳಿಗೆ ಸಪ್ತಮೀ ಏಕವಚದಲ್ಲಿ ಸಿ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವೂ ಬರುವದು. ಸಂಬೋಧನ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯಾ ಏಕವಚನಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವಾಂತ ಶಬ್ದವು ದೀರ್ಘಾಂತವಾಗುವದು.

(೬) 'ಇ' ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಭೂಮಿ- (ನೇಲ)

ಏ.

ಬ.

ಪ್ರ.	ಭೂಮಿ	ಭೂಮಿ, ಭೂಮಿಒ
ದ್ವಿ.	ಭೂಮಿ	ಭೂಮಿ, ಭೂಮಿಒ
ತ್ವ.	ಭೂಮೀ	ಭೂಮಿಹಿ-ಭೂಮಿಹಿ
ಪಂ.	ಭೂಮೀ (ಭೂಮಿಒ)	ಭೂಮಿಹಿಂತೊ
ಜ.	ಭೂಮೀ	ಭೂಮಿಣ-ಭೂಮಿಣ
ಸ.	ಭೂಮೀ, ಭೂಮಿಸಿ	ಭೂಮಿಸು-ಭೂಮಿಸು
ಸಂ.	ಭೂಮಿ	ಭೂಮಿ, ಭೂಮಿಒ

(೭) ಕ್ವಿ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ಪುಹವಿ- (ಪೃಥ್ವಿ) *

ಪ್ರ.	ಪುಹವಿ	ಪುಹವಿ, ಪುಹವಿಒ
ದ್ವಿ.	ಪುಹವಿ	ಪುಹವಿ, ಪುಹವಿಒ
ತ್ವ.	ಪುಹವೀ	ಪುಹವಿಹಿ, ಪುಹವಿಹಿ
ಪಂ.	ಪುಹವೀ, ಪುಹವಿಒ	ಪುಹವಿಹಿಂತೊ

* ಪಂಚಮೀ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಡಾ. ವೈದ್ಯರು ಎರಡು ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದರೆ ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆಯವರು ಕ್ವ, ತ ಕಾರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಒ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನೂ, ಕ್ವಿ, ತ ಕಾರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಣ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನೂ ಮಾತ್ರ ಹೇಳುವರು. ಸಂಬೋಧನವನ್ನು ಪ್ರಥಮಯಂತೆಯೆ ಎಂದು ದೀರ್ಘಾಂತವಾಗಿ ವೈದ್ಯರು ಹೇಳಿರುವರು. ಅದರೆ ಘಾಟಿಗೆಯವರು ಬೇರೆಯಾಗಿಯೆ ಹೇಳಿರುವದಲ್ಲದೆ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಹ್ರಸ್ವಾಂತ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವರು.

ಷ.

ಪುಹವೀಣ-ಪುಹವೀಣ

ಸ.

ಪುಹವೀಣ

ಪುಹವೀಸು, ಪುಹವೀಸು

ಸಂ.

ಪುಹವಿ

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಙ್ಗಿ (ಪು.) ಅತಿಥಿ

ದಿಕ್ಷಾ (ಪ್ರೀ.) ದೀಪ್ತೆ

ಅಕ್ಷಿ (ಪು. ಪ್ರೀ. ನ.) ಕಣ್ಣು

ದುಮ (ಪು.) ಗಿಡ

ಅಸಿ (ಪು.) ಖಡ್ಗ

ದುವಾ (ಪ್ರೀ.) ಕರಿಕೆ

ಅಹಿಯಂ (ಅ.) ಅಧಿಕ

ನಡ (ನ.) ನೃತ್ಯ, ಕುಣಿತ

ಆಸಮ (ಪು.) ಅಶ್ರಮ

ನರವಡ (ಪು.) ರಾಜ

ಕರಿ (ಪು.) ಅನಿ

ನಾಸಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮೂಗು

ಕಲಸ (ಪು.) ಕಲಶ, ಕೊಡ. ಕಳಸ

ನೆಡು (ನ.) ಹಕ್ಕಿಗೂಡು

ಕಾಲ (ಪು.) ಕಾಲ, ವೇಳೆ

ಪಡ (ನ.) ಪಟ, ವಸ್ತ್ರ

ಕಿಸಿವಲ (ಪು.) ಒಕ್ಕಲಿಗ

ಪರೀತ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪರಪ್ರೀ

ಕೊಮುಡ (ಪ್ರೀ.) ಬೆಳುದಿಂಗಳು

ಪಸಾಯ (ಪು.) ಪ್ರಸಾದ, ಕೃಪೆ

ಖೇತ (ನ.) ಹೊಲ

ಪಸುಬಂಧ (ಪು.) ಪಶುಹತ್ಯೆ

ಗಿಹ (ನ.) ಮನೆ

ಪಾಣಾಗಾರ (ಪು.) ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿ,

ಗಿಹತ್ಯ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥ

ಗಡಂಗ

ಗಿಹಿಧರ್ಮ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮ

ಪಿಚ್ಚ (ನ.) ಗರಿ

ಗೀಯ (ನ.) ಗೀತ, ಗಾನ

ಬಂಮ (ಪು.) ಬ್ರಹ್ಮ

ಚಂಪಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ ಹೆಸರು

ಬಾಡು (ಪು.) ಬಾಹು, ಶೋಳ

ಜನ್ತು (ನ.) ಹುಳ, ಕೀಡೆ

ಬಾಣ (ಪು.) ಬಾಣ

ಜನ್ಮ (ಪು.) ಯಜ್ಞ

ಭಜಾ (ಪ್ರೀ.) ಹೆಂಡಿತಿ

ಜಯದ್ರಾಣ (ನ.) ಜೂಜುಮನೆ

ಭಾರಹ (ಪು.) ಭರತಖಂಡ

ಜೋಹ (ಪು.) ಯೋಧ, ಸೈನಿಕ

ಭೂಮಿಪದ (ಪು.) ಅರಸು, ರಾಜ

ಜ್ಞಾಣ (ನ.) ಧ್ಯಾನ

ಮಣಿಪದ್ಮಯ (ನ.) ಡಾಬು

ತೇಗಿಚ್ಚಿ (ಪು.) ವೈದ್ಯ

ಮಂದಿರ (ನ.) ದೇವಾಲಯ, ಮನೆ

ತೇಯ (ನ.) ತೇಜಸ್ಸು

ಮಹುಯರ (ಪು.) ಜೇನ್ನೋಣ

ಮಾ (ಅ.) ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಅಪ್ಯಯ

ಮಾಹಣ (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಮುಣಿ (ಪು.) ಸಾಧು, ಮುನಿ

ಯತ (ಪು.) ಪ್ರಯತ್ನ

ರಕ್ಷಾ (ಪ್ರೀ.) ರಕ್ಷೆ, ಬೀದಿ

ರಯಣ (ನ.) ರತ್ನ

ರಯಣಾಗರ (ಪು.) ರತ್ನಾಕರ, ಸಮುದ್ರ

ರಸ (ಪು.) ರಸ

ಬಾಣರ (ಪು.) ಮಂಗ

ವಿಜ್ಜುಲಯಾ (ಪ್ರೀ.) ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆ,
ಮಿಂಚು

ವೀಣಾ (ಪ್ರೀ.) ವೀಣೆ

ವೇಸಾ (ಪ್ರೀ.) ವೇಶ್ಯೆ

ಸತಣಿ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ

ಸಾಣು (ಪು.) ಶಿಖರ

ಸಾಯರ (ಪು.) ಸಮುದ್ರ

ಸುಣ್ಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೊಸೆ

ಹರಿ (ಪು.) ವಿಷ್ಣು

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಮುಣಿಣಾ, ತೇಯಸಿ, ಗಾಲಿಆ, ಪಾರಿಯಿ, ಸಾಹುಣಿಂಹಿ, ಉಹಿ, ಭಾರಹೆ, ಖಂತೀ, ನಾಸಿಯಾ, ಅಚ್ಚಿಹಿ, ತಲಾಆಆ, ಕೊಮುಡ್, ನರವಿಣಾ, ಸತಣಿಹಿತೊ, ತೆಗಿಚ್ಚಿ, ಭೂಮಿಪಿಣಿ, ಕೊಸಿಣಾ, ಹವಿ, ಗಿಯಾ, ಸಾಹಾಸು.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :

ಸಂಖ್ಯೋಧನ ಎ. ವ.

ನೆಡು, ವಿಜ್ಜುಲಯಾ, ಇತ್ಥಿ, ತೇಯ.

ಷಷ್ಠೀ ಎ. ವ.

ಭಜ್ಜಾ, ತೇಯ, ಮುಣಿ, ಕರಿ.

ಪ್ರಥಮಾ ಬ. ವ.

ಕಿತ್ತಿ, ಪಿಚ್ಚ, ಸತಣಿ, ಕಯಲಿ.

ವ. ಕಾ. ಉ. ಪು. ಎ.

ಬೆ, ಸಿಂಚ, ತದೇ, ಗಾ.

„ ತೃ. ಪು. ಬ.

ತವಿಡಾ, ಉ, ವಾ, ಖಿಯಾ.

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) ಸಮಣಿ, ಕಾಲೇಣ ನಿಖ್ವಮಿ, ಕಾಲೇಣ ಪಡಿಕ್ಕಮಿ । (೨) ನರಿಂದಸ್ಸ ಲಿಯಾ ಚಂಪಾ ರಕ್ಷಾಸು ಜಲಂ ಸಿಂಚಂತಿ । (೩) ತೆಗಿಚ್ಚಿ ನಾಸಿಯಾ ಪಡಂ ಬಂಧೆ । (೪) ಮಹುಯಾ ಪುಣ್ಣೆ ಅಚ್ಚಂತಿ, ಪುಣ್ಣಸಂ ಪಿಬಂತಿ । (೫) ನಿಸಾ ನಹಸಿ ಚಂದ್ ಪಾಸಮಿ । (೬) ಗಿಹತ್ಥೊ ಅಡಿಹಿಣಿ ಪುಣ್ಣಿ । (೭) ಸತಣಿಆ ನಿಖ್ವಮಿ ಸಾಹಾ ನೆಡಾಣಿ ಕರೆಂತಿ । (೮) ಬಾಣರಾ ದ್ರಮಸ್ಸ ಸಾಹಾಸು ಕೀಲಂತಿ । (೯) ಮುಣಿಣಿ ಗಿಹ್

ಚಯಂತಿ । (೧೦) ಮಾಹಣಸ್ಸ ಕುಮಾರಾ ಗೀಯಂ ಗಾಯಂತಿ । (೧೧) ಜೋಹಾ ಅಸೀಹಿಂ
ಜುಜ್ಜಂತಿ । (೧೨) ಬಂಭೋ, ಹರಿ ಯ ಮಿತ್ತಾ ಸಂತಿ । (೧೩) ಅಣಗಾರೋ ಜ್ಞಾಣಂ
ಜ್ಞಿಯಾಯಿಡ್ । (೧೪) ಸ್ತೂಮಿವಿಡ್ ಅಣಗಾರಸ್ಸ ಧಮ್ಸಂ ಸುಣಂತಿ, ದಿಕ್ಕಲಂ ಗಣಹಂತಿ ।
(೧೫) ವೇಸಾಣ ಮಂದಿರೇಸುಂ ಪಾಣಾಗಾರೇಸುಂ, ಜಯಾಣಾಣೇಸುಂ, ಉಜ್ಜಣೇಸು ಕುಮಾರೋ ಹಿಂಙ್ಕಿಡ್ ।
(೧೬) ಕೋಸುಡ್ಡಮಹ್ಸವಂಮಿ ಲಲಣಾ ಗೀಯಂ ಗಾಯಂತಿ, ನಡ್ಡಂ ಕರೇಂತಿ ಯ । (೧೭) ಜಣಯಸ್ಸ
ಪಸಾಣುಣ ಪುತ್ತೋ ಧಣಂ ಲಹೇಡ್ । (೧೮) ನರವಿಡ್ ಬಾಣಾ ಸುಂಚಿಡ್, ಚೋರಸ್ಸ ಅಚ್ಚಿಂಙ್ಕಿಡ್ ಛಿಂಙ್ಕಿಡ್ ।
(೧೯) ಸಿಹಾ ಯ, ಕರೀ ಯ, ಮಿಯಾ ಯ ವಣೇ ಅಚ್ಚಂತಿ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ.

(೧) ಸೀತೆಯು ವನದಲ್ಲಿ ಮುನಿಯ ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ಇರುತ್ತಾಳೆ. (೨)
(೨) ಗಂಡಸರು ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ (ಕನ್ಯಾ), ಹೆಂಗಸರು ಗಂಡುಮಕ್ಕಳನ್ನೂ
(ಬಾಲ) ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾರೆ. (೩) ಲಕ್ಷ್ಮಿಯು ತೇಜಸ್ಸು ಮತ್ತು ಸೌಂದರ್ಯವು
ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಂತೆ ಇರುವುದು. (೪) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯಜ್ಞ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೫)
ಸಾಧುವು ಮನೆಯನ್ನು ಮತ್ತು ಗೃಹಸ್ಥಾಶ್ರಮವನ್ನು ಬಿಡುತ್ತಾನೆ. (೬) ರಾಜ
ಕುಮಾರಿಯು ಕೈಕಾಲು ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾಳೆ. (೭) ವೀರರು ಬಾಣ
ಬಿಡುತ್ತಾರೆ. (೮) ವೈದ್ಯನು ಗಾಯದಮೇಲೆ ಪಟ್ಟಿ ಕಟ್ಟುತ್ತಾನೆ. (೯)
ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ರತ್ನಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. (೧೦) ಸೇವಕನು ನೀರು ತರುತ್ತಾನೆ.
(೧೧) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು, ಪಶುಹತ್ಯೆ ಮಾಡಬೇಡ. (೧೨) ಹರಿಯು ವೀಣೆಯನ್ನು
ಬಾರಿಸುತ್ತಾನೆ. (೧೩) ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವಚನ ಹೇಳುತ್ತಾನೆ.
(೧೪) ಒಕ್ಕಲಿಗನು ಗಿಡಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುತ್ತಾನೆ. (೧೫) ಸ್ತ್ರೀಯರು ಕರಿಕೆ ಮತ್ತು
ಹೂಗಳಿಂದ ದೇವತೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಾರೆ. (೧೬) ಪಕ್ಷಿಗಳು ಹಾರುತ್ತವೆ.
(೧೭) ಪರಸ್ತ್ರೀಯು ಭಗಿನಿಯಂತೆ ಇರುತ್ತಾಳೆ. (೧೮) ಹುಡುಗರು ಮಿಂಚನ್ನು
ನೋಡುತ್ತಾರೆ. (೧೯) ಸೀತೆಯು ಡಾಬು ಬಂಗಾರದ್ದು ಇರುತ್ತದೆ. (೨೦)
ಹೆಂಗಸರು ಕೆರೆಯಿಂದ ನೀರು ತರುತ್ತಾರೆ.

೩ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ೪ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು.

ಪುಲ್ಲಿಂಗ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ, ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ೩ ಕಾರಾಂತನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ಮತ್ತು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ೩ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ೪ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ೩, ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಕೆಳಗೆ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

(೮) ೩ ಕಾರಾಂತ ಪುಲ್ಲಿಂಗ-ಭಿಕ್ಷು (ಸಾಧು)

ಪ್ರ. ಭಿಕ್ಷು	ಭಿಕ್ಷು, ಭಿಕ್ಷುಣೋ, ಭಿಕ್ಷುವೋ
ದ್ವಿ. ಭಿಕ್ಷುಂ	ಭಿಕ್ಷು, ಭಿಕ್ಷುಣೋ, ಭಿಕ್ಷುವೋ
ತೃ. ಭಿಕ್ಷುಣಾ	ಭಿಕ್ಷುಹಿ-ಭಿಕ್ಷುಹಿ
ಪಂ. ಭಿಕ್ಷುಣೋ, ಭಿಕ್ಷುಒ	ಭಿಕ್ಷುಹಿಂತೋ
ಷ. ಭಿಕ್ಷುಣೋ, ಭಿಕ್ಷುಸ್ಸ	ಭಿಕ್ಷುಣ-ಭಿಕ್ಷುಣಂ
ಸ. ಭಿಕ್ಷುಂಸಿ, ಭಿಕ್ಷುಮ್ಹಿ	ಭಿಕ್ಷುಸು-ಭಿಕ್ಷುಸುಂ
ಸಂ. ಭಿಕ್ಷು	ಭಿಕ್ಷುಣೋ, ಭಿಕ್ಷುವೋ

(೯) ೩ ಕಾರಾಂತ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ- ಧಣ್ಣ (ಬಿಲ್ಲು)

ಪ್ರ. ಧಣ್ಣಂ	ಧಣ್ಣಂ, ಧಣ್ಣಿ
ದ್ವಿ. ಧಣ್ಣಂ	ಧಣ್ಣಂ, ಧಣ್ಣಿ
ತೃ. ಧಣ್ಣಾ	ಧಣ್ಣಿಹಿ-ಧಣ್ಣಿಹಿ
ಪಂ. ಧಣ್ಣೋ, ಧಣ್ಣಒ	ಧಣ್ಣಿಹಿಂತೋ
ಷ. ಧಣ್ಣೋ, ಧಣ್ಣಸ್ಸ	ಧಣ್ಣಂ-ಧಣ್ಣಂ
ಸ. ಧಣ್ಣಂಸಿ, ಧಣ್ಣಮ್ಹಿ	ಧಣ್ಣಸು-ಧಣ್ಣಸುಂ
ಸಂ. ಧಣ್ಣಂ	ಧಣ್ಣಂ, ಧಣ್ಣಿ.

* ಪುಟ ೬೪ ದಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ೧೧ ಕಾರದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಸಂಬಂಧವಾದ ನಿಯಮವು ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗದ ಹ್ರಸ್ವ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆ ಹ್ರಸ್ವ ೩ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳ ಪ್ರಥಮಾ, ದ್ವಿತೀಯಾ ಮತ್ತು ಸಂಬೋಧನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ಬಹುವಚನಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವದಿಲ್ಲ.

(೧೦) ತ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ರಜ್ಜು- (ಹಗ್ಗ)

ಎ.

ಬ.

ಪ್ರ. ರಜ್ಜು	ರಜ್ಜು, ರಜ್ಜುಒ
ದ್ವಿ. ರಜ್ಜು	ರಜ್ಜು, ರಜ್ಜುಒ
ತ್ವ. ರಜ್ಜುಉ	ರಜ್ಜುಹಿ-ರಜ್ಜುಹಿ
ಪಂ. ರಜ್ಜುಉ, ರಜ್ಜುಒ	ರಜ್ಜುಹಿಂತಿ
ಷ. ರಜ್ಜುಉ	ರಜ್ಜುಣ-ರಜ್ಜುಣ
ಸ. ರಜ್ಜುಉ, ರಜ್ಜುಸಿ	ರಜ್ಜುಸು-ರಜ್ಜುಸು
ಸಂ. ರಜ್ಜು	ರಜ್ಜು-ರಜ್ಜುಒ

(೧೧) ತ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ತಣ್ಣ- (ಶರೀರ)

ಎ,

ಬ,

ಪ್ರ. ತಣ್ಣ	ತಣ್ಣ, ತಣ್ಣಒ
ದ್ವಿ. ತಣ್ಣ	ತಣ್ಣ, ತಣ್ಣಒ
ತ್ವ. ತಣ್ಣಉ	ತಣ್ಣಹಿ-ತಣ್ಣಹಿ
ಪಂ. ತಣ್ಣಉ, ತಣ್ಣಒ	ತಣ್ಣಹಿಂತಿ
ಷ. ತಣ್ಣಉ	ತಣ್ಣಣ-ತಣ್ಣಣ
ಸ. ತಣ್ಣಉ	ತಣ್ಣಸು-ತಣ್ಣಸು
ಸಂ. ತಣ್ಣ	ತಣ್ಣ, ತಣ್ಣಒ

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಗಿ (ಪು.) ಅಗ್ನಿ, ಬೆಂಕಿ
ಅಂಗುಲಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಕೈಬೆರಳು

ಅಗಮಾಹಿಸಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪಟ್ಟರಾಣಿ
ಅಜ್ಜ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಅತ್ತೆ

* ಪುಟ ೬೬ ದಲ್ಲಿಯ ಬಿಪ್ಪಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರು ಸ್ತ್ರೀ ಲಿಂಗ ತು ಮತ್ತು ತು ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳ ಪಂಚಮೀ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಎರಡೆರಡು ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆಯವರು ಹ್ರಸ್ವ ತು ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಕ್ಕೆ ಒ ಕಾರಾಂತ ಮತ್ತು ಣ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಕ್ಕೆ ಉ ಕಾರಾಂತ ನಾಮ ಒಂದೊಂದೇ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಡಾ. ವೈದ್ಯರು ತು, ತು, ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳ ಸಂಬೋಧನವನ್ನೂ ಪ್ರಥಮೆಯಂತೆ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ದೀರ್ಘ ವಾಗಿಯೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ. ಆದರೆ ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆಯವರು ಹ್ರಸ್ವವಾಗಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಅಗ್ನಿಶ್ವಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಅನಿತ್ಯತೆ
 ಅಲಾಡ (ಪು.) ಕುಂಬಳ
 ಅಸಾರಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಸಾರತೆ
 ಆಯರ (ಪು.) ಆದರ
 ಇಸು (ಪು.) ಬಾಣ
 ಉಜ್ಜೇಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ,
 ಕೆಸರು
 ಏವಂ (ಅ.) ಈ ಪ್ರಕಾರ
 ಕಡೆ (ಪು.) ಮಂಗ
 ಕದಮ (ಪು.) ಕೆಸರು
 ಕಯಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬಾಳೆ
 ಕಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಕೀರ್ತಿ
 ಕೆಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಕ್ರೀಡೆ, ಆಟ
 ಕೊಸಬಿ (ಪ್ರೀ.) ಕೌಶಾಂಬಿ ಪಟ್ಟಣ
 ಕ್ಷಣ (ನ.) ಕ್ಷಣ
 ಕ್ಷಜ್ಜ (ಪ್ರೀ.) ಹುರುಕು
 ಕ್ಷಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ಕ್ಷಮೆ, ತಾಳ್ಮೆ
 ಗಾಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬೈಗಳು
 ಗಾಹಾವಿ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥ
 ಗೋರಿ (ಪ್ರೀ.) ಗೌರಿ
 ಚಂದಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಬೆಳದಿಂಗಳು
 ಕಮಲ (ನ.) ಅವಳಿ
 ಜಲಕೆಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಜಲಕ್ರೀಡೆ
 ಜಾಣು (ನ.) ಮೊಳಕಾಲು
 ಜೀವಲೋಕ (ಪು.) ಜೀವಲೋಕ
 ಶುಭ (ಪ್ರೀ.) ಸ್ತುತಿ
 ದುಃಖ (ನ.) ಹಾಲು
 ಧಣು (ಪು.) ಬಿಲ್ಲು

ಧಾಡೆ (ಪ್ರೀ.) ದಾಯಿ
 ಧಾರಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ
 ಹೆಸರು
 ಧಿಡ (ಪ್ರೀ.) ಧೈರ್ಯ
 ಧೂಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಧೂಳು, ಹುಡಿ
 ನಯರಿ (ಪ್ರೀ.) ನಗರ
 ನಾಯ (ಪು.) ನಾದ, ಧ್ವನಿ
 ಪಂಡಿಯ (ಪು.) ಪಂಡಿತ
 ಪಿಯಸಂಯೋಗ (ಪು.) ಪ್ರೀತಿಯ
 ಸಂಯೋಗ
 ಪುರಾ (ಅ.) ಹಿಂದಕ್ಕೆ
 ಭಂಗುರ (ನ.) ನಾಶ ಹೊಂದುವ
 ಭಾರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಹೆಂಡತಿ
 ಭಾಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಾಷೆ
 (ಪು.) ಭಿಕ್ಷುಕ
 (ಪು.) ಮೃತ್ಯು
 ಮದ್ರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮೃತ್ತಿಕೆ, ಮಣ್ಣು
 ಮಸ್ತ (ಪು.) ಗಾಳಿ
 ಮಹಾವಯ (ನ.) ಮಹಾವ್ರತ
 ಮಹಾವೀರ (ಪು.) ಮಹಾವೀರ, ಜಿನ
 ಮಾತಸಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಬಚಿ
 ರಾಡೆ (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ
 ರಾಯಗಿಹ (ನ.) ಒಂದು ಪಟ್ಟಣದ
 ಹೆಸರು
 ಲಕ್ಷಣ (ಪು.) ಲಕ್ಷಣ
 ಲಕ್ಷಿ (ಪ್ರೀ.) ಲಕ್ಷ್ಮಿ
 ಲಾಲಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಲಾಲನೆ, ಆಶೆ
 ಬಣಕಮ್ಮ (ನ.) ಗಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಚಾರ

ವಹ್ಮ (ಪ್ರೀ.) ವಧು, ಹೆಂಡತಿ	ಸಮಯ (ಪು.) ವೇಳೆ
ವಾಣಾರಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ನಗರದ ಹೆಸರು	ಸಸ್ಸು (ಪ್ರೀ.) ಅತ್ತೆ
ವಿಷ್ಯ (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ	ಸಂಸಾರ (ಪು.) ಸಂಸಾರ
ವಿವಾಹ (ಪು.) ಲಗ್ನ, ಮದುವೆ	ಸಹ (ಅ.) ಸಂಗಡ
ವಿಹ್ನು (ಪು.) ಚಂದ್ರ	ಸಾಹುಣಿ (ಪ್ರೀ.) ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರೀ
ಸಂಭು (ಪು.) ಶಂಕರ	ಸೂ (ಪು.) ಶೂರ, ಒಂದು ಹೆಸರು
ಸರಸ್ಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಸರಸ್ವತಿ	ಸೇತ (ಪು.) ಸೇತು
ಸಿಕ್ಷಾವಯ (ನ.) ಶಿಕ್ಷಾವದ	ಸೇನಿಯ (ಪು.) ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜ
ಸಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಂತಿ	ಸೋಹಗ (ನ.) ಸೌಭಾಗ್ಯ
ಸಮಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಶ್ರಮಣ, ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದಿದ ಪ್ರೀ	ಹಥಿಣಾಡರ (ನ.) ಹಸ್ತಿನಾಪುರ

ಅಭ್ಯಾಸ.

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಉಜ್ಜಣಿಸು, ಅಚ್ಚಾಂತಿ, ರಾಯಗಿಹೆ, ಗಾಲಿಆ, ಅಗಿಣಾ, ಧೇಣುಹಿ, ಗಾಹಾವಿಣಾ, ಖಂತೀ, ದೇವಯಾಹಿತ, ಧಾಣಿಆ, ರಾಣಿಸು, ಶುಡ್, ಸುಣ್ಹಾಪ, ಸಾಹುಣಿಆ, ಲಚ್ಚಿಪ, ಸೇಜಹಿ, ಮಚ್ಚುಸ್ಸ, ಮರುಯ, ಕಡ್‌ಮಸಿ, ಜಾಣುಣಾ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಸಪ್ತಮೀ ಏ. ವ.	ವಹ್ಮ, ಕಯಲಿ, ಧಿಡ
ತೃತೀಯಾ ಬ. ವ.	ಕೊಸಂಬಿ, ಜಾಣು, ಕಿತ್ತಿ, ಮಾಡಸಿಯಾ
ಷಷ್ಠೀ ಬ. ವ.	ಅಭಿಹಾಣ, ಸೇನಿಯ, ಅಜ್ಜು, ಅಂಗುಲಿ
ವ. ಕಾ. ಉ. ಪು. ಏ.	ಜ್ಞಿಯಾ, ಲಿಪ, ಗೋಹ, ಜಾಯ
,, ತೃ. ಪು. ಏ. ಬ.	ವಂದ, ದೇ, ಉಣಿ, ಹೊ

ಭಾಷಾಂತರ

ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :—

(೧) ಉಜ್ಜಣೇ ಚೇಹ್ಯಂ ಅಥಿ . ಕುಮಾರಿಆ ಉಜ್ಜಣಾಆ ಪುಫಾಡ್ ಗೋಹಂತಿ, ದೇವಯಂ ಪೂಯಂತಿ . (೨) ಸಮಣಿ ಅಸಚ್ಚಂ ನ ಭಾಸಡ್ . (೩) ಗೋರಿ ಮಾಡಸಿಯಾಪಿ ಗಿಹಂ ಗಚ್ಚಡ್ . (೪) ಕುಮಾರಾ ರಾಣಿಸು ಧರ್ಮಂ ಸುಣಂತಿ, ಅಜ್ಞಾವಯಸ್ಸ ಶುಡ್ ಕರಂತಿ

ಸಂಗಿತ ಲಹಂತಿ । (೪) ಕುಮಾರಿಒ ಧಾಡ್ತು ಮಡ್ತು ಯ ದಹಿ ಯ ಜಾಯಂತಿ । (೬) ಸಾಹುಣಿಒ ವಣೆ ಸಿಯ ಕಯಲಿಫಲಾಡ್ತು ದೆಂತಿ । (೭) ನರಿಂದಸ್ಸ ಕೀತ್ತಿ ಚಂದಿಯಾ ಇವ ಭಾಸಿಡ್ತು । (೮) ಲೋಯಾ ನಿವಸ್ಸ ಖಂತಿಫ ಸಂತಿಫ ಯ ಥುಡ್ತು ಕರೆಂತಿ । (೯) ಅಜ್ಜು ಸುಹಾಫ ಗಾಲಿಒ ದೆಡ್ತು । (೧೦) ವಿವಾಹಸಮಫ ಲಲಣಾ ಸಸ್ತು, ಜಣಯ ಯ ವಂದಂತಿ । (೧೧) ಧಾಡ್ತುಒ ಕುಮಾರಂ ಉಜ್ಜಾಣೆ ನೆಂತಿ । ಕುಮಾರೊ ಧುಲಿಸಿ ಕೆಲಿ ಕರೆಡ್ತು ! ಜಾಣುಒ, ಅಂಗುಲಿಒ ಯ ಮಡ್ತಿಯಾಫ ಲಿಪಿಡ್ತು । (೧೨) ಕಣ್ಣಾಫ ಅಂಗುಲಿಸು ಖಜ್ಜು ಅಥಿ । ತೆಗಿಚ್ಚಿ ಅಸಹೇಣ ವಣಕಮ್ಮಂ ಕರೆಡ್ತು । ಪಡೆಣ ಅಂಗುಲಿಒ ಬಂಧಡ್ತು । (೧೩) ಉಜ್ಜೇಣಿಫ ನಯರಿಫ ಬಂಒ ನರಿಂದೊ ಅಥಿ । (೧೪) ಕೊಸಬಿಫ ಹರಿ ದಿಕ್ಕು ಗಡೆಡ್ತು ! (೧೫) ರಾಯಗಿಹೆ ನಯರೆ ಸೇಣಿಒ ನಿವೊ, ಧಾರಿಣಿ ಸೇಣಿಯಸ್ಸ ಅಗಮಾಹಿಸಿ । (೧೬) ಹುಡ್ತಿಯಾಫ ಸುರೆ ರಾಯಪುತ್ತು ಅಥಿ । ರಾಯಪುತ್ತುಸ್ಸ ಭಜ್ಜಾ ಗಂಗಾ ! (೧೭) ಭುವಸ್ಸ ಕಣ್ಣಾಫ ಸುಂ ದೇವಯಾಸುಂ ಇವ । (೧೮) ಅಲಾಱು ಜಲೆ ನ ನಿಮಜ್ಜಡ್ತು ! (೧೯) ವಾಣಾ ಸುಖಸ್ಸ ಸಾಹಾಸು ಅಚ್ಚಂತಿ, ಫಲಾಡ್ತು ಭವಂತಿ । (೨೦) ಪುರಾ ಭಾರಹೆ ರಾಯಗಿಹೆ ನಯರಂ ಅಥಿ । ರಾಯಗಿಹೆ ನಯರೆ ಸೇಣಿಒ ರಾಯಾ ರಜ್ಜಂ ಕರೆಡ್ತು ।

(೨) ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ತಂದೆಯು ಮಗನನ್ನು ದಾಯಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತಾನೆ. (೨) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಖಡ್ಗ ಮತ್ತು ಬಾಣಗಳಿಂದ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೩) ಚಂದ್ರನು ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಮೂಡುತ್ತಾನೆ. (೪) ಸಾಧುವು ಮಹಾವ್ರತ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಾಪದಗಳ (ಬಗ್ಗೆ) ಆಚಾರ್ಯರ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (೫) ರಾಮನ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಜನಕಕನ್ಯೆಯಾದ ಸೀತೆಯು ಕೇಳಿದಳು. (೬) ರಾಜರು ಬ್ರಹ್ಮದೇವನಿಗೂ ವಿಷ್ಣುವಿಗೂ ಆದರದಿಂದ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೭) ಹುಡುಗಿಯರು ಯಮುನೆಯ ದಂಡೆಯಮೇಲೆ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. (೮) ಸಾಧುಗಳು ಸಾಧ್ವಿಯರು ಧಾರ್ಮಿಕ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ನಂಬುತ್ತಾರೆ. (೯) ದೇವತೆಗಳಿಗೆ ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜನು ವಂದಿಸಿದನು. (೧೦) ದಾಸಿಯು ತೋಟದಲ್ಲಿಯ ಹೂಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಹರಿದಳು ಮತ್ತು ರಾಜಪುತ್ರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಳು. (೧೧) ಯಮುನೆಯ ನೀರಿನಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲರು ಜಲಕ್ರೀಡೆಯನ್ನಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧೨) ಸ್ತ್ರೀಯರು ವನದಲ್ಲಿ ಜಿನಮಂದಿರಕ್ಕೆ ಹೋಗುತ್ತಾರೆ; ಹುಲಿಯ ಧ್ವನಿಯನ್ನು ಕೇಳುತ್ತಾರೆ; ಮತ್ತು ತಿರುಗಿ ಬರುತ್ತಾರೆ. (೧೩) ಗಾಳಿಯು ಆಕಾಶದಲ್ಲಿ ಧೂಳಿಯನ್ನು ಹಾರಿಸುತ್ತದೆ. (೧೪)

ಶ್ರೀಣಿಕರಾಜನು ಅರ್ಚಾರ್ಯರಿಂದ ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಾನೆ. (೧೫) ಲಕ್ಷ್ಮಿ ಮತ್ತು ಸರಸ್ವತಿಯರು ಬಾಳೆಯ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಾರೆ. (೧೬) ಗೌರಿಯು ಮಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಆಡುತ್ತಾಳೆ. (೧೭) ತಾಯಿಯು ಮಗುವಿಗೆ ಹಾಲನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಾಳೆ. (೧೮) ಸಾಧುಗಳು ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅಸಾರತೆಯನ್ನು ಕಾಣುತ್ತಾರೆ ಮತ್ತು ಸಂಸಾರದ ತ್ಯಾಗ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧೯) ಸೈನಿಕನು ಬಿಲ್ಲಿನಿಂದ ಬಾಣ ಬಿಡುತ್ತಾನೆ ಮತ್ತು ಜಿಗರೆಯನ್ನು ಕೊಲ್ಲುತ್ತಾನೆ. (೨೦) ಪತಿವ್ರತಾ ಸ್ತ್ರೀಯರು ಪತಿಯ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪಾಠ ೬

ಭೂತಕಾಲ

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲದ ಉಪಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲವನ್ನೇ ಭೂತಕಾಲದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಆದರೆ ಭೂತಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಕೆಲವು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿರುತ್ತವೆ. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪುರುಷಗಳಿಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಲ್ಲ. ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಮೂರೂ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿವೆ.

ಭೂತಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು * ಇತ್ಯ, ಇತ್ಯಾ (ಏಕವಚನ) ಇಸು (ಬಹುವಚನ)

ಗುಂಪು ೧ (ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು) - ಕಹ (ಹೇಳು)

ಉ. ದ್ವಿ. ತೃ. ಪು. ಕಹಿತ್ಯ, ಕಹಿತ್ಯಾ ಕಹಿಸು

ಗುಂಪು ೨ (ಀ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು) - ಕರೆ (ಮಾಡು)

ಉ. ದ್ವಿ. ತೃ. ಪು. ಕರಿತ್ಯ, ಕರಿತ್ಯಾ ಕರಿಸು

ಕರೆತ್ಯ, ಕರೆತ್ಯಾ ಕರೇಸು

* ಭೂತಕಾಲದ ಏಕವಚನದ ಇತ್ಯ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಡಾ. ಘಾಟಗಿಯವರು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಇವರು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಎರಡು ಪ್ರಕಾರದ ರೂಪಗಳು ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಮುಂದೆ ಣ್ಯ ಸಂಯುಕ್ತಾಕ್ಷರ ಬದಲು ಀ ಕಾರವು ಹ್ರಸ್ವ ಇ ಕಾರಾಂತವಾಗಿರಬಹುದು, ಆದರೆ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಹಾಗೆ ಆಗುವ ಕಾರಣವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಆಗಿರುವದರಿಂದ ಅನಿಯಮಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬೇಕು.

ಗುಂಪು ೩ (ಅ ಕಾರಾಂತೇತರ ಧಾತುಗಳು) ಗಾ, ನೆ. ಹೊ.

ಉ. ದ್ವಿ. ತೃ.   ಗಾಙ್ತ, ಗಾಙ್ತಾ   ಗಾಙ್ಸು
                   ನೆಙ್ತ, ನೆಙ್ತಾ   ನೆಙ್ಸು
                   ಹೊತಾ §   ಹೊಙ್ಸು

ಭೂತಕಾಲದ ಕೆಲವು ಅನಿಯಮಿತ ರೂಪಗಳು.

ಭೂತಕಾಲದ ಕೆಲವು ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿರುತ್ತವೆ. ಅವು ಎಲ್ಲ ಪುರುಷ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇಯಾಗಿರುವವು. ಇಂತಹ ರೂಪಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇರುವವರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನು ಅನಿಯಮಿತವೆಂದು ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ವಯಾಸಿ (ಸಂಸ್ಕೃತ ವच्) ಅಂದನು—ಳು—ರು—ಅಂದಿತು. ಅಂದವು
 ಅಕಾಸಿ (, , ಕ) ಮಾಡಿದನು—ಇತ್ಯಾದಿ
 ಅಹೊಸಿ (, , ಸ್) ಇದ್ದನು—ಇತ್ಯಾದಿ
 ಅಬ್ಬವಿ (, , ಬ್) ಅಂದನು—ಇತ್ಯಾದಿ
 ಕಾಸಿ (, , ಕ) ಮಾಡಿದನು—ಇತ್ಯಾದಿ
 ಆಸಿ (, , ಅಸ್) ಇದ್ದನು—ಇತ್ಯಾದಿ

ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದಕ್ಕಿಂತಲೂ ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮಾಡಿ ಭೂತಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದೇ ಹೆಚ್ಚು ರೂಢಿಯಾಗಿದೆ. ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣದ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮುಂದೆ ಹೇಳಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲದ ಅನೇಕ ಬಗೆಗಳಿಲ್ಲ.

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಗ್ರಸರ - ಅನುಸರಿಸು,	ಆಶ್ರಯ ಹೊಂದು	ಅಭಿಗಾಢ - ಏರಿಹೋಗು, ಹಲ್ಲೆ ಮಾಡು
ಅಪ - ಅರ್ಪಿಸು		ಆಗಾಢೆ - ಆಜ್ಞಾಪಿಸು

§ ಹೊ ಧಾತುನಿಗೆ ಙ್ತಾ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಙ್ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಙ್ತಾ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿದ ರೂಪಗಳು ಸಿಕ್ಕುವದಿಲ್ಲ. ಹೊತಾ ಎಂಬ ರೂಪನೇ ಅನೇಕ ಸಲ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬರುವದು.

ಆಯರ - ಆಚರಿಸು	ಜಾಯ - ಬೇಡು
ಆಲೋಗ - ನೋಡು	ತರ - ದಾಟು
ಆಹರ - ಊಟಮಾಡು	ತವ - ತಪಸ್ಸು ಮಾಡು
ಅವಣಿ - ಅರ್ಪಿಸು	ಧಾರ - ಧರಿಸು
ಅವಸಂಹರ - ಉಪಸಂಹರಿಸು, ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊ	ನಂದ - ಆನಂದಿಸು
ಕ್ರೀಣ - ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳು	ನಿರೂ - ಶೋಧಿಸು, ಹುಡುಕು
ಚಿತ್ರ - ಎದ್ದು ನಿಲ್ಲು, ಇರು	ಪಚ್ಚಾಗ್ಚ - ತಿರುಗಿಬರು
ಪಥ - ಓಡು	ಪಡಿಭಾಸ - ಹೇಳು, ಉತ್ತರ ಕೊಡು
ಪರಿಣಿ - ಮದುವೆಯಾಗು	ಪಡಿವಜ - ಒಪ್ಪು, ಸ್ವೀಕರಿಸು
ಪರಿವಡು - ಬೆಳೆ	ಮರ - ಸಾಯು
ಪವ್ಯ - ದೀಕ್ಷೆಹೊಂದು	ವಡು - ಬೆಳೆ
ಪಹಾ - ಬಿಡು	ವಿಲಸ - ಉಪಭೋಗಿಸು
ಪೀಲ - ಪೀಡಿಸು	ವಿವಜ - ಸಾಯು
ಬಿಹ - ಅಂಜು	ವಿಸಸ - ನಂಬು, ವಿಶ್ವಾಸವಿಡು
ಬೊಲ್ಲ - ಅನ್ನು	ಸಜ್ಜ - ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸು
ಭಮ - ತಿರುಗು	ಸಮಾಯರ - ಆಚರಿಸು
ಭಾ - ಹೊಳೆ	ಸದ್ವಹ - ನಂಬು
ಭುಂಜ - ಭೋಗಿಸು, ತಿನ್ನು	ಸಂಲವ - ಅನ್ನು, ಮಾತಾಡು
ಚೊರ - ತುಡುಗುಮಾಡು	ಸಾಹರ - ಸಂವರಿಸು, ಹಿಂತೆಗೆ
ಜಾಣ - ತಿಳಿ	ಹಾಯ - ಬಿಡು

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ:—

ತರಿಸು, ಸುಣಿತಾ, ಕಾಸಿ, ಗಾಹಾವರ್ಜಿಹಿತೋ, ಖಜ್ಜೂ, ಪಂಚಿಯಾಣಂ, ಆಹರಿಸು, ಅಲಾತಾ, ವಯಾಸಿ ಧೇಣುಸಿ ಮಡ್ವಿಯಾಽ, ಪಾವಹ, ಠಾಪಂತಿ, ರಜ್ಜುಹಿ, ವಡ್ವು, ಜಲಕೀಲಂ, ನಂದಿತಾ, ವಿಘ್ನೇಣ, ಹೋತಾ, ಧೂಲಿಸಿ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

ಭೂತಕಾಲ ವಕನಚನ — ಪರಿಣಿ, ವಹು, ಬಿಹ, ಗಾ, ಹಾಯ, ಅಪ್ಪ,
ಬೊಲ್ಲ, ಏ, ಠಾ, ಹೊ.

,, ಒಹುಚನ — ಉದೆ, ಖಾಯ, ವಾ, ನಂದ, ಹೊ, ಬೆ, ಕಾ,
ಪಾಡುವವ, ಭವವ್ವ ಉವಣಿ.

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :—

(೧) ಪುರಾ ವಾಣರಸೀಪ್ತ ನಯರೀಪ್ತ ಜಮಲಾ ವಿಷ್ಣಾ ಹೊತ್ಥಾ । (೨) ಸಾಧುಣಿಒ
ಸಸಾರಸ್ಸ ಅಣಿತ್ತಯಾ ಚಿಂತಿಸು । (೩) ವಿವಾಹಸಮಪ್ತ ಗೋರಿ ದೇವಯಂ ವಂದಿತ್ತಾ ।
(೪) ಸಾಹು ಪಾವಯಂ ಸುಣಿತ್ತಾ, ಸಂಸಾರಂ ಚಡ್ಡಿಸು । (೫) ಕುಮಾರಾ ಉಜ್ಜಾಣಾಒ
ಕಯಲಿಫಲಾಡ್ ಆಣಿಸು, ಖಾಡ್ಡಿಸು । (೬) ನಿವೊ ವಣೆ ಗಚ್ಚಿತ್ತಾ, ಪಸು
ಹಣಿತ್ತಾ । (೭) ಲಚ್ಚಿ ಹರಿಸ್ಸ ಭಜಾ ಹೊತ್ಥಾ । (೮) ಭಸ್ಮಂ ನಿಸುಣಿತ್ತಾ ಲೊಯಾ
ಮಹಾವೀರಸ್ಸ ಖಂತೀಪ್ತ ಸಂತೀಪ್ತ ಶುಡ್ಡಂ ಕರಿಸು । (೯) ತೇಗಿಚ್ಚಿ ಕುಮಾರಸ್ಸ ಅಚ್ಚಿ
ಒಸಹಂ ಲಿಪಿತ್ತಾ, ಪಡಂ ಬನ್ದಿತ್ತಾ । (೧೦) ಸುಣ್ಹಾ ಸಸ್ಸು ಉವಡ್ಡೆ । (೧೧)
ಕುಮಾರಾ ಸಾಲಾಪ್ತ ಗಚ್ಚಿಸು । (೧೨) ಕುಮಾರಿಒ ಆಯರಿಯಂ ಫಲಾಡ್ ಉವಣೆಂತಿ ।
(೧೩) ವಣೆ ವಘಾ ಸಿಂಹಾ ಮಿಯಾ ಹಣಿಸು । (೧೪) ಮಹಾವೀರಸ್ಸ ಪಾವಯಂ ಸುಣಿತ್ತಾ,
ನರಿಂದೊ ಏವಂ ವಯಾಸಿ 'ದಿಗ್ವಲ ಗೊಣ್ಹಾಮಿ' । (೧೫) ಸಮಣಾ ಸಂಸಾರಸಾಯರಂ ತರಿಸು,
ತರಂತಿ ಯ । (೧೬) ಗಾಹಾವಡ್ಡೆ ಉಜ್ಜಾಣಾಒ ಫುಫಾಡ್ ಆಣಿತ್ತಾ, ದೇವಯಂ ಪೂಡ್ಡಾ ।
(೧೭) ಅಗ್ಗಿ ವಣೆ ಡಹಡ್ಡೆ, ಮಿಯಾ ಬಿಹಂತಿ । (೧೮) ಭೂಮಿಪಡ್ಡೆ ಅಗ್ಗಾಮಾಹಿಸಿ
ಸುವಣ್ಣಪಡ್ಡೆಯಂ ಉವಣೆಡ್ಡೆ । (೧೯) ವಿಹಗಾ ಸ್ವಖಾಣಂ ಸಾಣುಂಸಿ ಅಚ್ಚಿಸು, ಫಲಾಡ್
ಆಹರಿಸು । (೨೦) ವಣೆ ಸಿಯಾ ವಘಾ ಸಿಂಹಾ ಯ ಪಾಸಿತ್ತಾ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :—

(೧) ಕೌಮುದೀ ಮಹೋತ್ಸವದ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಹುಡುಗೆಯರು ತೋಟದಲ್ಲಿ
ಆಡಿದರು. (೨) ಜೇನ್ನೋಣಗಳು ಹೂಗಳಲ್ಲಿಯ ರಸವನ್ನು ಕುಡಿದವು.
(೩) ಗೌರಿಯು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಿದಳು. (೪) ವೈಷ್ಯನು
ರಾಜನ ಕೈಗೆ ಮಲಾಮು ಪಟ್ಟ ಕಟ್ಟಿದನು. (೫) ಸ್ತ್ರೀಯರು ನದಿಯಿಂದ
ನೀರಿನ ಕೊಡಗಳನ್ನು ತಂದರು. (೬) ಚಂಪಾನಗರದಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಣಿಕ ರಾಜನ

ಅನೆಯು ಬಂದಿತು. (೭) ಒಕ್ಕಲಿಗನಿಗೆ ಹೊಲದಲ್ಲಿ ಬಂಗಾರದ ಕೊಡವು ಸಿಕ್ಕಿತು. (೮) ರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹೋದರು ಮತ್ತು ಜಗ-
ಳಾಡಿದರು. (೯) ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ಹುಡುಗಿಯು ಬಯ್ಯುವದಿಲ್ಲ. (೧೦) ಮಹಾ-
ವೀರನು ಗಂಗೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ನೆರಳಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಹೇಳಿದನು.
(೧೧) ರಾಮನು ಸೇತುವೆ ಕಟ್ಟಿದನು ಮತ್ತು ಸೀತೆಯನ್ನು ಭಾರತದಲ್ಲಿ
ತಂದನು. (೧೨) ಗಿಡದ ಮೇಲಿನ ಹಕ್ಕಿಯ ಗೂಡುಗಳು ಗಾಳಿಯಿಂದ ಬಿದ್ದವು.
(೧೩) ಗೌರಿಯು ಗಂಡನೊಡನೆ ತೊಟ್ಟಿದಲ್ಲಿ ಹೋದಳು. (೧೪) ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ
ಶಂಕರನು ವಿಷ್ಣುವನ್ನು ಗೆದ್ದನು. (೧೫) ಹುಡುಗರು ಬಟ್ಟೆಗೆ ಮಣ್ಣು ಹಚ್ಚು-
ತ್ತಾರೆ. (೧೬) ಸೇವಕನು ರಾಜನ ಭತ್ತಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದನು. (೧೭) ಗೋಪಾ-
ಲರು ಯಮುನೆಯ ತೀರದಲ್ಲಿ ಆಡಿದರು. (೧೮) ವೀರರು ಹುಲಿ ಸಿಂಹಗಳಿಗೆ
ಅಂಜುವದಿಲ್ಲ. (೧೯) ಶಂಕರನ ಹೆಂಡತಿಯ ಹೆಸರು ಗೌರಿಯು. (೨೦) ಶ್ರೇಣಿ-
ಕನು ಕೌಶಾಂಬೀ ನಗರದ ಮೇಲೆ ಹಲ್ಲಿ ಮಾಡಿದನು.

ಪಾಠ ೭

ವಿಶೇಷಣಗಳು.

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರ ಪ್ರಕ್ರಿಯೆಯಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ
ವಿಶೇಷಣಗಳೂ ನಾಮಗಳಂತೆ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಎರಡೂ ವಚನ-
ಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಲ್ಲಿ ಬೇರೆಯಾಗಿ ಅವುಗಳನ್ನು ನಡಿಸಿ
ತೋರಿಸಿಲ್ಲ. ಆ ಕಾರಾಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ಸಪುಂಸಕ ಲಿಂಗ-
ಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ, ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮ-
ಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.* ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣವು ಲಿಂಗವಚನ-
ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷ್ಯವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತದೆ. ಕನ್ನಡದಂತೆ
ಹಾಗೆಯೇ ಉಳಿಯುವದಿಲ್ಲ.

ಉದಾ — ಸುಂದರೋ ಪುರಿಸೋ | ಸುಕುಮಾರಾ ಬಾಲಾ | ಮಹುರಾಙ್ ಫಲಾಙ್ |

* ಆ ಕಾರಾಂತವಲ್ಲದ ಇತರ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರದ ಪ್ರಕಾರ ಆಯಾ
ಲಿಂಗದ ಆ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ವಿಶೇಷಣಗಳು ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದವುಗಳಿರುವವು.

(೧) ಗುಣವಾಚಕ (೨) ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ (೩) ಕೃದಂತ ಅಥವಾ ಧಾತು ಸಾಧಿತ. *

(೧) ಗುಣವಾಚಕ ವಿಶೇಷಣಗಳು :—

ಈ ವಿಶೇಷಣಗಳು ನಾಮದ ವಿಶಿಷ್ಟ ಗುಣವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತವೆ. ಉದಾ - ಫಲಂ | ಫಲಂ ಫಲಂ | ಮಹುರಂ ಫಲಂ ಫಲಂ | ಕೇವಲ ಫಲಂ ಎಂದು ಹೇಳುವದರಿಂದ ಫಲದ ವಿಶೇಷ ಜ್ಞಾನವಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಮಹುರಂ, ಫಲಂ, ಫಲಂ ಎಂದಾಗ ಫಲದ ಬಗ್ಗೆ ವಿಶೇಷ ಗುಣ ತಿಳಿದು ಬರುವದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವುಗಳಿಗೆ ಗುಣವಾಚಕ ವಿಶೇಷಣಗಳೆನ್ನುವರು.

ಸ್ವಾಮಿತ್ವದರ್ಶಕ ವಿಶೇಷಣಗಳು. ಇವು ಗುಣವಾಚಕಗಳ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರವು. ಇವು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವವು.

(೧) ನಾಮ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಆಲ, ಆಲಯ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದು. ಉದಾ - ಸಹ + ಆಲ = ಸಹಾಲ ದನಿಯುಳ್ಳ; ಮಹಾ + ಆಲಯ = ಮಹಾಲಯ.

(೨) ನಾಮ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದು. ಉದಾ - ಪದಮ + ಇಲ್ಲ = ಪದಮಿಲ್ಲ ಮೊದಲಿನ, ಮಾಯಾ + ಇಲ್ಲ = ಮಾಇಲ್ಲ ಮಾಯೆಯುಳ್ಳ ಅಥವಾ ಮಾಯಾವಿ.

(೩) ನಾಮ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ಅಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದು. ಉದಾ - ಮಹಾ + ಅಲ್ಲ = ಮಹಲ್ಲ, ಕಡಿಣ + ಅಲ್ಲ = ಕಡಿಣಿಲ್ಲ ಕಡಿಣವಾದ.

(೪) ನಾಮಗಳಿಗೆ ಮಂತ ಅಥವಾ ವಂತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದು. ಉದಾ - ಬುದ್ಧಿ + ಮಂತ = ಬುದ್ಧಿಮಂತ, ಚಿತ್ತ + ಮಂತ = ಚಿತ್ತಮಂತ, ಸೀಲ + ವಂತ = ಸೀಲವಂತ, ಗುಣ + ವಂತ = ಗುಣವಂತ.

(೫) ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಮ ಅಥವಾ ಇರ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ - ಖಾ + ಇಮ = ಖಾಇಮ ತಿನ್ನಲು ಯೋಗ್ಯ, ಅಜ + ಇಮ = ಅಜಿಮ ಮುಂ. ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆಯೆ

* ಇವುಗಳ ವಿಚಾರವನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದೆ.

ಯಾವಾಗ ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ನಿರ್ದಿಷ್ಟ ನಿಯಮಗಳಿಲ್ಲ.

ಇವುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಹಸ + ಇರ = ಹಸಿರ ನಗುವ, ವೇ + ಇರ = ವೇವಿರ (ಅಂಜಿಕೆಯಿಂದ) ನಡುಗುವ. ಈ ರೂಪಗಳು ರೂಢಿಯನ್ನು ತೋರಿಸಲು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು.

ತುಲನಾತ್ಮಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು — ತರ, ತಮ.

ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ತರ ಅಥವಾ ಯರ, ತರಾಗ ಅಥವಾ ಯರಾಗ, ತರಾಯ ಅಥವಾ ಯರಾಯ ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ 'ತರ' ಭಾವವನ್ನು ಎಂದರೆ 'ಎರಡರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚು' ಎಂಬ ಭಾವವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ - ಕಡಿಣ + ಯರ = ಕಡಿಣಯರ, ಕಡಿಣ + ಯರಾಗ = ಕಡಿಣಯರಾಗ ಹೆಚ್ಚು ಕಡಿಣ, ಸುಕ್ರ + ಯರ = ಸುಕ್ರಯರ ಹಾಗೆಯೇ ಸುಕ್ರಯರಾಗ, ಕಿಂಹ (ಕೃಷ್ಣ-ಕಪ್ಪು) ಇದರಿಂದ ಕಿಂಹಯರ, ಕಿಂಹಯರಾಗ ಮುಂ.

ವಿಶೇಷಣಗಳಿಗೆ ತಮ ಅಥವಾ ಯಮ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ 'ತಮ' ಭಾವವನ್ನು ಎಂದರೆ 'ಹಲವು ವಸ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚು' ಎಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ವಿಶೇಷಣಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ - ಕಡಿಣ + ಯಮ = ಕಡಿಣಯಮ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸುಕ್ರಯಮ, ಕಿಂಹಯಮ ಮುಂ.

ಕೆಲವು ತಾರತಮ್ಯಭಾವದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಸಂಸ್ಕೃತದ ಇಯಸ್ ಮತ್ತು ಇಷ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೀಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿರುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ - ಶ್ರೇಯಸ್ > ಸೇಯ ಹೆಚ್ಚು ಒಳ್ಳೆಯದು, ಶ್ರೇಷ್ಠ > ಸೇಷ್ಠ ಅತ್ಯುತ್ತಮ, ಕನೀಯಸ್ > ಕಣೀಯಸ ಹೆಚ್ಚು ಚಿಕ್ಕ, ಕನಿಷ್ಠ > ಕಣಿಷ್ಠ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಚಿಕ್ಕ, ಜೇಷ್ಠ > ಜೇಷ್ಠ ಎಲ್ಲರಿಗಿಂತ ಹಿರಿಯ, ಪಾಣೀಯಸ್ > ಪಾವೀಯಸ ಹೆಚ್ಚು ಪಾನೀಯ, ಪಾನಿಷ್ಠ > ಪಾವಿಷ್ಠ ಎಲ್ಲಕ್ಕಿಂತ ಪಾನೀಯ, ಮುಂ.

ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳು —

ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ (೧) ಗಣನೆ, (೨) ಕ್ರಮ, (೩) ಪಟ್ಟಿ ಅಥವಾ ಸಲ, (೪) ಆವೃತ್ತಿ, (೫) ಅಪೂರ್ಣಾಂಕ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಹೇಳಲು ಬರುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಚಾರಿಸುವೆವು.

(೧) ಗುಣವಾಚಕಗಳು :-

ಏಕಾ ಇದು ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುವದು. ಥೋ, ತಿ, ಚತ (ನಾಲ್ಕು) ಇವು ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಿಧವಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವವು. ಐದರಿಂದ (ಏಕ) ಹದಿನೆಂಟರ (ಅಕ್ಷರಸ) ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳು ಏಕ ದಂತೆ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ನಡೆಯುವವು. ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರಿಂದ (ಏಕಗುಣವೀಸ) ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟರ (ಅಕ್ಷರಾಲೀಸ) ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ಸಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಯುವವು. ನಾಲ್ಕತ್ತೊಂಬತ್ತರಿಂದ (ಏಕಗುಣಪನ್ನಾಸ) ಐವತ್ತೆಂಟರ (ಅಕ್ಷರವನ್ನ) ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಏಕ ದಂತೆ ನಡೆಯುವವು. ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತರಿಂದ (ಏಕಗುಣಸದ್ವಿ) ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತರ (ನವಗುಣವನ್ನ) ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಪ್ರಥಮಾ ಮತ್ತು ದ್ವಿತೀಯಾಗಳಲ್ಲಿ ಇ ಕಾರಾಂತ ಸಪುಂಸಕಲಿಂಗದ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ಉಳಿದ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಯುವವು.

ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳ ವಚನಗಳ ಉಪಯೋಗವೂ ಅನಿಯಮಿತವಾಗಿರುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಏಕಾ ಒಂದೇ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದವುಗಳೆಲ್ಲ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಬೇಕು. ಆದರೆ ಹತ್ತೊಂಬತ್ತರಿಂದ (ಏಕಗುಣವೀಸ) ನಾಲ್ಕತ್ತೆಂಟರ (ಅಕ್ಷರಾಲೀಸ) ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷವು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತರಿಂದ (ಏಕಗುಣಸದ್ವಿ) ತೊಂಬತ್ತೊಂಬತ್ತರ (ನವಗುಣವನ್ನ) ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಕೇವಲ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಯೇ ನಡೆಯುವವು. ನೂರರಿಂದ (ಸಹಸ್ರ) ಸಾಗರೋಪಮ (ಸಾಗರೋಪಮ) ದ ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳು ಅವುಗಳ ಅಂತ್ಯಸ್ವರದಂತೆ ಎರಡೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುವವು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವದು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಲು ಕೆಳಗಿನ ಕೊಷ್ಟಕವನ್ನು ನೋಡಬೇಕು.

ಸಂಖ್ಯೆ	ಲಿಂಗ	ವಚನ
೧ (ಏಕಾ)	ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ	ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ರೂಪಗಳು.

೨ ರಿಂದ ೧೮ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪ. ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ
೨, ೩, ೪, ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ
ನಡೆಯುವವು. ೫ ರಿಂದ ೧೮
ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ನಡೆಯುವವು.

೧೯ ರಿಂದ ೪೮ ಪು. ನ. ಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತದಂತೆ. ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ.
ಪ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತದಂತೆ.

೪೯ ರಿಂದ ೫೮ ಪಂಚ ದಂತೆ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ. ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ.
ಒಂದೇ ರೂಪ.* ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪ್ರೀ.ದಲ್ಲಿ
ಆ ಕಾರಾಂತದಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

೫೯ ರಿಂದ ೯೯ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪ. ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ.
ಪು. ಮತ್ತು ದ್ವಿ. ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ
ಇ ಕಾರಾಂತ ನ. ಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆ.
ಉಳಿದ ವಿಭಕ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಇ ಕಾರಾಂತ
ಪ್ರೀಲಿಂಗದಂತೆ.

೧೦೦ ರಿಂದ ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರದಂತೆ ಮೂರೂ ಏಕವಚನಗಳಲ್ಲಿ
ಸಾಗರೋವಸ ದ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪ. ಮುಂದಿನ :ವಿಶೇಷ್ಯದ
ವರಿಗೆ. ವಚನದಂತೆ.

ಏಳು ದಿಂದ ಪಂಚ ದ ವರಿಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ನಡೆಸಿ ತೋರಿಸಿದೆ.
ಇವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬೋಧನವಿಲ್ಲ.

ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ.		ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ			
ಪು. ಪ್ರೀ. ನ.		ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ರೂಪ.			
ಏಳು ಏಕ ಒಂದು		ದೊ	ತಿ	ಚರ	ಪಂಚ
೧		೨	೩	೪	೫
ಪು.	ಏಗೊ ಏಗಾ ಏಗಂ	ದೊ, ದುವೆ,	ತಆ	ಚತ್ತಾರೊ	ಪಂಚ
		ದೊಣಿ	ತಿಣಿ	ಚರೊ, ಚತ್ತಾರಿ	
ದ್ವಿ.	ಏಗಂ ಏಗಂ ಏಗಂ	ದೊ, ದುವೆ,	ತಆ	ಚತ್ತಾರೊ	ಪಂಚ
		ದೊಣಿ	ತಿಣಿ	ಚರೊ, ಚತ್ತಾರಿ	

* ಡಾ. ಫಾಟಿಗೇಯವರ Introduction to Ardhamagadhi 2nd edition ಪುಟ ೧೪೦ ರಿಂದ ೧೪೨ ನೋಡಬೇಕು.

ಛ.	ಏಗೋಣ ಏಗಾಏ ಏಗೋಣ	ದೋಹಿ	ತಿಹಿ	ಚಱಹಿ	ಪಂಚಿಹಿ
ಝ.	ಏಗಾಒ ಏಗಾಒ ಏಗಾಒ	ದೋಹಿತೋ	ತಿಹಿತೋ	ಚಱಹಿತೋ	ಪಂಚಹಿತೋ
ಞ.	ಏಗಸ್ಸ ಏಗಾಏ ಏಗಸ್ಸ	ದೋಹಂ	ತಿಹಂ	ಚಱಹಂ	ಪಂಚಂ
	ಏಗಾಸಿ ಏಗಾಏ ಏಗಾಸಿ	ದೋಸು	ತಿಸು		ಪಂಚಸು
	ಏಗಮ್ನಿ ಏಗಮ್ನಿ				

ಸಂಖ್ಯೆಗಳೂ ಅವುಗಳ ಹೆಸರುಗಳೂ

೧ ಏಗ	೧೯ ಅಱಣವೀಸ	೩೭ ಸತ್ತತೀಸ	೪೯ ಏಗೂಣಪನ್ನ
೨ ದೋ	ಅಱಣವೀಸಱ	೩೮ ಅಱ್ಱತೀಸ	ಅಱಣಪನ್ನ
೩ ತಿ	೨೦ ವೀಸ. ವೀಸಱ	೩೯ ಏಗೂಣಚತ್ತಾಲೀಸ	೫೦ ಪನ್ನಾಸ
೪ ಚಱ	೨೧ ಏಕ್ಕವೀಸ	೪೦ ಚತ್ತಾಲೀಸ	೫೧ ಏಕ್ಕಾವನ್ನ
೫ ಪಂಚ	೨೨ ಬಾವೀಸ	೪೧ ಏಗಚತ್ತಾಲೀಸ	ಏಗಾವನ್ನ
೬ ಛ	೨೩ ತೇವೀಸ	ಏಕ್ಕಚತ್ತಾಲೀಯ	೫೨ ಬಾವನ್ನ
೭ ಸತ್ತ	೨೪ ಚಱವೀಸ	ಱಗಯಾಲ	೫೩ ತೇವನ್ನ
೮ ಅಱ್ಱ	೨೫ ಪಣವೀಸ	೪೨ ಬಾಯಾಲೀಸ	೫೪ ಚಱವನ್ನ
೯ ನವ	೨೬ ಛವ್ವೀಸ	೪೩ ತೇಯಾಲೀಸ	೫೫ ಪಣವನ್ನ
೧೦ ದಸ	೨೭ ಸತ್ತವೀಸ	೪೪ ಚಱಯಾಲೀಸ	೫೬ ಛವ್ವನ್ನ
೧೧ ಏಕ್ಕಾರಸ	೨೮ ಅಱ್ಱವೀಸ	ಚೆಯಾಲೀಸ	೫೭ ಸತ್ತಾವನ್ನ
ಏಯರಸ	೨೯ ಅಱಣತೀಸ	೪೫ ಪಣಯಾಲೀಸ	೫೮ ಅಱ್ಱವನ್ನ
೧೨ ಬಾರಸ, ದುವಾಲಸ	೩೦ ತೀಸ	ಪಣಯಾಲ	೫೯ ಏಗೂಣಸಠಿ
೧೩ ತೇರಸ	೩೧ ಏಗತೀಸ	೪೬ ಛಾಯಾಲೀಸ	೬೦ ಸಠಿ
೧೪ ಚೋದಸ, ಚಱದಸ	ಏಕ್ಕತೀಸ	೪೭ ಸೀತಾಲೀಸ	೬೧ ಏಗಠಿ
೧೫ ಪನ್ನರಹ	೩೨ ಬತ್ತೀಸ	ಸತ್ತಚತ್ತಾಲೀಸ	ಏಗಸಠಿ
ಪನ್ನರಸ	೩೩ ತೇತ್ತೀಸ	ಸತ್ತಯಾಲೀಸ	೬೨ ಬಾಸಠಿ
೧೬ ಸೋಲಹ	೩೪ ಚೋತ್ತೀಸ	೪೮ ಅಱ್ಱಯಾಲೀಸ	ಬಾವಠಿ
೧೭ ಸತ್ತರಸ	ಚಱತ್ತೀಸ	ಅಱಯಾಲ	೬೩ ತೇಸಠಿ
೧೮ ಅಠ್ಠಾರಸ	೩೫ ಪಣತೀಸ	ಅಱ್ಱಚತ್ತಾಲೀಸ	೬೪ ಚಱಸಠಿ
೧೯ ಏಗೂಣವೀಸ	೩೬ ಛತ್ತೀಸ	೪೯ ಏಗೂಣಪನ್ನಾಸ	ಚಱವಠಿ

೬೫. ಪಣಸದ್ವಿ	೭೪. ಚೋತ್ತರಿ	೮೩. ತೆಯಾನಿ	೯೩. ತೆಣುಡ
ಪನ್ನದ್ವಿ	೭೫. ಪಂಚಹತ್ತರಿ	೮೪. ಚರಾಸಿಡ	೯೪. ಚುಣುಡ
೬೬. ಛಾವದ್ವಿ	ಪನ್ನಹತ್ತರಿ	ಚೊರಾಸಿ	೯೫. ಪಂಚಣುಡ
೬೭. ಸನ್ನಸದ್ವಿ	೭೬. ಛಾವಹತ್ತರಿ	೮೫. ಪಂಚಾಸಿಡ	ಪಂಚಾಣುಡ
೬೮. ಅಡ್ವಸದ್ವಿ	೭೭. ಸತ್ತಹತ್ತರಿ	೮೬. ಛಲಸಿಡ	೯೬. ಛಣ್ಣುಡ
ಅಡ್ವಸದ್ವಿ	೭೮. ಅಡ್ವಹತ್ತರಿ	೮೭. ಸತ್ತಾಸಿಡ	ಛಣ್ಣುಡ
೬೯. ಆಗ್ಣಸತ್ತರಿ	೭೯. ಆಗ್ಣಾಸಿಡ	೮೮. ಅಡ್ವಾಸಿಡ	೯೭. ಸತ್ತಾಣುಡ
ಅಞ್ಞಹತ್ತರಿ	೮೦. ಅಸಿಡ	೮೯. ಆಗ್ಣನುಡ	ಸತ್ತಾಣುಡ
೭೦. ಸತ್ತರಿ	೮೧. ಆಗಾಸಿಡ	೯೦. ನುಡ	೯೮. ಅಡ್ವಣುಡ
೭೧. ಆಗ್ನಸತ್ತರಿ	ಆಗ್ನಾಸಿಡ	೯೧. ಆಗ್ನಾಣುಡ	ಅಡ್ವಾಣುಡ
ಆಗ್ನಸತ್ತರಿ	೮೨. ವಾಸಿಡ	೯೨. ಆಗ್ನಾಣುಡ	೯೯. ನವಣುಡ
೭೨. ವಾವಹತ್ತರಿ	ವಾವ್ವಾಸಿಡ	೯೩. ವಾಣುಡ	೧೦೦. ಸಯ
೭೩. ತೆವಹತ್ತರಿ	೮೩. ತೆವಾಸಿಡ	ವೇಣುಡ	೧೦೦೦. ಸಹಸ್ತ
			ಸಹಸ್ತ

೧೦೦೦೦ ಸಯಸಹಸ್ತ, ಸಯಸಹಸ್ತ, ೧೦೦೦೦೦ ಲಕ್ಷ, ೧೦೦೦೦೦೦೦ ಕೊಡಿ
 ಕೊಡಾಕೊಡಿ (ಕೋಟ್ಯವಧಿ) ಪಲಿಆವಮ* (ಅಸಂಖ್ಯ) ಸಾಗರೋಮ .
 ೧೦ ಕೋಟ್ಯವಧಿ ಪಲ್ಯೋಪಮಾ.

(೨) ಕ್ರಮವಾಚಕಗಳು —

ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳಿಗೆ 'ಮ' ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಕ್ರಮವಾಚಕಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ—ಅಡ್ವ + ಮ = ಅಡ್ವಮ ಎಂಟನೆಯ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಸತ್ತಮ, ನವಮ, ದಸಮ, ಮುಂ. ಅದರೆ ಒಂದರಿಂದ ಆರರ ವರೆಗಿನ ಕ್ರಮವಾಚಕಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರ ರೀತಿಯಿಂದಾಗಿರುವವು. ಉದಾ — ಪದಮ ಮೊದಲನೆಯ,

* ಒಂದು ಪಲ್ಯೋಪಮವೆಂದರೆ ನೂರು ಯೋಜನೆ ವಿಸ್ತೀರ್ಣವಾದ ಮೂರು ತಗ್ಗು ತೆಗೆದು ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಿಗುರಿಯ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ಮಡಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿ ಹುಗಿಯ ಬೇಕು. ಮೇಲೆ ನೀರು ಹಾಯ್ದು ಹೋದರೂ ಒಳಗೆ ಒಂದು ಹನಿ ಇಳಿದಿರಬಾರದು. ಆ ಮೇಲೆ ನೂರು ವರ್ಷಕ್ಕೊಂದರಂತೆ ಕೂದಲುಗಳನ್ನು ತೆಗೆಯುತ್ತ ಹೋಗಲು ಎಲ್ಲ ಕೂದಲುಗಳು ತೀರಲು ಬೇಕಾಗುವ ಕಾಲಾವಧಿಯು. ಇಂತಹ ಕೋಟ್ಯವಧಿ ಪಲ್ಯೋಪಮಗಳಿಂದ ಸಾಗರೋಪಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಾಗುವದು. ಕಾಲಮಾಪನದ ಅನಂತತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ರೀತಿಯಿದೆನ್ನಬಹುದು.

ಬೀಯ, ಬಿಹಯ, ದೋಷ ಎರಡನೆಯ, ತಡ್ಡಯ, ತಚ್ಚ ಮೂರನೆಯ, ಚರತ್ಯ ನಾಲ್ಕನೆಯ, ಪಂಚಮ ಐದನೆಯ, ಛತ್ರ ಆರನೆಯ. ಕ್ರಮವಾಚಕಗಳು ಗುಣವಾಚಕ ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆ ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗಿ ನಡೆಯುವವು. ಉದಾ— ಪದಮೋ ಪುರಿಸೋ, ತಡ್ಡಯಾ ಲಲಣಾ. ಛತ್ರಂ ಪುಷ್ಕಂ ಮುಂ. ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಮತ್ತು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ಪದಮ, ದೋಷ, ತಚ್ಚ, ಇವುಗಳು ನಡೆಯುವವು. ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ವಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತಿ ಕ್ವಿ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

(೩) ಪಟ್ಟು ಅಥವಾ ಸಲ-ಹೇಳುವ ಪ್ರಕಾರಗಳು—

ಸಇ ಒಂದು ಸಲ, ದೋಷ ಅಥವಾ ದುಕ್ಕುಕ್ತೋ ಎರಡು ಸಲ. ತಿವ್ವುಕ್ತೋ ಮೂರು ಸಲ. ಏಕ, ದೋ, ಇವುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವುಗಳಿಗೆ ಕ್ವುಕ್ತೋ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಈ ರೂಪಗಳಾಗುವವು.

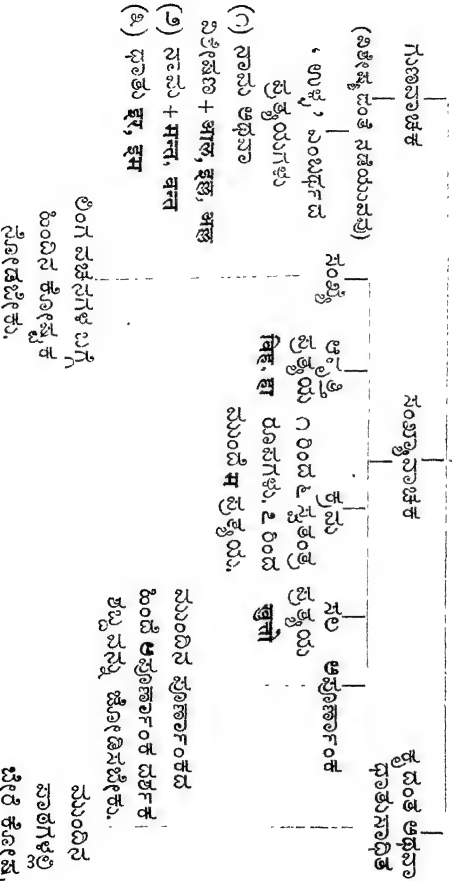
(೪) ಅವೃತ್ತಿ ಹೇಳುವ ರೂಪಗಳು—

ವಿಹ ಮತ್ತು ಹಾ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಈ ರೂಪಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ— ಏಗಾವಿಹ, ದುವಿಹ, ತಿವಿಹ, ಚರವಿಹ, ಅದ್ವಹಾ ಎಂಟು ಪ್ರಕಾರ, ಸಯಹಾ ನೂರು ವಿಧ, ಸಹಸ್ಸಹಾ ಮುಂ. ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳಿಗೆ ಸೊ ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಣಾಂಕಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ— ಸಹಸ್ಸಸೋ ಸಾವಿರಾರು, ಸಯಸೋ ನೂರಾರು ಮುಂ.

(೫) ಅಪೂರ್ಣಾಂಕವಾಚಕಗಳು—

ಮುಂದಿನ ಪೂರ್ಣಾಂಕದ ಹಿಂದೆ ಅಪೂರ್ಣಾಂಕದರ್ಶಕ ಶಬ್ದವನ್ನು ಹೋಡಿಸಬೇಕು. ಉದಾ— ಅಡ್ಕ + ಅಡ್ಕಮ = ಅಡ್ಕಡ್ಕಮ ಏಳುವರೆಯ, ಅಡ್ಕಪಂಚಮ, ಅಡ್ಕಬಾರಹ ಮುಂ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣಾಂಕದ ಮುಂದೆ ಅಪೂರ್ಣಾಂಕವನ್ನು ಬರೆದು ಎರಡನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಿದ ಅರ್ಥವನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು. ಉದಾ— ಎಂಟುವರೆ, ಏಳುಮುಕ್ಕಾಲು ಇತ್ಯಾದಿ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಂದಿನ ಪೂರ್ಣಾಂಕದಲ್ಲಿ ಹಿಂದಿನ ಅಪೂರ್ಣಾಂಕವನ್ನು ಕಳೆದು ಲೆಕ್ಕಮಾಡುವರು. ಉದಾ— ಅಡ್ಕಪಂಚಮ ೫ - ೨ ನಾಲ್ಕುವರೆಯ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಪೂರ್ಣಾಂಕವು ಮುಂದೆಯೂ ಬರುವದು. ಉದಾ— ದಿವಿಡ್ಕ, ದಿಯಿಡ್ಕ ಒಂದು ವರೆ ದಿನಸ.

ವಿಶೇಷಣಗಳು.

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ತರ್ಜಿವ (ಅ.) ಅತೀವ, ಬಹಳ
 ಅಗಾಢದತ್ತ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಅಂಜನಗಿರಿ (ಪು.) ಒಂದು ಪರ್ವತ
 ಅಣಸನ (ನ.) ಉಸವಾಸ
 ಅಣುಪಾಲ (ಧಾ.) ಪಾಲಿಸು
 ಅಣುವ್ಯಯ (ನ.) ಅನುವೃತ
 ಅಣೆಗ (ವಿ.) ಅನೇಕ
 ಅಪುತ (ವಿ.) ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ
 ಅಮಚ್ಚ (ಪು.) ಪ್ರಧಾನ, ಮುಖ್ಯ
 ಅಮರಸೇನ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಅಸರಣ (ವಿ.) ನಿಶ್ಚಯ, ರಕ್ಷಕ
 ಅಹಮಿಯ (ವಿ.) ಆಧಾರ್ಮಿಕ
 ಅಹಿಯ (ವಿ.) ಅಧಿಕ, ಬಹಳ
 ಅಗಾಢ (ಧಾ.) ಬರು
 ಅಗಿಡ (ಪ್ರೀ.) ಆಕೃತಿ
 ಆಯಾಹಿಣಿ (ಪರ್ಯಾಯ) ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ
 ಇರಿತ (ಪ್ರೀ.) ಹೆಂಗಸು
 ತಕ್ಕಿಡ (ವಿ.) ಉತ್ಕೃಷ್ಟ
 ತಮಾ (ವಿ.) ಉಗ್ರ
 ಫುಗಾಗಿ (ವಿ.) ಒಬ್ಬನೆ
 ಕಂಚನಪುರ (ಪು.) ಒಂದು ನಗರ
 ಕಣಯಮಂಜರಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ
 ಕಣಯಮಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ
 ಕಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಕಲೆ
 ಕಾಸವ (ಪು.) ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರು

ಕೇಸ (ಪು.) ಕೂದಲು
 ಕಂಡ (ಪು.) ತುಣುಕು, ಭಾಗ
 ಗಂಧವದತ್ತಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ
 ಗಾಯಮ (ಪು.) ಗೌತಮ
 ಚಕ್ರವರ್ತಿ (ಪು.) ಚಕ್ರವರ್ತಿ
 ಚಾರ (ವಿ.) ಸುಂದರ
 ಚಂದ (ಪು. ನ.) ಭಂಡವಸ್ತು, ರುಚಿ
 ಜಯವಾಸ (ಪು.) ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರು
 ಜಿಯಸಕ್ಕ (ಪು.) ಒಬ್ಬರಾಜ
 ಜಗಣಿ (ಪ್ರೀ.) ತಾಯಿ
 ಜಲಹರ (ಪು.) ಮೋಡ
 ಜಾಡಾಂಧ (ವಿ.) ಹುಟ್ಟುಗುರುಡ
 ಜೋವಣ (ನ.) ತಾರುಣ್ಯ, ಯೌವನ
 ತತ್ಥ (ಅ.) ಅಲ್ಲಿ
 ತರು (ಪು.) ಗಿಡ
 ತವ (ನ.) ತಪಸ್ಸು
 ತೆಲೊಕ್ಕ (ಪು.) ಮೂರು ಲೋಕಗಳು
 ತೋಯ (ನ.) ನೀರು
 ತೇವ (ವಿ.) ಸ್ವಲ್ಪ
 ದಂಡಗ (ಪು.) ಕೋಲು, ಬಡಿಗೆ
 ದಸರಹ (ಪು.) ದಶರಥ
 ದಹಿಮುಹ (ಪು.) ಒಬ್ಬ ರಾಜ
 ದಾರಗ (ನ.) ಬಾಲಕ
 ದಿಯಹ (ಪು.) ದಿವಸ
 ದೀವ (ಪು.) ದ್ವೀಪ, ನಡುಗಡ್ಡೆ
 ದುಮಾ (ವಿ.) ಹೋಗಲು ಕಠಿಣ

ದುಮ್ಮಗ (ವಿ.) ದುಃಖಿಯಾದ
 ದ್ವಯ (ಪು.) ದೂತ
 ದೇವದತ್ತ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ
 ಹೆಸರು
 ದೇವಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಮಹಾರಾಣಿ
 ಧಾರಿ (ವಿ.) ಧರಿಸುವವನು-ಳು
 ನಂದೀಸರ (ಪು.) ಒಂದು ಸ್ಥಳದ ಹೆಸರು
 ನಮ (ಧಾ.) ನಮಸ್ಕರಿಸು
 ನಯಣ (ನ.) ಕಣ್ಣು
 ನಾಗದತ್ತ (ಪು.) ಒಬ್ಬನ ಹೆಸರು
 ನಾಣಾ (ಅ.) ಅನೇಕ
 ನಾಮ (ಅ.) ಎಂಬ
 ನಿರಾಣ (ವಿ.) ನಿಪುಣ, ಕುಶಲ
 ಪಂಜುರಾಸ (ಧಾ.) ಸೇವಿಸು
 ಪಡಿಮಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪ್ರತಿಮೆ, ಮೂರ್ತಿ
 ಪತ್ಥಿವ (ಪು.) ರಾಜ
 ಪರಮ (ವಿ.) ಬಹಳ
 ಪರಿವಸ (ಧಾ.) ಇರು
 ಪರಿಹಾ (ಧಾ.) ಬಿಡು
 ಪವಣಚಂಡ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಪವ್ಯ (ಪು.) ಪರ್ವತ
 ಪಹಾಣ (ಪು.) ಕಲ್ಲು, ಪಾಷಾಣ
 ಪಹಾಣ (ವಿ.) ಪ್ರಧಾನ, ಮುಖ್ಯ
 ಪಾಸಾಯ (ಪು.) ಅರಸನೆ
 ಪಿಂಗಲ (ವಿ.) ಪಿಂಗಲ ಬಣ್ಣದ
 ಪ್ರಾಪದಂತಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ
 ಹೆಸರು
 ಪೇಚ್ಚ (ಧಾ.) ನೋಡು

ಬಂಧು (ಪು.) ಬಂಧು
 ಬುದ್ಧಿಮಂತ (ವಿ.) ಬುದ್ಧಿವಂತ
 ಭವಗ (ನ.) ಮನೆ
 ಭಾರುಂಡಪಕ್ಷಿ (ಪು.) ಒಂದು ಪಕ್ಷಿ
 ಭೀಷಣ (ವಿ.) ಭಯಂಕರ
 ಮಂಡ (ಪು.ನ.) ಕೀರೀಟ, ಮುಕುಟ
 ಮಜ್ಜಾ (ನ.) ಮಧ್ಯ
 ಮಂಡಲಿಯ (ಪು.) ಮಾಂಡಲಿಕ
 + ತ (ನ.) ಮಾಂಡಲಿಕತ್ವ
 ಮಣೋಹರ (ವಿ.) ಮನೋಹರ,
 ಸುಂದರ
 ಮಯ (ವಿ.) ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
 ಮಯಂಕಸೇನ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಮರಣ (ನ.) ಮೃತ್ಯು
 ಮಹಾಜಸ (ವಿ.) ಮಹಾಯಶಸ್ಸುಳ್ಳ
 ಮಹಾರಾಯ (ಪು.) ಮಹಾರಾಜ
 ಮಾಲಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಮಾಲೆ, ಹಾರ
 ಮಾಹಿಸಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ರಾಣಿ
 ಮಿಯಾದೇವಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ
 ಮೇತ (ಅ.) ಮಾತೃ, ಕೇವಲ
 ಯ (ಅ.) ಮತ್ತು
 ರಡ್ಡಕರ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ರಕ್ಷಸ (ಪು.) ರಾಕ್ಷಸ
 ರಣ (ನ.) ಅರಣ್ಯ
 ರತ್ತ (ವಿ.) ರಕ್ತ, ಕೆಂಪಾದ
 ರಣಗಜಯ (ವಿ.) ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
 ರಾಮ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ರೂ (ಸ್ತ್ರೀ.) ರುಚಿ

ಲಾಯಣವಡ್ (ಪ್ರೀ.) ಲಾಞ್ಞವತಿ

(ನಿ.) ಲೋಲುಪ

ವರಂ (ಅ.) ಶ್ರೀಷ್ಠ, ಸುಂದರ

ವರುಣ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ವಸಂತ (ಪು.) ವಸಂತ ಋತು

ವಸಕುಟಂಗ (ನ.) ಬಿದಿರು ಮೆಳ್

ವಾಸ (ನ.) ಮಳೆ

ವಿ (ಪಿ.) (ಅ.)

ವಿಕ್ರಮ (ಪು.) ವಿಕ್ರಮ. ಒಂದು ಹೆಸರು

ವಿಕ್ರವಾಯ (ನಿ.) ನಿಖ್ಯಾತ

ವಿಜಯಧೋಸ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ವಿಣಯ (ಪು.) ವಿನಯ

ವಿಣ್ಣುಸಿರಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯ

ಹೆಸರು

ವಿದ್ವಾಂ (ಪು.) ವಿದರ್ಭ

ವಿಮೂಸ (ಫಾ.) ಅಲಂಕರಿಸು

ವಿಮಾಣ (ನ.) ಭವ್ಯ ಮಂದಿರ

ವುಡ್ಡ (ನಿ.) ವೃದ್ಧ

ವಗ್ಗ (ಪು.) ಸ್ವರ್ಗ

ವಂಜಯ (ಪು.) ಸಾಧು

ವಸಂಕುಮಾರ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ವಸತ್ಯ (ನ.) ಶಾಸ್ತ್ರ

ವಸತ್ಯವಾಹ (ಪು.) ವ್ಯಾಪಾರಿ

ಅಭ್ಯಾಸ

ಸಪ್ತುರಿಸ (ಪು.) ಸತ್ಪುರುಷ

ಸಮೀವಂ (ಅ.) ಸಮೀಪ

ಸವ್ವ (ನಿ.) ಎಲ್ಲ

ಸಾಮಣ (ನ.) ಶ್ರಾಢ್ಞ, ಸನ್ಮಾನ್

ಸಾರ (ಪು.) ಸಾರ, ಬಡ

ಸಾಲಿ (ಪು.) ಭತ್ತ

ಸಾವಯ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥ, ಶ್ರಾವಕ

ಸಾಹು (ಪು.) ಸಾಧು

ಸಿಹರ (ನ.) ಶಿಖರ

ಸೀಲವಂತ (ನಿ.) ಶೀಲವುಳ್ಳ

ಸುಣಂದಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀ

ಸುರ (ಪು.) ದೇವ

ಸುರನಾಮಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಸುರಸುಂದರಿ (ಪ್ರೀ.) ದೇವಾಂಗನಿ

ಸುಸಾಣ (ನ.) ಸ್ಮರಾಣ

ಸುಸೀಲ (ನಿ.) ಸುಶೀಲ

ಸೊಡ್ಡಿ (ಪು.) ಶೆಟ್ಟಿ, ವ್ಯಾಪಾರಿ

ಸೇಣಾವಡ್ (ಪು.) ಸೇನಾಪತಿ

ಸೇಯವಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ನಗರ

ಸೇಲ (ಪು.) ಪರ್ವತ

ಸೇವಯ (ಪು.) ಸೇವಕ

ಸೇವಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೇವಿಕಾ, ದಾಸಿ

ಹುಂಡ (ನಿ.) ವಿದ್ರೂಪಿ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ:—

ಆಸಿ, ಸುಕುಮಾರೋ, ಕೇವಲಿಹಿ, ಹತ್ವಿರಯಣ, ಸಾಹುಣೋ, ಜುಡಮಂ, ಕಮ್ಮುಣಾ, ದೇವಾಣುಪಿಱೋ, ಬನ್ಧುವಲ್ಲಹಾಣಂ, ಸಮಾಱೋ, ಹೊತ್ಥಾ, ತಿಡುಯಣಾಣಂ, ಹಣಿಸು, ಸುಂದರಂ, ಅಣವಜ್ಜೇಣ, ಬುದ್ಧಿಮಂತೇಹಿ, ಹುಂಡಂ, ಸಾಗರೋವಮಂ, ಕಾಸಿ, ಮಿ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ.

ಪಂಚಮೀ ಏಕವಚನ (ಪ್ರೀಲಿಂಗ) ಸತ್ತಾವೀಸ, ಪಣತೀಸ, ಇಗಯಾಲ.
 ತೃತೀಯಾ ಬಹುವಚನ (ಎಲ್ಲಲಿಂಗ) ತೇರಸ, ಸೊಲಸ, ಅಡಾರಸ.
 ಪಷ್ಠಿಮೀ ಏಕವಚನ (ಪುಲ್ಲಿಂಗ) ಛಾವಡಿ, ಬಾವತ್ತರಿ.
 ಸಪ್ತಮೀ ಬಹುವಚನ (ನಪುಸಲಿಂಗ) ಚತವಜ, ಅಡಾವಜ.

ಭಾಷಾಂತರ:—

(೧) ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ:—

(೧) ದೊ ಸಂಜಯಾ ಸುಸಾಣೇ ಆಗಾಂಚ್ಚಿಸು. ವಂಕ್ರಸಡಂಗೇ ಏಗಂ ದಣ್ಡಗಂ ಪೇಂಚ್ಚಿಸು ।
 (೨) ಕಣಯಮಂಜರೀ ನಿವಂ ಏವಂ ವಯಾಸೀ— 'ಜಗಾಂ ಏಗಂ ಅಪುತೊ, ಬ್ರೀಯಂ ಬುಡೊ. ತದ್ವಯಂ
 ದುಗಾಂ' । (೩) ಅಗಾಡದತ್ತೊ ತೇವೇಣಂ ಕಾಲೇಣಂ ಬಾವತ್ತರಿಂ ಕಲಾಂ ಗೋಹ್ಲ । (೪)
 ಏಗೊ ಬುದ್ಧಿಮಾತೊ ಅಮಚ್ಚಪುತೊ ಅತ್ಥಿ । (೫) ಅಜಗಗಿರೀಸು ಚತಸು, ದಹಿಸುಹೇಸು
 ಸೇಲೇಸು ಸೊಲಸಸು, ಬತ್ತೀಸ ರಡ್ಕರೇಸು, ನದೀಸರದೀವಮಜ್ಜಮಿ ಜಿಗಪಡಿಮಾ ಸಂತಿ ।
 (೬) ದಸರಹನರಿಂದಸ್ಸ ಪುತೊ ರಾಮೊ ಜಗಯಸ್ಸ ಕಂಚಂ ಸೀಯಂ ಪರಿಣೇ । (೭) ಜಗಗೀಂ
 ಮರಣೇ ಕಜ್ಜಾ ಅಸರಣಾ ಹೊಂತಿ । (೮) ಉಜ್ಜಾಣಸ್ಸ ಸಮೀವೇ ಪಹಾಣಸೇದ್ವಿಹಸ್ಸ ಅದ್ವೇವ
 ಉತ್ತುಂಗಂ, ವಿತ್ಥಿಣ್ಣಂ, ರಮಣೀಯಂ ಚ ಭವಣಂ ಹೊತ್ಥಾ । (೯) ಸಾಹು ನಾಣಾ ಕುಹಂ ಚ
 ಕುಹಂ ಚ ಚಯಂತಿ । (೧೦) ಕಂಚಣಪುರೇ ನಯರೇ ನಾಗದತ್ತೊ ಸತ್ಥವಾಹೊ । ಕುವಜೋವ್ವಣ
 ಲಾಯಣ್ಣ-ಸೋಹಗ-ಗುಣೇಹಿ ಸುರಸುಂದರೀಣಂ ವಿ ಅಹಿಯಾ ವಿಂಧುಸಿರೀ ಸತ್ಥವಾಹಸ್ಸ
 ಭಾರಿಯಾ ಆಸೀ । (೧೧) ಮಿಶ್ರಾದೇವೀ ಆಗಿಹಿಮೇತಂ ಜಾಹ್ನವ್ವಂ ದಾರಗಂ ಪಸವೇ ।
 (೧೨) ಸೇಯವಿಯಾ ನಯರೀ ತೇಲೋಕ್ಸಸಾರಕುವಾ ವಿಕರ್ಮನರಿಂದಸ್ಸ ಗಂಧವ್ವದತ್ತಾ ನಾಮ
 ಕಜ್ಜಾ ಹೊತ್ಥಾ । (೧೩) ಜಗಗೀಂ ಹುಂಚಂ ದಾರಗಂ ಪಾಸಿತ್ಥಾ, ದುಮ್ಮಣಾ ಹೊತ್ಥಾ । (೧೪)
 ಸೀಯಾ ಭೀಸಣೇ ರಣೇ ಏಗಾಗೀ ಹಿಂಚ್ಚಿ । (೧೫) ಏಗೊ ತಾವಸಕುಮಾರೊ ಉಗಂ ತವಂ ಕರೇ ।
 (೧೬) ದೇವೊ ಕುಮಾರತ್ತಂ ಮಂಡಲಿಯತ್ತಂ ಪನ್ನಾಪನ್ನಾಸಂ ವಾಸಸಹಸ್ಸಾಂ, ವಾಸಲಕ್ಷಂ ಚ
 ಚಕ್ರವರ್ತ್ತಿ, ವಾಸಲಕ್ಷಂ ಚ ಸಮಾಣ್ಣಂ ಅಣುಪಾಲೇ । (೧೭) ವಸಂತಪುರಂ ನಯರಂ, ತತ್ಥ
 ಬರಗೊ ಪಹಾಣಸೇದ್ವಿ, ಏಗಾಂಚ್ಚಂ ಪಹಾಣಮಯಂ ದೇವಲಂ ಕರೇ । (೧೮) ವಿಮಾಣಾಂ
 ಏಗೊ ವರರಯಣಮಂಡಧಾರೀ ಸುರೊ ಆಗಾಂಚ್ಚಿತ್ಥಾ । (೧೯) ಪತ್ಥಿವಸ್ಸ ಪುಷ್ಪದತ್ತೀ ನಾಮ
 ಸುಸೀಲಾ, ಚಾರುಕಜ್ಜಾ ಉಜ್ಜಾಣಾಂ ಪುಷ್ಪಾಂ ಆಗಿತ್ಥಾ, ಮಾಲಂ ಕರೇತ್ಥಾ, ಕೇಸೇ ವಿಭು-
 ಸಿತ್ಥಾ ಯ । (೨೦) ಸಾಲೀ ಭರೇಣ, ತೋಽಣ ಜಲಹರಾ, ಫಲಭಾರೇಣ ತರುಸಿಹರಾ,
 ವಿಣ್ಣಾಣ ಯ ಸಪ್ಪುರಿಸಾ ನಮಂತಿ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಗೆ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :—

(೧) ಸಣಂಕುಮಾರನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಸುನಂದೆಯು ಬಹಳ ಸುಂದರಿಯಾಗಿದ್ದಳು. (೨) ವಿಜಯಘೋಷ ಮತ್ತು ಜಯಘೋಷರು ಅವಳ ಬಂಧುಗಳಾಗಿದ್ದರು. (೩) ಶ್ರಾವಕನು ಐದು ಅಣುಪ್ರತಗಳನ್ನೂ ಏಳು ಶ್ವಿಕಾಪದಗಳನ್ನೂ ಪಾಲಿಸುತ್ತಾನೆ. (೪) ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಜಯಸತ್ತು ವೆಂಬ ಹೆಸರಾದ ರಾಜನಿದ್ದನು. (೫) ಭಾರುಂಡ ಪಕ್ಷಿಗೆ ಎರಡು ಮುಖಗಳು ಮತ್ತು ಮೂರು ಕಾಲುಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. (೬) ಕೌಶಾಂಬೀ ನಗರದಲ್ಲಿ ಹದಿನಾಲ್ಕು ವಿದ್ಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಪಾರಂಗತನಾದ ಕಾಶ್ಯಪನೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಇರುತ್ತಿದ್ದನು. (೭) ಹಸ್ತಿನಾಪುರದ ಮಹಾಯಶಸ್ವಿಯಾದ ಸುರನಾಮನೆಂಬ ರಾಜನ ಪತ್ನಿಯಾದ ಗಂಗಾ ಇವಳು ಸುಂದರಿಯೂ ಶೀಲವತಿಯೂ ಆಗಿದ್ದಳು. (೮) ಪವಣಚಂದನು ಎಲ್ಲ ಕಲೆ ಮತ್ತು ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣನಾಗಿದ್ದನು. (೯) ಮೃಗಾಂಗಸೇನ ಮತ್ತು ಅಮರಸೇನರು ದೇವರ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. (೧೦) ಸೇವಕನು ರಾಜನಿಗೆ ಅಂದನು - ಮಹಾರಾಜ, ವಿದರ್ಭದಿಂದ ಇಬ್ಬರು ದೂತರು ಬಂದಿದ್ದಾರೆ. (೧೧) ಗೌತಮನು ದೇವಾಲಯದಲ್ಲಿ ಹೋದನು ಮತ್ತು ದೇವತೆಗೆ ಮೂರು ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ ಹಾಕಿದನು. (೧೨) ರಾಜನು ಏಳುದಿನಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಗುಡ್ಡದ ಮೇಲಿನ ಅರಮನೆಗೆ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. (೧೩) ರಾಜನು, ರಾಣಿಯು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಮತ್ತು ಸೇನಾಪತಿಯು ಸ್ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಹೋದರು. (೧೪) ರಾಜನು ಕನಕಮಾಲೆಗೆ ಅನೇಕ ದಾಸಿಯರನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. (೧೫) ಸಣಂಕುಮಾರನು ಬಹು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಮತ್ತು ರತ್ನ ಕೆಚ್ಚಿದ ಕಿರೀಟ ಧರಿಸಿದನು. (೧೬) ಸಾಧುಗಳು ಅತಿ ಉಗ್ರ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ. (೧೭) ಶ್ರೇಣಿಕರಾಜನು ಒಂದು ತಿಂಗಳ ಉಪವಾಸ ಮಾಡಿದನು. (೧೮) ಅಗಡದತ್ತನು ಅಧಾರ್ಮಿಕನೂ ಸ್ತ್ರೀ ಲೋಲುಪನೂ ಇದ್ದನು. (೧೯) ರಾಕ್ಷಸನ ಕೂದಲು ಪಿಂಗಲವೂ, ಕಣ್ಣು ಕೆಂಪೂ ಇದ್ದವು. (೨೦) ದೇವತೆಯು ಎಷ್ಟೆರಡು ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ನಿಪುಣಳಾಗಿದ್ದಳು.

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲವು

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಅರ್ಥವಿಶೇಷದಿಂದ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರ ಗಳಿರುವವು. ಆದರೆ ಅರ್ಥವಾಗದಿಯಲ್ಲಿ ಹಾಗೇನೂ ಇಲ್ಲ. ಇಸ್ಸ ಅಥವಾ ಇಹಿ ಎಂಬುದನ್ನು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಹಚ್ಚಿ ಮುಂದೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲು ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವವು. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಇಸ್ಸಾಮಿ ಎಂಬುದಲ್ಲದೆ ಇಸ್ಸ ಎಂದೂ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತುವದು. ಅಕಾರಾಂತೇತರ (ಆ, ಇ, ಔ) ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಹಿ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಒಂದಿನ ಇ ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಇಸ್ಸ ಹಚ್ಚುವಾಗಲೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಈ ಲೋಪ ಬರುವದುಂಟು.

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವ ರೀತಿ :—

ಹಸ + ಇಸ್ಸ = ಹಸಿಸ್ಸ; ಹಸ + ಇಹಿ = ಹಸಿಹಿ.

ಕರ + ಇಸ್ಸ = ಕರಿಸ್ಸ; ಕರ + ಇಹಿ = ಕಾಹಿ. *

ನೆ + ಇಸ್ಸ = ನೆಇಸ್ಸ; ನೆ + ಇಹಿ = ನೆಹಿ.

ಗಾ + ಇಸ್ಸ = ಗಾಇಸ್ಸ; ಗಾ + ಇಹಿ = ಗಾಹಿ.

ಹೊ + ಇಸ್ಸ = ಹೊಇಸ್ಸ; ಹೊ + ಇಹಿ = ಹೊಹಿ.

ಕೆಳಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಮಾಡಿ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವವು.

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು.

ಒಂದನೆಯ ರೀತಿ.

ಎರಡನೆಯ ರೀತಿ.

ಎ.

ಬ.

ಎ.

ಬ.

ಉ. ಪು. ಇಸ್ಸಾಮಿ, ಇಸ್ಸಂ ಇಸ್ಸಾಮೋ ಇಹಾಮಿ, ಇಹಿಮಿ ಇಹಾಮೋ, ಇಹಿಮೋ

ಮ. ಪು. ಇಸ್ಸಾಸಿ ಇಸ್ಸಹ ಇಹಿಸಿ ಇಹಿಹ

ತೃ. ಪು. ಇಸ್ಸಇ ಇಸ್ಸಂತಿ ಇಹಿಇ, ಇಹಿ ಇಹಿಂತಿ

* ಇಹಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಎರಡನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳು ಮೊದಲನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಆ ಕಾರಾಂತಗಳಂತೆ ಅಥವಾ ಮೂರನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಆ ಕಾರಾಂತೇತರಗಳಂತೆ ತಿಳಿಯಲ್ಪಡುವವು.

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ ಪ್ರಕಾರ ೧ :— (ಒಂದನೆಯ ಗುಂಪು.) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಏಕವಚನ

ಬಹುವಚನ

ಉ. ಪು. ಕಹಿಸ್ಸಾಮಿ, ಕಹಿಸ್ಸಂ ಕಹಿಸ್ಸಾಮೋ

ಮ. ಪು. ಕಹಿಸ್ಸಸಿ ಕಹಿಸ್ಸಹ

ತೃ. ಪು. ಕಹಿಸ್ಸಇ ಕಹಿಸ್ಸಂತಿ

೨ ನೆಯ ಗುಂಪು. ಕರ- ಮಾಡು. ಋ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಉ. ಪು. ಕರಿಸ್ಸಾಮಿ, ಕರಿಸ್ಸಂ ಕರಿಸ್ಸಾಮೋ

ಮ. ಪು. ಕರಿಸ್ಸಸಿ ಕರಿಸ್ಸಹ

ತೃ. ಪು. ಕರಿಸ್ಸಇ ಕರಿಸ್ಸಂತಿ

೩ ನೆಯ ಗುಂಪು. ಗಾ- ಹಾಡು. ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಉ. ಪು. ಗಾಙ್ಸಾಮಿ, ಗಾಙ್ಸಂ ಗಾಙ್ಸಾಮೋ

ಮ. ಪು. ಗಾಙ್ಸಸಿ ಗಾಙ್ಸಹ

ತೃ. ಪು. ಗಾಙ್ಸಇ ಗಾಙ್ಸಂತಿ

ಛ- ಕೊಡು. ಷ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಉ. ಪು. ಛಙ್ಸಾಮಿ, ಛಙ್ಸಂ ಛಙ್ಸಾಮೋ

ಮ. ಪು. ಛಙ್ಸಸಿ ಛಙ್ಸಹ

ತೃ. ಪು. ಛಙ್ಸಇ ಛಙ್ಸಂತಿ

ಹ್ರ- ಇರು, ಅಗು. ಞ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳು.

ಉ. ಪು. ಹ್ರಙ್ಸಾಮಿ, ಹ್ರಙ್ಸಂ ಹ್ರಙ್ಸಾಮೋ

ಮ. ಪು. ಹ್ರಙ್ಸಸಿ ಹ್ರಙ್ಸಹ

ತೃ. ಪು. ಹ್ರಙ್ಸಇ ಹ್ರಙ್ಸಂತಿ

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ- ಪ್ರಕಾರ ೨ *

ಉ. ಪು. ಕಹಿಹಾಮಿ, ಕಹಿಹಿಮಿ, ಕಹಿಹಂ ಕಹಿಹಾಮೋ, ಕಹಿಹಿಮೋ

ಮ. ಪು. ಕಹಿಹಿಸಿ ಕಹಿಹಿಹ

ತೃ. ಪು. ಕಹಿಹಿಙ್, ಕಹಿಹಿಂ ಕಹಿಹಿಂತಿ

* ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಇಹಂ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿರುವ ರೂಪಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು. ಆದರೆ ಇಹಂ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಯಾರೂ ಹೇಳಿರುವ

ಕರ

ಉ. ಪು.	ಕಾಹಾಮಿ, ಕಾಹಿಮಿ, ಕಹಂ	ಕಾಹಾಮೋ, ಕಾಹಿಮೋ
ಮ. ಪು.	ಕಾಹಿಸಿ	ಕಾಹಿಹ
ತೃ. ಪು.	ಕಾಹಿಙ್, ಕಾಹೀ	ಕಾಹಿನ್ತಿ,

ಗಾ

ಉ. ಪು.	ಗಾಹಾಮಿ, ಗಾಹಿಮಿ, ಗಾಹಂ	ಗಾಹಾಮೋ, ಗಾಹಿಮೋ
ಮ. ಪು.	ಗಾಹಿಸಿ	ಗಾಹಿಹ
ತೃ. ಪು.	ಗಾಹಿಙ್	ಗಾಹಿನ್ತಿ,

ದೇ

ಉ. ಪು.	ದೇಹಿಮಿ, ದೇಹಾಮಿ, ದೇಹಂ	ದೇಹಿಮೋ, ದೇಹಾಮೋ
ಮ. ಪು.	ದೇಹಿಸಿ	ದೇಹಿಹ
ತೃ. ಪು.	ದೇಹಿಙ್, ದೇಹೀ	ದೇಹಿನ್ತಿ

ಹೋ

ಉ. ಪು.	ಹೋಹಿಮಿ, ಹೋಹಾಮಿ, ಹೋಹಂ	ಹೋಹಿಮೋ, ಹೋಹಾಮೋ
ಮ. ಪು.	ಹೋಹಿಸಿ	ಹೋಹಿಹ
ತೃ. ಪು.	ಹೋಹಿಙ್, ಹೋಹೀ	ಹೋಹಿನ್ತಿ.

ಅನಿಯಮಿತ ಭವಿಷ್ಯ ತ್ಯಾಲ :-

ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಹ್ನ ಅಥವಾ ಇಹಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತದೆ ಅವು ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿ ಷ್ಟ ಕಾರಾಂತವಾಗುವವು. ಮುಂದೆ ವರ್ತಮಾನಕಾಲದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲು ಭವಿಷ್ಯತ್ಯಾಲದ ರೂಪಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗುವವು. ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಿದ ಬದಲು ಕೇವಲ ಅನುಸ್ವಾರವಿರುವ ರೂಪವೂ ಬರುವದು.

ಋಯ (ಋ) ಅಳು - ರೋಚ್ಚ

ಎ.

ಬ.

ಉ. ಪು.	ರೋಚ್ಚಾಮಿ, ರೋಚ್ಚಂ	ರೋಚ್ಚಾಮೋ
ಮ. ಪು.	ರೋಚ್ಚಸಿ	ರೋಚ್ಚಹ
ತೃ. ಪು.	ರೋಚ್ಚಙ್	ರೋಚ್ಚನ್ತಿ

ದಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆಯವರು ಈ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿದ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ. ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯರು ಇಹಿ ಪ್ರತ್ಯಯದೊಡನೆ ಒಂದೇ ಒಂದು ಧಾತುವನ್ನು ನಡೆಸಿ ತೋರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಹಂ ಎಂಬ ರೂಪವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಾರೆ.

ಹೀಗೆ 'ಚ್ಚ' ಕಾರಾಂತನಾಗುವ ಧಾತುಗಳು —*

ಛಿದ >	ಮು >
ವಯ >	ಭುಂಜ > ಭೋಜ
ವಿಯ > ವೇಚ್ಚ	ದೇ > ದಚ್ಚ
ಸುಣ > ಸೋಚ್ಚ	ಮಿನ್ದ > ಮೇಚ್ಚ
ಗಮ > ಗಚ್ಚ §	

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಚ್ಚ (ಧಾ.) ಇರು, ವಾಸಿಸು	ಕಣಿಹ (ವಿ.) ಕನಿಷ್ಟ, ಕಿರಿಯ
ಅಡ್ಡಾಣ (ಅ.) ಸಲುವಾಗಿ	ಕಹಂ (ಅ.) ಹೇಗೆ
ಅಣ್ಣಪಾಲಣ (ನ.) ಪಾಲಿಸುವದು	ಕಹಿಂ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿ
ಅಥ (ಪು.) ಅರ್ಥ, ದುಡ್ಡು	ಕಾಯಮಣಿ (ಪು.) ಕಾಜಿನಮಣಿ
ಅಥಿರ (ವಿ.) ಅಸ್ಥಿರ, ಚಂಚಲ	ಕುಮ್ಮಾಸ (ಪು.) ಉದ್ದು
ಅಲಂ (ಅ.) ಸಾಕು	ಖಣ (ಪು.) ಕ್ಷಣ
ಅವಸ (ವಿ.) ಅವಶ್ಯ, ನಿರಾಧಾರ	ಗಣಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ವೇಶ್ಯೆ
ಅಹ (ಅ.) ಈಗ, ನಂತರ	ಗಂಧ (ಪು.) ಸುವಾಸನೆ
ಅಹಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಹಿಂಸೆ	ಗವಿಯ (ವಿ.) ಗರ್ವಿತ
ಆವಡ (ಪು.) ಆವರ್ತ, ತಿರುಗಣಿಮಡು	ಘರ (ವಿ.) ಭಯಂಕರ
ಇದಾಣಿ (ಅ.) ಈಗ	ಚಿತ (ನ.) ಚಿತ್ತ, ಮನಸ್ಸು
ಉತ್ತಮ (ವಿ.) ಉತ್ತಮ	ಜಹ (ಅ.) ರೇತನದ ಅಪ್ಯಯ
ಉಡಾಣ (ಧಾ.) ಅಗಿ, ಖರ್ಚುಮಾಡು	ಜಂಟು (ಪು.) ಒಂದು ಹಸರು
ಉರಾಣ (ವಿ.) ಉದಾರ	ಜಯಾ (ಅ.) ಯಾವಾಗ
ಉಣಿ (ಧಾ.) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯು	ಜುತ (ವಿ.) ಯುಕ್ತ
ಅರ್ಪಿಸು	ಣ (ನ.) ಸ್ಥಾನ
ಉಡವ (ದಾ.) ಪೀಡಿಸು	ತಾಂ (ಅ.) ಅಮೇಲೆ, ಆಗ

* ಇಹ ಅಥವಾ ಇಹ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿದ ರೂಪಗಳು ಇರುತ್ತವೆ. ಆದರೆ ಕಾರಾಂತ ರೂಪಗಳು ಈ ಧಾತುಗಳ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳಾಗಿವೆ.

§ ಗಚ್ಚ ಇದು ವರ್ತಮಾನಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬರುತ್ತದೆ.

ತಕ್ಕರ (ಪು.) ಕಳ್ಳ
 ತಯಾ (ಅ.) ಆವಾಗ, ಆಗ
 ತಾ (ಅ.) ಆದ್ದರಿಂದ, ಜಡ ಇದರ
 ಪೂರಕ ಅವ್ಯಯ
 ತಾಯ (ಪು.) ತಾತ, ತಂದೆ
 ತಾವಸ (ಪು.) ತನಸ್ತಿ
 ತಿ, ತ್ತಿ (ಅ.) ಇತಿ, ಹೀಗೆ
 ದಡಪದ್ಮ (ಪು.) ಧೃಷಪ್ರತಿಷ್ಠ
 ದವ್ವ (ನ.) ದ್ರವ್ಯ
 ದಾಡ್ಯ (ಪು.) ಆಪ್ತ, ಬಂಧು
 ದೂರ (ಅ.) ದೂರ
 ದೇವ (ಪು.) ದೇವ, ರಾಜ, ಪ್ರಭು
 ನವ (ಧಾ.) ಕುಣಿ
 ನರೇಸರ (ಪು.) ರಾಜ
 ನಿಗೂಹ (ಧಾ.) ಅಡಗು
 ನಿಷ್ಠಯ (ಪು.) ನಿಶ್ಚಯ
 ನಿವಾಣ (ನ.) ನಿರ್ವಾಣ, ಮೋಕ್ಷ
 ಪರ (ಪು.) ಪೌರ, ನಾಗರಿಕ
 ಪಕ್ಷಾ (ಅ.) ನಂತರ, ಆಮೇಲೆ
 ಪಮಾಯ (ಪು.ನ.) ಬೆಳಗು
 ಪಯ (ನ.) ಪದ, ಸ್ಥಾನ
 ಪವೇಶ (ಪು.) ಪ್ರವೇಶ
 ಪಹಾವ (ಪು.) ಪ್ರಭಾವ
 ಪಿ (ಅ.) ಸಹ, ಆದಾಗೂ
 ಬೆಂಭಣ (ಪು.) ಬ್ರಾವ್ಮಣ
 ಬಹು (ನಿ.) ಬಹಳ
 ಬಾಲಗ (ಪು.) ಬಾಲಕ
 ಭಾವ (ಪು.) ಭಾವನೆ, ಇಚ್ಛೆ

ಮಿಕ್ಕಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಿಕ್ಷೆ
 ಮಜ್ಜಣಹ (ನ.) ಮಧ್ಯಾಹ್ನ
 ಮಯಣಮಂಜರಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಮಹಾವಿದೇಹ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಮಿಗಯಾ (ನ.) ಬೇಟೆ
 ಮೀಲ (ಧಾ.) ಭಿಟ್ಟಿಯಾಗು,
 ಕೂಡು
 ಮುಹುತ (ಪು.ನ.) ಮೂಹೂರ್ತ, ಕ್ಷಣ
 ಮೇಹಕುಮಾರ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಮೋಕ್ಷ (ಪು.) ಮೋಕ್ಷ
 ಮೋಹ (ನ.) ಬೆಲೆ
 ರಸ (ಧಾ.) ಆಡು, ಆಸಕ್ತನಾಗು
 ರಯಣಿ (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ
 ರಾಯನಗರಿ (ಪ್ರೀ.) ರಾಜಧಾನಿ
 ರಾಯಪುತ (ಪು.) ರಾಜಪುತ್ರ
 ಲಾಹ (ಪು.) ಲಾಭ
 ವಂತರ (ಪು.) ವ್ಯಂತರ, ದೇವತೆಯ
 ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ
 ವಣಯರ (ಪು.) ವನಚರ, ಬೇಡ
 ವಸುಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ
 ವಾರ (ಪು.) ವೇಳೆ, ಸರತಿ
 ವಾವಾ (ಧಾ.) ಕೊಲ್ಲು
 ವಾಸ (ಪು.) ವಾಸ, ವಸತಿ
 ವಿಣಸ್ಸ (ಧಾ.) ನಾಶವಾಗು
 ವಿಣ್ಣಾಣ (ನ.) ವಿಜ್ಞಾನ
 ವಿಲುಪ (ಧಾ.) ತುಡುಗುಮಾಡು,
 ನಾಶವಾಗು
 ವಿಹವ (ಪು.) ವೈಭವ, ಸಂಪತ್ತು

ಸಗರಪುತ್ರ (ಪು.) ಸಗರಪುತ್ರ, ಒಂದು	ಸರೀರ (ನ.) ಶರೀರ
ಹೆಸರು	
ಸಂಜಮ (ಪು.) ಸಂಯಮ, ಇಂದ್ರಿಯ	ಸೀಯಲ (ವಿ.) ಶೀತಲ, ತಂಪಾದ
ನಿಗ್ರಹ	ಸುಹ (ವಿ.) ಶುಭ
ಸಂಜ್ಞಾ (ಪ್ರೀ.) ಸಂಧ್ಯಾ, ಸಂಜೆ	ಸುಹ (ನ.) ಸುಖ
ಸಂಪಯ (ಅ.) ಈಗ	ಹವ, ಹೊ, ಹು (ಧಾ.) ಆಗು. ಇರು

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ವೋಚಾಮಿ, ತರಿಸ್ಸನ್ನಿ, ಭೋಚ್ಛಂ, ವಿಣಿಸ್ಸಿಹಿಸಿ, ಹವಿಸ್ಸಿಹ, ಕಾಹಂ, ದಾಹಾಮಿ. ಪವಿಸಿಹಿಸ್ಸಿ, ಕಹಿಸ್ಸಿಹ, ಅಬ್ಬವಿ, ಭೇಚ್ಛಂತಿ, ಶುಙ್ಗೇ, ಡಹಿಸು, ಖಜ್ಜು, ದಚ್ಛಂತಿ, ಬಾಣಾರಸೀ, ಪೇಖ್ವಿಸ್ಸಿಹ, ಸೋಚ್ಛಹ, ವೇಸೊ, ಪಾಯಂತಿ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

೧) ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ.	ಮೋಚ್ಛ, ಮುಂಜ, ಕುಣ
೨) ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ ದ್ವಿತೀಯ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನ.	ತರ, ಹೊ, ವೇಚ್ಛ
೩) ಭೂತಕಾಲ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಗಳ ಎರಡೂ ವಚನ.	ಲಿಪ, ವಡ್ಡು, ನೆ
೪) ಸಪ್ತಮೀ ಏಕವಚನ.	ಕಿಸ್ತಿ, ಗಾಹಾವಡ್, ಧಾಡ್

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) ರಯಣಸ್ಸ ಮೋಛೇಣ ನ ಕಾಯಮಣಿ ಕೀಣಿಸ್ಸಂ । (೨) ರಾಮಸ್ಸ ಕಣಿಹೊ ಬಂಧು ಲಕ್ಷಣೋ ಸೀಯಾಃ ಸಹ ರಣೇ ಗಚ್ಛಿತ್ಥಾ । (೩) ತಾಯ, ಅಸಾರೆ ಸಂಸಾರೆ ಖಣಂ ಪಿ ನ ರಮಾಮಿ, ತಾ ಪವ್ವಿಹಿಸ್ಸಾಮಿ । (೪) ಅಲಂ ವಣಮ್ಹಿ ರಯಣೀ ವಾಸೇಣ, ತಾ ನಯರಿಂ ಪವಿಸಿಹಾಮೊ । (೫) ಮಾ ಭಮಿಹಿಸಿ ಭಯಾವಹೇ ಛೋ ಸಂಸಾರಸಾಗರೇ । (೬) ಅಹಿಸಾಸಚ್ಚಧರ್ಮೇಣ ನರೋ ನಿವ್ವಾಣಪಯಂ ಲಹಿಸ್ಸಿಹ । (೭) ಪದಮಂ ಪತ್ಥಿವಸ್ಸ ಚಿತ್ತಭಾವಂ ಜಾಣಾಮಿ, ಪಚ್ಛ ದವ್ವಲಾಹೊ ಹವಿಸ್ಸಿಹ । (೮) ದಡಪಿಹೇ ದಾರಗೊ ಸುಹೇಣ ಪರಿವಡ್ಡಿಸ್ಸಿಹ । (೯) ನರಿಂದೊ ಕುಮಾರಂ ಕಲಾಯರಿಯಸ್ಸ ಉವಣೇಹಿಹ । (೧೦) ಕಣಯಮಾಲಾ ಭಗವಾನ್ - 'ದೇವ, ನಬರಂ ದೂರಂ ಅತ್ಥಿ, ಕಹಂ ಪಾಯಚಾರೆಣ ಗಚ್ಛಿಹಿಸ್ಸಾಮಿ' (೧೧) ಅವಸೊ ಬಾಲಗೊ ರಣೇ ವಣಯೇಹಿ ವಾವಾಹಿಸ್ಸಿಹ । (೧೨) ಬಂಭಣಾ ದೇವಯಾಃ ಪಡಿಮಂ ಉತ್ತಮಂ ಗಂಧಜುತಂ ಸೀಯಲಂ ಜಲಂ ಸಿಂಚಂತಿ । (೧೩) ಮುಣಿ ಸಾಮಣ್ಣಸ್ಸ ಅಣುಪಾಲಣೇಣ ಸಂಸಾರಸಾಯರಂ ತರಿಸ್ಸು, ತರಂತಿ, ತರಿಸ್ಸಂತಿ ಯ । (೧೪) ದಂಡಗಸ್ಸ ಪಹಾವೇಣ

ನರಿಂದೋ ಹೋಹಾಮಿ । (೧೪) ಸಂಜ್ಞಾಽಽ ರುಕ್ಖಮಿ ಮೀಲಂತಿ ವಿಹಗಾ ಬಹು । (೧೬)
ಅಥಿ ಯ ತತ್ಯ ರುಖ-ಲಾವಗ-ವಿಷಗಾಣ-ಗವಿವಿಯಾ ದೇವದತ್ತಾ ನಾಮ ಪಹಾಣ-ಗಣಿಯಾ ।
(೧೭) ಕಂಚಗುರಸ್ಸ ನಿವೋ ಪದಮನಿಸಾಽಽ ಚೇವ ರುಕ್ಖಸೇಣ ವಿಣಸ್ಸಿಽಽ । (೧೮) ಅಥ್ಯ
ಚೋರಾ ವಿಲುಂಪಂತಿ, ಉದ್ದಾಲಂತಿ ನರೇಸರಾ, ವಂತರಾ ಯ ನಿಗೂಹಂತಿ, ಗಂಹಂತಿ ಅಹ
ದಾಹಿಯಾ । (೧೯) ದೋ ತಿಣ್ಣಿವಾರೆ ಜಹ್ ಹಿಂಢಾಮಿ, ತಾ ಕುಮ್ಮಾಸಾ ಲಹಿಸ್ಸಿಂ । (೨೦)
ಸುಹಮುದುತೇ ಸುವಿಣಯಫಲಂ ಕಹಿಸ್ಸಾಮಿ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗದಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿ :-

(೧) ರಾಜಪುತ್ರನು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವನು ಮತ್ತು ಬೇಟೆಯಾಡುವನು. (೨) ಅಗಡದತ್ತನು ಅಂದನು - ನಾನು ಮದನಮಂಜರಿಯನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಗೆ ಒಯ್ಯುವೆನು. (೩) ಮಹಾವಿದೇಹ ಸ್ವರ್ಗದಿಂದ ರಾಜನಿಗೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸಿಗುವದು. (೪) ಉದಾರನಾದ ರಾಜನು ಪ್ರಜೆಗಳಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. (೫) ರಾಜನು ವೀಣೆ ಬಾರಿಸಿದರೆ ರಾಣಿಯು ನೃತ್ಯ ಮಾಡುವಳು. (೬) ಸಾಧುವು ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವನು ಮತ್ತು ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುವನು ಮತ್ತು ಮೋಕ್ಷಗಳಿಸುವನು. (೭) ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ ಪುರೋಹಿತನ ಕನ್ಯೆಯು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಹೋಗುವಳು ಮತ್ತು ಹೂಗಳನ್ನು ಹರಿದು ಕೊಳ್ಳುವಳು. (೮) ರಾಜನ ಸಾರ್ವಭೌಮತ್ವವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದಿದ್ದರೆ ಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ದಾಳಿಮಾಡುವನು. (೯) ನಗರ ಪುತ್ರನು ಗಂಗಾನದಿಯನ್ನು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲೆ ತರುವನು. (೧೦) ಆಚಾರ್ಯರು ಕೌಶಾಂಬಿ ನಗರಕ್ಕೆ ಯಾವಾಗ ಬರುವರೋ ಆಗ ನಾವು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವೆವು. (೧೧) ಧರ್ಮವನ್ನು ಪಾಲಿಸದಿದ್ದರೆ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಮೋಕ್ಷವು ಸಿಗಲಾರದು. (೧೨) ಶರೀರವು ನಾಶವಾಗುವದು; ಆದರೆ ಆತ್ಮವು ನಾಶ ಹೊಂದುವದಿಲ್ಲ. (೧೩) ವೈಭವವು ವಿದ್ಯುಲ್ಲತೆಯಂತೆ ಚಂಚಲವಾಗಿರುವದು. (೧೪) ಸಾಧುಗಳು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಮೂರು ದಿನ ಇರುತ್ತಾರೆ. (೧೫) ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ತಾಪಸಕುಮಾರರು ಭಿಕ್ಷೆ ಬೇಡಲು ಊರಲ್ಲಿ ಬರುವರು. (೧೬) ಉಸುಯಾರ ನಗರದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹುಡುಗರು ಇದ್ದರು. (೧೭) ಸಂಯಮ ಮತ್ತು ತಪಶ್ಚರ್ಯೆಯಿಂದ ಮೋಕ್ಷವು ಸಿಗುವದು. (೧೮) ಜಂಬುವು ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಕೇಳಿದನು-“ ಈಗ ಮೇಳಕುಮಾರನು ಎಲ್ಲಿ ಹೋಗುವನು ? ” (೧೯) ನಾಗರಿಕರು ಕಳ್ಳರಿಗೆ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶವನ್ನು ಕೊಡುವದಿಲ್ಲ. (೨೦) ‘ನಾನು ಹಿಂಸೆ ಮಾಡುವದಿಲ್ಲ’ ಎಂದು ನಿಶ್ಚಯ ಮಾಡಿದನು.

ಪಾಠ. ೬

ಸರ್ವನಾಮಗಳು

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಸರ್ವನಾಮಗಳೂ ನಾಮಪದಗಳಂತೆ ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿಯೇ ಇರುವವು. ನಡೆಸುವಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ವ್ಯತ್ಯಾಸಗಳಾಗುವವು. ಸರ್ವನಾಮಗಳಿಗೆ ಸಂಬೋಧನವಿಲ್ಲ. ಉತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷಗಳ ಸರ್ವನಾಮಗಳು ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಪ್ರಕಾರವಿರುವವು. ಆದರೆ ತೃತೀಯಪುರುಷ, ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ, ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಮತ್ತು ದರ್ಶಕ ಮೊದಲಾದ ಸರ್ವನಾಮಗಳು ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ನಡೆಯುವವು. ಉತ್ತಮ ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ ಸರ್ವನಾಮಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವ ಅನೇಕ ರೂಪವಿಭೇದಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದವುಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಪುರುಷಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮಗಳು :—

ಉತ್ತಮಪುರುಷ ಸರ್ವನಾಮ — ಅಹ (ಅಸ್ಮದ್) ನಾನು, ನಾವು.

ಏಕವಚನ

ಬಹುವಚನ

ಪ್ರ.

ಅಹ, ಹ

ಅಹೇ, ವಯಂ

ದ್ವಿ.

ಮಮ, ಮಂ, ಮೇ

ಅಹೇ, ಣೆ

ತೃ.

ಮಘ, ಮಙ್, ಮೇ

ಅಹೇಹಿ—ಅಹೇಹಿಂ

ಪಂ.

ಮಮಾಒ, ಮತ್ತೋ, ಮಘ, ಮಙ್

ಅಹೇಹಿತೋ

ಷ.

ಮಮ, ಮಮಂ, ಮೇ, ಮಹ, ಮಙ್ಙ

ಅಹ್ಮಾಣಂ, ಅಹ್ಮಂ, ಣೋ

ಸ.

ಮಮಸಿ, ಮಙ್

ಅಹ್ಮೇಸು—ಅಹ್ಮೇಸುಂ

ದ್ವಿತೀಯಪುರುಷ ಸರ್ವನಾಮ — ತುಹ (ತುಷ್ಮದ್) ನೀನು, ನೀನು

ಪ್ರ.

ತುಮ, ತಂ, ತುಮೇ

ತುಹೇ, ತುಙ್ಙೇ, ತುಞ್ಞೇ

ದ್ವಿ.

ತುಮ, ತೇ

ತುಞ್ಞೇ, ತುಙ್ಙೇ, ತುಹೇ, ತುಞ್ಞೇ

ತೃ.

ತುಮೇ, ತುಘ, ತಘ, ತುಮಘ

ತುಞ್ಞೇಹಿ—ತುಙ್ಙೇಹಿ—ತುಹೇಹಿ

ಪಂ.

ತುಮಾಒ, ತುಮತ್ತೋ

ತುಞ್ಞೇಹಿತೋ—ತುಹೇಹಿತೋ

ಷ.

ತವ, ತೇ, ತುಞ್ಞ, ತುಙ್ಙ, ತುಹ

ತುಹ್ಮಾಣಂ, ತುಹ್ಮಂ, ತುಞ್ಞಂ, ತುಞ್ಞೇ, ತುಞ್ಞೇ

ಸ.

ತುಮಸಿ, ತಙ್ಙ, ತುಮಸಿ

ತುಞ್ಞೇಸು—ತುಙ್ಞೇಸುಂ, ತುಹೇಸುಂ

ತೃತೀಯಪುರುಷ ಸರ್ವನಾಮಗಳು- ತ (ತದ್)
ಅವನು, ಅವಳು, ಅದು, ಅವರು, ಅವು.

ಪುಲ್ಲಿಂಗ		ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ		ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ	
ಎ.	ಬ.	ಎ.	ಬ.	ಎ.	ಬ.
ಪ್ರ. ಸೋ, ಸೇ	ತೇ	ಸಾ	ತಾಒ	ತಂ	ತಾಹ್, ತಾಣಿ
ದ್ವಿ. ತಂ	ತೇ	ತಂ	ತಾಒ	ತಂ	ತಾಹ್, ತಾಣಿ
ತೃ. ತೇಗ್, ಗೇಗ್	ತೇಹ್	ತಾಏ, ತೀಏ	ತಾಹ್	ತೇಗ್, ಗೇಗ್	ತೇಹ್
ಪಂ. ತಾಒ	ತೇಹಿತೋ	ತಾಒ	ತಾಹಿತೋ	ತಾಒ	
ಷ. ತಸ್ಸ,	ತೇಸಿ	ತೀಏ,	ತಾಸಿ	ತಸ್ಸ,	ತೇಸಿ
ತೇ, ಸೇ		ತೀಸೇ, ಸೇ		ತೇ, ಸೇ	
ಸ. ತೆಸಿ,		ತೀಏ,	ತಾಸು	ತೆಸಿ,	ತೇಸು
ತಮಿ		ತೀಸೇ		ತಮಿ	

ದರ್ಶಕ ಸರ್ವನಾಮಗಳು :-

ಅರ್ಧವಾಗದಲ್ಲಿ ದರ್ಶಕ ಸರ್ವನಾಮಗಳು ಏಕ ಮತ್ತು ಇಮ ಎಂದು ಎರಡೇ ಇರುವವು. ಮತ್ತು ಅವು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ.

ಏಕ (ಏತದ್) ಇವನು, ಇವಳು, ಇದು.

ಪುಲ್ಲಿಂಗ		ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ		ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ	
ಪ್ರ. ಏಸ, ಏಸೋ. ಏಏ	ಏಸಾ	ಏಯಾಒ	ಏಯಂ	ಏಯಾಹ್	ಏಯಾಣಿ
ಏಸೇ				ಏಯಾಹ್	ಏಯಾಣಿ
ದ್ವಿ. ಏಯಂ	ಏಏ	ಏಯಂ	ಏಯಾಒ	ಏಯಂ	ಏಯಾಹ್
ತೃ. ಏಏಗ್	ಏಏಹ್	ಏಯಾಏ	ಏಯಾಹ್	ಏಏಗ್	ಏಏಹ್
ಪಂ. ಏಯಾಒ	ಏಏಹಿತೋ	ಏಯಾಒ	ಏಯಾಹಿತೋ	ಏಯಾಒ	ಏಏಹಿತೋ
ಷ. ಏಯಸ್ಸ	ಏಏಸಿ	ಏಯಾಏ	ಏಯಾಸಿ	ಏಯಸ್ಸ	ಏಏಸಿ
ಸ. ಏಯೆಸಿ,	ಏಏಸು	ಏಯಾಏ	ಏಯಾಸು	ಏಯೆಸಿ,	ಏಏಸು
ಏಯಮಿ				ಏಯಮಿ	

ಇಮ (ಸಂಸ್ಕೃತ-इदम्) ಇವನು, ಇವಳು, ಇದು.

ಪುರುಷ		ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ		ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ	
ಪು. ಇಮೇ. ಅಯಂ.	ಇಮೇ	ಇಮಾ, ಇಯಂ	ಇಮಾಒ	ಇಮಂ, ಇದಂ	ಇಮಾಓ
ಇಣಾಮೋ					ಇಮಾಣಿ
ದ್ವಿ. ಇಮ	ಇಮೇ	ಇಮಂ	ಇಮಾಒ	ಇಮಂ, ಇದಂ	ಇಮಾಓ
					ಇಮಾಣಿ
ತೃ. ಇಮೇಣ, ಣೇಣ.	ಇಮೇಹಿ	ಇಮಾಏ	ಇಮಾಹಿ	ಇಮೇಣ, ಣೇಣ	ಇಮೇಹಿ
ಇಮಿಣಾ				ಇಮಿಣಾ	
ಪಂ. ಇಮಾಒ	ಇಮೇಹಿತೋ	ಇಮಾಒ	ಇ ಹಿತೋ	ಇಮಾಒ	ಇಮೇಹಿತೋ
ಷ. ಇಮಸ್ಸ.	ಇಮೇಸಿಂ.	ಇಮಾಏ,	ಇಮಾಸಿ	ಇಮಸ್ಸ,	ಇಮೇಸಿಂ,
ಅಸ್ಸ, ಸೇ	ಏಸಿ	ಇಮಾಏ,		ಅಸ್ಸ, ಸೇ	ಏಸಿ
		ಇಮೀಸೇ, ಸೇ			
ಸ. ಇಮಂಸಿ,	ಇಮೇಸುಂ	ಇಮೀಸಿ,	ಇಮಾಸುಂ	ಇಮಂಸಿ,	ಇಮೇಸುಂ
ಅಹಿಸಿ,		ಇಮೀಸೇ,		ಅಹಿಸಿ,	
ಇಮಮ್ನಿ		ಇಮಾಏ		ಇಮಮ್ನಿ	

ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮ

ಜ ಎಂಬುದೊಂದೇ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮವಿದ್ದು ಅದರ ರೂಪಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತಿ ಆಗುತ್ತವೆ.

ಪುರುಷ		ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ		ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ	
ಪು. ಜೇ, ಜೋ	ಜೇ	ಜಾ	ಜಾಒ	ಜಂ	ಜಾಓ, ಜಾಣಿ
ದ್ವಿ. ಜಂ	ಜೇ	ಜಂ	ಜಾಒ	ಜಂ	ಜಾಓ, ಜಾಣಿ
ತೃ. ಜೇಣ	ಜೇಹಿ	ಜಾಏ	ಜಾಹಿ	ಜೇಣ	ಜೇಹಿ
ಪಂ. ಜಾಒ	ಜೇಹಿತೋ	ಜಾಒ	ಜಾಹಿತೋ	ಜಾಒ	ಜೇಹಿತೋ
ಷ. ಜಸ್ಸ	ಜೇಸಿ	ಜಾಏ, ಜೀಸೇ	ಜಾಸಿ	ಜಸ್ಸ	ಜೇಸಿ
ಸ. ಜಂಸಿ	ಜೇಸುಂ	ಜಾಏ,	ಜಾಸುಂ	ಜಂಸಿ,	ಜೇಸುಂ
ಜಾಹಿಸಿ, ಜಮ್ನಿ		ಜೀಸೇ		ಜಾಹಿಸಿ, ಜಮ್ನಿ	

ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮ

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ 'ಕ' ಎಂಬುದೊಂದೇ ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮವಿದ್ದು ಅದು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ನಡೆಯುವದು.

ಪುಲ್ಲಿಂಗ	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ	ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ
ಪ್ರ. ಕೆ, ಕೊ ಕೆ	ಕಾ ಕಾಒ	ಕಂ, ಕಿಂ ಕಾಙ್, ಕಾಣಿ
ದ್ವಿ. ಕಂ ಕೆ	ಕಂ ಕಾಒ	ಕಂ, ಕಿಂ ಕಾಙ್, ಕಾಣಿ
ತೃ. ಕೇಣ ಕೇಹಿ	ಕಾಏ ಕಾಹಿ	ಕೇಣ ಕೇಹಿ
ಪಂ. ಕಾಒ ಕೇಹಿತೊ	ಕಾಒ ಕಾಹಿತೊ	ಕಾಒ ಕೇಹಿತೊ
ಪ. ಕಸ್ಸ ಕೆಸಿ	ಕೀಸೆ, ಕಾಏ ಕಾಸಿ	ಕಸ್ಸ ಕೆಸಿ
ಸ. ಕಂಸಿ, ಕೆಸುಂ ಕಸ್ಸಿ, ಕಮಿ	ಕೀಸೆ, ಕಾಸುಂ ಕಾಏ	ಕಂಸಿ ಕೆಸುಂ ಕಸ್ಸಿ ಕಮಿ

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಙ್ (ಅ.) ಅತಿ

ಅಕ್ಲ (ಪು.) ಸೂರ್ಯ

ಅಮರ (ಪು.) ದೇವ

ಅವರಾಹಿ (ಪು.) ಅಸರಾಧಿ

ಆಸ (ಪು.) ಕುದುರೆ, ಅಶ್ವ

ಔಸಿ (ಅ.) ಸ್ವಪ್ನ

* ಅಕ್ಷ ಎರಡನೆಯ, ಅವರ ಬೇರೆಯ. ಪರ ಇತರ, ಕಯರ ಎರಡರಲ್ಲಿ ಯಾವ, ಕಯಸ ಅನೇಕದರಲ್ಲಿ ಯಾವ, ಸವ್ವ ಎಲ್ಲ, ಆಗ ಒಂದ-, ಸ, ಸಗ ಸ್ವತಃ, ಇಯ ಇತರ, ನೊದಲಾದ ಸಾರ್ವನಾಮಿಕ ವಿಕೀಪಣಗಳು ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ 'ಕ' (ಕಿಮ್) ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮದಂತೆ ನಡೆಯುವವು. 'ಕ' ಎಂಬುದಕ್ಕೆ ನಂದೆ ಚಿ ಅಥವಾ ಇ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಲು ಯಾವುದೂ ಒಂದು ಎಂಬ ಅನಿಶ್ಚಿತಾರ್ಥವು ಉಂಟಾಗುವದು. 'ಕ' ಇದರ ವಿಭಕ್ತಿ ರೂಪದಲ್ಲಿ ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನುಸ್ವಾರವಿದ್ದರೆ 'ಚಿ' ಯನ್ನೂ, ಅನುಸ್ವಾರ ವೀದಿದ್ದರೆ 'ಙ್' ಯನ್ನೂ ಕೂಡಿಸಬೇಕು ಉದಾ- "ಎಸ ಕೊಙ್ ಪರ-ಪುರಿಸೊ ಜಾಙ್" ಇವನು ಯಾವನೊ ಪರಪುರ-ಷನು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. "ಭಯಂ, ಉತ್ಥ ಸುಖಕ್ಷಾಂತಾಃ ಆಗಮಿತ್ಯು ವಿಸಮಹ ಮಘ ಸಮಾಣಂ ಕಿಂಚಿ ಕಾಲಂ" ಪೂಜ್ಯರೆ, ಇಲ್ಲಿ ಗಿಡದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಬಂದು ನನ್ನೊಡನೆ ಕೆಲಹೊತ್ತು ವಿಶ್ರಮಿಸಿರಿ. 'ವಿ' (ಅಪಿ) ಎಂಬ ಅವ್ಯಯ ಬಂದರೂ ಇದೇ ರೀತಿಯ ಅರ್ಥವಾಗುವದು. "ಕೊ ವಿ ಮೂಠೊ ಪುರಿಸೊ ಕಸ್ಸ ವಿ ಧಣಿಯಸ್ಸ ಸೇವಗೊ ಭೂಒ" ಯಾವನೊ ಮೂರ್ಖನು ಯಾವನೊ ಧನಿಕನ ಸೇವಕನಾದನು. "ಮಗೊ ಚ ತೇಣ ಕಾ ವಿ ನಿಮ್ಮಲಜಲಪುಣಾ ನಙ್ ದಿಙ್" ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಅವನಿಂದ ನಿರ್ವಹ ಜಲದಿಂದ ತುಂಬಿದ ಯಾವುದೊ ಒಂದು ನದಿಯು ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಮುಂ.

ತವಹವ (ಪು.) ಉಪದ್ರವ, ಪೀಡೆ

ಕೆಂಚುಲಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಹಾವಿನ ಪರೆ

ಕಜ (ನ.) ಕಾಡ್ಯ

ಕತ್ತಿ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿಂದ

ಕಥ (ಅ.) ಎಲ್ಲ

ಕಿಂಚಿ (ಅ.) ಕೆಂಚಿತ ಸ್ವಲ್ಪವಾದರೂ

ಕೀಸ (ಅ.) ಏಕೆ

ಕುಲವಂತ (ವಿ.) ಉತ್ತಮ ಕುಲದ

ಕುವಲಯ (ನ) ಕಮಲ

ಗಡ್ಡ (ಪ್ರೀ.) ಗತಿ

ಗೋವಾಲ (ಪು.) ಗೋಪಾಲ

ಖಿಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಫೃಣಾ, ದಯೆ

ಚಿತ (ಧಾ.) ಚಿತ್ರಿಸು

ಚೆಡಿ (ಪ್ರೀ.) ದಾಸಿ

ಚೋರ (ಪು.) ಕಳ್ಳ

ಜಕ್ಕಲ (ಪು.) ಯಕ್ಷ

ಜಮ್ಮ (ನ.) ಜನ್ಮ

ಜಾ (ಧಾ.) ಹೋಗು

ಜಾವ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ, ಯಾವಾಗ

ಡಾಡ್ಡಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಡಾಕಿನಿ

ತಹಾವಿ (ಅ.) ಆದಾಗ್ಯೂ

ತಾವ (ಅ.) ಆಗ, ಅಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ

ತಿವಿಹ (ವಿ.) ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ

ತೊಕ (ವಿ.) ಸ್ವಲ್ಪ

ದಕ್ಕ (ಧಾ.) ನೋಡು (ಭವಿಷ್ಯತ್ ರೂಪ)

ದಮಯಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ದಮಯಂತಿ ಒಂದು ಹೆಸರು

ಡುಕ್ಕಲ (ನ.) ದುಃಖ

ಡುತ್ತರ (ವಿ.) ದುಸ್ತರ, ದಾಟಲು ಕಠಿಣ

ಡುಲ್ಲಹ (ವಿ.) ದುರ್ಲಭ, ದೊರಕಿಸಲು

ಕಠಿಣ

ಧಣ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ನವಕಾರ (ಪು.) ನಮಸ್ಕಾರ

ನಾರಿ (ಪ್ರೀ.) ನಾರಿ, ಸ್ತ್ರೀ

ನಾಹ (ಪು.) ನಾಥ, ಪತಿ

ನಿವಡ (ಧಾ.) ಬೀಳು

ನು (ಅ.) ನಿಜವಾಗಿ

ಪಕ್ಕಿಲ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ, ಹಕ್ಕಿ

ಪಕ್ಕಲ (ವಿ.) ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ

ಪಚ್ಚಾತ್ತಾಪ (ಪು.) ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ

ಪಂಜರ (ನ.) ಪಂಜರ, ಬಲೆ

ಪಡಿನಿಯತ (ಧಾ.) ತಿರುಗಿಬರು

ಪತ್ಥ (ಧಾ.) ಪಾರ್ಥಿಸು, ಬೇಡು

ಪಯಡ (ಧಾ.) ಪ್ರಕಟಿಸು

ಪರೆ (ಅ.) ಆದರೆ

ಪಹವ (ಧಾ.) ಸಮರ್ಥನಾಗು

ಪಾವ (ನ.) ಪಾಪ

ಪುಣಿ (ಅ.) ಮತ್ತೆ

ಬಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಬಾಲಿಕೆ

ಭತ್ತ (ನ.) ಅನ್ನ

ಭೂವ (ಧಾ.) ಇರು, ಆಗು

ಭುವಣ (ನ.) ಜಗತ್ತು ಮನೆ

ಭೋಗಿ (ಪು.) ಸರ್ಪ

ಮಜರ (ಪು.) ನೆಲಿಲು

ಮಗಹಾಪುರ (ನ.) ಒಂದು ನಗರದ	ಸಇ, ಸಇ (ಅ.) ಒಮ್ಮೆ
ಹೆಸರು	ಸಇವರ (ಪು.) ಸ್ವಯಂವರ
ಮಾರಿ (ಪು.) ಒಂದು ರೋಗ, ಮೃತ್ಯು	ಸಂದೇಹ (ಪು.) ಸಂಶಯ
ರಹನೆಮಿ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು	ಸನಿಹ (ಧಾ.) ತಡೆ, ಅಡ್ಡಿಯಾಗು
ರಾಯಕನ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ರಾಜಕನ್ಯೆ	ಸಂಭಾವ (ಪು.) ಸದ್ಭಾವ, ನಿಜಸಂಗತಿ
ರಾಯಸಂಗ (ಪು.) ರಾಜಮಾರ್ಗ	ಸಮಾಗಮನ (ನ.) ಸಮಾಗಮ, ಭಿಟ್ಟೆ
ರಾಯಹಂಸ (ಪು.) ರಾಜಹಂಸ	ಸಮುಹ (ಪು.) ಸಮುದ್ರ
ವಗಾ (ಪು.) ವರ್ಗ, ಸಮಾಜ	ಸಯಲ (ವಿ.) ಸಕಲ, ಎಲ್ಲ
ವಡ (ಪು.) ಅಲದಗಿಡ	ಸವರ (ಪು.) ಶಬರ, ಬೇಡ
ವಾ (ವಿ.) ಶ್ರೇಷ್ಠ	ಸಲಿಲ (ನ.) ನೀರು
ವಾ (ಅ.) ಅಂತೆ, ಹಾಗೆ	ಸು (ವಿ.) ಒಳ್ಳೆಯ
ವಾಯ (ಪು.) ಗಾಳಿ	ಸುಂದರ (ವಿ.) ಸುಂದರ
ವಿಸಾಲ (ವಿ.) ವಿಶಾಲ, ದೊಡ್ಡ	ಹುಲಿ (ಪು.) ಆನೆ
ವೇಗ (ಪು.) ವೇಗ, ಗತಿ	ಹುಡ (ಪು.) ಒಂದು ವನಸ್ಪತಿ
ವೇಸಮಣ (ಪು.) ಒಂದುಹೆಸರು	ಹಿಂಸ (ಧಾ.) ಹಿಂಸಿಸು
ವೇಯಲ (ಪು.) ವೇತಾಳ	ಹೆಡ್ಡಾ (ಅ.) ಕೆಳಗೆ

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಛೇ, ತೇಸು, ಗೋ, ಗೋಣ, ಇಮಾಣ, ಕಾಖೋ, ಅಯ, ಮತ್ತೋ, ಏಯಾಸು, ಜಾಙ, ಕೇಸಿ,
ಮಡ, ಇಮಾಣಿ, ಜೆಸಿ, ಕಂ, ತಾಸಿ, ಸೇ, ತಡ, ಏಏ, ಜೇಸು.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

ಸಪ್ತಮೀ ಏಕವಚನ	ಅಘ, ತ (ಪ್ರೀ.) ಜ (ಪು.)
ತೃತೀಯಾ ಏಕವಚನ	ತುಘ, ಕ (ನ.) ಇಮ (ಪ್ರೀ.)
ಪ್ರಥಮಾ ಬಹುವಚನ	ಏಯ (ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ) ತ (ಪು.)
ಪಂಚಮೀ ಏಕವಚನ	ಜ, ಕ (ನಪು. ಮತ್ತು ಪ್ರೀ.)

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) ಸಾ ಚಿಂತೇ—‘ ಜೊ ಮಮ ಪುತಂ ಆಗೇಱ್ ಸೊ ಜಂ ಚೇವ ಪತ್ಯಱ್, ತಂ ಚೇವ ತಸ್ಸ ದೇಱ್ಸಂ ’ (೨) ಜಾವ ಅಹಂ ಜಣಯಸ್ಸ ಭತ್ತಂ ಆಗೇಮಿ, ತಾವ ರಾಯಮಗ್ಗೊ ಏಗೊ ಪುರಿಸೊ ಅಱ್ವೇಗೊಣ ಆಸಂ ನೇಱ್, ನ ಸೇ ತೊವಾ ವಿ ಖಿಣಾ ಅತ್ಥಿ । (೩) ಮಗಹಾಪುರಮ್ ಮಿ ಮಮ ಜಣಯಸ್ಸ ಕಣಿಡ್ತೊ ಬೆಳ್ಳು ಧಗಸತ್ಥವಾಹೊ ಸೆಡ್ಡಿ ಅತ್ಥಿ । ಸೊ ಯ ತುಮ್ಹಂ ಅಮ್ಹಂ ಚ ಸಮಾಗಮಂ ಸುಂದರಂ ಮಚ್ಚಿತ್ತಿಱ್ । (೪) ಇಮಂ ಚ ಮೇ ಅತ್ಥಿ, ಇಮಂ ಚ ಮೇ ನತ್ಥಿ । (೫) ಜಱ್ ತಂ ಕಾಹಿಸಿ ಭಾವಂ ಜಾ ಜಾ ದತ್ತ ಸಿ ನಾರಿಱೊ, ವಾಯಾಱ್ಚೊ ಏವ ಹೊ ಅಡ್ಡಿರೊ ಭವಿತ್ತಿಱ್ಸಿ । (೬) ಗೋವಾಲದಾರಗಾ ತಂ ಪುಚ್ಚಂತಿ—‘ ಕೊ ತುಮ್ ? ಕಸ್ಸ ಪುತ್ತೊ ? ಕಾಱೊ ನಯರಾಱೊ ಆಗಚ್ಚಿತ್ತಿಱ್ ? (೭) ನರಿಡ್ತೊ ದೇವಿ ಭಗಱ್ ‘ ಏಯಸ್ಸ ವಡಸ್ಸ ಹೆಡ್ತಾ ಹತ್ಥಿ ಜಾಹಿಱ್, ತಾಱೊ ಸಾಹಂ ಅಹಂ ಗೊಱ್ಹಿತ್ತಾಸಿ ’ । (೮) ಸೊ ವೇಱ್ ಪಡ್ಕಿಮ್ ಕೊ ಕುಣಱ್ ರಣ್ಣೆ ಮಿಯಪಕ್ಕಿಣ್ ’ । (೯) ಕಿಂ ಅತ್ಥಿ ಕೊಱ್ ಭುವಣಮ್ ಮಿ ಜಸ್ಸ ಜಾಯಂತಿ ನೇವ ಪಾರ್ವಾಱ್ । (೧೦) ಜೊ ನ ಹಿಂಸಱ್ ವಿವಿಹೆಣ್ ತಂ ವಯಂ ಬೂಮ್ ಮಾಹಣ್ । (೧೧) ಕೊ ಚಿಂತೇಱ್ ಮಱ್ಕರಂ, ಗಱ್ ಚ ಕೊ ಕುಣಱ್ ರಾಯಹಂಸಾಣ್, ಕೊ ಕುಲಯಾಣ್ ಗಂಧ್, ವಿಣಯಂ ಚ ಕುಲವಂತಾಣ್ । (೧೨) ಚೊರೊ ಅಗಡದತ್ತಂ ಏವಂ ವಯಾಸಿ—‘ ಸುಪುರಿಸ, ಕತ್ತೊ ಸಿ ತುಮ್, ಕೊಣ ವಾ ಕಜ್ಜೊಣ ಚಿಡ್ತಿಸಿ । (೧೩) ಕಮಲ ಏವ ಕಿಂ ನು ಏಸಾ, ಸರಸ್ಸಱ್ ಕಿಂ ವ ಪಚ್ಚಕ್ಕಾ । (೧೪) ಜಾ ಜಾ ಗಚ್ಚಱ್ ರಯಣಿ ನ ಸಾ ಪಡ್ಕಿನಿತ್ತಿಱ್ । (೧೫) ಜೊ ಪುರಿಸೊ ಜುವಱ್ವಗ್ಗೊ ಸಂಬಾವಂ ಜಾಱ್ ಸೊ ದುತ್ತರದುಕ್ಕಲಸಮುಡ್ತೆ ನಿವಡಱ್, ಏಱ್ ಸಂದೆಹೊ ನತ್ಥಿ । (೧೬) ಅಗಡದತ್ತೊ ಭಗಱ್—‘ ಕಾ ಸಿ ತುಮ್ ವರಬಾಲೆ, ಱ್ಹಿಂ ಪಯಡೆಸಿ ಕಿಂ ಸ ಅಹಾಣ್ ’ । (೧೭) ಜಱ್ ಹೊಂತಿ ಗುಣಾ ತೊ ಕಿಂ ಕುಲೇಣ ? (೧೮) ಹಾ ನಾಹ ! ಕಿಂ ತುಜ್ಜ ಹೊಮಿ ಭಾರಕರಿ ? ನ ಹಿ ಭೊಗಿಣೊ ಕಯಾ ವಿ ನಿಯಕಂಚುಲಿಯಾ ಕುಣಱ್ ಭಾರಂ । (೧೯) ತಾ ಕಿಂ ಕರೇಮಿ, ಕತ್ಥ ಗಚ್ಚಾಮಿ, ಕಾ ಮೇ ಗಱ್ ? (೨೦) ನ ಯ ತಸ್ಸ ಕಿಂಚಿ ಪಹವಱ್ ಡಾಱ್ಕಿ-ವೇಯಾಲ್-ಜಕ್ಕಲ್-ಮಾರಿಭಯಂ, ನವಕಾರಪಹಾವೇಣ ನಾಸಂತಿ ಸಯಲಾಱ್ ದುಕ್ಕಾಱ್ ।

(೨) ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :—

(೧) ನಾನು ಮುಂಜಾನೆ ಸೂರ್ಯನಿಗೆ ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತೇನೆ. (೨) “ ನನ್ನಿಂದ ನಿನಗೆ ತೊಂದರೆಯಾಗುವದಿಲ್ಲ ” ಎಂದು ರಥನೇಮಿಯು ಅಂದನು. (೩) ನಾವು ನದಿಯ ದಂಡೆಗೆ ಹೋದಿವು ಮತ್ತು ದೇವರ ಪೂಜೆ

ಮಾಡಿದೆವು. (೪) ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಯಕ್ಷನು ಬಂದನು ಮತ್ತು ಅವನು ರಾಜಕನ್ಯೆಗೆ ನೀರು ಕೊಟ್ಟನು. (೫) ಅಗಡದತ್ತನು ಯಾವ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿದನೋ ಅವನು ಸಾಧುವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ; ಕಳ್ಳನಾಗಿದ್ದನು. (೬) ಯಾವನು ಹುಡುಗನನ್ನು ತರುವನೋ ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಅರ್ಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೊಡುವೆನು. (೭) ಯಾವನು ದೀಕ್ಷೆಯನ್ನು ಹೊಂದುತ್ತಾನೆ ಆದರೆ (ಆಮೇಲೆ) ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪ ಪಡುವದಿಲ್ಲವೋ ಅವನಿಗೆ ನಾನು ಸಾಧುವೆನ್ನುತ್ತೇನೆ. (೮) “ನೀನು ಯಾರು? ನಿನ್ನ ಹೆಸರೇನು?” ಎಂದು ರಾಕ್ಷಸನು ದಮಯಂತಿಗೆ ಕೇಳಿದನು. (೯) ಈ ನಾಶಕರವಾದ ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೆ ಯಾರೂ ಇಲ್ಲ. (೧೦) ಯಾವ ಮನೆಯ ಎದುರಿಗೆ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಲ್ಲು ಇರುವದೋ ಆ ಮನೆಯು ನನ್ನದಿರುತ್ತದೆ. (೧೧) ಈ ಪಂಜರದಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಯಾರ ಸಲುವಾಗಿ ಹಿಡಿದು ಹಾಕಿದ್ದಾರೆ? (೧೨) ಇವನಿಗೆ ಯಾರು ನೆಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಡುವರು? (೧೩) ಅಗಡದತ್ತನು ಬೇಡರಿಗೆ ಅಂದನು - “ನೀವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಬಂದಿರಿ? ಮತ್ತು ಈಗ ಎಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗುವಿರಿ?” (೧೪) ನಾನು ಆ ಅಪರಾಧಿಗಳನ್ನು ಒಮ್ಮೆ ಕ್ಷಮಿಸಿದರೆ ಅವರು ಮತ್ತೆ ತೊಂದರೆ ಕೊಡುವರು. (೧೫) ಮನುಷ್ಯಜನ್ಮವು ದುರ್ಲಭವಿರುವದು. (೧೬) ನನ್ನ ಹುಡುಗರು ಮತ್ತು ಹೆಂಡತಿಯು ನನ್ನನ್ನು ಬಿಡುವರು ಮತ್ತು ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವರು. (೧೭) ಆ ಹುಡುಗಿಯರು ಗಂಗಾನದಿಗೆ ಹೋದರು ಮತ್ತು ಜಲವಿಹಾರ ಮಾಡಿದರು. (೧೮) ದಾಸಿಯು ರಾಜಕನ್ಯೆಗೆ ಅಂದಳು - “ನಿನ್ನ ಸ್ವಯಂವರವು ಎಂಟು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆಗುವದು.” (೧೯) ನೀವು ಮತ್ತು ನಾವು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಹೋಗೋಣ. (೨೦) ನಿನ್ನ ಸೌಂದರ್ಯವು ವೈಶ್ರಮಣ ನಂತೆ ಇದ್ದರೂ ನನಗೆ ನಿನ್ನ ಇಚ್ಛೆ ಇಲ್ಲ.

ಪಾಠ ೧೦

ಅಜ್ಞಾಥ ಮತ್ತು ವಿಧ್ಯಾರ್ಥ

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಮೂರು ಅರ್ಥಗಳು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾಥ, ವಿಧ್ಯಾರ್ಥಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿದ್ದು, ಸಂಕೇತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಇರುವದಿಲ್ಲ. ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣವನ್ನೇ

ಸಂಕೇತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.* ಎಲ್ಲ ಪ್ರಕಾರದ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಅಜ್ಞಾರ್ಥ, ವಿದ್ಯಾರ್ಥಗಳಲ್ಲಿ ಬರುವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಅಜ್ಞಾರ್ಥ

ಏಕವಚನ.

ಬಹುವಚನ.

ಉ. ಪು.   ಸು   ಮೊ

ಮ. ಪು.   ಁ, ಸು, ಹಿ   ಹ

ತೃ. ಪು.   ತ   ಅಂತು

೧ ನೆಯ ಗುಂಪು - ಕಹ (ಹೇಳು)

ಉ. ಪು.   ಕಹಾಮು   ಕಹಾಮೊ

ಮ. ಪು.   ಕಹ, ಕಹಸು, ಕಹಹಿ   ಕಹಹ

ತೃ. ಪು.   ಕಹತ   ಕಹಂತು

೨ ನೆಯ ಗುಂಪು - ಕರೆ (ಮಾಡು)

ಉ. ಪು.   ಕರೇಸು   ಕರೇಮೊ

ಮ. ಪು.   ಕರ, ಕರೇಸು, ಕರೇಹಿ   ಕರೇಹ

ತೃ. ಪು.   ಕರೇತ   ಕರೇಂತು

೩ ನೆಯ ಗುಂಪು ಆ ಕಾರಾಂತ ಗಾ (ಹಾಡು)

ಉ. ಪು.   ಗಾಸು   ಗಾಮೊ

ಮ. ಪು.   ಗಾ, ಗಾಸು, ಗಾಹಿ   ಗಾಹ

ತೃ. ಪು.   ಗಾತ   ಗಾಯಂತು

೪ ಕಾರಾಂತ ನೆ (ಒಯ್ಯು)

ಉ. ಪು.   ನೇಸು   ನೇಮೊ

ಮ. ಪು.   ನೆ, ನೇಸು, ನೇಹಿ   ನೇಹ

ತೃ. ಪು.   ನೇತ   ನೇಂತು

* ಸಂಕೇತಾರ್ಥದ ವಿಚಾರವನ್ನು ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳುವಾಗ ಮಾಡಿದೆ.

* ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ತೃ, ಪು, ಬ, ದಲ್ಲಿ ಅಂತು ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದರ ಅ ಕಾರಕ್ಕೆ ಯ ಕಾರಾದೇಶವಾಗುತ್ತದೆ.

ಓ ಕಾರಾಂತ ಹೊ (ಅಗು)

ಉ. ಪು.	ಹೊಸು	ಹೊಮೊ
ಮ. ಪು.	ಹೊ, ಹೊಸು. ಹೊಹಿ	ಹೊಹ
ತೃ. ಪು.	ಹೊತ	ಹೊಗು

ಅಜ್ಞಾಂಥವು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪುರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು. ಉತ್ತಮ ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಇಚ್ಛೆ, ಪ್ರಯೋಜನಗಳನ್ನು ತೋರಿಸುವದು. ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞೆ, ಬಿನ್ನಹ, ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸುವದು. ತೃತೀಯ ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮತಿ, ಬಿನ್ನಹ, ಅಶೀರ್ವಾದ ಮೊದಲಾದದ್ದನ್ನು ತೋರಿಸುವದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಶಯ, ಅನಿಶ್ಚಯಗಳ ಭಾವದಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞಾಂಥವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವದು.

ವಿಧ್ಯರ್ಥ

ವಿಧ್ಯರ್ಥದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸುವಾಗ ಧಾತುವಿಗೆ ಲ್ಲಾ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗುವದು. ಉದಾ:— ಕಹ + ಲ್ಲಾ = ಕಹಲ್ಲಾ
ಗಾ + ಲ್ಲಾ = ಗಾಲ್ಲಾ ಮುಂ. ಲ್ಲ ಕಾರಾಂತ, ಓ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಲ್ಲಾ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದರ 'ಎ' ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ:—
ದೇ + ಲ್ಲಾ = ದೆಲ್ಲಾ. ಹೊ + ಲ್ಲಾ = ಹೊಲ್ಲಾ. 'ಎ' ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಅಗುವ ರೂಪವನ್ನು ವಿಧ್ಯರ್ಥದ ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಗಳ ಏಕವಚನ ಬಹುವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ:— ಕರ + ಲ್ಲಾ = ಕರೆ, ಪಾಸ + ಲ್ಲಾ = ಪಾಸೆ.

ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು:— *

	ಏಕವಚನ	ಬಹುವಚನ
ಉ. ಪು.	ಲ್ಲಾ, ಲ್ಲಾಮಿ	ಲ್ಲಾಮ
ಮ. ಪು.	ಲ್ಲಾ, ಲ್ಲಾಸಿ, ಲ್ಲಾಹಿ	ಲ್ಲಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಲ್ಲಾ, ಲ್ಲ	ಲ್ಲಾ

* ವರ್ತಮಾನ ಕಾಲದಂತೆಯೆ ಬಹುಶ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿರುವವು. ದ್ವಿ. ಪು. ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ, ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಮತ್ತು ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ರೂಪಗಳಿರುವವು. ತೃ. ಪು. ಎರಡೂ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ವಿಧದ ರೂಪವಿರುವದು.

೧ ನೆಯ ಗುಂಪು ಕಹ (ಹೇಳು)

ಏಕಪಚನ

ಬಹುಚನ

ಉ. ಪು.	ಕಹೇಜ್ಜಾ, ಕಹೇಜ್ಜಾಮಿ	ಕಹೇಜ್ಜಾಮ
ಮ. ಪು.	ಕಹೇಜ್ಜಾ, ಕಹೇಜ್ಜಾಸಿ, ಕಹೇಜ್ಜಾಹಿ	ಕಹೇಜ್ಜಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಕಹೇಜ್ಜಾ, ಕಹೇ	ಕಹೇಜ್ಜಾ

೨ ನೆಯ ಗುಂಪು ಕರೆ (ಮಾಡು)

ಉ. ಪು.	ಕರೆಜ್ಜಾ, ಕರೆಜ್ಜಾಮಿ	ಕರೆಜ್ಜಾಮ
ಮ. ಪು.	ಕರೆಜ್ಜಾ, ಕರೆಜ್ಜಾಸಿ, ಕರೆಜ್ಜಾಹಿ	ಕರೆಜ್ಜಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಕರೆಜ್ಜಾ, ಕರೆ	ಕರೆಜ್ಜಾ

೩ ನೆಯ ಗುಂಪು ಆ ಕಾರಾಂತ ಗಾ (ಹಾಡು)

ಉ. ಪು.	ಗಾಁಜ್ಜಾ, ಗಾಁಜ್ಜಾಮಿ	ಗಾಁಜ್ಜಾಮ
ಮ. ಪು.	ಗಾಁಜ್ಜಾ, ಗಾಁಜ್ಜಾಸಿ, ಗಾಁಜ್ಜಾಹಿ	ಗಾಁಜ್ಜಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಗಾಁಜ್ಜಾ, ಗಾಁ	ಗಾಁಜ್ಜಾ

೪ ಕಾರಾಂತ ನೆ (ಒಯ್ಯು)

ಉ. ಪು.	ನೆಜ್ಜಾ, ನೆಜ್ಜಾಮಿ	ನೆಜ್ಜಾಮ
ಮ. ಪು.	ನೆಜ್ಜಾ, ನೆಜ್ಜಾಸಿ, ನೆಜ್ಜಾಹಿ	ನೆಜ್ಜಾಹ
ತೃ. ಪು.	ನೆಜ್ಜಾ	ನೆಜ್ಜಾ

೫ ಕಾರಾಂತ ಹೊ (ಆಗು)

ಉ. ಪು.	ಹೊಜ್ಜಾ, ಹೊಜ್ಜಾಮಿ	ಹೊಜ್ಜಾಮ
ಮ. ಪು.	ಹೊಜ್ಜಾ, ಹೊಜ್ಜಾಸಿ, ಹೊಜ್ಜಾಹಿ	ಹೊಜ್ಜಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಹೊಜ್ಜಾ	ಹೊಜ್ಜಾ

ಅನಿಯಮಿತ ರೂಪಗಳು—

ಕೆಲವು ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿರುವವು. ಆದರೆ ಅವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ಕೆಲವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಕುಜ್ಜಾ > ಕುರ್ಯಾತ್   ಸಿಯಾ > ಸ್ಯಾತ್   ಬ್ರೂಯಾ > ಬ್ರೂಯಾತ್.

ವಿಧ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಕನ್ನಡದ 'ತಕ್ಕದ್ದು' 'ಬೇಕು' ಎಂಬ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ, ಉದ್ದೇಶ, ಶಕ್ಯಾಶಕ್ಯತೆ, ಉಪದೇಶ, ಇಚ್ಛೆ ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಕೇತಾರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ವಿಧ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ನಡೆದು ಹೋದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳುವಾಗಲೂ ವಿಧ್ಯರ್ಥವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ.

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಗಾರ (ನ.) ಮನೆ	ಖಿಪಿಂ (ಅ.) ತೀವ್ರ. ಕೂಡಲೆ
ಅಪ್ಪಮಾಯ (ಪು.) ತಪ್ಪದೆ, ಕಾಳಜಿಯಿಂದ	ಖೆಡ್ಡ (ನ.) ಹಳ್ಳಿ
ಅಭಯ (ನ.) ಅಭಯ	ಗಾಗಣ (ನ.) ಆಕಾಶ
ಅರಿಡ್ತನೇಮಿ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು	ಗೋಸ (ಪು.) ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ
ಅಲಿಯ (ವಿ.) ಸುಳ್ಳು	ಚಿರಂ (ಅ.) ಒಂದುಕಾಲ
ಅವಲೋಯ (ಧಾ.) ನೋಡು	ಛಿಡ್ಡ (ನ.) ಛಿದ್ರ, ಹುಳುಕು
ಅಸಣ (ನ.) ತಿನ್ನುವುದಾರ್ಥ, ಅಶನ	ಜಣ್ಣು (ಪು.) ಒಬ್ಬರಾಜನ ಹೆಸರು
ಅಹಿಲಸ (ಧಾ.) ಇಚ್ಛಿಸು	ಜರಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಮುಪ್ಪು
ಆಗಣ (ನ.) ಮುಖ	ಜೀವ (ಪು.) ಜೀವ
ಆಯಂಕ (ಪು.) ರೋಗ	ಣ (ಅ.) ವಾಕ್ಯಾಲಂಕಾರಕ
ಆಸೀಸಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಆಶೀರ್ವಾದ	ಅವ್ಯಯ
ಹಿಂದಿಯ (ನ.) ಇಂದ್ರಿಯ	ಘಾಣ (ನ.) ಸ್ನಾನ
ತ (ಅ.) ಆದರೆ, ನಿಜವಾಗಿ	ತವಸ್ಸಿ (ಪು.) ತಪಸ್ವಿ
ತವಚಿಡ್ಡ (ಧಾ.) ಹತ್ತಿರ ಇರು, ನಿಲ್ಲ	ತಾಹೆ (ಅ.) ಆಗ, ಆಕಾಲಕ್ಕೆ
ಕಂದ (ಪು.) ಅಳುವಿಕೆ	ತಿಗಿಚ್ಚ (ಧಾ.) ಚಿಕಿತ್ಸೆ ಮಾಡು,
ಕರಕಂಡು (ಪು.) ಒಬ್ಬರಾಜನ ಹೆಸರು	ಪರೀಕ್ಷಿಸು
ಕಿಂತು (ಅ.) ಆದರೆ	ಶುಣ (ಧಾ.) ಸ್ತುತಿಸು
ಕೂಡಾಗರಸಾಲಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಶಿಖರದ	ದರಿಸ (ಧಾ.) ತೋರಿಸು
ಆಕಾರದಮನೆ	ದಂಸಣ (ನ.) ದರ್ಶನ
ಕೇವಲ (ಅ.) ಕೇವಲ	ದೇವಾಘ್ರಿಪಯ (ವಿ.) ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ

ಧಮ್ಮಲಾಹ (ಪು.) ಧರ್ಮಲಾಭ,	ಭರ (ಧಾ.) ತುಂಬು
ಆಶೀರ್ವದಿಸುವರೀತಿ	ಭೋ (ಅ.) ಎಲೊ
ಧಾರ (ಧಾ.) ಧರಿಸು	ಮಯಣರೆಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬಪ್ರೀಯ
ನಕ್ಷತ್ರ (ನ.) ನಕ್ಷತ್ರ	ಸರು
ನಾಗ (ಪು.) ನಾಗ, ಸರ್ಪ	ಮಹಾ, ಮಹಯಾ (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ, ವಿಪುಲ
ನಾಗಕನ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನಾಗಕನ್ಯಿಕೆ	ಮಹಾಪಹ (ಪು.) ದೊಡ್ಡ ಮಾರ್ಗ
ನಾಗಸೆಡ್ಡ (ಪು.) ನಾಗರಾಜ,	ಮಾಣ (ನ.) ಗರ್ವ, ಸ್ವಾಭಿಮಾನ
ನಾಗಪ್ರೇಷ್ಠ	ಮಾಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಾಯೆ, ಮಾತೆ
ನಿಯ (ವಿ.) ನಿಜ, ಸ್ವಂತ	ಮಂಡಣ (ನ.) ಮುಂಡನ, ಕೂದಲು
ನೋ (ಅ.) ಇಲ್ಲವೆಂಬ ಆರ್ಥದ ಅವ್ಯಯ	ತೆಗೆಯುವದು
ಪಙ್ಕ (ಪು.) ಪತಿ, ಗಂಡ	ಮೇಹುಣ (ನ.) ಜೇಡು, ಮೈಥುನ
ಪರಮಾವೇ (ಪ್ರೀ.) ಪದ್ಮಾನತಿ, ಒಬ್ಬ	ಲಹು (ಅ.) ಬೇಗ
ಪ್ರೀಯಹಸರು	ವ, ಖ (ಅ.) ಅಂತೆ, ಹಾಗೆ
ಪರಮಾಣ (ನ.) ಪ್ರಮಾಣ	ವಙ್ಕರ (ಪು.) ಸಂಗತಿ
ಪರಮಾ (ಪು.) ಪ್ರಮಾದ, ತಪ್ಪು	ವಚ್ಚ (ನ.) ವತ್ಸ, ಕರು
ಪರಧನ (ನ.) ಪರದ್ರವ್ಯ	ವಾಸುದೇವ (ಪು.) ಕೃಷ್ಣ
ಪರಿಗ್ರಹ (ಪು.) ಪರಿಗ್ರಹ, ಸಂಗ್ರಹ	ವಾಹಿ (ಪ್ರೀ.) ರೋಗ, ವ್ಯಾಧಿ
ಪರಿಮಂಡಣ (ನ.) ವಿಭೂಷಣ,	ವಿಠಲ (ವಿ.) ವಿಪುಲ
ಅಲಂಕಾರ	ವಿಜಯವದ್ನಮಾಣ (ನ.) ಒಂದು ಹಳ್ಳಿಯ
ಪರಿವಜ್ಜ (ಧಾ.) ಬಿಡು	ಸರು
ಪರಿಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಕಂದಕ	ವಿಜ್ಜಾಥಿ (ಪು.) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
ಪಾಣಿವಹ (ಪು.) ಪ್ರಾಣಿವಧ	ವಿಣಯ (ಧಾ.) ನಿಯಮನಗೊಳಿಸು
ಪ್ರಿಯಮ (ವಿ.) ಪ್ರಿಯತಮ,	ವಿಣೋಯ (ಪು.) ವಿನೋದ
ಪ್ರಿಯತಮೆ	ವಿದೇಸ (ಪು.) ವಿದೇಷ, ವೈರ
ಪೀಡ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರೀತಿ, ಪ್ರೇಮ	ವಿಭೂಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಲಂಕಾರ
ಪೋತ (ನ.) ವಸ್ತ್ರ	ವಿರಹ (ಪು.) ವಿರಹ, ಅಗಲಿಕೆ
ಬಂಭೇರ (ನ.) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ	ವಿಲವ (ಧಾ.) ಅಳು
ಬಂಭೇರಧಾರಿ (ವಿ.) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯೆ	ವಿಲಾವ (ಪು.) ವೆಲಾಪ, ಅಳುವಿಕೆ
ಧರಿಸಿದ	

ವಿಲಾಸಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ವಿಲಾಸಿನಿ	ಸಿಖ್ಖ (ಧಾ.) ಕಲಿ
ವಿಹರ (ಧಾ.) ವಿಹರಿಸು, ತಿರುಗು	ಸಧಿ (ಪು. ಪ್ರೀ.) ಭಿದ್ರ, ವಿವರ
ವೇರಮಣ (ನ.) ನಿವೃತ್ತಿ, ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವದು	ಸರಂಭ (ಪು.) ಸಿಟ್ಟು
ಸದ್ (ಪು.) ಶಬ್ದ, ದನಿ	ಸಂಸಾರಸುಹ (ನ.) ಸಂಸಾರ ಸುಖ
ಸದ್ಧಿ (ಅ.) ಸಂಗಡ	ಸಾರಹಿ (ಪು.) ಸಾರಥಿ
ಸಮರ (ಪು. ನ.) ಯುದ್ಧ	ಸಿಂಗಾರ (ಪು.) ಶೃಂಗಾರ
ಸಮರಭೂಮಿ (ಪ್ರೀ.) ರಣಾಂಗಣ	ಸೇವ (ಧಾ.) ಸೇವೆಮಾಡು

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ:—

ಬೃಹಿ, ಸುಣೇಜ್ಜಾಹಿ, ಗಾಹಾಮಿ, ವೇಯಸಂ, ಬ್ರೂಮ, ಪಡಿವಜ್ಜೇಜ್ಜಾ, ವಾಯಂತು, ಜಾಯಾಹಿ, ತುಂಬಂ, ತೇಸಿಂ, ನಿಕ್ಖಮಸು, ಪಮಾಯ಼, ಭಮಿಹಿಸಿ, ಕರೇಹ, ವೀಸಸೇ, ಲಭೇಜ್ಜಾ, ಸಮಯಾ಼, ಹಂ, ಹೋಹಿಸಿ, ತಾಸಿಂ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ:—

ಅಜ್ಞಾಂಧ. ದ್ವಿ. ಪು. ಏ. ಪ.	ಮುಣ, ವೇ, ದಣ್ಡ, ಛಿಂ, ಡಹ
,, ಉ. ಪು. ಏ. ನ.	ಚಿಂತ, ಹೊ, ಕರೇ, ಲಹ, ತವ
ವಿಷ್ಣುಧ್ವ. ಉ. ಪು. ಏ. ನ.	ಠಾ, ನಿಮಂತ, ಕಹ, ಮುಂಜ, ಕುಣ
,, ತ್ವ. ಪು. ಏ. ನ.	ಘ್ರಿಯಾ, ಉ, ಚೂರ, ಕೀಣ, ತರ

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ:—

(೧) ಖೋ ಸಾರಹಿ, ಉಜ್ಜಾಣಂ ಗಚ್ಛಿಹಿ, ತಾ ಜುಂಜೇಹಿ ರಹಂ । (೨) ರಖಿವಜ್ಜಾ ಕೋಹಂ, ವಿಣುಣ್ಣಂ ಮಾಣಂ, ಮಾಯಂ ನ ಸೇವೇಜ್ಜ, ಪಹೇಜ್ಜ ಲೋಹಂ । (೩) ನರಿಂದಾ ಪಯಂ ಅಪ್ಪಮಾಣು ಪಾಲೇಂತು । (೪) ನೋ ಔತ್ಥೀಣಂ ಸದ್ಧಿಂ ವಿಹರೇಜ್ಜಾ, ನೋ ಔತ್ಥೀಣಂ ಮಣೋಹರಾ಼ ಇದ್ಧಿಯಾ಼ ಆಲೋಪ್ಪಜ್ಜಾ । (೫) ಪತ್ಥಿವೋ ಉವಂ ವಯಾಸೀ 'ಗಚ್ಛಹ, ವಿಠಲಂ ಅಸಣಂ ಉವಣೇಹ, ಕುಡ್ಡಾಗಾರಸಾಲಂ ಯ ಸಾಹರಹ' । (೬) ನ ಕಜ್ಜಂ ಮಜ್ಞಾ ಮಿಕ್ಖೇಣ ಖಿಪ್ಪಂ ನಿಕ್ಖಮಸು ದಿಯಾ । (೭) ವಿಭೂಸಂ ಪರಿವಜ್ಜೇಜ್ಜಾ, ಸರೀರಪರಿಮಂಙ್ಕಂ, ಬಂಭವೇರಧಾರೀ ಮಿಕ್ಖು ಸಿಂಗಾರತ್ಥಂ ನ ಧಾರ಼ । (೮) ಜರಾ ಜಾವ ನ ಪೀಲೇ಼ ವಾಹೀ ಜಾವ ನ ವುಡ್ಡು಼, ಜಾವಿಂದಿಯಾ

ನ ಹಾಯಂತಿ ತಾವ ಧರ್ಮ ಸಮಾಯೇ । (೯) ಜಙ್ಹು ಏವ ವಯಾಸೀ ' ಭೋ ನಾಗಸೇಡ್ಡು, ಕರೇಸು ಪಸಾಯಂ, ಉವಸಂಹರಸು ಸಂರಂಭಂ ಕ್ಷಮಸು ಅವರಾಹಂ ' । (೧೦) ಸಮರೇಸು ಆಗಾರೇಸು ಸಂಧೀಸು ಯ ಮಹಾಪಹೇ, ಏಗೋ ಏಗಿತ್ಥೀಏ ಸದ್ಧಿಂ ನೊವಚಿಡ್ಡೆ ನ ಸಂಲವೇ । (೧೧) ವಾಸುದೇವೋ ಭಗವ್—' ಸಂಸಾರಸಾಗರಂ ಧೋರಂ ತರ ಕಣ್ಣೆ ಲಡ್ಡುಂ ಲಡ್ಡು ' । (೧೨) ನೊ ಇತ್ಥೀಣಂ ಗೀಯಾಸದ್ಧಂ, ಹಸಿಯಂ ವಾ ಕಂದಂ ವಾ ವಿಲಾವಂ ವಾ ಸುಣೇಜ್ಜಾ । (೧೩) ನಕಖತ್ತಾಣಂ ಮುಹಂ ಬುಹಿ, ಬುಹಿ ಪಮಾಣ ವಾ ಮುಹಂ । (೧೪) ' ಗಚ್ಛಹ ಣಂ ದೇವಾಣುಪ್ಪಿಯಾ, ವಿಜಯವದ್ಧಮಾಣೇ ಸ್ವೇಡೇ ಮಹಯಾ ಸದ್ಧೇಣಂ ಏವಂ ವಯಹ ' । (೧೫) ' ಜಂ ದೇವೋ ಕಹೇಹ್ವ ತಂ ಮೇ ಪಮಾಣಂ ' । (೧೬) ಪಿಯಯಮ, ನಿಸುಣೇಸು ಮೇ ವಡ್ಡಯರಂ । (೧೭) ನಾಗದತ್ತೋ ಭಾರಿಯಾವಿರಹೇಣ ಏವಂ ವಿಲವಹ—' ಹಾ ಚಂದ್ರಾಣಣೋ, ದೇಹಿ ಮೇ ದಂಸಣಂ ' । (೧೮) ಕಿಂ-ಏಸಾ ಅಮರವಿಲಾಸಿಣೀ ಉ ಜಹ್ವ ಹೋಜ್ಜಾ ನಾಗಕಣ್ಣ ವ್ವ । (೧೯) ಜಯಾ ಮಿಗಸ್ಸ ಆಯಂಕೋ ಮಹಾರಣ್ಣಾಮಿ ಹವಹ್ವ, ತಱೋ ಕೋ ಣಂ ತಾಹೇ ತಿಗಿಚ್ಛಹ್ವ । (೨೦) ಪಾಣಿವಹ-ಅಲಿಯ-ಪರಧಣ-ಮೇಹುಣ-ಪರಿಮಾಹಾಣವೇರಮೇಣಂ । ತಿವಿಹಂ ತಿವಿಹೇಣ ತಹಾ ಕುಣಸು ತುಮಂ ಜಾವ ಜೀವಾಏ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ:—

(೧) ರಾಣಿಯು ದಾಸಿಗೆ ಅಂದಳು— ನನ್ನ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಂಡು ಬಾ, ಮತ್ತು ಸ್ನಾನದ ಸಿದ್ಧತೆ ಮಾಡು. (೨) ಪ್ರೀತಿ, ಚೇಷ್ಟೆ, ಮತ್ತು ಅಂಜಿಕೆಗಳಿಂದ ಸಾಧುವು ಸುಳ್ಳು ಹೇಳಬಾರದು. (೩) " ಕರುವಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಹಾಲು ಕುಡಿಸಿರಿ " ಎಂದು ಕರಕಂಡುವು ಗವಳಿಗರಿಗೆ ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. (೪) ತಪಸ್ವಿಯು ರಾಜನಿಗೆ ಅಂದನು— " ಅಂಜಬೇಡ, ನಿನಗೆ ಅಭಯವಾಗಲಿ " (೫) ' ಮುಂಜಾನೆ ಊರನ್ನು ಬಿಡು ' ಎಂದು ರಾಜನು ಜೋರರಿಗೆ ಅಜ್ಞೆ ಮಾಡಿದನು. (೬) ಸುಂದರ ಮತ್ತು ಆಕರ್ಷಕ ಮಾತುಗಳಿಗೆ ಸಾಧುವು ಲಕ್ಷ ಕೊಡಬಾರದು. (೭) ಜನರ ದೋಷಗಳನ್ನು ನೋಡಬಾರದು ಅದರೆ ಅವರ ಗುಣಗಳನ್ನು ಹೊಗಳಬೇಕು. (೮) ಜಹ್ನುವು ಸಗರ ಪುತ್ರರಿಗೆ ಅಂದನು— " ಆಕಾಶದಿಂದ ಗಂಗೆಯನ್ನು ತರೋಣ ಮತ್ತು ಕಂದಕವನ್ನು ತುಂಬೋಣ " (೯) ಮನುಷ್ಯರು ಐಹಿಕ ಸುಖಕ್ಕಾಗಿ ಹಂಬಲಿಸಬಾರದು. (೧೦) ಪುರುಷರು ತಮ್ಮ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನು ರಣಾಂಗಣದ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಬೇಕು. (೧೧) " ಧರ್ಮಲಾಭ " ಎಂದು ಮುನಿಯು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದನು. (೧೨) ಮದನ ರೇಖೆಯು ಪತಿಗೆ ಅಂದಳು— " ಸಂಯಮವನ್ನು ಆಚರಿಸು, ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಪ್ರಾಣಿಗಳನ್ನು ಪ್ರೀತಿಸು ಮತ್ತು ದ್ವೇಷಮಾಡಬೇಡ. (೧೩) ಸಾಧ್ವಿಯು

ಪದ್ಮಾವತಿಗೆ ಅಂದಳು— “ಆಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸು; ಮತ್ತು ದೇವರನ್ನು ಭಜಿಸು.” (೧೪) ಸಾಧುವು ಒಂದೇ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಕಾಲ ಇರಬಾರದು. (೧೫) ವಾಸುದೇವನು ಅರಿಷ್ಟನೇಮಿಗೆ “ನಿನ್ನ ಕಲ್ಯಾಣವಾಗಲಿ” ಎಂದು ಆಶೀರ್ವಾದ ಮಾಡಿದನು. (೧೬) ತಲೆ ಬೋಳಿಸಿಕೊಂಡರೆ ಮುನಿಯಾಗುವುದಿಲ್ಲ. (೧೭) ಎಲೊ ಸಾಧುವೆ, ಧರ್ಮದಮೇಲೆ ವಿಶ್ವಾಸವಿಡು; ಮತ್ತು ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಗಳಿಸು. (೧೮) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ಬೆಳಗಿನಲ್ಲಿ ಏಳಬೇಕು ಮತ್ತು ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಬೇಕು. (೧೯) “ ನೀನು ಬರಬೇಡ ” ಎಂದು ರಾಜನು ಕನ್ಯೆಗೆ ಅಂದನು. (೨೦) ಕನ್ಯೆಯು ನದಿಗೆ ಹೋದರೆ ನೀರನ್ನು ತರುವಳು.

ಪಾಠ ೧೧

ಅನಿಯಮಿತ ನಾಮಗಳು

ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ನಾಮಗಳೂ ಸ್ವರಾಂತವಾಗಿದ್ದು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಹನ್ನೊಂದು ರೀತಿಯಾಗಿರುವವು. ಆದರೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ವ್ಯಂಜನಾಂತ ನಾಮಗಳು ಮತ್ತು ಋ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು ಅರ್ಧಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಅನಿಯಮಿತವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂತಹ ಐದಾರು ರೀತಿಗಳನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ವ್ಯಂಜನಾಂತ ನಾಮಗಳು :—

(೧) ರಾಯ (ರಾಜನ್-ಪು.-ರಾಜ)

ಎ.

ಬ.

ಪ್ರ.	ರಾಯ	ರಾಯಾಣಿ, ರಾಣಿ
ದ್ವಿ.	ರಾಯ, ರಾಯಾಣಿ	ರಾಯಾಣಿ
ತೃ.	ರಾಜಾ, ರಾಜಾಣಿ, ರಾಜು	ರಾಜೇಹಿ-ರಾಜೇಹಿ
ಪಂ.	ರಾಜಾಣಿ, ರಾಜಿ	ರಾಜೇಹಿಂತಿ
ಷ.	ರಾಜಾಣಿ, ರಾಜಿ, ರಾಯಸ್ತ	ರಾಜೇಹಿ, ರಾಜೇಹಿ, ರಾಯಾಣಿ
ಸ.	ರಾಯಸಿ	ರಾಜೇಹಿ, ರಾಜೇಹಿ
ಸಂ.	ರಾಯ, ರಾಯಾ, ರಾಯ	ರಾಯಾಣಿ, ರಾಜಾಣಿ

(೨) ಆಯ, ಅಪ್ಪ, ಅತ್ತಾ. (ಆತ್ಮನು ಪು.) ಅತ್ಯು. ೧೧

ಎ.

ಬ.

ಪ್ರ.	ಆಯಾ, ಅಪ್ಪಾ, ಅತ್ತಾ	ಅಪ್ಪಾಣೋ, ಅತ್ತಾಣೋ
ದ್ವಿ.	ಆಯಾಣಿ, ಅಪ್ಪಾಣಿ, ಅತ್ತಾಣಿ	ಅಪ್ಪಾಣೋ, ಅತ್ತಾಣೋ
ತೃ.	ಅಪ್ಪಣಾ, ಅತ್ತಣಾ	ಅಪ್ಪಾಣೇಹಿ, ಅತ್ತಾಣೇಹಿ
ಸಂ.	ಆಯಾಳೋ, ಅತ್ತಾಣೋ, ಅಪ್ಪಾಳೋ	ಅಪ್ಪಾಣೇಹಿಂತೋ, ಅತ್ತಾಣೇಹಿಂತೋ
ಷ.	ಅಪ್ಪಾಣೋ, ಅತ್ತಾಣೋ	ಅಪ್ಪಾಣಿ, ಅತ್ತಾಣಿ
ಸ.	ಅಪ್ಪಣಿ, ಅತ್ತಣಿ	ಅಪ್ಪಾಣೇಸು, ಅತ್ತಾಣೇಸು
ಸಂ.	ಆಯ, ಆಯಾ, ಅಪ್ಪ,	ಅಪ್ಪಾಣೋ, ಅತ್ತಾಣೋ
	ಅಪ್ಪಾ, ಅತ್ತ, ಅತ್ತಾ	

(೩) ಅರಹಂತ (ಅರ್ಹತ್ ಪು.) ಪೂಜ್ಯ, ತೀರ್ಥಂಕರ. *

ಪ್ರ.	ಅರಹಂ, ಅರಹಂತೆ, ಅರಹಂತೋ, ಅರಹಾ	ಅರಹಂತಾ
ದ್ವಿ.	ಅರಹಂತಿ	ಅರಹಂತೆ
ತೃ.	ಅರಹಂತೇಣ, ಅರಹಂತೇಣಿ, ಅರಹಯಾ	ಅರಹಂತೇಹಿ, ಅರಹಂತೇಹಿ
ಸಂ.	ಅರಹಾಳೋ	ಅರಹಂತೇಹಿಂತೋ
ಷ.	ಅರಹಂತಸ್ಸ; ಅರಹಾಳೋ	ಅರಹಂತಾಣಿ, ಅರಹಂತಾಣಿ
ಸ.	ಅರಹಂತೆ, ಅರಹಂತಿಸಿ	ಅರಹಂತೇಸು, ಅರಹಂತೇಸು
ಸಂ.	ಅರಹಂ	ಅರಹಂತಾ

೧೧ ಡಾ. ಪ. ಲ. ವೈದ್ಯ ಮತ್ತು ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆ ಇವರು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಅನಿಯಮಿತ ಶಬ್ದಗಳ ಎಲ್ಲರೂಪಗಳನ್ನು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಕೂಡಿಸಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆ ಯವರು ಸಂಚೋದನದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿಲ್ಲ.

ಅಕ್ಷಾ (ಬೀದಿ); ಬೆಂಚ (ಬುಟ್ಟು) ಮತ್ತು ಮುಕ್ತಾ (ತಲೆ) ಈ ಶಬ್ದಗಳು ಆಯದಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

* ಅಂತ ಕೊನೆಗೆ ಬರುವ ಧಾತುಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣಗಳೂ (ಗಾಞ್ತ, ಪಾಞ್ತ, ಹೊಂತ, ಕರಿಜ್ಜಂತ ಮುಂ.) 'ಉಳ್ಳ' ಎಂಬರ್ಥದ ವಂತ ಅಥವಾ ಮಂತ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೊಂದಿದ ಧ್ವನಿವಂತ, ಬುದ್ಧಿಮಂತ ಮೊದಲಾದ ನಾಮಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ನಡೆಯುವವು. ಅವಂತ ಶಬ್ದದ ಸಂಚೋದನ ಏಕವಚನವು. ಮಂತ ಎಂದೂ ಭಗವಂತ ಶಬ್ದದ ದ್ವಿತೀಯಾ ಏಕವಚನವು ಭಗವಂ, ಭಯವಂ ಎಂದೂ ಆಗುವವು.

(೪) ಕತ್ತಾ (कर्ता) ಮಾಡುವವ.*

ಎ.	ಬ.
ಪ್ರ. ಕತ್ತಾ	ಕತ್ತಾರೋ, ಕತ್ತಾ
ದ್ವಿ. ಕತ್ತಾರಂ	ಕತ್ತಾರೋ, ಕತ್ತಾ
ತ್ವ. ಕತ್ತಾರೆಣ	ಕತ್ತಾರೆಹಿಂ
ಪಂ. ಕತ್ತಾರಾಒ	ಕತ್ತಾರೆಹಿತೋ
ಷ. ಕತ್ತುಗೋ, ಕತ್ತಾರಸ್ಸ	ಕತ್ತಾರಾಂ
ಸ. ಕತ್ತಾರೆ	ಕತ್ತಾರೆಸುಂ
ಸಂ. ಕತ್ತಾ	ಕತ್ತಾರೋ

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿಯೆ ಮನಸ್, ವಚಸ್, ಶಿರಸ್, ತೇಜಸ್, ಚೇತಸ್, ಮುಂತಾದ ವ್ಯಂಜನಾಂತ ನಾಮಗಳು ಅಂತ್ಯ ಸ್ ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ಗಳಂತೆ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಅದರೇ ತೃತೀಯಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮನಸಾ, ವಯಸಾ, ಶಿರಸಾ, ತೇಜಸಾ, ಚೇತಸಾ ಎಂದು ಆಗುವವು. ಕಾಯ ಶಬ್ದವು ಅಕಾರಾಂತವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಕಾಯೇನ ಎಂದು ತೃತೀಯಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಆಗದೆ ಕಾಯಸಾ ಎಂದೇ ಆಗುತ್ತದೆ.

ಕ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳು :—

(೧) ಪುಲ್ಲಿಂಗ ಪಿಯಾ (पितृ) ತಂದೆ

ಪ್ರ. ಪಿಯಾ	ಪಿಯರೋ
ದ್ವಿ. ಪಿಯರಂ	ಪಿಯರೋ, ಪಿಯರೇ
ತ್ವ. ಪಿಠಣಾ	ಪಿಠೆಹಿಂ, ಪಿಠಹಿಂ
ಪಂ. ಪಿಠಣೋ	ಪಿಠೆಹಿಂತೋ, ಪಿಠಹಿಂತೋ
ಷ. ಪಿಠಣೋ, ಪಿಠಸ್ಸ	ಪಿಠೆಗಂ, ಪಿಠಗಂ
ಸ. ಪಿಯರಿ	ಪಿಠೆಸುಂ-ಪಿಠಸು
ಸಂ. ಪಿಯಾ	ಪಿಯರೋ.

* ದಾಯಾ (दाया-ಕೊಡುವವ, ದಾನಿ); ನೇಯಾ (नेया-ಒಯ್ಯುವವ, ಮುಂದಾಳು) ನಾಯಾ (ज्ञाया-ತಿಳಿಯುವವ, ಜ್ಞಾನಿ); ಗಾಂತಾ (गान्ता-ಹೋಗುವವ) ಮುಂತಾದ ನಾಮಗಳು ಕತ್ತಾ ಶಬ್ದದಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

ಭಾಯಾ (भाया), ಜಾಮಾಯಾ (जामाया)—ಅಳಿಯ, ಅಮ್ಮಾಪಿಯಾ ಅಥವಾ ಮಾಯಾ-ಪಿಯಾ-ತಾಯಿತಂದೆ ಮೊದಲಾದ ಶಬ್ದಗಳು ಪಿಯಾ ದಂತೆ ನಡೆಯುವವು.

ಉತ್ಥ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿ
 ಉರಿಸ (ವಿ.) ಈ ಪ್ರಕಾರದ
 ಉ (ಅ.) ಅಂತೆ, ಮತ್ತು
 ಕಡ್ಡ (ನ.) ಕಷ್ಟ
 ಕತ್ತಾರ (ವಿ.) ಕರ್ತೃ, ಮಾಡುವವ
 ಕಮ್ಮ (ನ.) ಕರ್ಮ
 ಕಾಮ (ಪು.) ಕಾಮ, ಇಚ್ಛೆ
 ಕಾಯ (ಪು.) ಶರೀರ
 ಕಾರುಣ (ನ.) ಕಾರುಣ್ಯ, ದಯೆ
 ಕ್ಷೀರ (ನ.) ಹಾಲು, ಸ್ವೀರ
 ಗಯ (ಪು.) ಅನೆ, ಗಜ
 ಗವೇಸ (ಧಾ.) ಹುಡುಕು
 ಗುರು (ಪು.) ಗುರು
 ಗೋ (ಪ್ರೀ.) ಆಕಳು
 ಚಿರಜೀವ (ವಿ.) ಚಿರಂಜೀವ, ನಾಶವಿಲ್ಲದ
 ಜಗ (ನ.) ಜಗತ್ತು
 ಜಲಣ (ಪು.) ಅಗ್ನಿ
 ಜಾಮಾತಾ (ಪು.) ಅಳಿಯ
 ತಂತ (ನ.) ತಂತ್ರ
 ತಾರ (ಧಾ.) ದಾಟಿಸು
 ದಂತಿ (ಪು.) ಅನೆ
 ದಾಯಾರ (ವಿ.) ದಾನಿ, ಕೊಡುವವ
 ದಿವ್ಯ (ನ.) ದಿವ್ಯ
 ದೇಶಲಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ದೇವಾಲಯ
 ನಂದಣ (ಪು.) ಮಗ
 ನಿಗಾಂಥ (ಪು.) ನಿರ್ಗಂಧ
 ನಿಂದ (ಧಾ.) ನಂದಿಸು

ನಿಮಿತ್ತ (ನ.) ನಿಮಿತ್ತ, ಕಾರಣ
 ನಿವಾರ (ಧಾ.) ನಿವಾರಿಸು
 ನಿವಿವಿಣ (ವಿ.) ಬಳಲಿದ
 ಪಡಿನಿವಿಣ (ಧಾ.) ದೀಕ್ಷೆಹೊಂದು
 ಪರಿಣಾಮ (ಪು.) ಪರಿಣಾಮ
 ಪಸಾಯ (ಧಾ.) ಅನುಗ್ರಹಮಾಡು
 ಪುರಿಸ (ಪು.) ಪುರುಷ, ಮನುಷ್ಯ
 ಪುರಿಸಾಯಾರ (ಪು.) ಪುರುಷಧರ್ಮ, ಪುರುಷಾರ್ಥ

(ಪ್ರೀ.) ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿ

(ಪ್ರೀ.) ಬುದ್ಧಿ

ಭಗವತ್ } (ಪ್ರೀ.) ಭಗವತಿ
 ಭಯವತ್ }

ಭಗವಂತ (ಪು.) ಭಗವಂತ

ಮಗ (ಪು.) ಮಾರ್ಗ, ಬೀದಿ

ಮಗ (ನ.) ಮನಸ್ಸು

ಮಂತ (ನ.) ಮಂತ್ರ

ಮಂತಿ (ಪು.) ಮಂತ್ರಿ

ಮಹಿಕ್ಷಿಯ (ವಿ.) ಮಹಾವೈಭವಶಾಲಿ

ಯಾದ, ಐಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ

ಮಾಣುಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಮನುಷ್ಯಸಂಬಂಧಿ ಯಾದ

ಮಾವ (ಧಾ.) ಅಳೆ, ಹೊಂದು

ರಿತ (ಪು.) ವೈರಿ

ವಕ್ತ (ನ.) ವಾಕ್ಯ

ವಾಸುದೇವ (ಪು.) ಒಂದುಹೆಸರು

ವಿಸ (ನ.) ವಿಷ

ವಿಸಾಣ (ನ.) ಕೋಡು

ವಿಹಲ (ವಿ.) ನಿಫಲ	ಸಿರ (ನ.) ಶಿರ, ತಲೆ
ಸಂಘ (ಫು.) ಸಮೂಹ	ಸುಗಡ್ಡ (ಪ್ರೀ.) ಸುಗತಿ, ಸದ್ಗತಿ
ಸಜ್ಜಾಯ (ಫು.) ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ	ಸುಧ (ವಿ.) ಶುದ್ಧ
ಸಸಿ (ಫು.) ಚಂದ್ರ	ಸುಬಾಹುಕುಮಾರ (ಫು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
ಸಾಮಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಸ್ವಾಮಿನಿ, ಒಡೆತಿ	ಹು (ಅ.) ನಿಜವಾಗಿ

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಭಗವಯಾ, ಕಾಹಂ, ಧೈರ, ಭನ್ತೆ, ಹೊಹಿಂತಿ, ರಾಙ್ಗಾ, ಸಿಙ್ಗಿಹಿಡ್ಡ, ಪಾಸಿಸ್ಸಂ
ಕತ್ತಾರ, ಭಯವಾ, ದಿಃಸ, ಭತ್ತುಣಿ, ಮೊಱ್ಱಿ, ಅಣುಪರಿಯದಿಃಸಿಡ್ಡ, ಆಯಾ ಪಾವಿ-
ಹಿಸಿ, ಕತ್ತುಣಿ, ಮಣಸಾ, ಬಲವಂತಿ, ಕಮ್ಮುಣಾ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ —

ದ್ವೀತಿಯಾ ಏಕವಚನ—	ಭಾಠ, ಮುಡ್ಡಾ, ಬುದ್ಧಿಮಂತ
ಷಷ್ಠೀ ಏಕವಚನ—	ಧೈಯಾ, ಭವಂತ, ಅಪ್ಪ
ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ—	ಹೊ, ಚಿಂತ, ಠಾ, ಸುಣ, ದೆ
ಅಜ್ಞಾರ್ಥ ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಬಹುವಚನ—	ಗಾ, ನೆ, ಮಿನ್ದ, ವನ್ದ, ಮಣ

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) ಕತ್ತಾರಂ ಏವ ಅಣುಜಾಙ್ ಕಮ್ಮಂ । (೨) ಭಗವಾಽಂ ಪಸಾಣು ಅಪ್ಪಾಣಂ
ತಾರಿಙ್ಗಾಽಮಿ । (೩) ಗೋಯಮೋ ಸಮಣಂ ಭಗವಂ ಮಹಾವೀರಂ ವನ್ದಿಙ್ಗ ನಮಸ್ಸಿಡ್ಡ ಯ । (೪)
ಸುಬಾಹು ಕುಮಾರೇ ಸಮಣಸ್ಸ ಭಗವಾಽಂ ಮಹಾವೀರಸ್ಸ ಅಂತಿಫ್ ಧಮ್ಮಂ ಸುಣಿತಥಾ ಏವಂ
ವಯಾಸೀ—‘ ಸದ್ವಹಾಮಿ ಣಂ ಭನ್ತೆ ನಿಗಗಂಥ ಪಾವಯಣಂ ’ (೫) ಸೇಣಿಯಸ್ಸ ರಾಙ್ಗಾಽಂ
ಪುತ್ತೋ ಧಾರಿಣೀಫ ಅತ್ತಾಽಂ ಕುಮಾರೋ ಮೊಹೋ ನಾಮ ಆಸಿ । (೬) ಅಪ್ಪಾ ಏವ ಅಪ್ಪಣೋ
ಮಿತ್ತೋ, ಅಪ್ಪಾ ಏವ ಅಪ್ಪಾಣೋ ರಿಙ್ಕ । (೭) ಜಙ್ಗ ತಾವ ಲೋಗೊ ಮಂ ನ ಜಾಣಿಃಸಿಡ್ಡ ತಾ
ಪುಣೋ ವಿ ಪುವ್ವದಿಙ್ಗಿಫ್ ಚೋರಿಸ್ಸಾಮಿ । (೮) ಅಮ್ಮೋ, ನಿವ್ವಿಣ್ಣಕಾಮೋ ಹಂ ಪಡಿಙ್ಕಿವ-
ಮಾಮಿ । (೯) ಅರಹಂತೆ ವನ್ದಿಮೋ ಸಿರಸಾ । (೧೦) ಸಮಣಾ ಮಣಸಾ ವಯಸಾ
ಕಾಯಸಾ ಅಧಮ್ಮಂ ನ ಕುಣಂತಿ । (೧೧) ಜೇ ವಾ ದಾಯಾರಂ ನಿಂದಿಙ್ಗ ಅಪ್ಪಲಾಽಮೇ, ಸೇ ಮಿಕ್ಕು
ಅಕಜ್ಜ ಕುಣಿಙ್ಗ । (೧೨) ರಾಯಾ ಮಣಿಙ್ಗ ‘ ಕಹಂ ಅಹಂ ಆಸನ್ದಸ್ಸ ಚಠ್ಠತೊ ಪಾಽಽ ?
(೧೩) ‘ ಸಾಮಿಣಿ, ಕಹಂ ಏಗಹತ್ಥಪಮಾಣಯಾಫ್ ದೇಽಽಲಿಯಾಫ್ ಚಠ್ಠತೊ ದೇವೋ ಮಾಽ ’

ತ್ತಿ । (೧೪) ಭಯವ್ಹಿಂ ಆ ದೇವಯಾಂ, ಏಹ, ಮಮೋವಿರಿ ಪಸಾಏಹ ಕಾರುಣ್ಯಾಏ
 ವಸುದೇವ-ನಂದಣೆ । (೧೫) ಭಜಾ ಯ ಪುತ್ತಾ ವಿ ಯ ನಾಯಾಂ ಯ ದಾಯಾರಮಣ್ಣಂ ಅಣುಸಂಕಮಂತಿ ।
 (೧೬) ಬುದ್ಧೀಏ ಪುರಿಸಯಾಣೇಣ ಮಂತಂತೇಹಿ ದೇವಸಂಘೇಹಿ । ನ ಯ ಕೇಣಿ ಇಹ ಭುವಣೇ
 ನಿವಾರಿ ದಿವ್ವ ಪರಿಣಾಮೋ ॥ (೧೭) ನ ಏರಿಸೀ ಮಾಣುಸೀ ಹೊ ಇಹ ಮಾಣುಸೀ ವಿ ಜಹ
 ಹೊಜ್ಜ ಏರಿಸೀ ತಾ ಕುಣ್ತಿಂತಿ ಜಂಕಡ್ಡೆ । ಕೇ ವಿ ಹು ಸಗ್ಗನಿಮಿತ್ತಂ ತೇಸಿಂ ಸವ್ವಂ ಪಿ ತಂ ವಿಹರಲೆ ।
 (೧೮) ಸಮಣೋ ಅಪ್ಪಣಾ ನ ಹಿಂಸಿ ಇಹ । ಹಿಂಸಿ ನಾಣುಮಜ್ಜಿ ಯ । (೧೯) ಮಣಸಾ
 ಕಾಯವಕ್ಕೇಣ್ಣ ಸುಢ್ಢಂ ಧಮ್ಮಂ ಸಮಾಯೇ । (೨೦) ಹೊಜ್ಜಾ ಜಲೇ ವಿ ಜಲಣೋ, ಹೊಜ್ಜಾ
 ಖೀರಂ ಪಿ ಗೋವಿಸಾಣಾಂ । ಅಮಯರಸೋ ವಿ ವಿಸಾಂ, ನ ಯ ಹಿಂಸಾಂ ಹವ್ವ ಧಮ್ಮೋ ॥
 (೨೧) ಭಯವಂ ಏತಥ ಮೇ ಖಮೇ ।

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ರಾಜನು ಭಗವಾನ್ ಮಹಾವೀರರ ಪ್ರವಚನವನ್ನು ಕೇಳಿದನು
 ಮತ್ತು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡನು. (೨) ಪಾಪಾಚರಣೆಯಿಂದ ಆತ್ಮಕ್ಕೆ ಸದ್ಗ
 ತಿಯು ಸಿಗುವದಿಲ್ಲ. (೩) ರಾಜಪುತ್ರನು ತಾಯಿಗೆ ಅಂದನು - “ ಆ ಸುಂದರ
 ಕನ್ನಿಕೆಯೊಡನೆ ನನ್ನ ಮದುವೆಯಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಆತ್ಮಹತ್ಯೆ ಮಾಡಿ
 ಕೊಳ್ಳುವೆನು” (೪) ಕರ್ಮಫಲವು ಈ ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿಗದಿದ್ದರೆ ಎರಡನೆಯ
 ಜನ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿಗುವದು. (೫) ನಾವು ಯಾವ ಎರಡನೆಯ ದಾನಿಯನ್ನು
 ಹುಡುಕಬೇಕು? (೬) ಬ್ರಹ್ಮದೇವನು ಈ ಜಗತ್ತಿನ ಆದಿಪುರುಷನಾಗಿದ್ದಾನೆ.
 (೭) ರಾಜನು ಅಳಯನಿಗೆ ಹತ್ತು ಸಾವಿರ ಕುದುರೆ, ಒಂದು ಸಾವಿರ ಆನೆ,
 ಮತ್ತು ನೂರು ರಥಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. (೮) ಬಾಲಕರು ತಾಯಿತಂದೆಗಳ
 ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಬೇಕು. (೯) ರಾಜನ ಮಂತ್ರಿಯು ಗುಣವಂತನಿದ್ದಾನೆ.
 (೧೦) ಅರ್ಹಂತರಿಗೆ ನನ್ನ ನಮಸ್ಕಾರವು. (೧೧) ಇಷುಕಾರನು ತಾಯಿತಂದೆ
 ಗಳಿಗೆ ಅಂದನು - “ ನಾನು ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತೇನೆ; ನನಗೆ ಒಪ್ಪಿಗೆ
 ಕೊಡಿರಿ” (೧೨) ಮಂತ್ರಿಯ ಹೆಣ್ಣು ಮಕ್ಕಳು ಗವಳಿಗನಿಗೆ ಹಾಲು ಮತ್ತು
 ಮೊಸರು ಬೇಡಿದರು. (೧೩) ಬಾಲಕರು ತಾಯಿತಂದೆಗಳ ಮತ್ತು ಗುರುಗಳ
 ನಂದೆ ಮಾಡಬಾರದು. (೧೪) ಆತ್ಮವು ಅವಿನಾಶಿಯಾಗಿರುವದು. (೧೫)
 ಕರ್ಮವು ಕರ್ತೃವನ್ನು ಬಿಡುವದಿಲ್ಲ. (೧೬) ರಾಜನ ಕುದುರೆಗಳು ಅವಂತಿ
 ಕಾನಗರದ ಬೀದಿಯಿಂದ ಹೋದವು. (೧೭) ರಾತ್ರಿಯಲ್ಲಿ ಕಳ್ಳರು ನಗರ

ದಲ್ಲಿಯ ಶ್ರೀಮಂತ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳವು ಮಾಡಿದರು. (೧೮) ರಾತ್ರಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾವು ಬೆಳದಿಂಗಳಲ್ಲಿ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ನಡೆದೆವು. (೧೯) ಸಾಧುವು ಮನಸ್ಸಿನಿಂದಕೂಡ ಯಾರಿಗೂ ಅಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಚಿಂತಿಸಬಾರದು. (೨೦) ದೇಹ, ಮತ್ತು ಮನಸ್ಸುಗಳಿಂದ ನಾವು ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯವನ್ನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದೆವು.

ಪಾಠ ೧೨

ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ, ಕರ್ಮಣಿ ಮತ್ತು ನಾನುಧಾತುಗಳು

ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಜಕ ಧಾತುಗಳು :—

ಯಾವದೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ತಾನು ಸ್ವತಃ ಮಾಡದೆ ಬೇರೆಯವರಿಂದ ಮಾಡಿಸಲಾಯಿತು ಎಂದರೆ ಬೇರೆಯವರಿಗೆ ಪ್ರೇರಿಸಲಾಯಿತು ಎಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಜಕ ರೂಪಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ :— “ನಾನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತೆನು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಾದ ‘ನಾನು’ ಸ್ವತಃ ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡುವ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದೆನು ಎಂದು ಅರ್ಥವಾದರೆ “ನಾನು ಅವನನ್ನು ಊಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿದೆನು” ಎಂಬ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು “ನಾನು” ಆದರೂ ಊಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತವನು ಬೇರೊಬ್ಬನು; ಅವನು ಕೂಡುವಂತೆ ಮಾಡಿದವನು ನಾನು; ಇಂತಹ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯಲ್ಲಿ ಧಾತುವಿನ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ರೂಪವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಮೂಲಧಾತುವಿಗೆ “ಇಸು” ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ರೂಪಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ :— ಮಾಡು + ಇಸು = ಮಾಡಿಸು, ಮಲಗು + ಇಸು = ಮಲಗಿಸು, ಮುಂ. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲಧಾತುವಿಗೆ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತಿ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಅಥವಾ ಪ್ರಯೋಜಕ ಧಾತು ರೂಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಾರೆ.

ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು

(೧) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುವಿಗೆ ಳ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತುವದು. ಉದಾ —
ಗಾ + ಳ = ಗಾಳಿ; ಇದೇಪ್ರಕಾರ ಠಾಳಿ, ಥಾಳಿ, ಷಾಳಿ ಮುಂ.

(೨) ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ **ಆವೇ** ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವರು. ಉದಾ -
ಪಾಸ + ಆವೇ = ಪಾಸಾವೇ, ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹಸಾವೇ, ಕರಾವೇ, ರಸಾವೇ, ಮುಂ.

(೩) ಏ, ಓ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ **ಆವೇ** ಪ್ರತ್ಯಯ ಬರುತ್ತದೆ.
ಮತ್ತು ಅಗ ಆ ಕಾರಕ್ಕೆ **ಯ** ಕಾರಾದೇಶವಾಗಿ ಅದು **ಯಾವೇ** ಎಂದಾಗುವದು.
ಉದಾ - ನೇ + ಯಾವೇ = ನೇಯಾವೇ; ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಹೋಯಾವೇ ಮುಂ.

(೪) ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಮೂಲಧಾತುವಿಗೆ **ಏ** ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಮತ್ತು
ಉಪಾಂತ್ಯ ಸ್ವರವು ಹ್ರಸ್ವವಿದ್ದರೆ ಅದನ್ನು ದೀರ್ಘಮಾಡಿ ಪ್ರಯೋಜಕ
ಧಾತುವಿನಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ - ಪಡ + ಏ = ಪಡೇ > ಪಾಡೇ;
ಇದೇ ಪ್ರಕಾರ ಕರ > ಕಾರೆ; ಮರ > ಮಾರೆ; ಪಡಲಮ > ಪಾಡಲಮೇ ಮುಂ.

ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕದ ಎಲ್ಲ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ **ಏ** ಕಾರಾಂತವಾಗಿರುವದರಿಂದ
ಎಲ್ಲ ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಧಾತುಗಳು ೨ ನೆಯ ಗುಂಪಿನ ಧಾತುಗಳಂತೆ ನಡೆ
ಯುವವು. ಮತ್ತು ಅವು ಎಲ್ಲ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುವವು.
ಅವುಗಳ ರೂಪಗಳು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಆಗುತ್ತವೆ.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ

ಪಾಸಾವೇ

ಉತ್ತಮ ಪುರುಷ.

ಪಾಸಾವೇಮಿ

ಪಾಸಾವೇಮೋ

ಮಧ್ಯಮ ಪುರುಷ.

ಪಾಸಾವೇಸಿ

ಪಾಸಾವೇಹ

ತೃತೀಯ ಪುರುಷ.

ಪಾಸಾವೇಽ

ಪಾಸಾವೇಂತಿ

ಭೂತಕಾಲ *

ಎಲ್ಲ ಪುರುಷಗಳಲ್ಲಿ.

ಪಾಸಾವೇತ್, ಪಾಸಾವೇತ್ಸಾ

ಪಾಸಾವೇಸು

* ಸಂಕೇತಾರ್ಥಕ್ಕೆ ಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಲ್ಲ.

ಭೂತಕಾಲದ **ಐತ್ಯ**, **ಐತ್ಸಾ** ಪ್ರತ್ಯಯಗಳ ಹಿಂದಿನ **ಐ** ಕಾರವು ಲೋಪ
ವಾಗುವದು. ಲೋಪ ಮಾಡದೆಯೂ ಈ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಬಹುದು.
ಐ. ವೈದ್ಯರು **ಐ** ಕಾರದ ಲೋಪವನ್ನು ಹೇಳಿದ್ದಾರೆ. ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ಐ ಇದು ಒತ್ತಕ್ಷರವಾಗಿರುವದರಿಂದ ಅಂತ್ಯ **ಏ** ಕಾರವು **ಐ** ಕಾರವಾಗಿರು
ವದು. **ಐಹಿ಼** ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದರ ಹಿಂದಿನ **ಐ** ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗು
ವದು. ವಿದ್ಯಾರ್ಥ ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ **ಪಾಸಾವೇ + ಏ** ಕೂಡಿ **ಪಾಸಾವೇ**
ಎಂದೇ ಆಗುವದು.

ತತ್ಕಾಲ ೧ ನೆಯ ರೀತಿ.

ಉ. ಪು.	ಪಾಸಾವಿस्ಸಾಮಿ	ಪಾಸಾವಿस्ಸಂ	ಪಾಸಾವಿस्ಸಾಮೋ
ಮ. ಪು.	ಪಾಸಾವಿस्ಸಸಿ		ಪಾಸಾವಿस्ಸಹ
ತೃ. ಪು.	ಪಾಸಾವಿस्ಸಙ್		ಪಾಸಾವಿस्ಸಂತಿ

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ ೨ ನೆಯ ರೀತಿ.

ಉ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಹಾಮಿ, ಪಾಸಾವೇಹಿಮಿ	ಪಾಸಾವೇಹಾಮೋ, ಪಾಸಾವೇಹಿಮೋ
ಮ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಹಿಸಿ	ಪಾಸಾವೇಹಿಹ
ತೃ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇವಿಙ್	ಪಾಸಾವೇಹಿಂತಿ

ಅಜ್ಞಾರ್ಥ.

ಉ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಸು	ಪಾಸಾವೇಮೋ
ಮ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇ, ಪಾಸಾವೇಸು, ಪಾಸಾವೇಹಿ	ಪಾಸಾವೇಹ
ತೃ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಙ್	ಪಾಸಾವೇಂತು

ವಿಧ್ಯರ್ಥ

ಉ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾ, ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾಮಿ	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾಮ
ಮ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾ, ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾಸಿ	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾಹ
ತೃ. ಪು.	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾ, ಪಾಸಾವೇ	ಪಾಸಾವೇಜ್ಞಾ

ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಗಳು —

ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ರೂಪಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸುವಾಗ ಮೊದಲು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಜ್ಜ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಹತ್ತುವದು. ಉದಾ — ಹಸ + ಇಜ್ಜ = ಹಸಿಜ್ಜ; ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗಾಚ್ಛಿಜ್ಜ, ಗಾಙ್ಗಿಜ್ಜ, ನೇಙ್ಗಿಜ್ಜ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬರುವವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಅನಿಯಮಿತ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಗಳು *

ಕರ > ಕೀರ (ಮಾಡು)	ನೆ > ನಿಜ್ಜ (ಒಯ್ಯು)
ಖಾ > ಖಿಜ್ಜ (ತಿನ್ನು)	ಪಾ > ಪಿಜ್ಜ (ಕುಡು)

* ಇಜ್ಜ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತ ಹಾಗೂ ಎಲ್ಲ ಅನಿಯಮಿತ ರೂಪಗಳು ಆ ಕಾರಾಂತ ವಿರುವದರಿಂದ ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಗಳು ಆ ಕಾರಾಂತ ವಾಗುವವು.

ಖಿವ > ಖಿಱ (ಒಗೆ)	ಬನ್ವ > ಬಜ್ಜ (ಕಟ್ಟು)
ಛಿವ > ಛಿಱ (ಮುಟ್ಟು)	ಖಿದ > ಖಿಜ (ಒಡೆ)
ಜಾಣ > ನಜ (ತಿಳಿ)	ಖುಜ > ಖುಜ (ಉಪಭೋಗಿಸು)
ತಹ > ತಜ್ಜ (ಸುಡು)	ಮಹ > ಮಜ್ಜ (ಮೂರ್ಚ್ಛೆಯೊಂದು)
ತರ > ತೀರ (ಸಮರ್ಥವಾಗು)	ಮುಚ > ಮುಜ (ಬಿಡು)
ದೆ > ದಿಜ (ಕೊಡು)	ಲಹ > ಲಾಹ (ಸಿಗು)
ಠಂ > ಠಾಹ (ಅಡ್ಡಿಮಾಡು)	ವಿಠವ > ವಿಠಾಱ (ಗಳಿಸು, ಹೊಂದು)
ವವ > ವುಜ (ಅನ್ನು)	ಹಣ > ಹಸ (ಕೊಲ್ಲು)

ಮೇಲೆ ಕೆಂಪುಗಳಲ್ಲಿ ಧಾತುಗಳ ಮೂಲಾರ್ಥವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪವನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಸಾಧಿತ ಧಾತುಗಳು ಅಥವಾ ನಾನುಧಾತುಗಳ :-

ಮೂಲ ಧಾತುಗಳಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ನಾಮಪದಗಳಿಂದಲೂ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯು ಎಲ್ಲ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಪ್ರೀತಿಸು, ಸೋಗಯಿಸು, ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಇಂತಹವುಗಳಿಗೆ ಸಾಧಿತ ಅಥವಾ ನಾನುಧಾತುಗಳೆನ್ನುವರು. ಸಂಸ್ಕೃತ ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ನಾಮ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ರೀತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ದಲ್ಲಿಯೂ How is the staff of your department? ಎಂದು ಕೇಳುವದರ ಬದಲು How is your department staffed? ಎಂದು ಕೇಳುವದುಂಟು. ಅದೇಪ್ರಕಾರ Energy ಎಂಬ

ಮತ್ತು ೧ ನೆಯ ಗುಂಪಿನಂತೆ ಎಲ್ಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿಯೂ ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಸಂಕೇತಾರ್ಥರೂಪಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಿಲ್ಲ. ಈ ರೂಪಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವದು ಸುಲಭವಿರುವದರಿಂದ ಪೂರ್ತಿಯಾಗಿ ನಡೆಸಿ ತೋರಿಸಿಲ್ಲ ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇವುಗಳನ್ನು ನಡೆಯಿಸುವಾಗ ಮೊದಲು ಕರ್ಮಣಿಯ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಿ, ಅಮೇಲೆ ಭವಿಷ್ಯತ್‌ಕಾಲದ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯಾರ್ಥದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಲಾಗುವದು ಉದಾ - ಪಾಸ + ಇಜ+ಇಸ್ಸ=ಪಾಸಿಜಿಸ್ಸ, ಪಾಸ+ಇಜ+ಆಜಾ = ಪಾಸಿಜೀಜಾ ಮುಂತಾದವು. ಇದರಲ್ಲಿ ಗೊಂದಲವಾಗುವದರಿಂದ ಮೊದಲು ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿ ಅಮೇಲೆ ಮೂಲ ಕ್ರಿಯಾಪದದಂತೆ ನಡೆಸಬೇಕು.

ಅನಿಯಮಿತ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪದ ಪಟ್ಟಿಯು ಡಾ|| ಘಾಟಿಗೆ ಇವರ Introduction to Ardhamagadhi, ಎಂಬ ಪುಸ್ತಕದ ೨ ನೆಯ ಅನುಕ್ರಮ ೧೩೪ ನೆಯ ಪುಟದಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದೆ.

ನಾಮದಿಂದ To energise. ಎಂದೂ Atom ದಿಂದ To atomise ಎಂದೂ ರೂಪಗಳಾಗುವದನ್ನು ನೋಡಬಹುದು. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ನಾಮಧಾತುಗಳು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವವು.

ನಾಮಧಾತುಗಳ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು — *

(೧) ಅಂತ್ಯ ಸ್ವರವನ್ನು ದೀರ್ಘವಾಗಿ ಮಾಡಿ 'ಯ' ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚುವದು. ಉದಾ — **ಸಿಂಹ + ಯ = ಸಿಂಹಾಯ** ಸಿಂಹದಂತೆ ಆಚರಿಸು. **ಅಮರ + ಯ = ಅಮರಾಯ** ದೇವತೆಗಳಂತೆ ಆಚರಿಸು.

(೨) ನಾಮಪದಕ್ಕೆ **ಀ** ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಿ ಅದೇ ಅರ್ಥದ ಧಾತುರೂಪಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು. ಉದಾ — **ಆಹಾರ + ಀ = ಆಹಾರೆ** ಊಟಮಾಡು. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ **ನಿಮಂತೆ, ಣಾಣೆ, ತ್ತಾರೆ, ಫಾಸೆ** ಮೊದಲಾದವುಗಳು.

(೩) ನಾಮಪದಕ್ಕೆ **ಆವೆ** ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವದು. ಉದಾ — **ಸದ್ + ಆವೆ = ಸದಾವೆ** ಕರೆ. **ಮುಕ್ತಾವೆ, ತಕ್ರಮಾವೆ, ಧೀರಾವೆ** ಮುಂ.

(೪) ಯಾವ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನೂ ಹಚ್ಚದೆ ಅನೇಕಸಲ ನಾಮವನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಓದು, ಹಾಡು ಮುಂತಾದವುಗಳು ನಾಮ ಮತ್ತು ಧಾತು ಎರಡೂ ಆಗಿರುವವು. ಉದಾ— **ಅರ್ಪಣ (ಅರ್ಪಣ)** ಅರ್ಪಿಸು. **ಪಚ್ಚರ್ಪಣ** ತಿರುಗಿ ಕೊಡು ಮುಂ.

* ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕದಲ್ಲಿಯೂ **ಀ, ಆವೆ** ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬರುವದರಿಂದ ಆ ರೂಪಗಳಿಗೂ ನಾಮರೂಪಗಳಿಗೂ ಹೋಲಿಕೆಯುಂಟಾಗಿ ಗೊಂದಲವಾಗಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳ ಅರ್ಥ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ನಾಮಧಾತುಗಳೂ ಎಲ್ಲ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ **ಀ** ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವವು. ಕರ್ಮಣಿ ಮತ್ತು ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕಗಳೂ ಈ ಧಾತುಗಳಿಂದ ಆಗುವವು. **ಸದಾವೆ** ಇದರ ಎಲ್ಲ ಮುಖ್ಯ ರೂಪಗಳನ್ನು ತೃತೀಯಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ. ಉದಾ— **ಸದಾವೇಃ (ವ).** **ಸದಾವಿತ್ಥಾ (ಭೂ).** **ಸದಾವಿಸ್ಸಹ (ಭ).** **ಸದಾವೇತ (ಅ).** **ಸದಾವೇಜಾ (ವಿಭ್ಯರ್ಥ).** **ಸದಾವಿಜ್ಜಹ (ಕರ್ಮಣಿ ವರ್ತಮಾನ.)** **ಸದಾವೇಯಾವೇಃ (ಪ್ರೇ. ವರ್ತಮಾನ.)** ಕೊನೆಯದು ಕೃತಿಯಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಉಳಿದ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೀಗೆಯೆ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅಖಿ (ಅ.) ಆದ್ದರಿಂದ	ಜಹಾ (ಅ.) ಹೇಗೆ, ಯಾವಪ್ರಕಾರ
ಅಡ್ಡಾವಯ (ಪು.) ಅಷ್ಟಾಪದ, ಪರ್ವತದ	ಜುರಾಯ (ಪು.) ಯುವರಾಜ
ಅಣಾಹ (ವಿ.) ಅನಾಥ	ಹೆಸರು ಜೋಹಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಬೆಳದಿಂಗಳು,
ಅಪಮತ್ತ (ವಿ.) ಅಪ್ರಮತ್ತ, ಜಾಗರೂಕ	ಜೋತಸ್ವಿ
ಅಮ್ಮಧಾಡೆ (ಸ್ತ್ರೀ.) ದಾಯಿ	ತಹಾ, ತಹೇಬ (ಅ.) ಹಾಗೆ, ಆಪ್ರಕಾರ
ಅಲಿತ್ತ (ವಿ.) ಅಲಿಸ್ತ	ದುಕ್ಕರ (ವಿ.) ದುಷ್ಟರ, ಮಾಡಲು ಕಠಿಣ
ಅಹಿಣವ (ವಿ.) ಹೊಸ, ಅಭಿನವ	ದುಡ್ಡ (ವಿ.) ದುಷ್ಟ
ಇಚ್ಛಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಇಚ್ಛೆ	ದೇವದತ್ತ (ಸ್ತ್ರೀ.) ದೇವ ಸ್ತ್ರೀಯ ಹೆಸರು
ಇಕ್ಕುರಡಿಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ತಿಪ್ಪೆ	ಧರ್ಮಿಯ (ವಿ.) ಧಾರ್ಮಿಕ
ಇಗಾಮ (ಧಾ.) ಮೂಡು, ಹುಟ್ಟು	ಧವಲ (ಧಾ.) ಹೊಳೆ, ಪ್ರಕಾಶ
ಇಜ್ಜ (ಧಾ.) ಒಗೆ, ಚಿಲ್ಲು	ಹೊಂದು
ಇತ್ತರ (ನ.) ಉತ್ತರ	ಖ್ಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಮಗಳು
ಇಪಿಲ (ಪು.) [ಮಹಾ]ಪೂರ, ಓಪು	ನಗರ (ನ.) ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ
ಇಲ್ಲಸ (ಧಾ.) ಆನಂದಪಡು	ನಂತರ (ಅ.) ನಂತರ, ಆ ಮೇಲೆ
ಇವಲಿಪ (ಧಾ.) ಹತ್ತು, ಲೇಪಿಸು	ನಹ (ನ.) ಆಕಾಶ
ಇಗಾಂತ (ಪು.) ಏಕಾಂತ	ನಿಪಿವಾಸ (ವಿ.) ಇಚ್ಛೆ ಯಿಲ್ಲದ
ಕಂಖ (ಧಾ.) ಇಚ್ಛಿಸು	ಪಚ್ಚುಸ (ಪು.) ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ
ಕಪರ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು	ಪರ (ವಿ.) ಎರಡನೆಯ, ಅನ್ಯ
ಕಲಸ (ಧಾ.) ಕೆಡಿಸು, ಕಲುಷಿತ	ಪಲಾಯಣ (ನ.) ಪಲಾಯನ, ಓಡಿ
	ಹೋಗುವದು
ಕುಲ (ನ.) ಕುಲ	ಪಸಿಣ (ಪು.) ಪ್ರಜ್ಞೆ
ಕೋವ (ಪು.) ಸಿಟ್ಟು, ಕೋಪ	ಪಾಂಚಾಲ (ಪು.) ಒಂದು ದೇಶದ ಹೆಸರು
ಖಲ (ಪು.) ದುಷ್ಟ, ಮನುಷ್ಯ	ಪಾವಿ (ಪು.) ಪಾಪಿ
ಖಿಜ್ಜ (ಧಾ.) ದುಃಖಿತನಾಗು, ಬಳಲು	ಪುಣಿಮಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಹುಣ್ಣಿವೆ
ಚಾವ (ಪು.) ಬಿಲ್ಲು	ಪೋತ್ಯಗ (ನ.) ಪುಸ್ತಕ
ಜಮ (ಪು.) ಯಮ	ಬಾಲತ್ತಣ (ನ.) ಬಾಲ್ಯ
	ಮ್ಯ (ನ.) ಭೂತ, ಪ್ರಾಣಿ
	ಸಮುದಾಯ

ಭೋಜನ, ಭೋಯ (ನ.) ಭೋಜನ
ಊಟ

ಮಹಾಲಯ (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ, ಭವ್ಯ

ಮಾಲಾಗಾರ (ಪು.) ಶೋಭಿಗ

ಮಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಗೆಳೆತನ

ವಚ್ಚ (ಧಾ.) ಹೋಗು

ವಣ್ಣ (ಪು.) ವರ್ಣ, ಬಣ್ಣ

ವಯಣ (ನ.) ವಚನ

ವರ (ಧಾ.) ವರಸು, ಆರಿಸು

ವಾರಿ (ನ.) ನೀರು

ವಿಘ್ನಾಲ (ಧಾ.) ದೂಷಿತವಾಗು

ವುತ್ತಂತ (ಪು.) ವೃತ್ತಾಂತ, ಸುದ್ದಿ

ವೇ (ನ.) ವೈರ

ಸ (ವಿ.) ಸ್ವ, ಸ್ವಂತದ

ಸಕ್ವ (ನ.) ಸಖ್ಯ, ಗೆಳೆತನ

(ವಿ.) ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ

ಸಂಕುಲ (ವಿ.) ತುಂಬಿದ

ಸದ್ವ (ಧಾ.) ಕರೆ

ಸರ್ಪ (ಪು.) ಸರ್ಪ

ಸಯಂ (ಅ.) ಸ್ವಯಂ, ಸ್ವತಃ

ಸಯಂವರ (ಪು.) ಸ್ವಯಂವರ

ಸರಿಸ (ವಿ.) ಸದೃಶ, ಸಮಾನ

ಸಾವಯ (ಪು.) ಶ್ವಾಪದ, ಹಿಂಸ್ರಪಶು

ಸಿಹ (ಪು.) ಸಿಂಹ

ಸುಫ, ಸುವೆ (ಅ.) ನಾಳೆ

ಸುಯಣ (ಪು.) ಸುಜನ, ಒಳ್ಳೆಮನುಷ್ಯ

ಸುಖಗಮ (ಪು.) ಸೂರ್ಯೋದಯ

ಹರ (ಧಾ.) ಒಯ್ಯು, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು

ಹೋಗು

ಹರಣ (ನ.) ಒಯ್ಯುವದು, ನಾಶ

ಹುಯಾಸಣ (ಪು.) ಅಗ್ನಿ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಕೀರತ, ನಜ್ಜಿಹ, ಷಹಾವೆಹ, ಮಿಜ್ಜೆಜ್ಜಾ, ಸಿಂಹಾಯಿಹ, ಗೋಣ್ಹಾವಿಹ, ಸಾಮೋ,
ಆರಮಾವೆಜ್ಜಾ, ಪವೇಸಿಜ್ಜಂತಿ, ಘಾಮೋ, ಪಿಜ್ಜಂತಿ, ಹೋಜ್ಜಸು, ಮಣ್ಣೆ, ಪಾವಿಜ್ಜಪ್ಪ,
ವುಚ್ಚಿಹ, ಅರಿಹ, ಸಿರಸಾ, ಮಣ್ಣಾಂತಿ, ಮವಾಂ, ವಯಸಾ, ಪುಚ್ಚಿಜ್ಜಂತಿ

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪ ಕೊಡಿರಿ—

ಪೇರಣಾರ್ಥಕ ರೂಪ ಕೊಡಿರಿ—

ನಾಮಧಾತು ಕೊಡಿರಿ—

ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ(ಪೇರಣಾರ್ಥಕ) ಉ.ಪು.ವಿ— ಮಗ, ಗಾ, ಹೊ

ವರ್ತಮಾನಕಾಲ(ಕರ್ಮಣಿ) ತೃ.ಪು.ಬಿ.— ಚಿಂತ, ಸದ್ವ.

ದಕಲ, ಬಂಧ, ಲಹ, ಹಣ, ಗಚ್ಚ.

ಗೋಣ್ಹ, ಛಿಹ, ದಾ, ಕರ, ಮರ

ಸಚ್ಚ, ಆಹಾರ, ಅಪ್ಪ, ತಕಲಹ, ವಂತ

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ :—

(೧) ಖಾಮೋಮಿ ಮೇ ಸವ್ವೇ ಜಿವಾ, ಸವ್ವೇ ಜಿವಾ ಖಮಂತು ಮೇ, ಮಿತ್ತಿ ಮೇ ಸವ್ವಭೂಃಸು, ವೇರಂ ಮಜ್ಜಣ ಕೇಣಹಿ । (೨) ತೇ ಏವಂ ವಯಾಸೀ—‘ಅಹ್ಮೇ ತವ ಧೈಯಂ ಜುವರಾಶೋ ಭಾರಿಯತ್ತಾಃ ವರೇಮೋ, ದಿಜ್ಜತ ದೇವದತ್ತಾ ಭಾರಿಯಾ ಜುವರಾಶೋ । (೩) ಭೋ ಸಣ್ಣಕುಮಾರ, ಅನ್ನಜನ್ಮಮಿ ವಿ ಮಹ ತುಮಂ ಚೇವ ನಾಹೊ ಹೋಜ್ಜಸು । (೪) ಅಹಂ ಹಿಸಂ ನ ಕರೇಮಿ, ನ ಯ ಕಾರಾವೇಮಿ । (೫) ಕಣಯಮಂಜರೀ ಪದಮಂ ಜಣಯಂ ಭುಂಜಾವೇಹಿ, ನಂತರಂ ಸಗಿಹಂ ಗಚ್ಛಹಿ, ಭೋಯಣಂ ಕರೇಹಿ ಯ । (೬) ಚಂದೋ ಧವಲಿಜ್ಜಹಿ ಪುಣಿಮಾಃ ಅಹ ಪುಣಿಮಾ ವಿ ಚಂದೇಣ । (೭) ಜಹಾ ಪೊಮಂ ಜಲೇ ಉಮಾಮಹಿ ಪರಂ ನೋವಲಿಪ್ಪಹಿ ವಾರಿಣಾ । ಏವಂ ಅಲಿಂತಂ ಕಾಮೇಹಿಂ ತಂ ವಯಂ ಬೂಸ ಮಾಹಣಂ । (೮) ಮಿಯಾದೇವಿ ಹುಂಢಂ ದಾರಗಂ ಪಾಸಿತ್ಥಾ; ಅಮ್ಮಧಾಹಿ ಸದಾವೇಹಿ, ಏವಂ ವಯಾಸೀ—‘ಗಚ್ಛಹಿ ತುಮೇ, ಏಯಂ ದಾರಗಂ ಉಕ್ಕುರುಡಿಯಾಃ ಪಗಂತೇ ಉಜ್ಜಾಹಿ । (೯) ಉವಣಿಜ್ಜಹಿ ಜೀವಿಯಮಪ್ಪಮಾಯಂ, ವಪ್ಪಣಂ ಜರಾ ಹರಹಿ ನರಸ್ಸ ರಾಯಂ, ಪಾಂಚಾಲರಾಯಾ ವಯಣಂ ಸುಣಾಹಿ, ಮಾ ಕಾಸಿ ಕಮ್ಮಾಹಿ ಮಾಹಾಲಯಾಹಿ । (೧೦) ಪಠಮಾವೇಹಿ ಏವಂ ಚಿಂತೇಹಿ—‘ನ ನಜ್ಜಹಿ ಬಹುದುಡುಸಾವಯಸಂಕುಲೇ ಭೀಸಣೇ ವಪ್ಪೇ ಕಿಂ ಪಿ ಹವಹಿ । ತಾ ಅಪ್ಪಮತಾ ಹವಾಮಿ’ । (೧೧) ಜಸ್ಸ ಅತ್ಥಿ ಮಚ್ಚುಣಾ ಸವ್ವಂ, ಜಸ್ಸ ಚತ್ಥಿ ಪಲಾಯಣಂ, ಜೋ ಜಾಣೇ ನ ಮರಿಸ್ಸಾಮಿ ಸೋ ಹು ಕಂಠೇ ‘ಸುಃ ಸಿಯಾ’ । (೧೨) ಜೇಣ ಕುಲಂ ಕಲುಸಿಜ್ಜಹಿ ಸುಯಣಾ ಖಿಜ್ಜಂತಿ ಉಲ್ಲಸಂತಿ ಖಲಾ । ಮರಣೇ ವಿ ಹು ಸಪ್ಪುರಿಸಾ ನ ತಂ ಆಯರಂತಿ । (೧೩) ಇಹ ಲೋಃ ನಿಪ್ಪಿವಾಸಸ್ಸ ನತ್ಥಿ ಕಿಂ ಚಿ ವಿ ದುಕ್ಕರಂ । (೧೪) ಜಠ್ಠುಕುಮಾರಂ ಆಣವೇಹಿ—ನಿರೋಹಿ ಅನ್ನಂ ಅಡ್ಡಾವಯಸರಿಸಂ ಸೇಲಂ’ । (೧೫) ನಿವೋ ಅಣಗಾರಸ್ಸ ಪಾಃ ವಿಣಪ್ಪಣ ವಂದಹಿ, ಭಣಹಿ ಯ ‘ಭಗವಂ, ಏತ್ಥ ಮೇ ಖಮೇ’ । (೧೬) ರಾಯಾ ಪಡಿಭಾಸಹಿ ‘ಅಭಾಠೋ, ಮಾ ಭಾಹಿ’ । (೧೭) ಜೋ ಕೋಹಿ ಕೋವಂ ಕರೇಜ್ಜ ಸೋ ಕಪ್ಪರೋ ವ್ವ ಸಪ್ಪೋ ಪರಭವೇ ಹವೇಜ್ಜ । (೧೮) ಏಯಂ ಅಣಾಹಂ ವಪ್ಪೋ ಸಿಂಹೋ ವಾ ಜಹಿ ಭವೇಜ್ಜಾ ತಾ ಮೇ ಕಾ ಗಹಿ । ಅಠೋ ಸೂರುಗಮಂ ಜಾವ ರವ್ವಾಮಿ ಏಯಂ । ಪಚ್ಚುಸೇ ವಚ್ಚತ ಏಸಾ ಸಹಿಚ್ಛಾಃ । (೧೯) ದೇಹಿ ಮಮ ಗಾಮಂ ಏಯಂ, ಅಹಂ ತುಜ್ಜಾ ಜಂ ರುಚ್ಛಹಿ ಗಾಮಂ ವಾ ನಗರಂ ವಾ ತಂ ದೇಮಿ । (೨೦) ಹುಯಾಸಣೋ ಡಹೇ ಸವ್ವಂ । ಜಲ್ಲಪ್ಪಿಲೋ ವಿಣಾಸಃ । ಸವ್ವಸ್ಸ ಹರಣಂ ಚಾಪಿ ಕರೇಹಿ ಸಂಕುಡೋ ಜಮೋ ।

ಕೃದಂತಗಳು (ಧಾತುಸಾಧಿತ)-ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ,

ಕರ್ತರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಣಿ.

ಸಂಸ್ಕೃತ ಮತ್ತು ಪ್ರಾಕೃತಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದಕೃಂತಲೂ ಕೃದಂತ ಅಥವಾ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಅಖ್ಯಾತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳೂ, ಇತರ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಧಾತುಸಾಧಿತ ಅಥವಾ ಕೃದಂತಗಳೂ ಆಗುವವು. ಇವು ನಾಮ, ವಿಶೇಷಣ, ಅಥವಾ ಅನ್ಯಯಗಳಾಗುವವು. ಮೊದಲನೆಯದರನ್ನು ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವವು. ಇದರಿಂದ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳನ್ನು ವಿಕಾರಿ ಮತ್ತು ಅವಿಕಾರಿ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗವಾಗಿ ಮಾಡಬಹುದು. ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರಗಳೂ, ಎರಡನೆಯದರಲ್ಲಿ ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳೂ ಇರುವವು. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದೆ.

ಕೃದಂತ ಅಥವಾ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳು

ವಿಕಾರಿ

ಅವಿಕಾರಿ

- (೧) ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ (೧) ಪೂರ್ವಕಾಲವಾಚಕ
(೨) ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ (೨) ಹೇತುಭೂತಕ
(೩) ವಿಧ್ಯರ್ಥದರ್ಶಕ

ಇದಲ್ಲದೆ ಭವಿಷ್ಯತ್ ಕಾಲವಾಚಕ ಕೃದಂತಗಳು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ ಅರ್ಥಮಾಗದಿಯಲ್ಲಿ ಅವುಗಳೇ ಉಪಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಿಲ್ಲ. ವಿಕಾರಿ ಕೃದಂತಗಳು ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದರಿಂದ ಅವು ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷ್ಯ ನಾಮದ ಲಿಂಗವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವು. ಇದಲ್ಲದೆ ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಮತ್ತು ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕೃದಂತಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಮೊದಲು ಕೃದಂತಗಳು ಹೇಗೆ ಸಿದ್ಧವಾಗುವವೆಂಬದನ್ನು ವಿಕಾರಿ + ಅಮೇಲಿ ಅವುಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಹೇಳಲಾಗುವದು.

ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ ಕೃದಂತ ಅಥವಾ

ಧಾತುಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣ—

ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿಯೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬಳಸುವರು ಆದರೆ ಅವು ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷ್ಯ ನಾಮದಂತೆ ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ— ಆಡುವ ಹುಡುಗ, ಹಾಡುವ ಹುಡುಗೆ, ಹಾರುವ ಹಕ್ಕಿ ಮುಂ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೃದಂತವು ಮುಂದಿನ ನಾಮದಂತೆ ಬದಲಾಗುವ ದೆಂಬದನ್ನು ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿದೆ. ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಕರ್ತರಿ ಮತ್ತು, ಕರ್ಮಣಿ ಎಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿರುವವು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ 'ಕರ್ಮಣಿ' ಕೃದಂತದ ಉಪಯೋಗವು ಕಡಿಮೆ. ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತವನ್ನೇ ಕರ್ಮಣಿ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ— ಓದುವ ಪುಸ್ತಕ ಎಂದರೆ ಓದಲ್ಪಡುವ ಪುಸ್ತಕವೆಂದು ಅರ್ಥ. ಮಾರುವ ಮನೆ-ಮಾರಲ್ಪಡುವ ಮನೆ ಎಂದು ಅರ್ಥ.

ಅಂತ ಮತ್ತು ಮಾಣ ಇವು ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು. ಕರ್ತರಿ, ಕರ್ಮಣಿ ಎರಡಕ್ಕೂ ಇವು ಎರಡೂ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಇವುಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಆಗುವ ಬದಲಾವಣೆಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ತೋರಿಸಿದೆ.

ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತಗಳು—

(೧) ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಅಂತ, ಮಾಣ ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬೇಕಾದುದನ್ನು ಹಚ್ಚಬಹುದು. ಇವಕ್ಕೆ ಯಾವ ವಿಕಾರಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ ಉದಾ—ಹಸ+ಅಂತ = ಹಸಂತ, ಹಸ + ಮಾಣ = ಹಸಮಾಣ, ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗಾಚ್ಚಂತ, ಗಾಚ್ಚಮಾಣ; ಚಿಡ್ಚಂತ, ಚಿಡ್ಚಮಾಣ ಮುಂ.

(೨) ಅ ಕಾರಾಂತವಲ್ಲದ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಮಾಣ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಗಾಮಾಣ, ಹೋಮಾಣ, ನೇಮಾಣ ಇತ್ಯಾದಿ ರೂಪಗಳು ಕಂಡುಬರುವದಿಲ್ಲ.

(೩) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಅಂತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದು ನ್ಯತ ಎಂದಾಗುವದು. ಉದಾ— ಗಾ+ಅಂತ=ಗಾಯಂತ, ಠಾಯಂತ, ವಾಯಂತ ಮುಂ.

(೪) ಐ, ಓ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಅಂತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಅದರ ಅ ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉದಾ— ನೆ + ಅಂತ = ನೇಂತ, ಹೊ + ಅಂತ = ಹೋಂತ, ದೇ + ಅಂತ = ದೇಂತ ಮುಂ.

(೫) ಎರಡನೆಯ ವರ್ಗದ ಕರ ಮೊದಲಾದ ಧಾತುಗಳಿಗೂ, ಏ, ಆವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಬಂದಿರುವ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಅಂತ, ಮಾಣ ಎರಡೂ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚಬಹುದು. ಮಾಣ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚುವಾಗ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಯೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ- ಕುರೆ + ಮಾಣ = ಕುರೇಮಾಣ; ಕರೆ + ಮಾಣ = ಕರೇಮಾಣ; ಭಕ್ತೇ + ಮಾಣ = ಭಕ್ತೇಮಾಣ; ನೇಯಾ + ಮಾಣ = ನೇಯಾಮಾಣ; ಮುಂ. ಆದರೆ ಅಂತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವಾಗ ಆ ಕಾರವು ಲೋಪವಾಗಿ ಕೇಸಲಂತ ಮಾತ್ರ ಹತ್ತುವದು. ಉದಾ- ಕರೆ + ಅಂತ = ಕರೇಂತ; ಪಾಸೇ + ಅಂತ = ಪಾಸೇಂತ; ಭಕ್ತೇ + ಅಂತ = ಭಕ್ತೇಂತ; ಮುಂ.

ವರ್ತಮಾನ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳು -

ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಮೊದಲು ಇಜ್ಜ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುವದು. ಆ ಮೇಲೆ ಅಂತ ಅಥವಾ ಮಾಣ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಬರುವದು. ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳು ಇಜ್ಜ ಪ್ರತ್ಯಯ ನಿಲ್ಲದೆ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವವು. ಆಗ ಅಂತ ಅಥವಾ ಮಾಣ ಹಚ್ಚಿದರೆ ಸಾಕು. ಉದಾ - ಹಸ + ಇಜ್ಜ + ಅಂತ = ಹಸಿಜ್ಜಂತ ಅಥವಾ ಹಸಿಜ್ಜಮಾಣ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಪಾಸಿಜ್ಜಂತ, ಪಾಸಿಜ್ಜಮಾಣ; ನೇಹಿಜ್ಜಂತ, ನೇಹಿಜ್ಜಮಾಣ; ಗಾಹಿಜ್ಜಂತ, ಗಾಹಿಜ್ಜಮಾಣ; ಕರ > ಕೀರ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪ. ಕೀರ + ಅಂತ = ಕೀರಂತ ಅಥವಾ ಕೀರಮಾಣ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ತರ > ತೀರ; ತೀರಂತ, ತೀರಮಾಣ ಮುಂ.

ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು ವಿಶೇಷ್ಯನಾಮದ ಲಿಂಗವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವು. ಪುಲ್ಲಿಂಗ, ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಅವು ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮ (ನರ, ಕಮ್ಮ) ಗಳಂತೆಯೂ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ವಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೊಂದಿ ಕ್ವಿ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ (ಪ್ರಹವಿ) ನಾಮಗಳಂತೆಯೂ ನಡೆಯುವವು. ಕ್ವಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಲು ಅವು ಗಾಚ್ಛಂತಿ, ಗಾಚ್ಛಮಾಣಿ, ಪಾಸಂತಿ, ಪಾಸಿಜ್ಜಂತಿ, ಕರಂತಿ, ಕೀರಮಾಣಿ, ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಗುವವು. *

* ಭೂತಕೃದಂತಗಳು ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವವು. ಆದರೆ ವರ್ತಮಾನಕೃದಂತಗಳು ಕ್ವಿ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗಗಳಂತೆ ನಡೆಯುವವು. ಗಾಚ್ಛಂತಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೊನೆಯ ಸ್ವರವು ದೀರ್ಘ ಕ್ವಿ ಇರುವದರಿಂದ ಸ್ವರವು ನೆನಪಿನಲ್ಲಿಡಬೇಕು. ಇಲ್ಲವಾದರೆ ಗಾಚ್ಛಂತಿ ಎಂಬುದು ವರ್ತಮಾನಕಾಲ ತ್ಯ. ಪು. ಬಹುವಚನ ರೂಪವಾಗುವದು.

ಉಪಯೋಗ - (೧) ವಿಶೇಷವೆಂದಂತೆ :-

ಕರ್ತರಿ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಣಿ ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತಗಳ ಉಪಯೋಗವು ವಿರೇಷವಾಗಿ ವಿರೇಷಣಗಂತೆಯೇ ಆಗುವದು ಆಗ ಅವು ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷ್ಯ ನಾಮದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗ-ನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವು. ಉದಾ -

ಕರ್ತರಿ -

ಪಾಠಸಾಲಾಘ್ ಗಚ್ಛಮಾಣೋ ಕುಸಾರೋ ನಾರರಾಲೆಗೆ ಹೋಗುವ ಬಾಲಕನು.

ಗಾಯಂತಿ ಕುಸಾರಿ ಹಾಡುತ್ತಿರುವ ಹುಡುಗಯ್ಯ

ಗುರುವು ಹಸಂತ ಬಾಲಗ ಸಗುತ್ತಿರುವ ಸುಂದರನಾದ ಬಾಲಕನನ್ನು

ಕರ್ಮಣಿ -

ವಾಯಸೇನ ನಿಙ್ಗಮಾಗೋ ಸ್ವಸಿಗೋ ಕಾಗೆಯಿಂದ ಒಯ್ಯಲ್ಪಡುವ ಇಲಿಯು.

ಸಾಹುಗಾ ಪಾವಿಜ್ಜಂತಿ ಭಿಕ್ಷಾ ನಾಡುವಿನಿಂದ ದೊರಕಿಸಲ್ಪಡುವ ಭಿಕ್ಷೆಯು

ಸಂತುಷ್ಟಮಗಸಾ ದಿಙ್ಗಮಾಣಂ ದಾಣಂ ಸಂತುಷ್ಟಮನಸ್ಸಿನಿಂದ ಕೊಡಲ್ಪಡುವ ದಾನವು *

ಹೆಚ್ಚಿನ ಉದಾಹರಣೆಗಳು :-

(೧) ಅಹ ಸೋ ತತ್ಥ ನಿಙ್ಗಂತಿ ದಿಙ್ಗ ಪಾಣಿ ಭಯದ್ವ - ।

(೨) ಚಿವರಾಙ್ ವಿಸಾರಂತಿ ಜಹಾ ಜಾಯ ತ್ತಿ ಪಾಸಿಯಾ । ।

(೩) ಜಾಙ್ ಕುಲಂ ಚ ಸೀಲಂ ಚ ರಕ್ಷಮಾಣಿ ತಯೆ ವಘ ।

(೪) ನಂದೀಸರದೀವಂ ವಚ್ಚಂತೇಹಿ ವಾಣಮಂತರೀಹಿ ಚರ್ಮಾಘ ಕುಸಾರನದೀ ಪಂಚಸ-
ಯಮಹಿಲಾಪರಿವಾರೋ ಉಲಲಂತೋ ದಿಙ್ಗೋ ।

(೨) ಸಂಕೇತಾರ್ಥ -

ಸಂಕೇತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿವೆಂಬದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಹೇಳಿದೆ ಅಂತ ಪ್ರತ್ಯಯಾಂತ ರೂಪವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು ಅದು ಪ್ರಧಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕರ್ತೃವನ್ನು ವಿಶೇಷಿಸುವದು ಉದಾ -

೧ ತಂ ಜಙ್ ಗಂ ಸೋಗರಪಾಣಿಜಕಖೇ ಸನಿಹೀಘ್ ಹಂತೇ ಸೇ ಗಂ ಕಿಂ ಮಮ್ ಆಯಾಕುವಂ
ಆವಾಙ್ ಪಾವಿಜ್ಜಮಾಣಂ ಪಾಸಂತೇ? ಆ ಮೋಗ್ಗ ರವಾಣಿ ಯಕ್ಷನು ಇಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಹಿತನಾಗಿ
ರುತ್ತಿದ್ದರೆ ನಾನು ಇಂತಹ ಆಪತ್ತನ್ನು ಹೊಂದಿರುವದನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನೇ ?

* ಕರ್ಮಣಿ ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕೃದಂತವು ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು ಪ್ರಯೋಗ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಇದನ್ನು ವಿವರಿಸಲಾಗುವದು.

೨. ಇಹಿ ಧರೇ ದೀಪಿ ಹಂತೋ, ತೊ ಚೋರೋ ಧಗಂ ನ ಹರಂತೋ - ಮುನೆಯಲ್ಲಿ ದೀಪಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದರೆ ಕಳ್ಳನೂ ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ.

೩. ಕೊ ಹೊಜ್ಜಿ ಗಾಝೆ ಪಹಿಯಾಣ್, ಜೆ ಸೇ ವಡಪಾಯವೆ ನ ಹೊಂತೋ | ಆ ಅಲದ ಗಿಡವು ಇರದಿದ್ದರೆ ದಾರಿಕಾರರ ಗತಿಯು ಏನಾಗುವದು ?

ಸಂಕೇತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ ಇಹಿ ತೊ ಎಂಬ ಅಪ್ಯಯಗಳೂ ಅಥವಾ 'ಜ' ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮದ ರೂಪಗಳೂ ಬರುವವೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

(೩) ಬೇರೆ ಉಪಯೋಗಗಳು

೧. ಕರ್ತೃವು ಒಂದು ಕ್ರಿಯೆಯೊಡನೆ ಮತ್ತೊಂದು ಕ್ರಿಯೆಯನ್ನು ಮಾಡುವವನು ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ತಮಾನ ಕೃದಂತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ- ಪುರಾತನೋ ಜುಗಮಾಯಾಪು ಪೇಹಮಾಣೋ ಮಹಿಂ ಚರೇ | ಮುಂದೆ ನಾಲ್ಕುಮೊಳೆ ನೋಡುತ್ತ ನೆಲದ ಮೇಲೆ ನಡೆಯಬೇಕು.

೨. ಮಿಶ್ರವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪವಾಕ್ಯದ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಉದಾ- ಧರ್ಮಂ ಕುಣಮಾಣಸ್ಸ ಸಕಲಾ ಜನ್ತಿ ರಾಙಿಒ | ಧರ್ಮವನ್ನು ಆಚರಿಸುವವನ ರಾತ್ರಿಗಳು ಸಫಲವಾಗುವವು.

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಡ್ಡಾ (ಅ.) ಸಲುವಾಗಿ	ಇಣ (ಅ.) ನಿಶ್ಚಯಾರ್ಥಸೂಚಕ
ಅಗುರಾಗ (ಪು.) ಪ್ರೇಮ	ಉರಗ (ಪು.) ಸರ್ಪ, ಹಾವು
ಅಗುಹವ (ಧಾ.) ಅನುಭವಿಸು	ಅರೂಜ್ಜ (ಧಾ.) ತಡೆ, ನೀಡಿಸು
ಅಡ್ಡಾಣ (ನ.) ಮಾರ್ಗ, ಪ್ರವಾಸ	ಕಯವಿಕ್ರಯ (ಪು.) ಕ್ರಯವಿಕ್ರಯ
ಅಜ್ಜ (ನ.) ಅನ್ನ	ಕುಖ (ಪು.) ಕೊಡ
ಅಕಲ (ವಿ.) ನಿಷ್ಫಲ, ವ್ಯರ್ಥ	ಕುಲಾಲ (ಪು.) ಕುಂಬಾರ
ಅಮೋಹ (ವಿ.) ತಪ್ಪದೆ, ವ್ಯರ್ಥವಾಗದೆ	ಕೆಸಿ (ಪು.) ಒಂದುಹೆಸರು
ಅವಸ್ಸ (ಅ.) ಅಸತ್ಯವಾಗಿ	ಕೊದಂಡ (ಪು.) ಬಿಲ್ಲು
ಅಹಿ (ಪು.) ಸರ್ಪ	ಗಸ (ಧಾ.) ತಿನ್ನು
ಆರವಖಗ (ಪು.) ಅರವ್ವಕ್ಕ, ಮೋಲೀಸೆ	ಗಹ (ಪು.) ಗೃಹ
ಆವೇಖಲ (ಧಾ.) ನೀರಿನಲ್ಲಿನು ಕಾಳಜಿ	ಗಾಮಾಗುಗಾಮಂ (ಅ.ಸ.) ಗ್ರಾಮದಿಂದ
ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು	ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ

ಗುಣಮಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಬ್ಬ ಪ್ರೀಯ ಪೆಸರು
 ಖಡ (ಪು.) ಕೊಡ, ಪಾತ್ರೆ
 ಚಡಫಡ (ಧಾ.) ಚಡವಡಿಸು
 ಜಂಜುಯ (ಪು.) ನರಿ
 ಜೀವಿಯ (ನ.) ಜೀವಿತ, ಆಯುಷ್ಯ
 ಜರ (ಧಾ.) ಸೇರು, ಒಸರು
 ಡಸ (ಧಾ.) ಕಚ್ಚು, ಕಡಿ
 ತಾರಿಸ (ವಿ.) ಅಪ್ರಕಾರದ
 ತೆಲ್ಲ (ನ.) ಎಣ್ಣೆ
 ದವಾಣಲ (ಪು.) ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು
 ದಿಣ (ಪು.) ದಿವಸ
 ದುಹ (ನ.) ದುಃಖ
 ದುಹಿ (ವಿ.) ದುಃಖಿ
 ದುಹಿಯಾ, ಧಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಗಳು
 ದೊಸ (ಪು.) ದೋಷ
 ನಿವಡ (ಧಾ.) ಬೀಳು
 ಪಙ್ (ಅ.) ಪ್ರತಿ, ಪ್ರತ್ಯೇಕ
 ಪಙ್ಡಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಮುಕ್ತಿ
 ಯಿಂದ ಸಂಸಾರದ ಬಿಡುಗಡೆ
 ಪಙ್‌ದಿಣ (ನ.) ಪ್ರತಿದಿನ
 ಪಂಚೋಣ (ನ.) ಉಪಯೋಗ, ಪ್ರಯೋಜನ
 ಪಂಜಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬೊಗಸೆ
 ಪಡ (ಧಾ.) ಬೀಳು
 ಪಮಾಯ (ಧಾ.) ತಪ್ಪುಮಾಡು
 ಪರಿರಕ್ಷ (ಧಾ.) ರಕ್ಷಿಸು
 ಪವಜ್ಜ (ಧಾ.) ಹೋಗು
 ಪಹ (ಪು.) ಬೀದಿ, ರಸ್ತೆ

ಪಹಿಯ (ಪು.) ಪಧಿಕ, ದಾರಿಕಾರ
 ಪಾಣ } (ಪು.) ಪ್ರಾಣಿ
 ಪಾಣಿ }
 ಪಾಯವ (ಪು.) ಗಿಡ
 ಪಾಹೆಯ (ನ.) ದಾರಿಯಬುತ್ತಿ
 ಪಿಣ್ಡ (ಪು.) ಪಿಂಡ, ಉಂಡೆ
 ಪುರಾಂ ಮುಂದೆ, ಎದುರಿಗೆ
 ಪೇರ (ಧಾ.) ಪ್ರೇರಿಸು
 ವಿಡಾಲ (ಪು.) ಬೆಕ್ಕು
 ಮಂಗ (ಪು.) ಭಂಗ, ನಾಶ
 ಮುಜ್ಜೊ (ಅ.) ಪುನಃ, ಮತ್ತೆ ಮತ್ತೆ
 ಮುಯಂಗ (ಪು.) ಹಾವು
 ಮಣೋಹಾರಿ (ವಿ.) ಮನೋಹರ,
 ಸುಂದರ
 ಮಣೋರಮ (ವಿ.) ಸುಂದರ
 ಮನ್ತ (ಧಾ.) ಅಲೋಚಿಸು
 ಮಹನ್ತ (ಪು.) ದೊಡ್ಡಮನುಷ್ಯ
 ಮಾಯಾವಿತ್ತ (ನ.) ಕಪಟದಕೃತಿ
 ಮುಣಮುಣ (ಧಾ.) ಗುಣಗುಟ್ಟು
 ಮುಯ (ಧಾ.) ಬಿಡು, ಒಗೆ
 ಮೋಕ್ಷಮಗ್ಗಿ (ವಿ.) ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗದ
 ಮೋಹ (ಪು.) ಮೋಹ
 ರಙ್ (ಪ್ರೀ.) ರತಿ, ಪ್ರೇಮ
 ರಿ (ಧಾ.) ಹೋಗು
 ಸ್ವ, ಸ್ಯ (ಧಾ.) ಅಳು
 ಲಾಲಪ (ಧಾ.) ಒದರು, ಅಳು
 ವಡ್ಡ (ಧಾ.) ಇರು
 ವರಾಜ, ವರಾಗ, ವರಾಯ (ಪು.) ನೀಚ
 ಮನುಷ್ಯ

ವಾಣಿಯ, ವಣಿಯ (ಪು.) ಬಣಜಿಗ	ಸವತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಸವತಿ
ವ್ಯಾಪಾರಿ	ಸಿಪ್ಪಿ (ಪು.) ಶಿಲ್ಪಿ
ವಿಕ್ರೀಣ (ಧಾ.) ಮಾರು	ಸಿರಿ (ನ.) ವೈಭವ, ಐಶ್ವರ್ಯ
ವಿಚಾರ, ವಿಯಾರ (ಧಾ.) ವಿಚಾರ	ಸುಹೃದಾಯಗ (ವಿ.) ಸುಖದಾಯಕ
ಮಾಡು	ಸುಹಿ (ವಿ.) ಸುಖ
ವಿಜಯ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು	ಸೇಯ (ವಿ.) ಬಿಳಿಯ
ಸರಣ (ನ.) ಶರಣ, ಆಶ್ರಯ	ಹರ (ಪು.) ಕಳ್ಳ

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಜನ್ತೀ, ಪುच्छिज्जमाणा, समाणे, पेरिज्जन्तं, वाहिज्जमाणं, भणमाणी, हम्ममाणेहिं, पडन्तस्स, कारावेन्तो, वारिज्जन्तेहिं, परिबभमन्तेहिन्तो, आणिज्जन्तं, दिसन्ता, उग्गाहन्तीहिं, सन्तो, दीसन्ती, कीरन्त, डज्जमाणं, गच्छन्तेग, स्थन्ती.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

[ಅ] ವರ್ತಮಾನ ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು :—

ಕಾ, ಅಗುಹವ, ದೇ, ಆಸ್ತು, ವಂದ, ಹೊ, ಲಿಹ, ಗಿಣಹ, ರಮ, ಬೇ.

[ಆ] ವರ್ತಮಾನ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು :—

ಖಾ, ಮುಂಚ, ಜಾಣ, ಸುಂಭ, ವಯ, ಡಹ, ಕರ, ಪವಿಸ, ಹೊ, ನೇ.

(೩) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) अधम्मं कुणमाणस्स अफला जन्ति राईओ । (२) पेरिज्जन्तो उ पुराकस्मेहिं केहि वि वराओ सुहमिच्छन्तो दुल्लहजणागुराए जणो पडइ । (३) जइ हं अन्यो न होन्तो तो दिणयरं पासन्तो । (४) गामाणुगामं रीयन्ते से महाजसे विस्से वाणारसीए बहिया मणोरमे उज्जणे आगच्छइ । (५) केसिमेवं बुवन्तं गोयमो इणमब्बवी । (६) मच्चुणा गसिज्जमाणं जीविंय को रक्खइ ? (७) एवं मन्तन्ताणं मन्तीणं निवो तत्थ आगच्छित्था । (८) विजओ राया गुणमालाए सह रज्जसिंरिं अणुहवन्तो गमेइ कालं । (९) एवमेवं

ಹಾಗೆಯೇ ಒಯ್ಯುತ್ತಿರುವ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಸಾಧುವು ನೋಡಿದನು. (೧೭) ಊರಿಂದೂರಿಗೆ ತಿರುಗುತ್ತ ಭಗವಂತರಾದ ಮಹಾವೀರರು ಕೋಸಂಬೀ ನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದರು. (೧೮) ಜನರು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಸಾಧುವು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದನು. (೧೯) ಹಣಕಾಸನ್ನು ಕಳೆದು ಮಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಪೋಲೀಸರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದರು. (೨೦) ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದಮೇಲೆ ಒಂದು ಬೆಲೆಯ ಮನೆಯಿಂದ ಅಳುತ್ತಿರುವ ಸ್ತ್ರೀಯ ದನೆಯನ್ನು ಅವನು ಕೇಳಿದನು. (೨೧) ಆಶ್ರಮಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿರುವ ಸಾಧುವಿಗೆ ರಾಜನು ನಮಸ್ಕಾರ ಮಾಡಿದನು. (೨೨) ರಾಮನು ವನಕ್ಕೆ ಹೋಗಲು ದಶರಥನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. (೨೩) ಅಗಡದತ್ತನು ನಗರದಲ್ಲಿರಲು ನಮಗೆ ಯಾವ ಅಂಜಿಕೆಯಿದೆ? (೨೪) ಅರಣ್ಯಕ್ಕೆ ಉರಿಹತ್ತಲು ಶ್ವಾಪದಗಳು ಓಡಿ ಹೋದವು. (೨೫) ಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಸಾಂಕುಮಾರನು ಸುನಂದಾ ರಾಣಿಯೊಡನೆ ಸುಖದಿಂದ ಕಾಲಕಳೆದನು.

ಪಾಠ ೧೪

ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಧಾತುಸಾಧಿತ (ಕೃದಂತ) ಗಳು.

ನರ್ತಮಾಸಕಾಲವಾಚಕ ಕೃದಂತಗಳಂತೆಯೇ ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಕೃದಂತಗಳು ಕರ್ತರಿ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಣಿ ಎಂದು ಎರಡು ವಿಧವಾಗಿವೆ. ಕರ್ಮಣಿ ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಧಾತುಸಾಧಿತದ ಉಪಯೋಗವೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವುದು. ಕರ್ತರಿ ಭೂತ ಕೃದಂತವು ಕ್ಷಚಿತ್ತಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವುದು. ಈ ಭೂತಕೃದಂತಗಳ ಉಪಯೋಗವು ವಿಶೇಷಣದಂತೆಯೂ, ಕ್ರಿಯಾಪದದಂತೆಯೂ ಆಗುವುದು. ಆದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದರೂ ಅವು ವಿಶೇಷಣಗಳೇ ಆಗಿರುವವೆಂಬದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ವಿಶೇಷಣಗಳಾದಾಗ ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವು. ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದಾಗ ವಿವಿಧ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗುವುದು.

ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳು —

ಇದು ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಕರ್ಮಣಿ ಧಾತುಸಾಧಿತ (ಕೃದಂತ) ವಿಶೇಷಣದ ಪ್ರತ್ಯಯವಾಗಿರುವುದು. ಮೂರೂ ವರ್ಗದ ಧಾತುಗಳಿಗೂ

ಹತ್ತುವದು. ಧಾತುವಿಗೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ :—
 ಪಾಸ+ಇಯ=ಪಾಸಿಯ, ಹಸ+ಇಯ=ಹಸಿಯ, ಗಾ+ಇಯ=ಗಾಇಯ, ನೆ+ಇಯ=ನೆಇಯ, ಹೊ+ಇಯ
 =ಹೊಇಯ ಮುಂ.*

ಭೂತಕಾಲನಾಚಕ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯಾಗಲಿ ವಿಶೇಷಣದಂತೆಯಾಗಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದಾಗ ಅವು ಪುಲ್ಲಿಂಗ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ನಾಮಗಳಂತೆ (ನರ, ಕಮ್ಮ) ನಡೆಯುತ್ತವೆ. ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ 'ಆ' ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಹಚ್ಚಿ ಆ ಕಾರಾಂತ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ ನಾಮಗಳಂತೆ (ದೇವಯಾ) ನಡೆಸುತ್ತಾರೆ.

ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗ —

ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ಮಣಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟರೂ ಉಪಯೋಗವು ಅನೇಕ ವಿಧವಾಗಿರುವದು. ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸಕರ್ಮಕ ಅಥವಾ ಅಕರ್ಮಕವಿರುವದರಮೇಲಿಂದ ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣದ ಉಪಯೋಗದ ರೀತಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆಯಾಗುವದು. ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಇಡುವದರ ಬದಲು ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

* ಆದರೆ ಹಲವು ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರ ವಾಗಿ ತದ್ಭವ ನಿಯಮಗಳಿಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ. ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತ ದಿಂದ ಬಂದ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳೆನ್ನಬಹುದು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಮುಂದೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. (ಡಾ. ಘಾಟೆಗೆ. ವ್ಯಾಕರಣ. ಪು. ೧೦೯)

ಗಮ > ಗಯ	ಕರ > ಕಯ, ಕಡ	ಜಾಣ > ನಾಯ
ಆರಭ > ಆರಭ್	ಚಿಂಧ > ಚಿನ್	ಬಂಧ > ಬಂಧ
ಲಹ > ಲಹ್	ಪಯ > ಪಕ್	ಗಾ > ಗೀಯ
ನಸ > ನಡ್	ಪಾವ > ಪತ್ತ	ತರ > ತಿಣ್ಣ
ಸುಣ > ಸುಯ	ವವ > ವುಯ	ಹಣ > ಹಯ
ಡಹ > ಡಹ್	ದೇ > ದಿನ್	ನೆ > ನಿಯ
ಮರ > ಮಯ, ಮಡ	ಪಾಸ > ದಿಡ್	ಪವಿಸ > ಪವಿಡ್
ಚಿಡ್ > ಡಿಯ	ವಯ > ವುತ್	

(೧) ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸಕರ್ಮಕವಿದ್ದರೆ -

ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ಮಪದದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಸುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ -

वग्वेण मओ हत्थी दिट्ठो - ಹುಲಿಯಿಂದ ಸತ್ತ ಅನೆಯು ನೋಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

निवेण पया रक्खिया - ರಾಜನಿಂದ ಪ್ರಜೆಗಳು ರಕ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟರು.

बालाए पुष्पाणि गहियाणि - ಬಾಲಿಕೆಯಿಂದ ಹೂಗಳು ತೆಗೆದು -

ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಟ್ಟವು.

(೨) ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸಕರ್ಮಕವಿದ್ದು, ಕರ್ಮವು ಅಧ್ಯಾಹೃತ ವಿದ್ದರೆ. ಅಥವಾ ಮುಂದಿನ ಇಡಿಯ ವಾಕ್ಯವೇ ಕರ್ಮವಾಗಿದ್ದರೆ -

ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ, ಮತ್ತು ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷ ಣವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಪ್ರಥಮಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಇರುವವು. ಉದಾ -

सुणिगा भणियं - ಸಾಧುವಿನಿಂದ ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. तेण चिन्तियं - ಅವನಿಂದ ಆಲೋಚಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. देवीए पडिसुयं - ದೇವಿಯಿಂದ ಕೇಳಲ್ಪಟ್ಟಿತು. तेहि नायं "जहा ईइसे न होन्ति" ಈ ಪ್ರಕಾರ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ವೆಂಬದು ಅವರಿಂದ ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು.

(೩) ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಕರ್ಮಕವಾಗಿದ್ದರೆ -

ಕರ್ತೃವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿವ್ದು ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ತೃವಿನ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ -

राया मओ राजनु सत्तनु. सीया उज्जाणं गया - ಸೀತೆಯು ಉದ್ಯಾನಕ್ಕೆ ಹೋದಳು. राया नयराओ पत्थिओ - ರಾಜನು ನಗರದಿಂದ ಹೊರಟನು.

ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆ ಉಪಯೋಗ -

ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ ಮುಂದಿನ ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ -

೧. सियालेण मारियं जीवं सीहो न भक्खइ - ನರಿಯಿಂದ ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ ಪ್ರಾಣಿಯನ್ನು ಸಿಂಹವು ತಿನ್ನುವದಿಲ್ಲ.

೨. ಮಾಯಾ ಅಗುಸಾಸಿಯಾ ಕನ್ಹಾ ಪಙ್ಗಿಹೆ ಸುಹೇಣ ನಂದಂತಿ - ತಾಯಿ ಯಿಂದ ಉಪದೇಶಿಸಲ್ಪಟ್ಟ ಕನ್ಯೆಯರು ಪತಿಗೃಹದಲ್ಲಿ ಸುಖದಿಂದ ಇರುತ್ತಾರೆ.

೩. ಲಯಾಒ ಪಡಿಯಾಂ ಪುರ್ಕಾಂ ಕುಮಾರಿ ಗುಹ್ಹ - ಬಳ್ಳಿಯಿಂದ ಬಿದ್ದ ಹೂಗಳನ್ನು ಕುಸಾರಿಯು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುತ್ತಳೆ.

ಇತರ ಉಪಯೋಗ -

ಅಸ ಅರ್ಥವಾ ಬ್ಹ ಧಾತುವಿನ ರೂಪಗಳೊಡನೆ ಪೂರ್ಣ ಭೂತಕಾಲದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ - ತತ್ತೊ ತುಒ ಜಙ್ಹುಸುಒ ಜಾಒ ಸಿ ತುಂ - ಅಲ್ಲಿಂದ ಚ್ಯುತನಾದ ಮೇಲೆ ನೀನು ಜಹ್ನು ಪುತ್ರನಾಗಿ ಹುಟ್ಟಿದಿ.

ಕರ್ತರಿ -

ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳಿಗೆ ವಂತ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಲು ಭೂತ ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ - ಪಾಸ+ಇಯ+ವಂತ=ಪಾಸಿಯವಂತ, ಹಸಿಯ+ವಂತ=ಹಸಿಯವಂತ ಮುಂ. ಇವುಗಳನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸುವಾಗ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಅದನ್ನು ಪ್ರಯೋಗ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ವಿಸರಿಸಲಾಗುವದು. *

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಕವಾಣಯ (ನ.) ಕತೆ	ಅದಾಣಭಯ (ನ.) ಕೊಡದಿರುವ ಭೀತಿ
ಅಕವಾಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ	ಅಹಾಯ (ಪು.) ಕನ್ನಡಿ
ಅಚ್ಚಮುಯ (ವಿ.) ಅತ್ಯದ್ಭುತ	ಅಂಥ (ವಿ.) ಕುರುಡ
ಅಚ್ಚರಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಪ್ಸರೆ	ಅಂತೆರ (ನ.) ಅಂತಃಪುರ
ಅಜಿಯ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು	ಅನ್ಯಾ (ಅ.) ಒಮ್ಮೆ
ಅಣಾಹಯ (ವಿ.) ಅನಾದಿಯಾದ	ಅಭಿಣ (ವಿ.) ಅಭಿನ್ನ, ಒಂದೇ
ಅಣುದಿಯಹಂ (ಅ.) ಪ್ರತಿ ದಿವಸ	ಬಗೆಯ
ಅಗುಸಾಸ (ಧಾ.) ಉಪದೇಶಿಸು	ಅಭಿವಾಯ (ಧಾ.) ನಮಸ್ಕರಿಸು
ಅತ್ಯಗಿರಿ (ಪು.) ಅಸ್ತಾಚಲ	ಅಯ (ಪು.) ಆಡು

* ವಂತ ಪ್ರತ್ಯಯವನ್ನು ಭೂತಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುತ್ತಾರೆ. ಆದರೆ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ಹಚ್ಚುವದಿಲ್ಲ.

ಅಹ (ನ.) ದಿವಸ
 ಅಹೇಸರ (ಪು.) ಸೂರ್ಯ
 ಅಹೋ (ಅ.) ಕೆಳಗೆ
 ಆತ (ನ.) ಆಯುಷ್ಯ
 ಆತಲ (ವಿ.) ವ್ಯಾಕುಲ
 ಆತಲಿಹ್ಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.)
 ಗಾಢಿಯಾದ
 ಆಗಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂದ
 ಆಯಣ (ಧಾ.) ಕೇಳು
 ಆಸಾಯ (ಧಾ.) ರುಚಿನೋಡು
 ಆಹಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ
 ಅದೇಸ (ಪು.) ಪ್ರದೇಶ
 ಅಽಭಂತ (ವಿ.) ಭ್ರಾಂತ
 ಅಽಮತ (ವಿ.) ಉನ್ಮತ್ತ
 ಅವಗಮ (ಧಾ.) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗು
 ಆತ್ಯಂತರಮಿ (ಅ.) ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ
 ಆವಮಾಙ್, ಆಮಾಙ್ (ಅ.) ಈ ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ
 ಆಙ್ಣ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಇಳಿದ
 ಕಙ್ವಯ (ವಿ.) ಕೆಲವು
 ಕಣಕತೇಯ (ಪು.) ಒಂದುಹೆಸರು
 ಕಂಬಲ (ನ.) ಕಂಬಳಿ
 ಕಸಿಣ (ವಿ.) ಕೃಷ್ಣ, ಕಪ್ಪು
 ಕೀಲತ್ಯಂ (ಅ.) ಆಟಕ್ಕಾಗಿ
 ಕುಚ್ಛಿ (ಪ್ರಿ.) ಕುಸ್ತಿ, ಹೊಟ್ಟೆ
 ಕುಂಡಿಣ (ಪು.) ಒಂದುಊರಹೆಸರು
 ಕುವೇರ (ಪು.) ಕುಬೇರ, ಒಬ್ಬದೇವ
 ಕುವ (ಪು.) ಬಾವಿ
 ಕೂಙ್ಹಲ (ನ.) ಕುತೂಹಲ

ಖಜ (ನ.) ಪಾದ್ಯ, ತಿನಿಸು
 ಖಿತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಒಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟ
 ಖಿವ (ಧಾ.) ಒಗೆ
 ಗಽಭ (ಪು.) ಗರ್ಭ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಜೀವ
 ಗಽಮಿಣ (ವಿ.) ಗರ್ಭಧರಿಸಿದ
 ಗಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೋದ
 ಚರಣ } (ಪು.ನ.) ಪಾದ
 ಚಲಣ }
 ಚಿತ್ತಗಯ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಚಿತ್ತಾ (ಪು.) ಒಂದು ನಕ್ಷತ್ರ, ಚಿತ್ರಾ
 ಚುಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿದ್ದ
 ಛಡ್ಡ (ಧಾ.) ಒಗೆ, ಬಿಡು
 ಛಾಯ (ಧಾ.) ಮುಚ್ಚು, ಆವರಿಸು
 ಜಹಾ ತಹಾ (ಅ.) ಹೇಗೆ-ಹಾಗೆ
 ಜಾಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಆದ, ನಡೆದ,
 ಹುಟ್ಟಿದ
 ಜಾಯಗ (ಪು.) ಯಾಚಕ, ಭಿಕ್ಷುಕ
 ಜಿಣಿವರ (ನ.) ಜಿನ ಮಂದಿರ
 ಜಿವಾವೇ (ಧಾ.) ಬದುಕಿಸು
 ಜುಗಬಾಹು (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಜೆಡ್ಡ (ವಿ.) ಹಿರಿಯ
 ಜೋಣಿ (ಪು.ಪ್ರಿ.) ಯೋನಿ, ಜನ್ಮ
 ಜ್ಞಾತಿ (ಅ.) ಕೂಡಲೆ, ತೀವ್ರ
 ಡಿಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಇಟ್ಟು, ಉಳಿದ
 ತಣಯ (ಪು.) ಮಗ
 ತಮ (ನ.) ಕತ್ತಲೆ
 ತಿತ್ಥಯರ (ಪು.) ತೀರ್ಥಂಕರ
 ತಿರಿಕಿಖ (ಪು.) ತೀರ್ಯಕ್, ಪಶುಪಕ್ಷಿ

ತೊಡ (ಧಾ.) ಮುರಿ, ಒಡೆ
 ದಡ್ಡ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಕಡಿದ, ಕಚ್ಚಿದ
 ದಡಸತ್ತಿ (ಪು.) ದೃಢಶಕ್ತಿ, ಒಂದು
 ಹೆಸರು

ದರಿಹ (ಪು.) ಬಡವ
 ದಿಙ (ಪು.) ದ್ವಿಜ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
 ದಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ದಿಶೆ, ದಿಕ್ಕು
 ಖಣವಂತ (ವಿ.) ಧನವಂತ
 ಖನ್ನ (ನ.) ಧಾನ್ಯ
 ನಮಿ (ಪು.) ಒಬ್ಬರಾಜನಹೆಸರು
 ನರಯ (ಪು.) ನರಕ
 ನಿಯರ (ಪು.) ಸಮೂಹ, ರಾಶಿ
 ನಿವಹ (ಪು.) ಗುಂಪು, ಸಮೂಹ
 ನಿಹರ (ಧಾ.) ಹೊರಗೆತೆಗೆ, ಬರು,
 ಆಕ್ರಂದನಮಾಡು
 ಪಚ್ಚನ್ನ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಡಗಿದ, ಗುಪ್ತ
 ಪಡಿಯಾಗಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ತಿರುಗಿ
 ಬಂದ
 ಪತ್ತ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂದ, ಮುಟ್ಟಿದ
 ಪಮೋಯ (ಪು.) ಆನಂದ, ಪ್ರಮೋದ
 ಪರಿವುಡ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಸುತ್ತುವರಿಯ
 ಲುಟ್ಟ

ಪವರ (ವಿ.) ಪ್ರವರ, ಶ್ರೇಷ್ಠ
 ಪವಿಡ್ಡ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ
 ಪಸೂಖ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಸೂತ, ಹಡೆದ
 ಪಾಣ (ನ.) ಪಾನ, ಕುಡಿಯುವಿಕೆ,
 ಕುಡಿಯುವದು
 ಪಿತ್ತ (ನ.) ಬೆನ್ನು

ಬೆಂಬಲೋಗ (ಪು.) ಬ್ರಹ್ಮಲೋಕ
 ಸ್ವರ್ಗದ ಒಂದು ಭಾಗ
 ಬೊಕ್ಕಡ (ಪು.) ಬೆಗರು, ಹೋತು
 ಭಗ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಭಗ್ನ, ಮುರಿದ
 ಭವ (ಪು.) ಜನ್ಮ
 ಭಾತ (ಪು.) ಬಂಧು
 ಭಾಗ (ಪು.) ಭಾಗ, ಪಾಲು
 ಭೀಮರಹ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಭೂಯ, ಹೂಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಆದ
 ಮಂಗಲ (ವಿ.) ಮಂಗಳ
 ಮಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಸತ್ತ್ವ
 ಮಯಹರ (ಪು.) ಗ್ರಾಮದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥ,
 ಗೌಡ
 ಮಯಹರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರಮುಖಳಾದ ಸ್ತ್ರೀ
 ಮಹಕಂದ (ಪು.) ದೊಡ್ಡ ದನಿಯಿಂದ
 ಅಳುವದು
 ಮಹಿ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ
 ಮಾಣುಸ (ಪು.) ಮನುಷ್ಯ
 ಮಾಸ (ಪು.) ತಿಂಗಳು
 ಮುದಾ (ಪ್ರೀ.) ಮುದ್ರೆ
 ಮೂಡ (ವಿ.) ಮೂಢ, ಮೂರ್ಖ
 ಮೂಲ (ಅ.) ಹತ್ತಿರ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
 ಮೂಡ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ
 ಲೋಲ (ಧಾ.) ಹೊರಳಾಡು
 ವಯಣ (ನ.) ವದನ, ಮುಖ
 ವಸಗ (ವಿ.) ವಶನಾದ
 ವಾಡ (ಪು.) ಬಲಿ
 ವಾಸವ (ಪು.) ಇಂದ್ರ, ಒಂದು ಹೆಸರು

ವಿಜಯಾ (ಪ್ರೀ.) ವಿಜಯಾ, ಒಂದು ಹೆಸರು	ಸಂವೇಗ (ಪು.) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಅನಾಸಕ್ತಿ, ಮೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆ
ವಿಮುಕ್ತ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ	ಸಂಸಯ (ಪು.) ಸಂಶಯ
ವಿಮೋಹ (ಧಾ.) ಮೋಹಗೊಳಿಸು	ಸಾಣುರಾಗ } (ವಿ.) ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ
ವಿವಿಹ (ವಿ.) ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರದ	ಸಾಣುರಾಯ }
ವಿಸಯಸುಹ (ನ.) ವಿಷಯ ಸುಖ, ಸಂಸಾರಸುಖ	ಸಾಹಸ್ಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಸಾವಿರ
ವೋಲ (ಧಾ.) ಹೋಗು, ತಿರುಗಾಡು	ಸಿಗ್ಧಂ (ಅ.) ತೀವ್ರ
ಸಂಭಯ (ವಿ.) ಕತ್ತಲೆಯುಳ್ಳ	ಸಿವಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ
ಸಂನಿರೂದ್ಧ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ತಡೆ ಯಲ್ಪಟ್ಟ	ಸಿವಿರ (ನ.) ಶಿಬಿರ
ಸಂಪತ್ತ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂದ	ಸುಮಿಣ } (ನ.) ಕನಸು, ಸ್ವಪ್ನ
ಸಂಭವ (ಧಾ.) ಸಂಭವಿಸು, ಆಗು	ಸುಮಿಣ }
ಸಮ (ವಿ.) ಸಮಾನ	ಸುಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೇಳಿದ
ಸಯಂ (ಅ.) ಕೂಡ, ಸಂಗಡ	ಸುಹೇಸಿ (ವಿ.) ಸುಖ ಇಚ್ಛಿಸುವ
ಸಮಾಣ, ಸಂತ (ನ.ಕೃ.ವಿ.) ಇರುವ	ಹರಿಸ (ಪು.) ಹರ್ಷ, ಆನಂದ
ಸಮುಪ್ಪನ್ನ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಉಂಟಾದ, ಆದ	ಹರಿಸಮರ (ಪು.) ಹರ್ಷತುಂಬಿದ
ಸಂಸುಹಂ (ಅ.) ಎದುರಿಗೆ	ಹವಂ (ಅ.) ತೀವ್ರ, ಬೇಗ
ಸಂವಿಹಾಣ (ನ.) ಸಂವಿಧಾನ, ಘಟನೆ	ಹಾರ (ಪು.) ಹಾರ, ಮಾಲೆ
ಅಭ್ಯಾಸ	ಹಾಹಾರವ (ಪು.) ಹಾಹಾದನಿ
	ಹಿಯಯ (ನ.) ಹೃದಯ
	ಹಿರಣ್ಯ (ನ.) ಬಂಗಾರ

(೧) ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಆಡ್ಡಣ್ಣ, ತವವನ್ನಾ, ಕ್ಷುಡಾ, ಹಿಂಡಿಯಾ, ಅಗ್ನಿಪ್ರಿಯ, ಪಡಿವನ್ನಂ, ಅಗ್ನಿಪ್ರಿಯಾ, ಪಡಿಬುದ್ಧಾ, ದಿವ್ಯಂ, ಪಾಡಿಯಂ, ಕೀರಿಯಾ, ಮುಕ್ತೇಹಿ, ಪುಚ್ಚಿಯಾ, ದಿವ್ಯವನ್ನಾ, ರಯಾ, ಮುಣಿಯಾ, ಡಿಯಂ, ಕಯವಂತೋ, ಗಾಹಿಯಾ, ಜಾಹಿಯಾ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

[ಅ] ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳು.

ಹೊ, ಫುರ, ಪಾಲ, ನೆ, ಬಂಧ, ಹಣ, ಗಾ, ಪೇಚ್ಚ, ಚಿಡ್ಡ, ಡಣ್ಡಾವೆ.

[૯] ધ્વજકાલ કંઠરો કૃત્તંત વિરૂપાક્ષ.

સક્ર, વે, મુળ, વળ, પા, સદાવે, નંદ, તિગિચ્છ, આમન્તે, હિંદ.

(૧) કન્નડકૃત્તંત સંસ્કૃતિ : —

(૧) કુંડિણે નયરે ભીમરહો રાયા, તસ્સ સયલઅંતેરપ્પહાણા પુષ્કદંતી
દેવી, તાળં વિસયસુહમણુહવન્તાણં સમુપ્પજ્ઞા સયલતેલોક્કઅલંકારભૂયા ધૂયા ।
(૨) દ્વડસત્તિણા ચિન્તિયં ‘ ઇમો મમ તળઓ વાસવેણ વિનાસિઓ, વાસવો વિ
કળયતેણ વાવાહજ્જમાણેણ વિ વાસવેણ કળયમાલા વિનાસિયા । ’ (૩)
તેણ ભણિયં ‘ અહે દરિહિણો, કહં વિવાહમંગલં રચો ય પૂયં કરેમો ? ’
કહિયં એયં રાહ્ણો તેણાવિ ધગથ્થરહિરણ્ણાહ્ણા આરાવિયં ચિત્તંગયસ્સ ભવણં ।
(૪) અન્નયા વસન્તમાસે જુગવાહૂ મયણરેહાણુ સહ ઉજ્જાણે કીલ્લથં ઉવગઓ ।
સ્વજ્જભોયણપાણસ્વિત્તસ્સ અથગિરીઓ વોલીણો અહેસરો । છાહ્ણો તમનિયરેણ
ભુવ્વણભાગો । તઓ જુગવાહૂ તમ્મિ ચેવ ઉજ્જણે ઠિઓ । (૫) દેવ, ઇમં તુહ
કુવેરપુરવિહવઅહિયધણાનિવહં નયરં કહ્વયદિણાણ મજ્ઞે ચોરસ્સ વિ મન્નિદરં
જાયં । (૬) તીણુ કુચ્છિપસૂઓ પુત્તો નામેણ અગહદત્તો ત્તિ, અણુદિયહં સો
પવરં વઢ્ઢન્તો જોવ્વણં પત્તો । (૭) એથન્તરમ્મિ આગઓ એગો પુરિસો તં
ઉદ્દેસં, આયણિઓ તસ્સ સહો કુમારેણ જહા । અહિણા દટ્ટો રાયપુત્તો, જો
તં જીવાવેહ્ણ, સો જં ચેવ પથ્થેહ્ણ તં ચેવ દિજ્જહ્ણ ત્તિ । (૮) સુયાણિ મે પંચ,
મહવ્વયાણિ, નરણ્ણુ દુવ્વણં ચ તિરિવ્વજોણિસુ । (૯) સે ચુણુ બંભલોગાઓ-
માણુસં ભવમાણુ । અપ્પણો ય પેરેસિં ચ આડં જાણે જહાતહા । (૧૦) અન્નયા ચેહિં
પ્પહાયા મળહ-‘ પોત્તાહ્ણં આણેહિ ’ । તીણુ રત્તગાણિ આણિયાણિ, રુદ્ધાણુ અદ્ધાણુ
આહથા । ‘ જિણધરં પવિસન્તીણુ રત્તગાણિ દેસિ ’ ત્તિ, મયા ચેડી । (૧૧) ઉજ્જાણં
સમ્પત્તો ઓહ્ણો ઉત્તમાઓ સીયાઓ સાહસ્સીહિં પરિવુડો અહ નિક્કમહ્ણ
ઉ ચિત્તાહિં । (૧૨) કત્તસ અટ્ટે ઇમે પાણા એણુ સવ્વે સુહેસિણો વાહેહિં પંજ-
રેહિં ચ સન્નિરુદ્ધા ય અચ્છહિં । (૧૩) વિજયાણુ ચોદસમહાસુમિણસૂહ્ણઓ
પુત્તો ઉવવજ્ઞો અજિઓ ત્તિ નામ વીયતિથયરો । (૧૪) પત્તો સે જોવ્વણં,
પરિણાવિઓ ઉત્તમનરિન્દુહિયાઓ । (૧૫) સિવિરે હાહારવગઢિમણો મહ-
ક્કન્દો જાઓ । વિમુક્કેસાઓ મગ્ગવલ્લયાઓ તોહિયહારલયાઓ મહીણુ
લોલન્તિ । (૧૬) તઓ નવકારં અણુસરન્તી પવિટ્ટા એગદિસાણુ, જાવ દૂરં

ಮನುಷ್ಯರೆ, ನೀವು ತಿಳಿದಷ್ಟು ಮೂರ್ಖನು ನಾನು ಅಲ್ಲ. ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ನನ್ನ ಸಲುವಾಗಿ ಜೊತೆಗೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿಲ್ಲ. ನಿಮ್ಮ ಸಲುವಾಗಿಯೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡಿದ್ದೇನೆ. ಕುರುಡನಾದ ನಾನು ನಡೆದಿದ್ದೇನೆ ಎಂಬುದು ನಿಮ್ಮಂತಹರಿಗೆ ತಿಳಿಯಲಿ ಎಂದು ದೀವಿಗೆಯನ್ನು ಒಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

(೩) ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ನರಿಯು ಅಡ್ಡಾಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಒಂದು ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಮೇಲೆ ಬರಲು ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಒಂದು ಹೋತು ಬಂದಿತು; ಮತ್ತು ನರಿಗೆ ಅಂದಿತು—ಎಲೊ ನರಿಯೆ, ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ನೀರು ಇದೆಯೋ?” ಕೂಡಲೆ ನರಿಯು ಅಂದಿತು—“ಸಂಶಯವೇಕೆ? ಕೆಳಗೆ ಜಿಗಿ ಮತ್ತು ರುಚಿ ನೋಡು. ಇಂಥ ಸಿಹಿನೀರನ್ನು ನಾನು ಮೊದಲಿಂದೂ ನೋಡಿಯೇ ಇಲ್ಲ.” ನರಿಯ ಈ ಮಾತುಗಳು ಆ ಮೂರ್ಖ ಹೋತಿಗೆ ನಿಜವೆನಿಸಿದವು; ಮತ್ತು ಅದು ಭಾವಿಯಲ್ಲಿ ಜಿಗಿಯಿತು. ನರಿಯು ಹೋತಿನ ಬೆನ್ನಮೇಲೆ ಹತ್ತಿ ಭಾವಿಯ ಮೇಲಕ್ಕೆ ಜಿಗಿಯಿತು.

ಪಾಠ ೧೫

ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳು—ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ,
ಭೂತಕೃದಂತ (ಲ್ಯಬಂತ) ಮತ್ತು ಹೇತ್ವರ್ಥಕ (ತುನಂತ)
ಅವ್ಯಯಗಳು.

ವರ್ತಮಾನ ಮತ್ತು ಭೂತ ಕೃದಂತಗಳಂತೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕರ್ತರಿ, ಕರ್ಮಣಿ ಎಂದು ಎರಡು ಪ್ರಕಾರಗಳಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಣಿಯೊಂದೇ ಇರುವದು. ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತವು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಪ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು.

ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ —

ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಣಿಜ, ಇಯವ ಅಥವಾ ಯವ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹಚ್ಚುವದರಿಂದ ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತಗಳಾಗುವವು. ಮೊದಲಿನ

ವೆರಡು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಆ ಕಾರಾಂತೆ ೧ ಮತ್ತು ೨ ನೆಯ ವರ್ಗದ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಮೂರನೆಯದು ಆ ಕಾರಾಂತೀತಕರ ೨ ನೇಯ ವರ್ಗದ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಹೆತ್ತುವದು. ಉದಾ :—

(೧) ಪಾಸ+ಗಿಜ್ಜ=ಪಾಸಗಿಜ್ಜ, ಪಾಸ+ಇಯವ್ವ=ಪಾಸಿಯವ್ವ, ಹಸ+ಗಿಜ್ಜ=ಹಸಗಿಜ್ಜ,
ಹಸ+ಇಯವ್ವ=ಹಸಿಯವ್ವ

(೨) ಕರೆ+ಗಿಜ್ಜ=ಕರಗಿಜ್ಜ, ಕರೆ+ಇಯವ್ವ=ಕರೆಯವ್ವ.

(೩) ಗಾ+ಯವ್ವ=ಗಾಯವ್ವ, ನೆ+ಯವ್ವ=ನೆಯವ್ವ, ಹೊ+ಯವ್ವ=ಹೊಯವ್ವ.

ಉಪಯೋಗ - ವಿಶೇಷಣದಂತೆ.

ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣವು ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಆಗ ಅದು ವಿಶೇಷ್ಯದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ —

ವಂದಿಗಿಜ್ಜೋ ಆಯರಿಜ್ಜೋ - ನಂದನೀಯ ಅಥವಾ ಪೂಜ್ಯ ಆಚಾರ್ಯನು.

ನಾಯವ್ವಾ ಇ ತತ್ತಾ ಇ - ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ ತತ್ವಗಳು.

ದಸಗಿಜ್ಜಾ ಕಲಾ - ತೋರಿಸಲ್ಪಡತಕ್ಕ ಕಲೆಯು.

* ಇದಲ್ಲದೆ ಕೆಲವು ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದದಂತಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬಂದಿವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. [ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆ ವ್ಯಾಕರಣ ಪು.೮೮]

ಕಜ್ಜ-(ಕಾರ್ಯ)	ಗೊಜ್ಜ-(ಗಂಹ)	ಮೊಜ್ಜ-(ಮಿಂದ)
ಪೊಜ್ಜ-(ಪೆಯ)	ಘೊತ್ತವ್ವ-(ಗಂಹ)	ಮೊತ್ತವ್ವ-(ಮುಜ)
ದೊಜ್ಜ-(ದೆಯ)	ಚಜ್ಜ-(ಚಯ)	ಮೊತ್ತವ್ವ-(ಮುಂಚ)
ವಜ್ಜ-(ವರ್ಯ)	ದಠ್ಠವ್ವ-(ಪಾಸ)	ರೊತ್ತವ್ವ-(ರಯ)
ಕಾಯವ್ವ-(ಕರ್ಮವ್ಯ)	ದೊಜ್ಜ-(ದೆ)	ವಜ್ಜ-(ವಯ)
ಗಂತವ್ವ-(ಗಂತವ್ಯ)	ದೊಜ್ಜ-(ದುಹ)	ವಜ್ಜ-(ವಜ್ಜ)
ದಾಥವ್ವ-(ದಾತವ್ಯ)	ನೆಜ್ಜ-(ನೆ)	ವಜ್ಜ-(ವಹ)
ಆಣಪ್ಪ-(ಆಜ್ಞಾಪ್ಯ)	ನೆಯ-(ಜಾಣ)	ವಿಣಪ್ಪ-(ವಿಣವ)
ಖಜ್ಜ-(ಖಾಥ)	ಬೊಜ್ಜ-(ಬುಜ್ಜ)	ವೊಜ್ಜ-(ವಹ)
ಗುಜ್ಜ-(ಗುಹ)	ಪುಜ್ಜ-(ಪೂಯ)	ವೊತ್ತವ್ವ-(ವಯ)
ಭವ್ವ-(ಭವ್ಯ)	ಸೊಯವ್ವ-(ಸುಣ)	

ಕ್ರಿಯಾಪದದಂತೆ

(ಅ) ಸಕರ್ಮಕವಿದ್ದರೆ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿಯೂ, ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿಯೂ ಇದ್ದು, ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ಮದ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ:— ಸರ್ವೇಹಿಂ ಧರ್ಮಕಹಾ ನಾಯವಾ— ಎಲ್ಲರಿಂದ ಧರ್ಮಕತೆಯು ತಿಳಿಯಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದು. ಕೋಹಣ, ಲೋಹಣ, ಹಾಸಣ ವಾ ಭಣ, ಅಣಗಾರೇಹಿ ಮುಸಾ ಭಾಸಾ ನ ಭಾಸಿಯವಾ। ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ಅಶೆಯಿಂದ, ವಿನೋದದಿಂದ, ಅಥವಾ ಅಂಚಕೆಯಿಂದಾದರೂ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಂದ ಸುಳ್ಳು ಮಾತು ಅಡಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ಜಞೇಹಿಂ ಚತ್ತಂ ಧಣಂ ಭೂವಣ ನ ಧೇತವಂ । ಜನರಿಂದ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ ದುಡ್ಡು ರಾಜನಿಂದ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ.

(ಆ) ಅಕರ್ಮಕವಿದ್ದರೆ ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತವು ನಪುಂಸಕ ಪ್ರಥಮಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಉದಾ — ಸಂಜ್ಞಾಸಮೇ ಕುಮಾರೀಹಿ ನ ಹಿಣಿಡಿಯವಂ । ಸಂಧ್ಯಾ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರಿಯರು ತಿರುಗಾಡತಕ್ಕದ್ದಲ್ಲ. ತೇಗ ಗಾಣಿಯವಂ—ಅವನು ಹೋಗತಕ್ಕದ್ದು. *

ಇತರ ಉಪಯೋಗ

ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಬದಲಾಗಿ ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವದುಂಟು. ಉದಾ :— ಪಾಣಾ ನ ಹಂತವಾ — ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡಬಾರದು.

ಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯಗಳು ಅಥವಾ ಅವಿಕಾರಿ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳು—

ಪೂರ್ವಕಾಲವಾಚಕ (ಭೂತ) ಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯ ಮತ್ತು ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯ ಇವು ಎರಡೇ ಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯಗಳು ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗದಲ್ಲಿರುವವು. ನಡೆದ ಎರಡು ಕ್ರಿಯೆಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಗಿದಮೇಲೆ ಇನ್ನೊಂದು ನಡೆಯುವದು ಅಥವಾ ನಡೆಯಿತು ಎಂಬ ಅರ್ಥವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯು ಮುಗಿದದ್ದನ್ನು ಹೇಳಲು ಭೂತಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯವನ್ನೂ, ಎರಡನೆಯ ಕ್ರಿಯೆಯು ನಡೆಯಲು ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ಹೇಳುವಲ್ಲಿ ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯವನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಭೂ. ಕೃ.

* ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಧಾತುಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣಗಳಂತೆ ಮೂರನೆಯ ಬಗೆಯ ಉಪಯೋಗವು ಇವುಗಳಿಗೆ ಇಲ್ಲ.

ಅನ್ಯಯಕ್ಕೆ ಇ, ದು, ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ, ಹೇ. ಅನ್ಯಯಕ್ಕೆ ಅ, ಅಲು, ಅಲಿಕ್ಕೆ ಎಂಬ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಬರುವವು.

ಭೂತಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯವ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು.* [ಇವಕ್ಕೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ' ತ್ವಾಂತ' ಅನ್ಯಯ ಅಥವಾ ' ಲ್ಯಬಂತ' ಅನ್ಯಯವೆನ್ನುವರು.]

(೧) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇಕ್ಷು ಪ್ರತ್ಯಯ ಬರುವದು. ಉದಾ--
ಪಾಸ + ಇಕ್ಷು = ಪಾಸಿಕ್ಷು. ಹಸಿಕ್ಷು. ಗಾಂಕ್ಷಿಕ್ಷು ಮುಂ.

(೨) ಆ ಕಾರಾಂತೇತರ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಳು ಹಚ್ಚಬೇಕು. ಉದಾ- ಗಾ+
ಕ್ಷು=ಗಾಕ್ಷು, ನೇಕ್ಷು. ಹೋಕ್ಷು ಮುಂ.

(೩) ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇತ್ತಾ, ಏತ್ತಾ ಹಚ್ಚಬೇಕು :- ಪಾಸ+ಇತ್ತಾ=ಪಾಸಿತ್ತಾ,
ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಪಾಸೇತ್ತಾ, ಗಾಇತ್ತಾ, ನೇಇತ್ತಾ. ಹೋಇತ್ತಾ.

(೪) ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇತ್ತಾಣ, ಏತ್ತಾಣ ಹಚ್ಚಬೇಕು :- ಹಸ+ಇತ್ತಾಣ=
ಹಸಿತ್ತಾಣ, ಅದೇಪ್ರಕಾರ ಹಸೇತ್ತಾಣ, ಕರೇತ್ತಾಣ, ಲಹೇತ್ತಾಣ

(೫) ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇತ್ತು, ಏತ್ತು ಹಚ್ಚಬೇಕು :- ಸಾಹ + ಇತ್ತು = ಸಾಹಿತ್ತು,
ಸಾಹೇತ್ತು, ಜಾಣೇತ್ತು, ಹಸಿತ್ತು.

(೬) ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಣ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತುವದು. ಉದಾ- ತಡ್ಘಾಣ,
ಸಮಾಘಾಣ, ಪರಿಣಾಣ ಮುಂ.

* ಇದಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ರೂಪಗಳು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಬರುವವು. ಉ ಮುತ್ತು
ಕ್ಷು ಪ್ರತಿಯ ಹೊಂದಿದ ರೂಪಗಳೂ ಅಪವಾದಾತ್ಮಕ ರೂಪಗಳೆಂದೇ ಎಣಿಸಬಹುದು.
ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ಬಂದ ಕೆಲವು ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಅನಿಯಮಿತ ಭೂ. ಕೃ. ಅನ್ಯಯಗಳು —

ಶ್ರುತ್ವಾ > ಸೌಚ್ವಾ	ತ್ಯಕ್ತ್ವಾ > ಚಿತ್ತ್ವಾ	ಭುಕ್ತ್ವಾ < ಭೌಚ್ವಾ
ಹಿತ್ವಾ > ಹಿಚ್ವಾ	ಕೃತ್ವಾ > ಕಿಚ್ವಾ	ವೃಷ್ಟ್ವಾ > ಪೇಚ್ಚಿಯ
ಜ್ಞಾತ್ವಾ > ನಚ್ವಾ	ಗೃಹೀತ್ವಾ > ಗಹಾಯ, ಗಹಿಯ	ಸ್ಥಿತ್ವಾ > ಠಿಚ್ವಾ
ಅಭಿಗಮ್ಯ > ಅಭಿಗಮ್ಮ	ನಿಶಮ್ಯ > ನಿಸಮ್ಮ	ಪ್ರತಿಜ್ಞಾಯ > ಪಡಿಜ್ಞಾಯ

ಇವಲ್ಲದೆ ದ್ವಣ, ಹನ್ತುಣ, ಗನ್ತುಣ, ಲಚ್ಚುಣ, ಮೌತುಣ, ಭೌತುಣ, ಧೇತುಣ, ಸೌಕ್ಷುಣ
ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳೂ ಇರುವವು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಳು ಪ್ರತ್ಯಯವಿದ್ದರೂ ಮೂಲ
ಧಾತುವಿನಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯಾಗಿರುವುದರಿಂದ ಅನಿಯಮಿತ ರೂಪಗಳೆನ್ನಬಹುದು.

[ಡಾ. ಭಾಟಿಗೆ ವ್ಯಾಕರಣ. ಪ್ರ. ಅ. ಪುಟ. ೭೬]

(೭) ಕೆಲವು ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಕ್ತು ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತುವದು. (ಇಂಥ ಪ್ರಕಾರಗಳು ಬಹಳ ಕಡಿಮೆ ಇವೆ) :- ಸಾಹೃಕ್ತ, ಅವಹೃಕ್ತ, ಕಕ್ತ ಮುಂ.

ಅನೇಕಸಲ ಇಯ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹೆಚ್ಚುವದರಿಂದಲೂ ಭೂತಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಉದಾ- ಪಾಸ+ಇಯ=ಪಾಸಿಯ. ಇಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು. ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣದ ಪ್ರತ್ಯಯವೂ ಇಯ ಇರುವದು. ಉದಾ- ಪಾಸ+ಇಯ=ಪಾಸಿಯ ಎರಡೂ ರೂಪಗಳು ಒಂದೇಯಾಗಿದ್ದರೂ ಮೊದಲನೆಯದು ಅವಿಚಾರಿ ಎಂದರೆ ಮುಂದೆ ಯಾವ ಬಗೆಯ ಪ್ರತ್ಯಗಳನ್ನೂ ಹೊಂದದ ಅನ್ಯಯವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಎರಡನೆಯದು ವಿಚಾರಿ ಎಂದರೆ ನಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವೇ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಕೇವಲ ಪಾಸಿಯ ಎಂದು ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ ಭೂ. ಕೃ. ಅನ್ಯಯವೆಂದೂ, ಪಾಸಿಯ, ಪಾಸಿಯಾ, ಮೊದಲಾದ ರೂಪಗಳು ಬಂದಾಗ ಭೂ.ಕ.ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವೆಂದೂ ಸಹಜವಾಗಿ ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಪದಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಙ, ಚಾ, ಇಯ, ಯ, ಕ್ತು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಂದ ಸುಲಭವಾಗಿ ಭೂತಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯವನ್ನು ಗುರುತಿಸಬಹುದು.

ಉಪಯೋಗ-

(೧) ಒಂದೇ ಕರ್ತೃವಿನಿಂದ ಒಂದಾದ ಮೇಲೊಂದು ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಮೊದಲು ನಡೆದ ಕ್ರಿಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ಧಾತುಗಳನ್ನು ಭೂ. ಕೃ. ಅನ್ಯಯಗಳಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವದು.

ಉದಾ- [ಅ] ಸಾಲಾಘ ಗಾಚ್ಛಿಙ್ಗ ಕುಮಾರಾ ಸಿಲೋಗಾಣಿ ಪಠಂತಿ । ಸಾಲೆಗೆ ಹೋಗಿ ಬಾಲಕರು ಶ್ಲೋಕಗಳನ್ನು ಅನ್ನುತ್ತಾರೆ.

[ಆ] ಸೋ ಕಸ್ಸ ವಿ ಅಮ್ಬವಚ್ಛಸ್ಸ ಡಾಘಾಘ ಗನ್ತೂಣ ಸುತೋ । ಅವನು ಯಾವುದೋ ಒಂದು ಹೂವಿನ ಗಿಡದ ನೆರಳಲ್ಲಿ ಹೋಗಿ ಮಲಗಿದನು.

[ಇ] ಭೋಗೋ ಭೋಜಾ ವಮಿತ್ತಾ ಯ ಲ್ಲಭುಯವಿಹಾರಿಣೋ ।

ಆಮೋಯಮಾಣಾ ಗಾಚ್ಛಂತಿ ದಿಯಾ ಕಾಮಕಮಾ ಇವ ॥

(೨) ಕ್ವಚಿತ್ತಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾಪದದಂತೆ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು.

ಉದಾ- ತಂ ವಿಜ್ಞಂ ಪರಿಜ್ಞಾಣಿಯ । — ಆ ವಿದ್ಯೆಯನ್ನು ತಿಳಿಯುವರು.

ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯ- [ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ 'ತುಮಂತ' ಅನ್ಯಯವೆನ್ನುವರು.]

(೧) ಆ ಕಾರಾಂತ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಇತೆ ಪ್ರತ್ಯಯವೂ, ಆ ಕಾರಾಂತೇತರ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ತೆ ಪ್ರತ್ಯಯವೂ ಹತ್ತುವವು. ಉದಾ- ಪಾಸ + ಇತೆ = ಪಾಸಿತೆ, ಕರಿತೆ; ಗಾ + ತೆ = ಗಾತೆ. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ, ನೇತೆ, ಹೊತೆ ಮುಂ.

(೨) ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೂ ಇತ್ತಱ್, ಁತ್ತಱ್ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳೂ ಬರುವವು. ಉದಾ- ಕರ + ಇತ್ತಱ್ = ಕರಿತ್ತಱ್. ಅದೇ ಪ್ರಕಾರ ಗಚ್ಛಿತ್ತಱ್, ನೇಇತ್ತಱ್, ಪಾಸೆತ್ತಱ್ ಮುಂ.

* ಭೂ. ಕೃ. ಅನ್ಯಯದ ಇತ್ತಾ, ಁತ್ತಾ, ಇತ್ತಾಣ, ಁತ್ತಾಣ, ಇತ್ತು, ಁತ್ತು ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗೂ, ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅನ್ಯಯದ ಇತ್ತಱ್, ಁತ್ತಱ್ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳಿಗೂ ಇರುವ ಅಂತರವನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

ಉಪಯೋಗ-

(೧) ಕ್ರಿಯೆಯ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಕೃದಂತ ಅನ್ಯಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ-

[ಅ] ಸೋ ಗಚ್ಛಿತೆ ಇಚ್ಛಿ. ಅವನು ಹೋಗಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಾನೆ.

[ಆ] ಚೋರೋ ಧಣಂ ಹರಿತ್ತಱ್ ನಯರೆ ಪವಿತ್ರೋ. ಕಳ್ಳನು ಧನವನ್ನು ಅಪಹರಿಸುವ ದಕ್ಕಾಗಿ ನಗರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದನು.

[ಇ] ವಂತೆ ಇಚ್ಛಸಿ ಆವಾತೆ ಸೇಯೆ ತೇ ಮರಣಂ ಭವೆ. ಕಾರಿಕೆಯನ್ನು ಕುಡಿಯಲು ಇಚ್ಛಿಸುವ ನಿನಗೆ ಮರಣವು ಪ್ರಿಯವಾಗುವುದು.

ಅನಿಯಮಿತ ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅನ್ಯಯಗಳು- (ಡಾ. ಘಾಟಗೆ. ವ್ಯಾಕರಣ ಪು. ೮೦)

ದೇ > ದಾತೆ	ವಹ > ವೊಡು	ನೆ > ನೇತೆ
ಛಿಂದ > ಛೇತುಂ	ಪಿವ > ಪಾತೆ, ಪಾಯಱ್	ಮಿಂದ > ಮೇತುಂ,
ಭುಂಜ > ಭೋತುಂ, ಭೋತ್ತಱ್	ಪಿವಿತ್ತಱ್	ಕರ > ಕಾತೆ
ಮುಂಚ > ಮೋತುಂ	ಸುಣ > ಸೊತೆ	ಠವ > ರೋತುಂ
ಜಿಣ > ಜೇತೆ	ಸುವ > ಸೋತುಂ	ಹುಣ > ಹಂತುಂ
ಖಣ > ಖಂತುಂ	ಗಚ್ಛ > ಗಂತುಂ	ಲಹ > ಲಡ್ಡುಂ
ಜಾಣ > ಜಾತೆ ಗೋಹ > ಗೇತುಂ	ವಯ > ವೋತುಂ	ವಸ > ವತ್ಥಱ್

(೨) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭೂ. ಕೃ. ಅನ್ಯಾಯವನ್ನು ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅನ್ಯಾಯ ದಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ—

[ಅ] ನ ತುಙ್ಗ ಭೋಗೇ ಚಙ್ಕುಣ ತುಙ್ಗಿ । ನಿನಗೆ ಭೋಗಗಳನ್ನು ಬಿಡಲು ಇಚ್ಛೆಯಿಲ್ಲ.

[ಆ] ಥೋವ್ ಲಡ್ಡು ನ ಖಿಸಫ್ । ಸ್ವಲ್ಪ ಸಿಗಲು ನಿಂದೆಮಾಡಬಾರದು.

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಖಿಲತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಕರ್ಷಿ
ಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಅಂಗ (ಪು.ನ.) ಶರೀರ

ಅಂಗಾ (ವಿ.) ಶರೀರ ಧರಿಸಿದ

ಅಂಗುಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬೆರಳು

ಅಜ್ಞಯ (ವಿ.) ಪೂಜಾರಿ

ಅಡವಿ (ಪ್ರೀ.) ಅರಣ್ಯ, ಅಡವಿ

ಅದ್ವಿಙ್ (ಪ್ರೀ.) ಅಧೈರ್ಯ, ಗಾಬರಿ

ಅನ್ವಭವ (ಪು.) ಬೇರೆ ಜನ್ಮ

ಅಪ್ಪ (ಪು.) ಸ್ವಂತ

ಅಭಿಗವ (ವಿ.) ಹೊಸ

ಅಭಿಭೂಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಸೀಡಿತ

ಅವತಾ (ಪ್ರೀ.) ಅವಸ್ಥೆ

ಅವಯರ (ಧಾ.) ಇಳಿ

ಅವಸಾಣ (ನ.) ಕೊನೆ, ಮರಣ

ಅಹಿವ (ಪು.) ರಾಜ, ಅಧಿಪತಿ

ಅಹೋ (ಅ.) ಅಶ್ಚರ್ಯ, ದುಃಖ ಮುಂತಾ

ದ್ದನ್ನು ಸೂಚಿಸುವ ಅನ್ಯಾಯ

ಆಗಂತೂ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಂದು

ಆದತ್ತ } (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಆರಂಭಿ

ಆರಡ್ಡ } ಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಆಮೋಯ (ಧಾ.) ಆನಂದಪಡು

ಆಸಭ (ಪು.) (ಪು.) ಯುಷಭ
ತೀರ್ಥಂಕರ

ಇತಿಲೋಲಯ } (ವಿ.) ಸ್ತ್ರೀಲಂಪಟ

(ವಿ.) ಒಂಟಿಯಾದ, ಒಬ್ಬನೆ,
ಒಬ್ಬಳಿ

ಉತ್ಥೇವ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿಯೆ

ಕಡ್ಡು (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಮಾಡಿ

ಕಂಠ (ಪು.) ಕುತ್ತಿಗೆ

ಕಡಯ (ನ.) ಸೈನ್ಯದ ಬೀಡು, ಶಿಬಿರ

ಕಣ (ಪು.) ಕಿವಿ

ಕಂತಾರ (ನ.) ಅಡವಿ

ಕಾಮಕಮ (ಪು.) ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ

ಸಂಚರಿಸುವ

ಕಾಯವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕರ್ತವ್ಯ

ಕಿಡಕವಿಙ್ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹುಳ
ತಿಂದ

ಕುಸುಮಸರ (ಪು.) ಕುಸುಮಶರ, ಮದನ

(ವಿ.) ಕುರೂಪಿ, ಕುಬ್ಜ

ಗುಲಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಗುಳಿಗೆ

ವಣ (ವಿ.) ಘನ, ದಟ್ಟ

ಚಂದಾಣ (ಪು.) ಒಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ
ಹೆಸರು

ಚಿತ್ತಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು

ಚರ (ಧಾ.) ಅಚರಿಸು

चित्तलय (ವಿ.) ಚಿತ್ತಿತ

चेयण (ಪು.) ಚೇತನ, ಜೈತನ್ಯ

चेयणा (ಪ್ರೀ.) ಚೇತನಾ

चोय (ಧಾ.) ನುಗಿಸು, ನಡೆಸು

जणवय (ಪು.) ದೇಶ

जंप (ಧಾ.) ಮೂತಾಡು

जागर (ಧಾ.) ಎಚ್ಚರಾಗು

जोग } (ವಿ.) ಯೋಗ್ಯ, ಉಚಿತ
जोगा }

जोयणा (ಪ್ರೀ.) ಯೋಜನೆ

ठव (ಧಾ.) ಇಡು, ಸ್ಥಾಪಿಸು

ठाइऊण (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಇಟ್ಟು,

तर (ಧಾ.) ಸಮರ್ಥನಾಗು

तुरय (ಪು.) ಕುದುರೆ

दड्ड (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟ

दुच्चर (ವಿ.) ಅಚರಿಸಲು ಕಠಿಣ

धरणी (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ

धरणिवट्ट (ನ.) ನೆಲ

नट्ट (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ನಷ್ಟ, ಕಳೆದ

नंदिकुमार (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

नाऊण (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ತಿಳಿದು

नाण (ನ.) ಜ್ಞಾನ

निद्ध (ವಿ.) ಸ್ಥಿಗ್ಧ, ನುಣುಪಾದ

निमित्तमेत्तं (ಅ.) ನಿಮಿತ್ತಮಾತ್ರ

नियय (ವಿ.) ತನ್ನ, ಸ್ವಂತದ

नेहालु (ವಿ.) ಸ್ನೇಹದ, ಪ್ರೀತಿಯ

पंचसेल (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

पच्चक्ख (ಧಾ.) ಬಿಟ್ಟುಬಿಡು

पडिच्छ (ಧಾ.) ಸ್ವೀಕರಿಸು

पयट्ट (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೃತ್ತ,

ನಡೆದ, ಹೊರಟ

पयत्त (ಪು.) ಪ್ರಯತ್ನ

परिच्चय (ಧಾ.) ಬಿಡು, ತ್ಯಜಿಸು

पलव (ಧಾ.) ಅಳು, ಪ್ರಲಾಸಿಸು

पलाव (ಪು.) ಪ್ರಲಾಪ

पव्व (ನ.) ಗಂಟು

पसज्ज (ಧಾ.) ಅಸಕ್ತನಾಗು

पसत्थ (ವಿ.) ಪ್ರಶಸ್ತ

पहार (ಪು.) ಪ್ರಹಾರ, ಹೊಡೆತ

पहावइ, पभावइ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರಭಾವತಿ,
ಒಂದು ಹೆಸರು

पहासा (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಹೆಸರು

पोल्लय (ವಿ.) ಪೊಳ್ಳು

भत्त (ಪು.) ಅನ್ನ

भोच्चा (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಉಪಭೋಗಿಸಿ

मत्थय (ನ.) ಮಸ್ತಕ

मणिप्पम (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

महापउम (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

मुक्क (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ

मुच्छा (ಪ್ರೀ.) ಮೂರ್ಛೆ

मूलदेव (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

मोत्तूण (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು

ರಜ್ಜು (ಪ್ರೀ.) ಹಗ್ಗ
 ರೋ (ಧಾ.) ಸೇರು, ರುಚಿಸು
 ರೋವ (ಧಾ.) ಅಳು
 ಲಕ್ಷಣಗಜುಯ (ವಿ.) ಲಕ್ಷಣಯುತ
 ಲಠಿ (ಪ್ರೀ.) ಬಡಿಗೆ, ಲಾಠಿ
 ಲಹುಭೂಯ (ಪು.) ಗಾಳಿ
 ಲಾಭ, ಲಾಹ (ಪು.) ಲಾಭ
 ವಂಕ (ವಿ.) ವಕ್ರ, ಡೊಂಕ
 ವಜ್ರ (ಧಾ.) ಎಜ್ಜೆಸು, ಬಿಡು
 ವತ್ಸವ (ವಿ.) ವಾಸ್ತವ್ಯ, ಇರ
 ಬೇಕಾದ
 ವದ್ಧಮಾಣ (ವ. ಕೃ. ವಿ.) ಬೆಳೆ
 ಯುತ್ತಿರುವ
 ವದ್ಧಮಾಣ (ಪು.) ವರ್ಧಮಾನ, ಮಹಾ
 ನೀರ
 ವತ್ಸವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ವಕ್ರವ್ಯ, ಹೇಳ
 ತಕ್ಕ
 ವಸ (ಧಾ.) ಕಾರು
 ವರಿಸೇಣ (ಪು.) ಒಬ್ಬ ತೀರ್ಥಂಕರನ
 ಹೆಸರು
 ವಸ (ಧಾ.) ಇರು
 ವಸಂತ } (ವ. ಕೃ. ವಿ.) ಇರುವ
 ವಸಮಾಣ }
 ವಾಯಗ (ವಿ.) ವಾದಕ, ಬಾರಿಸುವವ
 ವಾದನ } (ನ.) ಬಾರಿಸುವದು,
 ವಾಯಣ } ವಾದನ
 ವಾಮ (ವಿ.) ಎಡದ
 ವಾಹನ (ನ.) ವಾಹನ

ವಿಜ್ಜುಮಾಲಿ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
 ವಿತ್ಥರ (ಧಾ.) ಹಬ್ಬು, ಪಸರಿಸು
 ವಿತ್ಥರಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ವಿಸ್ತರಿಸು
 ಹಬ್ಬಿದ
 ವಿವೇಹ (ಪು.) ವಿದರ್ಭದೇಶ
 ವಿಯಾಣ (ಧಾ.) ತಿಳಿ
 ವಿಹಲ (ವಿ.) ನಿವ್ವಳ, ದುಃಖಿತ
 ವಿಹಾರಿ (ವಿ.) ವಿಹರಿಸುವವ
 ವುತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಂದ,
 ಹೇಳಿದ
 (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ತಿಳಿಯಲು
 ಯೋಗ್ಯ
 ವೇರಗ (ನ.) ವೈರಾಗ್ಯ
 ಸಕ್ಕ (ಪು.) ಇಂದ್ರ
 ಸಂಜೋಗ } (ಪು.) ಸಂಯೋಗ
 ಸಂಜೋಯ }
 ಸಮತ್ಯ (ವಿ.) ಸಮರ್ಥ
 ಸಮಾಣ (ಪು.) ಸನ್ಮಾನ
 ಸಮುದ್ಧರ (ಧಾ.) ಉದ್ಧರಿಸು
 ಸರ (ಪು.) ಸ್ವರ
 ಸಾಮಿತ್ತ (ನ.) ಸ್ವಾಮಿತ್ವ
 ಸಿಂಹಾಸನ (ನ.) ಸಿಂಹಾಸನ
 ಸುವಣ್ಣಗುಲಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು
 ಹೆಸರು
 ಸೋಜಗ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಕೇಳಿ
 ಸೋಗಾರಿಯ (ವಿ.) ಶೋಕಾಕುಲಿತ,
 ದುಃಖಿತ
 ಹಾಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ರೂಪಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ :—

ಉವಕಖಡಾಚೇತ್ತಾ, ಕಾಯವ್ವಂ, ಕಡ್ಡು, ವಮಿತ್ತಾ, ವಹಣಿಜ್ಜೋ, ನಿಮಿಲಿತ್ತಱ್ಱ, ಕುಜ್ಜಾ, ಠವಿತ್ತಾ, ಆಮೋಱುಱ್ಱ, ಹಸಿಖವ್ವೋ, ದಂಸಣಿಜ್ಜಂ, ಗಂತುಂ, ದಡ್ಡುಣ, ಅವಹಡ್ಡು, ಚಇಱಂ, ಪಿಲಣಿಜ್ಜೋ, ಸೋಚ್ಛಾ, ವೇಯಣಿಜ್ಜಂ, ವಿಯಾಣಿಱುಱ್ಱ, ಗಚ್ಛಿತ್ತಱ್ಱ.

(೨) ರೂಪಗಳನ್ನು ಕೊಡಿರಿ :—

(೧) ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ — ನೆ, ದಂಡ, ಸದಾಚೇ, ಹ್ವ, ಪರಿಖವ, ಜಾಣ, ಗಾ.

(೨) ಭೂತ ಕೃದಂತ ಅಸ್ಯಯ — ವಡ್ಡು, ಜ್ಞಿಯಾ, ನೆ, ಪಖಿಖವ, ಭುಂಜ, ಪಾ, ಮುಣ.

(೩) ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಕೃದಂತ ಅಸ್ಯಯ — ವಹ, ಗಾ. ದೇ, ನಮ, ಕಿಣ, ಮುಚ.

(೪) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ :—

(೧) ಮೇಹೋ ಸಮಗಸ್ಸ ಭಗವಂನೋ ಮಾಹಾವೀರಸ್ಸ ಅಂತಿಱ್ಱ ಪವ್ವಇಱಂ ಇಚ್ಛಿಱ್ಱ ।
 (೨) ಮಯಣರೇಹಾಱ್ಱ ನಾಱುಣ ಮರಣಾವತ್ಥಂ ಜುಗವಾಹು-ಕಣ್ಣಮೂಲೆ ಠಿಱ್ಱುಣ ಭತ್ತುಣೋ
 ಮಹುರಂ ನಿಱುಣಂ ವಯಣಂ ಭಣಿಱಂ ಪಯತ್ತಾ । (೩) ವಂಕಾ, ಕಿಡಿಖವ್ವಇಯಾ, ಚಿತ್ತಲಯಾ,
 ಪೊಲ್ಲಯಾ ಯ ದಡ್ಡಾ ಯ, ಲಡ್ಡಿ ಯ ಉಬ್ಬಮುಕ್ಕಾ ವಜ್ಜೇಯವ್ವಾ ಪಯತ್ತೇಣ । (೪) ಭೋಗೋ ಭೋಚ್ಛಾ
 ವಮಿತ್ತಾ ಯ ಲಹುಭೂವಿಹಾರಿಣೋ, ಆಮೋಯಮಾಣಾ ಗಚ್ಛಂತಿ ದಿಯಾ ಕಾಮಕಮಾ ಇವ ।
 (೫) ಜೇ ಸಮತ್ಥಾ ಸಮುದತ್ತುಂ ಪರಮತ್ಥಾಣಮೇವ ಯ, ನ ತೇ ತುಮಂ ವಿಯಾಣಾಸಿ, ಅಹ ಜಾಣಾಸಿ
 ತೋ ಭಣ । (೬) ಧಣವದ್ಧಮಾಣಪವ್ವಾ ನಿಡ್ಡಾ ವಣ್ಣೇಣ ಁಗವಣ್ಣಾ ಯ । ಁಮಾಱ್ಱ
 ಲಖಖಣಜುಯಾ ಪರತ್ಥಲಡ್ಡಿ ಮುಣೇಯವ್ವಾ । (೭) ವಿಮಾಣಾಂನೋ ಅವಯರಿಱುಣ ಮಣಿಪ್ಪಮೇಣ
 ಮಯಣರೇಹಾಱ್ಱ ಯ ಕಾಱುಣ ಪೂಯಂ ವಂದಿಯಾಂನೋ ಉಸಮ-ವದ್ಧಮಾಣಚಂದಾಣಣ-ವರಿಸೇಣಾ-
 ಮಿಹಾಣಾಂನೋ ಜಿಣಿನ್ದಪಡಿಮಾಂನೋ । (೮) ' ಁಸಾ ಯ ಕಣ್ಣಮಾಲಾ ಮಮ ವಿರಹೇ
 ಅದ್ಧಿಱ್ಱಂ ಕರಿಸ್ಸಾಱ್ಱ । ತಾ ಜಹಾ ಁಕ್ಕಲಿಯಾ ನ ಭವಿಱ್ಱ ತಹಾ ಕಾಯವ್ವಂ ' ತ್ತಿ ಜಂಪಿಱುಣ
 ಗಾಂನೋ ಸುರೋ । (೯) ಅಹ ಚೋಱುಣ ತುರಱ್ಱ ರಜ್ಜುಂ ಗಹಿಱುಣ ವಾಮಹತ್ಥೇಣಂ, ನೆಹರಿಱಂ
 ನಯರೀಱ್ಱ ಸಂಪತ್ತೋ ನಿಯಯಕಡಯಮಿ । (೧೦) ವಿಜಾಂನೋ ಗೀಯಂ ಸೋಱುಣ ಕಣ್ಣಗಂ ಪಾಸಿಱಂ
 ಪಯತ್ತೋ । ಅಖಿಖತ್ತೋ ತೀಱ್ಱ ಸ್ವಸಹೇಹಿಂ ಮೋತ್ತುಣ ಕುಸುಮಚ್ಛಯಂ ಕುಸುಮಸರಪರವಸೋ ಪವಿಡ್ಡೋ
 ಕಯಲಿ-ಹರಂ । (೧೧) ತೇಣ ಭಣಿಯಂ— । ' ಜೋ ಁಯಂ ದಣ್ಣಗಂ ಗೇಣಿಹಸ್ಸಿಱ್ಱ, ಸೋ ಸಾಯಾ

ಹೊಹಿಡ್ । ಕಿಂತು ಪಡಿಚ್ಚಿವ್ವಂ ಜಾವ ಅನ್ನಾಣಿ ಚತ್ತಾರಿ ಅಂಗುಲಾಂ ವಡ್ಡೆಡ್ । ತಾಹೆ ಜೊಗೊ ' ತ್ತಿ । (೧೨) ಜಂ ಜೇಗ ಕಯ್ ಕಮ್ಮಂ ಅನ್ನಭವೆ ಇಹಭವೆ ವಸಂತೆಂ ತಂ ತೇಗ ವೆಡ್ಚಿವ್ವಂ ನಿಮಿತ್ತಮೆತ್ತಂ ಪರೊ ಹೊಡ್ । (೧೩) ಸೊಜಗ ಇಮಂ ರಾಯಾ ವಿಜ್ಜುಪ್ಪಹಾರಹಾಂ ನಡುಚೆಯಣೊ ಸಿಂಹಾಸಣಾಂ ಮುಳ್ಳಾವಿಹಲಂಗಾಂ ನಿವಡಿಂ ಧರಣಿವಿಡ್ । ಮುಳ್ಳಾವಾಣೆ ಸೊಗಾರಿಯಮಣೊ ಮುಕ್ಕಕುಂಠೆ ರೊವಿಜುಗ ಪಲಾವೆ ಕಾಡಂ ಆಡತ್ತೊ । (೧೪) ಅನ್ನಯಾ ಏಗಾ ಮಹಿಲಾ ಆಗಾಂತುಣ ಕುಮಾರಸಮಿವಂ ಭಣಿಂ ಪಯತ್ತಾ, ಜಹಾ । ' ಅತ್ತಿ ತಏ ಸಹ ಕಿಂ ಪಿ ವತ್ತವ್ವಂ ' ತೇಗ ವುತ್ತುಂ ' ಭಗ ' । (೧೫) ಅಡವಿಮಂಜ್ಜೆ ಯ ವಚ್ಚಂತೊ ಭಣಿಯಾ ಯ ತೇಗ ಸಾಡುಣೊ । ' ವಜ್ಜಹ್ ತುಂಜ್ಜೆ, ವಿತ್ಥರಿಯಂ ಕಂತಾರಂ, ಅಹಯಂ ಮಹಾಡುಕ್ಖೇಗ ಅಭಿ-
ಭೂಂ, ನ ತರಾಮಿ ಗಂತುಂ; ಏತೇವ ಭತ್ತಂ ಪಚ್ಚವ್ವಾಮಿ ' । (೧೬) ಅಹೊ ಅಸಾರಯಾ ಸಂಸಾರಸ್ಸ, ಅಣಿವ್ವಯಾ ಜೀವಲೋಯಸ್ಸ, ಖಣಭಂಗುರತ್ತಣಂ ಪಿಯಸಂಜೊಗಸ್ಸ, ಧಮ್ಮೊ ಚೇವೆತ್ಥ ಸರಣಂ, ತ್ತಿಂ ಕಡ್ಡು ವೇರಗ್ಗಮವಗಾಂ । (೧೭) ಚಡ್ಡತ್ತಾ ಭಾರಹಂ ವಾಸಂ, ಚಡ್ಡತ್ತಾ ಬಲವಾಹಣಂ, ಚಡ್ಡತ್ತಾ ಉತ್ತಮೆ ಭೋ ಮಹಾಪಠಮೆ ತವಂ ಚರೊ । (೧೮) ತಂ ಬಿಂತಿ ಅಮ್ಮಾಪಿಯರೊ ' ಸಾಮಣ್ಣಂ ಪುತ್ತು ಡುಕ್ಕರಂ, ಗುಣಾಣಂ ತು ಸಹಸ್ಸಾಡ್ ಧಾರೇಯವ್ವಾಡ್ ಸಾಡುಣಾ ' । (೧೯) ಮಹಾಪಠಮೊ ರಾಯಾ ಜೀವಲೋಯಸ್ಸ ಅಸಾರತ್ತಂ ಮುಣಿಜುಗ ನಂದಿಡುಮಾರಂ ವಿಡೆಹ-
ಜಣವಯಸ್ಸ ಸಾಮಿತ್ತೆ ಠಾವಿಜುಗ. ಸಂಜಮಸಿರಿಂ ಪಾವಿಜುಗ ವರನಾಣದಂಸಣಲಾಭಂ ಚ ಲುಡ್ಡುಂ ತಿಲೋಯಮತ್ಥಯಂ ಗಾಂ । (೨೦) ಜಯಾ ಸವ್ವಂ ಪರಿವಜ್ಜ ಗಂತವ್ವಮವಸಸ್ಸ ತೊ । ಅಣಿವ್ವೆ ಜೀವಲೋಗಮಿ ಕಿಂ ರಜ್ಜಮಿ ಪಸಜ್ಜಸಿ ॥

(೩) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ಒಮ್ಮೆ ಇಂದ್ರನ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಪಂಚಸೇಲದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಇಬ್ಬರು ದೇವತೆಗಳು ನಂದೀಸರ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ತೀರ್ಥಯಾತ್ರೆಗೆ ಹೊರಟರು. ಅವರ ಪತಿಯಾದ ವಿಜ್ಞಾನಾಲಿಯು ಪಂಚಸೇಲಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವನು ಚ್ಯುತನಾದನು. ಆಗ ಅವರು ತಾವು ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಪತಿಯನ್ನು ಆರಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿದರು. ಅವರು ಹೋಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಕುಮಾರ ನಂದಿಯನ್ನು ನೋಡಿದರು. ಅವನ ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಐದುಸೂರು ಜನ ಸ್ತ್ರೀಯರಿದ್ದರು. ಆ ದೇವತೆಯರು ತಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಅಂದರು-“ಈ ಮನುಷ್ಯನು ಸ್ತ್ರೀಲೋಲನಾಗಿದ್ದಾನೆ. ಇವನನ್ನೇ ಮೋಹಿಸಿ ನಾವು ವಶಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪತಿಯಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳೋಣ.” ಹೀಗೆ

ವಿಚಾರಿಸಿ ಅವರು ಅಸನ ಮುಂದೆ ಬಂದು ನಿಂತರು. ಅವರ ಸೌಂದರ್ಯ ನೋಡಿ ಕುಮಾರನಂವಿಯು ಬಹಳ ಸಂತಷ್ಟನಾದನು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಅಂದನು-“ ನೀವು ಯಾರು? ” ಅವರು ಅಂದರು-“ ನಾವು ಹಾಸಾ ಪಹಾಸಾ ಎಂಬ ದೇವತೆಗಳು. ನಮ್ಮ ಕೂಡ ನಿನಗೆ ಕೆಲಸವಿದ್ದರೆ ನೀನು ಪಂಚಸೇಲ ದ್ವೀಪಕ್ಕೆ ಬರಬೇಕು ” ಹೀಗೆ ಹೇಳಿ ಅವರು ಅದೃಶ್ಯರಾದರು.

(೨) ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಚಂಪಾನಗರನಲ್ಲಿ ಉದಯನನೆಂಬ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯ ಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ತಾಪಸ ಭಕ್ತನಾಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಭಾವತಿಯೆಂಬ ಹೆಂಡತಿಯಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಜಿನಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಪೂಜಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ರಾಜಮಂದಿರದಲ್ಲಿ ಅವಳು ಜಿನಪ್ರತಿಮೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದಳು. ದೇವದತ್ತಿ ಎಂಬ ಒಬ್ಬ ಕುಬ್ಜಿಯಾದ ದಾಸಿಯು ಅವಳ ಸೇವೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದಳು. “ ನನ್ನ ವೈಬಣ್ಣವು ಬಂಗಾರದಂತೆಯಾಗಲಿ ” ಎಂದು ಇಚ್ಛಿಸಿ ದೇವದತ್ತಿಯು ಒಮ್ಮೆ ಒಂದು ಗುಳಿಗೆಯನ್ನು ತಿಂದಳು. ಆಗ ಅವಳ ಇಚ್ಛೆಯಂತೆ ಅವಳು ಒಬ್ಬ ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀಯಾದಳು. ಅವಳ ಗೂನು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಮತ್ತು ಅವಳಿಗೆ “ ಸುಸರ್ಣಗುಲಿಕಾ ” ಎಂದು ಹೆಸರು ಆಯಿತು.

(೩) ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಳಾದ ಒಬ್ಬ ವೇಶ್ಯೆಗೆ ದೇವದತ್ತಿ ಎಂಬ ಬಹು ಸುಂದರ ಮಗಳಿದ್ದಳು. ಅವಳು ಬಹಳ ಪ್ರೇಮವುಳ್ಳ ಸ್ವಭಾವದವಳಾಗಿದ್ದಳು. ಅವಳಿಗೆ ವಿವಿಧ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಅಭಿರುಚಿಯಿತ್ತು. ಆದರೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಪುರುಷನೂ ಅವಳ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೂಲದೇವನು ಒಂದುದಿನ ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ ಅವಳ ಮನೆಯ ಹತ್ತಿರ ಹೋದನು; ಮತ್ತು ವೀಣೆಯನ್ನು ಬಾರಿಸಹತ್ತಿದನು. ಅದರ ಸ್ವರಯೋಜನೆಯು ಮಧುರವಾಗಿತ್ತು. ವೀಣೆಯನ್ನು ಕೇಳಿ ದೇವದತ್ತಿ ಇವಳಿಗೆ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಾಯಿತು. ಅವಳಿಗೆ ಅವನ ವೀಣಾವಾದನವು ಬಹಳ ರುಚಿಸಿತು ಮತ್ತು ಆಗ ಅವಳು ತನ್ನ ದಾಸಿಯಿಂದ ಅವನನ್ನು ಕರೆಯಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಮರ್ಯಾದೆಮಾಡಿದಳು.

(ವಿಕಾರಿ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳು) — c ಕೃತಂಶ ವಿಶೇಷಣಗಳು — (ರೂಪಸಿದ್ಧಿ)

ವರ್ತಮಾನಕಾಲವಾಚಕ	ಕರ್ತೃ	ಕರ್ಮಣಿ	ವಿಧ್ಯಾರ್ಥ
<p>ಅ ಕಾರಾಂತ + ಅನ್ತ, ಮಾ</p> <p>” ೨ ನೇ ವರ್ಗ + ಅನ್ತ, ಮಾ</p> <p>ಆ ಕಾರಾಂತ + ಅನ್ತ</p> <p>ಉ, ಆ ಕಾರಾಂತ + ನ್ತ</p> <p>* ಮಾ ಪ್ರತ್ಯಯವು ೨ ನೇವರ್ಗದ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಪುಲ್ಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ನರ ಶಬ್ದದಂತೆ. ನಪುಂಗದಲ್ಲಿ ಕಾಮ ಶಬ್ದದಂತೆ. ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಕ್ಷಿಪ್ರತ್ಯಯ ಕೂಡಿಸಿ</p> <p>ಗುಣವಿ ಶಬ್ದದಂತೆ. ಧಾತು + ಅನ್ತ ಅಥವಾ ಮಾ + ಕ್ಷಿ.</p> <p>ಮುಖ್ಯ ಉಪಯೋಗ ವಿಶೇಷಣ ಮತ್ತು ಸಂಕೇತಾರ್ಥದಲ್ಲಿ.</p>	<p>ಧಾತು + ಕ್ಷಾಂತ + ಅನ್ತ, ಮಾ</p> <p>ಅಥವಾ ಮಾ. ಸಂಸ್ಕೃತ ದಿಂದಾದ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪಕ್ಕೆ ಅನ್ತ ಅಥವಾ ಮಾ. ಮೂರೂ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ತ. ಕರ್ತೃ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ನಡೆಯುವದು. ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕೃತಿ ತ್ರಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು.</p>	<p>ಧಾತು + ಕ್ಷಾಂತ ಅಥವಾ ಸಂಸ್ಕೃತದ ಕೃದಂತವನ್ನೇ ನೇರವಾಗಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದು. ಪು.ನ. ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನರ, ಕಾಮ ದಂತೆ ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಿ ಕ್ಷೇವಾ ದಂತೆ.</p> <p>ಉಪಯೋಗ- ಭೂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ. ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ಮತ್ತು ಪೂರ್ಣ ಭೂತ ಕಾಲದ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ.</p>	<p>ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು + ಗಿಣಿ ಅಥವಾ ಕ್ಷಾಂತ</p> <p>” ೨ ನೇ ವರ್ಗ +</p> <p>ಅ ಕಾರಾಂತೇಕರ</p> <p>೨ ನೇ ವರ್ಗದ + ಅನ್ತ</p> <p>೨ ನೆಯ ವರ್ಗದ ಧಾತುಗಳಿಗೆ ಗಿಣಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹತ್ತುವದಿಲ್ಲ. ಪು.ನ. ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನರ ಮತ್ತು ಕಾಮ ದಂತೆ. ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ಆ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚಿ ಕ್ಷೇವಾ ದಂತೆ.</p> <p>ಮುಖ್ಯ ಉಪಯೋಗ ಗವು ವಿಶೇಷಣದಂತೆ. ವಿಧ್ಯಾರ್ಥ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು.</p>

೨ ಕೃದಂತ ಅವ್ಯಯಗಳು (ರೂಪಸಿದ್ಧಿ)

ಭೂತಕೃದಂತ
ಅವ್ಯಯ

ಹೇತುತ್ವಕ
ಅವ್ಯಯ

ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು + ಇತ್ಯಾ
ಇತರ ಧಾತು + ತಾ
ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ— ಇತ್ತಾ, ಉತ್ತಾ,
ಇತ್ತಾಣಿ, ಉತ್ತಾಣಿ, ಇತ್ತಿ, ಉತ್ತಿ
ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ— ಇ, ತೆ, ತಿ
ಇದಲ್ಲದೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದ ನೇರವಾಗಿಯೂ
ರೂಪಗಳು ಬರುವವು.

ಅ ಕಾರಾಂತ ಧಾತು + ಇತ್
ಇತರ ಧಾತು + ತೆ
ಎಲ್ಲ ಧಾತುಗಳಿಗೆ —
ಇತ್ತಿ, ಉತ್ತಿ

೩ ಕೃದಂತಗಳ ಉಪಯೋಗ

ವಿ ಸೂ. — ವಿಶೇಷಣದಂತೆ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ ವಿಶೇಷ್ಯದ
ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವು. ಆದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದದ
ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗವಾದಾಗ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಬೇರೆ ಬೇರೆ
ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣ
ಮತ್ತು ವಿ.ಕ.ಕೃ. ವಿಶೇಷಣಗಳು ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಉಪ
ಯೋಗವಾಗುವದರಿಂದ ಅವುಗಳನ್ನೇ ಮುಂದಿನ ಕೋಷ್ಟಕಿನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದೆ.

	ಕರ್ತೃ	ಕರ್ಮ	ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ
೧ ಸಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವಿದ್ದು ಕರ್ಮವು ಅಧ್ಯಾಹೃತವಿದ್ದರೆ	ತೃತೀಯೆ ಯಲ್ಲಿ	ಪ್ರಥಮೆ ಯಲ್ಲಿ	ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ಮದ ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದು.
೨ ಸಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾಪದ-ವಿದ್ದು ಕರ್ಮವು ಅಧ್ಯಾಹೃತವಿದ್ದರೆ ಅಥವಾ-ಒಂದು ವಾಕ್ಯವೇ ಕರ್ಮವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ.	ತೃತೀಯೆ ಯಲ್ಲಿ		ಕರ್ತೃವಿನ ಲಿಂಗ, ವಚನಗಳು ಏನೇ ಇದ್ದರೂ ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ. ವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಪ್ರಥಮಾ ವಿಕವಚನದಲ್ಲಿರು ವದು.

	ಕರ್ತೃ	ಕರ್ಮ	ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣ
ಅಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವಿದ್ದರೆ	ಪ್ರಥಮೆಯ	X	ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ತೃವಿನ ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದು.
೧ ಸಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವಿದ್ದರೆ	ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ	ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ	ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿ. ವು ಕರ್ಮದ ಲಿಂಗ, ವಚನ, ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹೊಂದುವದು.
೨ ಸಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವಿದ್ದು ಒಂದು ವಾಕ್ಯವೇ ಕರ್ಮವಾಗಿ- ದ್ದರೆ	ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ		ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ. ನಪುಂಸಕ ಲಿಂಗ ಪ್ರಥಮಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿರು- ವದು.

ಪಾಠ ೧೬

ಅವ್ಯಯಗಳು

ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಅವ್ಯಯಗಳನ್ನು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಕಾರವಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಬಹುದು. ಅವು ಕೆಳಗಿನಂತಿವೆ.

ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣ ಅವ್ಯಯಗಳು—

ಅನೇಕ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಾವ್ಯಯಗಳು ಮೂಲತಃ ನಾಮಪದಗಳ ವಿಭಕ್ತ್ಯಂತ ರೂಪಗಳೇ ಆಗಿದ್ದು ಅವುಗಳ ಮೂಲಸ್ವರೂಪವು ಮರೆಯಾಗಿ ಅವ್ಯಯಗಳಂತೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವಂತಹವುಗಳಾಗಿರುವವು. ಉದಾ —
 ತಥ್, ಇಹಿ, ಕಞ್. ಕೆಲವು ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿರುವಂತೆ ತೋರುವವು.
 ಉದಾ — ಉತ್, ಇಹಿ ಮುಂ. ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕಗಳಿಗೆ ಸೌ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚು
 ವದರಿಂದ ಕ್ರಿ. ವಿ. ಅವ್ಯಯಗಳಾಗುವವು. ಉದಾ—ಸಹಸ್ರಸೌ, ಸಯಸೌ ಮುಂ.
 ಉತ್, ಸಸ, ಆ, ಹೇ, ಹಿ ವೇದಲಾದ ಅನೇಕ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳು ಅವ್ಯಯಗಳೆಂದೆನಿಸಿ
 ಕಂಡುಬರುವವು. ಕ್ರಿ. ವಿ. ಅವ್ಯಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ಭಾಗ
 ಗಳನ್ನು ಮಾಡಬಹುದು.

(ಅ) ಕಾಲವಾಚಕ

ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ-ತಾವ, ಯ, ಉತ್ತರೇ
ಅಮೇಲೆ, ಮತ್ತೆ-ತಾ, ತಯಾ, ತಯೋ.

ತೋ, ತಡಯಾ, ತಾಹೆ

ಇಂದು, ಈಗ-ಅಜ್ಜ, ಉಣ್ಣಿ, ಉತ್ತಾಹೆ.

ಇಯ್ಯಾಣಿ, ಸಂಪದ

ಇನ್ನು ಮೇಲೆ-ನವರಿ

ಒಮ್ಮೆಲೆ-ಸಹಸಾ, ಇತ್ತಿ,

ಕೇವಲ-ನವರಿ

ನಾಳೆ-ಸುವೆ

ನಿನ್ನೆ-ಕಳೆ

ಮತ್ತೆ-ಪುಣಿ

ಯಾವಾಗ(ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ)-ಕಯಾ,

ಕಡಯಾ

ಯಾವಾಗ(ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ)-ಜಯಾ,

ಜಡಯಾ, ಜಾಹೆ

ಯಾವಾಗ....ಅವಾಗ ಜಾ....ತಾ,

ಜಾವ....ತಾವ

ಯಾವಾಗಲೂ, ಸದಾ-ನಿಶ್ಚಿಂ, ಸಯಾ,

ಸಡ್, ಸಯಯ

ಹಿಂದಕ್ಕೆ-ಪುಣ್ಣಿಂ, ಪುಣಾ

(ಆ) ಸ್ಥಲವಾಚಕ

ಅಲ್ಲಿ-ತತ್ಥ, ತಹಿ

ಅಲ್ಲಿಂದ-ತಯೋ, ತಯೋ

ಇಲ್ಲಿ-ಇಹಂ, ಉತ್ಥ

ಇಲ್ಲಿಂದ-ಇಯೋ, ಉತ್ತೋ

ಎಲ್ಲಿ(ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ)-ಜಹಿ, ಜತ್ಥ

ಎಲ್ಲಿ(ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ)-ಕತ್ಥ, ಕಹಿ

ಎಲ್ಲಿಂದ(ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ)-ಜಯೋ,

ಜಯೋ

ಎಲ್ಲಿಂದ(ಪ್ರಶ್ನಾರ್ಥಕ)-ಕಯೋ, ಕುಯೋ,

ಕಯೋ

ಎಲ್ಲಿ ಡೆಗೆ-ಸವತ್ಥ

ಎಲ್ಲಿಯೋ-ಕತ್ಥಿ, ಕಹಿಂಚಿ, ಕಹಿಂಪಿ

ಒಂದೆಡೆಗೆ-ಉತ್ಥ

ದೂರ-ದೂರಯೋ

ನಡುವೆ-ಅಂತರಾ

ಬೇರೆಡೆಗೆ-ಅನ್ತತ್ಥ

ಮುಂದೆ, ಎದುರಿಗೆ-ಅಗಾಯೋ

ಮೇಲೆ-ಉತ್ತಂ

ಹಿಂದೆ, ಹಿಂದಿನಿಂದ-ಪಣ್ಣಾ

ಹೊರಗೆ-ಬಾಹಿಂ, ಬಹಿಯಾ

(ಇ) ರೀತಿನಾಚಕ

ಅಂತೆ-ಇವ, ವಿಯ, ವು, ಪಿವ

ಅನುಭವಾಗಿ-ಅವರಸಂ

ಅದರಿಂದ, ಅದರೂ-ತಹಾ, ಉ

ಇಲ್ಲಿ, ಬೇಡ-ನ, ಮಾ

ಒಮ್ಮೆಲೆ, ಕೂಡಲೆ-ಸಿಖಂ, ಲಹಂ,

ಹವಂ, ತುರಿಯಂ

ಕ್ರಮೇಣ-ಕ್ರಮೇಣ

ಕಾಳಜಿಯಿಂದ-ಜಯಂ

ಕೂಡೆ-ಸಮಂ

ಕೇವಲ-ಕೇವಲ

ಚನ್ನಾಗಿ-ಸಮಂ	ಮೆಲ್ಲಗೆ-ಸಣಿಗ
ಚನ್ನಾಗಿ, ಲೇಸು, ಶ್ರೀಯಸ್ಕರ-ಸೇಯ	ಸ್ವಲ್ಪ-ಇಸಿ, ಮಗ
ನೆಟ್ಟಗೆ-ಸುಕ್ಕ	ಸ್ವಷ್ಟವಾಗಿ-ಫುಡ
ಬಹಳವಾಗಿ-ಬಾಡ, ಖಣಿಗ	ಹೇಗಾದರೂ-ಕಹಂ ಪಿ

ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಾನ್ವಯಗಳನ್ನು ಕ್ರಿಯೆಯ ಸ್ಥಲ, ಕಾಲ, ರೀತಿ, ಮೊದಲಾದವುಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

ಶಬ್ದಯೋಗೀ ಅವ್ಯಯಗಳು.

ಈ ಅವ್ಯಯಗಳು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಾರ್ಯಕಾರಣ, ವಿಭಕ್ತಿ ಸಂಬಂಧ, ಮತ್ತು ಉಪಪದಗಳ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು. ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಶಬ್ದಯೋಗೀ ಅವ್ಯಯಗಳು ವಿಶಿಷ್ಟ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆಯೇ ಬರುವವು.

[೧] ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ :— ಹೊರತಾಗಿ — ಅಂತರೇಣ; ವರೆಗೆ— ಜಾವ; ಕಡೆಗೆ ಪಡ; ಹೊರತಾಗಿ—ಮೊತ್ತೂಣ; ಒಡನೆ, ಕೂಡಿ—ಆದಾಯ, ಗಹಾಯ.

[೨] ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ :— ಕೂಡಿ, ಒಡನೆ—ಸಹ, ಸಮ, ಸದ್ವಿ ಹೊರತು—ವಿಣಾ.

[೩] ಪಂಚಮೀ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ :— ಇಂದ—ಆರಂಭ.

[೪] ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ :— ಮುಂದೆ—ಪುರೋ; ಮೇಲೆ—ಉರ್ವರಿ; ಹತ್ತರ—ಸಮೀಪ; ಸಲುವಾಗಿ—ಕಣ; ಕೆಳಗೆ—ಹೀಡ್ತಾ; ಹೊರಗೆ—ವಾಹಿ; ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ— ಪಕ್ಷ್ಯಕ್ಷ.

ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಶಬ್ದಯೋಗೀ ಅವ್ಯಯಗಳು :—*

ಆಚೆಗೆ—ಅಡ; ಅಡ್ಡಕಮ, ಅಡ್ಡಗಾಳ.

ಹಿಂದೆ, ಕೂಡಿ ಮುಂ.—ಅಗ್ನು; ಅಗ್ನುಕರ, ಅಗ್ನುಜಾಗ.

ದೂರ—ಅವ, ಅ; ಅವಕಮ, ಅಹರ.

ಕಡೆಗೆ—ಅಮಿ; ಅಮಿಗಾಳ, ಅಮಿಭವ, ಅಮಿವಹ.

ಕೆಳಗೆ—ಅವ, ಅ; ಅವತರ, ಅವಮಾಣ, ಅಗಾಹ.

ವರೆಗೆ, ಮೇಲೆ—ಅ; ಅಗಾಹ, ಅಗಾಳ.

ಮೇಲೆ—ಉದ; ಅಗಮ, ಅತರ.

* ಈ ಅವ್ಯಯಗಳು ಧಾತುಗಳೊಡನೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು.

ಸಮೀಪ—ಉ; ಉಗಾಂ, ಉಧಾರ.

ಕೆಟ್ಟ, ಕಡಿಣ—ಉ; ಉಚರ, ಉಕರ.

ಹೆರಗೆ—ನಿಸ್; ನಿಗಾಮ, ನಿಷ್ಕರ.

ಒದಿಗೆ—ಪರಿ; ಪರಿಗಣ, ಪರಿವೃ.

ಕಡೆಗೆ—ಪಡಿ, ಪರಿ; ಪಡಿವಾಲ, ಪರಿವಾಲ.

ಬೇರೆ, ದೂರ, ವಿಶೇಷ—ವಿ; ವಿಕುಚ್ಚ, ವಿವರ, ವಿಭಿಣ.

ಕೂಡಿ—ಸಮ; ಸಂತೋಷ, ಸಂಗಮ.

ನೆಟ್ಟಿಗೆ—ಸು; ಸುಲಭ, ಸುಕರ.

ಪ್ರಕಟ, ಸ್ಪಷ್ಟ—ಪಾಠ; ಪಾಠಕರ, ಪಾಠಭವ.

ಉಭಯಾನ್ವಯೀ ಅವ್ಯಯಗಳು :—

ಈ ಪ್ರಕಾರದ ಅವ್ಯಯಗಳು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ. ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ.ಕೃ. ಅವ್ಯಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸುವದೇ ಹೆಚ್ಚು. ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದೆ.

ಇದೀಗ—ಅಹ; ಮತ್ತು—ಚ, ಯ; ಮತ್ತು ಎನಂದರೆ—ಕಿಂಚ; ಅಥವಾ—
ವಾ, ಅಥವಾ; ಆದರೆ—ಕಿಂಚ; ರೇ—ಇಹ; ಎಂದು—ತಿ, ತಿ, ಇಹ, ಇತಿ.

ಕೇವಲ ಪ್ರಯೋಗೀ ಅವ್ಯಯಗಳು :—

ಹಾ, ರೇ, ಖೋ ಮೊದಲಾದವು ಕೇವಲಪ್ರಯೋಗೀ ಅವ್ಯಯಗಳೆನಿಸುವವು. ಇವು ಬಹಳ ಸ್ವಲ್ಪ ಇರುವವು. ಮನೋವಿಕಾರಗಳನ್ನು ಸೂಚಿಸಲು ಇವುಗಳ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು. ಇವು ಎಲ್ಲ ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದಿವೆ.

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಕಿಂಚಣ (ವಿ.) ದರಿದ್ರ

ಅಚಿತ್ತ (ವಿ.) ನಿರ್ಜೀವ

ಅಜ್ಞ (ನ.) ಗಳಿಕೆ, ಅರ್ಜನ

ಅವಣಿ (ಧಾ.) ದೂರಗೊಳಿಸು, ಸರಿಸು

ಅಸಂಸತ್ತ (ವಿ.) ಅಸಕ್ತಿ ಇಲ್ಲದ

ಆವನ್ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಾಪ್ತ,
ಹೊಂದಿದ

| ಆವನ್ಸತ್ತಾ (ಪ್ರೀ.) ಗರ್ಭವತ್ತಿಪ್ರೀ

ಆಸನ್ನ (ವಿ.) ಸಮೀಪ

ಅಮ್ಮಗಾ (ಪು.) ಉನ್ಮಾರ್ಗ, ವಿರುದ್ಧ

ಅವಾ (ಪು.) ಉಪಾಯ

ಅಹಹಮವಿ (ಅ.) ಹೇಗೋ, ಬಹುಕಷ್ಟ
ದಿಂದ

ಖರಮುಹೀ (ಪ್ರೀ.) ಒಂದು ಹೆಸರು
ಗಣ (ಧಾ.) ಎಣಿಸು, ಲಕ್ಷಿಸು
ಗಮಣಾಗಮಣಿ (ನ.) ಹೋಗುವದು,
ಬರುವದು

ಗಾಮಾಂತರ (ನ.) ಬೇರೆ ಗ್ರಾಮ
ಘಯ (ನ.) ತುಪ್ಪ, ಫೃತ
ಘರ (ನ.) ಮನೆ

ಚಂದ್ರವೇಗ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
ಚಿತ್ತ (ನ.) ಮನ, ಸಜೀವ
ಜಗವಾಖ (ಪು.) ಜನಾಪನಾದ
ತತ್ತ (ನ.) ತತ್ತ್ವ

ತಂದೂಲ (ಪು.) ಅಕ್ಕಿ
ತಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ನೀರಡಿಕೆ

ತೇರಿಚ್ಚಿ } (ವಿ.) ಪಶುಪಕ್ಷಿ
ತಿರಿಚ್ಚಿ }

ದಕ್ಷ (ವಿ.) ದಕ್ಷ, ಕಾಳಜಿಯುಳ್ಳ
ದತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ
ದಾರವಾಲ (ಪು.) ದ್ವಾರಪಾಲಕ

ದಾರಿದ್ರ (ನ.) ಬಡತನ, ದಾರಿದ್ರ್ಯ
ದೀಹ (ವಿ.) ದೀರ್ಘ, ಉದ್ದ, ಒಬ್ಬ
ರಾಜನ ಹೆಸರು

ದೇಸ (ಪು.) ದೇಶ

ನವರ } (ಅ.) ಕೇವಲ
ನವರಿ }

ನಿರುತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ನಿಯುಕ್ತ,
ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ನಿಶ್ಚಿಂತ (ವಿ.) ನಿಶ್ಚಿಂತ

ಪತ್ಯಾವ (ಪು.) ಪ್ರಸ್ತಾವ, ಪ್ರಸಂಗ

ಪಮುಹ (ವಿ.) ಪ್ರಮುಖ, ಮುಖ್ಯ
ಪಲಾಣ (ವಿ.) ಹಿಡಿದೋಡ, ಕಳೆದ
ಪವಿತ್ರ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ
ಪಸವಸಮಯ (ಪು.) ಹಡಿಯುವವೇಳೆ

ಪಿಡಿಖ } (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪೀಡಿತ
ಪಿಡಿಯ }

ಪೇಸ (ಧಾ.) ಕಳಿಸು

ಪೋಮ (ನ.) ಪದ್ಮ, ಕಮಲ

ಬೋಧಿಸತ್ತ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಮಡ (ಪು.) ಸೈನಿಕ, ವೀರ

ಮದ (ವಿ.) ಭದ್ರ, ಸುಂದರ

ಮಮಣ (ನ.) ಭ್ರಮಣ, ತಿರುಗುವದು

ಮವ್ವ (ವಿ.) ಭವ್ಯ, ಉತ್ತಮ

ಮಾಣುವೇಗ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಮಿಕ್ಕಿಖಾವಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಭಿಕ್ಷುಪ್ರಾಪ್ತಿ,

ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ ಉಪಜೀವಿಸುವದು

ಮಹಾಪಿಂಗಲ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಮುಕ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಮುಕ್ತಿ

ಮುಕ್ತಿಪಹಾರ (ಪು.) ಮುಕ್ತಿಪ್ರಹಾರ,

ಗುದ್ದುವದು

ಮುಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಮುಳ್ಳು

ಮುಹಾಜೀವಿ (ವಿ.) ಬಿಕ್ಕೆಯಿಂದ ಜೀವಿ

ಸುವನ

ಮೇಡುಣ (ನ.) ಮೈಥುನ, ಕಾಮಕ್ರೀಡೆ

ಮಣ್ಣವಿಸಯ (ಪು.) ಒಂದು ದೇಶದ

ಹೆಸರು

ಮರಾಢ್ಯ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಮಿಜಾಹರ (ಪು.) ವಿದ್ಯಾಧರ, ದೇವಜಾತಿ

ಸಂಜ್ಞಾ (ಪ್ರೀ.) ಸಂಜ್ಞೆ, ಗುರುತು	ಸವ್ವಾ (ಅ.) ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ
ಸರಣ (ಪು.ಸ.) ಶರಣು, ರಕ್ಷಣೆ	ಸಾಡುಯಗ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು
ಸಲಿಲತ್ಥಿ (ವಿ.) ನೀರನ್ನು	ಸುಖ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೇಳಿದ
ಹುಡುಕುವ, ಬೇಡುವ	ಹಮ್ಮಮಾಣ[ವ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.] ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವ

(೧) ಕನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿ :—

(೧) ಗಚ್ಛಂತಾ ಪತ್ತಾ ದೂರಂ ಗಾಮಂತರಂ । ತತ್ಥ ಸಲಿಲತ್ಥಿ ವರಧಣು ಪವಿತ್ರೋ ।
ಲಹುಮಾಗನ್ತುಣ ಭಗವ್ ಜಹಾ । ‘ದೀಹರಾಙ್ಗಾ ವಂಭದತ್ತಸ್ಸ ಸವ್ವಾಂ ಪನ್ಥಾ ಬಂಧಾವಿಯ
ತ್ತಿ ಜಗವಾಂ ಉತ್ಥ ಮಃ ಸುಖೋ । ತಾ ಕುಮಾರ ನಸ್ಸಾಮೋ ’ । ತಾಂ ಪಯದ್ವಾ ಉಮ್ಮ-
ಗ್ಗಂ । ಪತ್ತಾ ಮಹಾಙ್ಕಂ ತಾಂ ಕುಮಾರಂ ವಡಸ್ಸ ಹೆದ್ದಾ ಠವಿಂ ತಿಸಾಭಿಭೂಯಂ ಗಾಂ
ವರಧಣು ಜಲದ್ವಾ । ತಾವ ಯ ದಿಗಾವಸಾಣೆ ದಿತ್ತೋ ವರಧಣು ಜಮಭೇಹಿಂ ವ ದೀಹನಿಠತ್ತ-
ನರೆಹಿಂ ಹಮ್ಮಮಾಣೋ ದೂರದೇಸಮಾಗಾಂ । ಕುಮಾರಸ್ಸ ಸಜ್ಜಾ ಕಯಾ । ಪಲಣೋ ವಂಭದತ್ತೋ,
ಪಡಿಂ ಯ ದುಗಮಕನ್ತಾರಂ ।

(೨) ಅತ್ಥಿ ವಚ್ಛಾವಿಸು ಕೊಸಂಬಿ ನಾಮ ನಯರೀ । ತಹಿಂ ಸಠಣಿಂ ನಾಮ
ನರವಹ್ । ಸಾಡುಯಗೋ ನಾಮ ಮಾಹಣೋ । ಸೋ ಯ ದಾರಿದ್ರೋವದ್ವಪಿಡಿಂ ಕಹಕಹವಿ
ಭಿಕ್ಷಾವಿತ್ತೀ ಕಾಲಂ ಗಮೇಹ್ । ಅಜ್ಜಯಾ ಅವಜ್ಜಸತ್ತಾಽ ಖರಸುಹೀ ನಾಮಾಽ ಭಜ್ಜಾಽ
ಭಣಿಂ ಉಸೋ—‘ವಂಭಣ ! ಅಸತ್ತೋ ಪಸವಸಮಾಂ, ನ ಯ ವರೇ ವಯತಂದ್ವಲಾಹ್
ಅತ್ಥಿ, ತಾ ಕೀಸ ನಿಠ್ಠಿಂತೋ ಚಿತ್ತಸಿ ?’ । ತೇಣಭಣಿಯಂ ‘ಮಹೇ, ಪದ್ಧಿಂ ಭಿಕ್ಷಾ-
ಭಮಣೇಣ ನದ್ವಾ ಮೇ ಬುದ್ಧಿ, ತಾ ತುಮಂ ಚೇವ ಸಾಹಸು ಕೋ ಉತ್ಥ ಪತ್ಥಾವೇ ದವ್ವ-ಅಜ್ಜಣ-
ಉವಾಂ ’ ತ್ತಿ । ತೇಽ ಭಣಿಯಂ—‘ಗಚ್ಛ ನಿವಂ ಸವ್ವಾಯೇಣ ಸರಣಂ । ನ ತಂ ವಿಣಾ
ದಾರಿಹಂ ಅವಣಿಜ್ಜಹ್ ’ ಚಿ ಸೋ ವಿ ಪದ್ಧಿಂ ತಹೇವ ಕರೇಹ್ ।

(೬) ಕೋಹಾ ವಾ ಜಹ್ ವಾ ಹಾಸಾ, ಲೋಹಾ ವಾ ಜಹ್ ವಾ ಭಯಾ ।

ಮುಸಂ ನ ವಯಹ್ ಜೋ ಉ, ತಂ ವಯಂ ಬೂಮ ಮಾಹಣಂ ॥ ೧ ॥

ಚಿತ್ತಮನ್ತಮಚಿತ್ತಂ ವಾ ಅಪ್ಪಂ ವಾ ಜಹ್ ವಾ ಬಹುಂ ।

ನ ಗಿಣಹ್ ಅದತ್ತಂ ಜೋ, ತಂ ವಯಂ ಬೂಮ ಮಾಹಣಂ ॥ ೨ ॥

ದಿವ್ವಮಾಣುಸತೇರಿಠ್ಠಿ, ಜೋ ನ ಸೇವಹ್ ಮೇಹುಣಂ ।

ಮಣಸಾಕಾಯವಕ್ಕೇಣ, ತಂ ವಯಂ ಬೂಮ ಮಾಹಣಂ ॥ ೩ ॥

ಜಹಾ ಪೊಮಂ ಜಲೇ ಜಾಯಂ, ನೋವಲಿಪ್ಪಹ್ ವಾರಿಣಾ ।

एवं अलितं कामेहिं, तं वयं ब्रूम माहणं ॥ ४ ॥

ಅಲೋಲಿತಂ ಮುಹಾಜೀವಿಂ ಅಣಗಾರಂ ಅಕ್ವಿಚಣಂ ।

ಅಸಂಸತ್ತಂ ಗಿಹತ್ಯೇಸು, ತಂ ವಯಂ ಬ್ರೂಮ ಮಾಹಣಂ ॥ ೪ ॥

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾರಾಣಸೀ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಮಹಾ ಪಿಂಗಲನೆಂಬ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ಬಹಳ ದುಷ್ಟನಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸಾಯಲು ಯಾರಿಗೂ ದುಃಖವೆನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಅವನ ದ್ವಾರಪಾಲಕನೊಬ್ಬನು ಮಾತ್ರ ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅದನ್ನು ಕಂಡು ಬೋಧಿಸತ್ವನು ಅವನ ಹತ್ತಿರಹೋಗಿ ಅಂದನು-“ ಎಲೊ, ಮಹಾ ಪಿಂಗಳನು ಸತ್ತದ್ದಕ್ಕೆ ನಿನಗೊಬ್ಬನಿಗೇ ಏಕೆ ಇಷ್ಟು ದುಃಖವಾಗಿದೆ?” ಅವನು ಅಂದನು -“ ಅವನು ರಾಜಮಂದಿರವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸುತ್ತಿರವಾಗ ಪ್ರತಿಸಲ ನನಗೆ ಹತ್ತು ಏಟುಗಳನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಈಗ ಅವನು ಪರಲೋಕಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದಾನೆ. ಅಲ್ಲಿ ಯಮನಿಗೂ ಅವನು ಇದೇ ಪ್ರಯೋಗವನ್ನು ಮಾಡ ಹತ್ತಿದರೆ ಯಮನು ಸಿಟ್ಟಿಗೆಳಬಹುದು. ಮತ್ತು ಮತ್ತೆ ಅವನನ್ನು ಭೂಲೋಕಕ್ಕೆ ತಂದು ಬಿಡಬಹುದು. ಆ ಮೇಲೆ ನನಗೆ ಪೀಡೆಯು ಮತ್ತೆ ಆರಂಭವಾಗಬಹುದು. ಈ ಭೀತಿಯಿಂದ ನಾನು ಅಳುತ್ತಿದ್ದೇನೆ.”

(೨) ಹಿಂದಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಿನಾಪುರದಲ್ಲಿ ಸುಧರ್ಮಣನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಒಬ್ಬ ಪ್ರಖ್ಯಾತ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ವೇಳೆಯನ್ನೂ ಸುಖೋಪಭೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಧರ್ಮದ ಅರಿವೇ ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ತನ್ನ ತೋಟದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತಿರಲು ಅವನು ಒಬ್ಬ ಸಾಧುವನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಆ ಸಾಧುವು ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಬಂದು ಅಂದನು-“ ಮಹಾರಾಜನೆ, ಧರ್ಮವೆಂದರೇನು? ನಿನಗೆ ಗೊತ್ತುಇದೆಯೇ?” ರಾಜನು ‘ಇಲ್ಲ’ ವೆಂದನು. ಆಗ ಆ ಸಾಧುವು ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಸರಳ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿದನು. ರಾಜನಿಗೂ ಮೆಲ್ಲನೆ ಸಂಸಾರದ ನಶ್ವರತೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಕಲ್ಪನೆ ಬರಹತ್ತಿತು; ಮತ್ತು ಕೊನೆಗೆ ಅವನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕೂಡಿಸಿ ರಾಜ್ಯದ ಎಲ್ಲ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಅವನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟು ಅದೇ ಸಾಧುವಿನ ಹತ್ತಿರ ಸನ್ಯಾಸಿಯಾದನು.

(೩) ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಿ ಇಬ್ಬರು ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ಕುಮಾರರು ಬಂದರು. ಮತ್ತು ಸಂಕುಮಾರನಿಗೆ ವಿಸುಮಪೂರ್ವಕ ನಮಸ್ಕರಿಸಿ ಅಂದರು—“ ಮಹಾ ರಾಜನೇ, ಮಗನು ಸತ್ತದ್ದು ತಿಳಿದಕೂಡಲೆ ಅಸಣಿವೇಗನು ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ನಿಮ್ಮಮೇಲೆ ಏರಿಬರುತ್ತಿದ್ದಾನೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತಾವು ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದಿರಬೇಕು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಚಂಡವೇಗ ಮತ್ತು ಭಾಸುವೇಗರು ನಮ್ಮನ್ನು ನಿಮ್ಮ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಯುದ್ಧದ ಎಲ್ಲ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡೇ ನಾವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದೇವೆ. ಮತ್ತು ಸ್ವತಃ ಭಾಸುವೇಗ ಚಂಡವೇಗರು ಹೆಚ್ಚು ಬಲವನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದಾರೆ. ಆ ಕುಮಾರರು ಇಷ್ಟು ಹೇಳುತ್ತಿರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿಯೇ ಚಂಡವೇಗ ಭಾಸುವೇಗರು ಅಲ್ಲಿಗೆ ವಿದ್ಯಾರ್ಥರ ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಡನೆ ಬಂದರು.

ಪಾಠ ೧೨

ಪ್ರಯೋಗ ವಿಚಾರ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಂತೆ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಮೂರು ಪ್ರಕಾರದ ಪ್ರಯೋಗಗಳಿರುವವು. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ— (೧) ಕರ್ತರಿ (೨) ಕರ್ಮಣಿ (೩) ಭಾವೆ. ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಣಿ ಮತ್ತು ಭಾವೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಉಪಯೋಗವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿಲ್ಲ.

ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಯೋಗ:—

ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕರ್ತೃವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಪುರುಷ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನು ಹೊಂದುವದು. ಕರ್ತರಿ ಪ್ರಯೋಗದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಮೂರು ರೀತಿಯಾಗಿರಬಹುದು. ಕನ್ನಡದಂತೆ ತೃತೀಯ ಪುರುಷದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗ ಭೇದಗಳಿಗನುಸಾರವಾಗಿ ಕ್ರಿಯಾ ಪದವು ಬದಲಾಗುವದಿಲ್ಲ.

(i) ಸಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ—ಕರ್ತೃ ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ, ಕರ್ಮ ದ್ವಿತೀಯೆಯಲ್ಲಿ. ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕರ್ತೃವಿನ ಪುರುಷ ವಚನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿರುವದು

ಉದಾ- ನಿವೋ ರಜ್ಜಿ ಪಾಲೇಹ, ಮೇಹಾ ಜಲಂ ವರಿಸಂತಿ, ಸಾ ದೇವಯಂ ಆರಾಹದ; ಚೇಡಾ ಭಾರಂ
ಗೇಹಂತಿ; ಸಾವಯಾ ಧರ್ಮಂ ಸುಗಂತಿ, ಹರಿಸಂತಿ.

(ii) ಅಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ- ಕರ್ತೃವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಮೇಲಿನಂತೆ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಅಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾಪದವಿರುವದರಿಂದ ಕರ್ಮವಿರುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ- ನರಿಂದೋ ನಯರಂ ಗಚ್ಛಿ. | ಸೋ ಸುಹೇಗ ವಚ್ಛಿ. | ಸಾ ದೇವಲೇ ಅಚ್ಛಿ. | ಕಿಂಕರೋ ಮೂಢೋ ಅತಿಥಿ; ನರಿಂದಸ್ಸ ಕಿತ್ತಿ ಸುಛಿ ಅತಿಥಿ. |

(iii) ಕರ್ಮ-ಅಧ್ಯಾಹೃತ- ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಸಕರ್ಮಕವಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮವನ್ನು ಹೇಳಿರುವದಿಲ್ಲ. ಕರ್ತೃವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಮೇಲಿನಂತೆ ಕರ್ತೃವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ - ರಾಮೋ ಭವತ್ವಿ, ಸೋ ಏವಂ ವಯಾಸೀ. | ಮುಂ.

ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗ--

ಈ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯಾವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವದು. ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಕರ್ಮಪದದ ಪುರುಷ ವಚನಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವಾಗ ಮೊದಲು ಅದರ ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪವನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗುವದು.

ಉದಾ ನಿವೇಗ ರಜ್ಜಿ ಪಾಲಿಜಿ. | ಸೀಹೇಗ ಮಠೋ ಹತ್ಯಾ ಪಾಸಿಜಿ. | ರಾಹುಣಾ ಚಂದೋ ಗಸಿಜಿ. | ಸಮಗೇಹಿ ಧರ್ಮೋ ಸುಗಿಜಿ. | ಲೋಹಿ ಮಹಾವೀರಸ್ಸ ಪಾವಯಂ ಸುಗಿಜಿ. |

ಅನೇಕ ಸಲ ಕರ್ಮಣಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಭೂತ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣವು ಕರ್ಮವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. (ಕರ್ಮ ವಿಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗವಾಗುವದು.)

ಉದಾ - ಸೀಹೇಗ ಮಠೋ ಹತ್ಯಾ ದಿಶ್ತೋ. | ಸಮಗೇಹಿ ಧರ್ಮೋ ಸುಗಿಠೋ. | ಮುಂ.*

ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗ--

ಕರ್ಮಣಿ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಯಾವಾಗಲೂ ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಡುವದರಿಂದ ಈ ಪ್ರಯೋಗವಾಗು

* ಭೂ.ಕ.ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳ ಉಪಯೋಗದ ಬಗ್ಗೆ ಹಿಂದೆ ವಿವೇಚಿಸಲಾಗಿದೆ.

ನದು. ಕರ್ಮವಿಲ್ಲದುದರಿಂದ ಅಕರ್ಮಕ ಕ್ರಿಯಾಪದದೊಡನೆ ಈ ಪ್ರಯೋಗದ ಉಪಯೋಗವು ವಿಶೇಷವಾಗಿರುವದು. ಆದರೂ ಅಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ, ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ ಎಂದು ರೀತಿಗಳು ಇರುವವು.

ಅಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ—ಕರ್ತೃ ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿ; ಕ್ರಿಯಾಪದದಕರ್ಮಣಿ ರೂಪವನ್ನು ತೃತೀಯಪುರುಷ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

ಉದಾ—**नरिन्देण नयरं गच्छिजइ । तेण सुहेण वच्छिजइ । तीए देउले गच्छिजइ ।** ಮುಂ.*

ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ (ಕರ್ಮ ಅಧ್ಯಾಹೃತ) — ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗ ಮತ್ತು ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗ. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಅಂತರವೆಂದರೆ ಮೊದಲನೆಯದರಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವಿದ್ದು ಅದು ಪ್ರಥಮಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿರುವದಲ್ಲದೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಆದರೆ ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಅಧ್ಯಾಹೃತವಾಗಿರುವದು. ಎಂದರೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿರುವದಿಲ್ಲ. ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಯಾನಾಗಲೂ ತೃತೀಯ ಪುರುಷ ಏಕವಚನ ದಲ್ಲಿರುವದು. ಉದಾ—**रामेण भक्तिजइ । तेण एवं कहिजइ ।** ಮುಂ. †

ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸುವದು—

ಮೇಲಿನ ಪ್ರಯೋಗ ರೀತಿಗಳನ್ನು ನೆನಪಿಡಬೇಕು. ಅದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಬದಲಿಸುವದು ತಿಳಿಯಲು ಸುಲಭವಾಗುವದು. ಪ್ರಯೋಗಗಳನ್ನು ಕೆಳಗಿನಂತೆ ಬದಲಿಸಲು ಬರುವದು. ¶

* ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಂತೆ ಭಾವೇ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಭೂತಕಾಲವಾಚಕ ಕರ್ಮಣಿ ಧಾತುಸಾಧಿತ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲು ಬರುವದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಕರ್ಮಕವಿದ್ದಾಗ ಕರ್ತೃವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿರುವದು. ಇಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯೆಯಲ್ಲಿರುವದು. ಈ ಭೇದವನ್ನು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

† ಇಲ್ಲಿ ಭೂ.ಕ.ಕೃ ವಿಶೇಷಣವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬಹುದು. ಆಗ ಭೂ.ಕ.ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಪ್ರಥಮಾ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿಯೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಕರ್ತೃವು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ಕರ್ಮವು ಅಧ್ಯಾಹೃತವಾಗಿರುವದು. (ಕೃದಂತ ಪ್ರಕರಣದಲ್ಲಿ ನೋಡಬೇಕು.)

ಉದಾ—**रामेण भक्तिजं । तेण एवं कहियं ।** ಮುಂ.

¶ ಮೇಲೆ ತೋರಿಸಿದ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯೋಗಗಳ ಬದಲಾವಣೆಯು ಆಗುವದಿಲ್ಲ.

(೧) ಸಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ > ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗ

(೨) ಅಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ > ಅಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ

(೩) ಸಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ > ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ

(ಕರ್ಮ ಅಧ್ಯಾಹೃತ)

ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸುವಾಗ ಮುಂದಿನ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿಡಬೇಕು. [೧] ಮೂಲ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೆ ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅರ್ಥವನ್ನೇ ಬದಲಿಸಿದ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. [೨] ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳ ವಿಭಕ್ತಿಗಳೂ ಅವುಗಳಿಗೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿದ ವಿಶೇಷಣಗಳ ವಿಭಕ್ತಿಗಳೂ ಮಾತ್ರ ಬದಲಾಗುವವು. ಇತರ ಶಬ್ದಗಳಲ್ಲಿ ಯಾವ ಬದಲಾವಣೆಗಳೂ ಆಗುವದಿಲ್ಲ. ಉದಾ :—

ಸಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ

ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗ

(೧) ಜಣಾ ಧರ್ಮಂ ಸುಗುಣಿ |

ಜಣೇಹಿ ಧರ್ಮೋ ಸುಗುಣಿಜ್ಜ |

(೨) ಸಾವಾಂ ಮೋಕ್ಷಂ ಲಹಿಸ್ಸಿ |

ಸಾವಣ ಮೋಕ್ಷೋ ಲಹಿಸ್ಸಿಜ್ಜ |

(೩) ಮೇಹಾ ಜಲಂ ವರಿಸಂತು |

ಮೇಹೇಹಿ ಜಲಂ ವರಿಸಿಜ್ಜ |

ಅಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ

ಅಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ

(೧) ಕಣ್ಣಾಂ ಅಜ್ಞಾಣಂ ಗಚ್ಛಿ |

ಕಣ್ಣಾಹಿ ಅಜ್ಞಾಣಂ ಗಚ್ಛಿಜ್ಜ |

(೨) ಸೋ ದೇವಲೋ ಅಚ್ಛಿ |

ತೇಣ ದೇವಲೋ ಅಚ್ಛಿಜ್ಜ |

(೩) ದೇವಯಾ ಹಸಿ |

ದೇವಯಾ ಹಸಿಜ್ಜ |

ಸಕರ್ಮಕ ಕರ್ತರಿ

ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ

(ಕರ್ಮ ಅಧ್ಯಾಹೃತ)

(೧) ರಾಮೋ ಭವತಿ |

ರಾಮೇಣ ಭವತಿಜ್ಜ |

(೨) ಸೋ ಏವಂ ವಯಾಸಿ |

ತೇಣ ಏವಂ ವುಚ್ಛಿತ್ಥಾ |

ಕರ್ಮಣಿ ಮತ್ತು ಸಕರ್ಮಕ ಭಾವೆ ಪ್ರಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ಭೂ. ಕ. ಕೃದಂತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರೆ ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸುವಾಗ ಭೂತ ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಮತ್ತು ಅದನ್ನು ಕರ್ತೃವಿಗೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿ ಮಾಡಬೇಕು. ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ಮಣಿ ಕೃದಂತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರೆ ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕರ್ತರಿ ಕೃದಂತಗಳಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ವಿಧ್ಯರ್ಥ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸಬೇಕು. ಕರ್ತೃ ಮತ್ತು ಕರ್ಮಗಳು ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ ಬದಲಾಗುವವು. ಉದಾ :—

ಸಿಹೇಣ ಮಠೋ ಹತ್ಥಿ ದಿಹೋ ! ಸಿಹೋ ಮಯ ಹತ್ಥಿ ದಿಹುವಂತೋ !

ರಾಮೇಣ ರಾವಣೋ ಹಠೋ ! ರಾಮೋ ರಾವಣಂ ಹಯವಂತೋ !

ಸಮಣೇಹಿಂ ಧಮ್ಮೋ ಕಹಿಯವ್ವೋ ! ಸಮಾಣಾ ಧಮ್ಮಂ ಕಹೇಜ್ಜಾ !

ಸಾಹುಣಾ ಸಂಜಮೋ ಪಾಲಿಯವ್ವೋ ! ಸಾಹು ಸಂಜಮಂ ಪಾಲೇಜ್ಜಾ !

ಶಬ್ದಸಂಗ್ರಹ

ಅಂಗುಲಿಖ (ನ.) ಉಂಗುರ

ಅಚ್ಚಾಹಿಯ (ವಿ.) ಅತ್ಯಧಿಕ, ಅತಿಶಯ

ಅಣಪ್ಪ (ವಿ.) ಅನಲ್ಪ, ಬಹಳ

ಅಣವಜ್ಜ (ವಿ.) ದೋಷವಿಲ್ಲದ

ಅಣುರಜ್ಜ (ಧಾ.) ಅನುರಕ್ತನಾಗು,

ಪ್ರೀತಿಸು

ಅಣ್ಣೇಸ (ಧಾ.) ಹುಡುಕು, ಶೋಧಿಸು

ಅಂತರಿಯ (ವಿ.) ಅಂತರಿಕ, ಒಳಗಿರುವ

ಅದಂಸಣಿಯ (ವಿ.) ಅದೃಶ್ಯ, ನೋಡಲು

ಬರದ

ಅಜ್ಞಾಹಾ (ಅ.) ಅಸ್ಯಥಾ, ಬೇರೆ

ಅರಣ್ಣ (ನ.) ಅರಣ್ಯ

ಅಸಕ್ಕ (ವಿ.) ಅಶಕ್ತ

ಅಹವಾ (ಅ.) ಅಥವಾ

ಆಣಯಣ (ನ.) ತರುವುದು

ಆರುಹ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಆರೂಢ,

ವಿರಿದ

ಆಸಸೇಣ (ಪು.) ಅಶ್ವಸೇನ, ಒಂದು

ಹೆಸರು

ಇಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು

ಅಚ್ಚುಖಂಡ (ಪು.ನ.) ಕಬ್ಬಿನಗಳ,

ತುಂಡು

ಅದಯಣ (ಪು.) ಉಪಯುಕ್ತ, ಒಂದು

ಹೆಸರು

ಅವಜ್ಞಾಯ (ಪು.) ಉಪಾಧ್ಯಾಯ,

ಅರ್ಚಾರ್ಯ

ಕಡ್ಡ (ನ.) ಕಟ್ಟಿಗೆ

ಕಡ್ಡಮಯ (ವಿ.) ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ

ಕಡ, ಕಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೃತ,

ಮಾಡಿದ, ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ

ಕಡಪ್ಪ (ಪು.) ಸಮೂಹ, ಗುಂಪು

ಕವಡ (ನ.) ಕಪಟ, ಮೋಸ

ಕಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಕಥೆ, ಸಂಗತಿ

ಕಾಣ (ವಿ.) ಒಂದು ಕಣ್ಣಿನ

ಕಿರಣ (ಪು.ನ.) ಕಿರಣ

ಕುರುಂಗಲ (ನ.) ಒಂದು ಹೆಸರು

ಕುಸಲ (ವಿ.) ಕುಶಲ

ಕೊಡಿಯ (ವಿ.) ಕ್ರೋಧಿತ, ತುದಿಯುಳ್ಳ

ಖಾಮೆ (ಧಾ.) ಕ್ಷಮಿಸು

ಖೇಯಿ (ಪ್ರೀ.) ಖೇಚರಿ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಪ್ರೀ

ಗಂಧವ (ಪು.) ಗಂಧರ್ವ, ದೇವಜಾತಿ

ವಿಶೇಷ

ಗಂಧವಕಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಗಂಧರ್ವಕಲೆ,

ಒಬ್ಬ ಸ್ತ್ರೀಯಹೆಸರು

ಗಾರವ (ನ.) ಗೌರವ	ಪಂಕ (ಪು.) ಕೆಸರು
ಗುರು (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ	ಪಂಕಜ (ನ.) ಪಂಕಜ, ಕಮಲ
ಚಂದ್ರಪಂಜಾಯ (ಪು.) ಚಂದ್ರಪ್ರದ್ಯೋತ, ಒಂದು ಹೆಸರು	ಪಂಜಾತಲ (ವಿ.) ಪರ್ಯಾಕುಲ, ಚಿಂತೆಯುಳ್ಳ
ಚತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ	ಪಂಜಾಯ (ಪು.) ಪ್ರದ್ಯೋತ, ಒಂದು ಹೆಸರು
ಚುರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಚೂರಿ	ಪಂಚ (ಪು.) ಪಾಂಡನ
ಜಂತ (ನ.) ಯಂತ್ರ	ಪತ್ತಿಯಾವೆ (ಧಾ.) ನಂಬು
ಜಂತಮಯ (ವಿ.) ಯಂತ್ರದಿಂದ ಮಾಡಿದ	ಪರವಸ (ವಿ.) ಪರವಶ, ಪರಾಧೀನ
ಜಂಪಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಿದ	ಪರಾಙ್ಮಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಸೋತ, ಪರಾಜಿತ
ಜಲಾಸಯ (ಪು.) ಜಲಾಶಯ, ಸರೋವರ	ಪರಿಮಾಣ (ನ.) ಅಳತೆ
ಜವಣಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಯವನಿಕಾ, ತೆರೆ, ಪರದೆ	ಪಲಯ (ಧಾ.) ನೋಡು
ಜ್ಯ (ನ.) ದ್ಯೂತ, ಜೂಜು	ಪವತ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೃತ್ತ, ಉಂಟಾದ
ಜ್ಞ (ನ.) ಯೋಧ, ಸಮೂಹ	ಪಹಾಯ (ಪು.ನ.) ಪ್ರಭಾತ, ಬೆಳಗಿನ ಸಮಯ
ಠಾವೆ (ಧಾ.) ಇರಿಸು	ಪಾಣನಾಹ (ಪು.) ಪ್ರಾಣನಾಥ, ಪತಿ
ತಗ್ಗು (ಪ್ರೀ.) ಶರೀರ	ಪಾವತ್ತಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪವಿತ್ರ ಗೊಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ತುಣಿಹಕ್ಕ (ವಿ.) ಶಾಂತ, ಸುಮ್ಮನಿರುವ	ಪುಣ (ಅ.) ಪುನಃ, ಮತ್ತೆ
ದಂಸ (ಧಾ.) ತೋರಿಸು	ಬದ್ಧ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂಧಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
ದಿನ್ಹ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ	ಬದ್ಧ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಭ್ರಷ್ಟ, ಕೆಟ್ಟ ಹೋದ
ದೀಸ (ಧಾ.) ಕಾಣಿಸು	ಭಾರಕರಿ (ವಿ.) ಭಾರವಾಗುವ
ನಲ (ಪು.) ನಲರಾಜ, ಒಂದು ಹೆಸರು	ಭೀಯ (ವಿ.) ಅಂಜಿದ, ಭೀತ
ನಿಚ್ಚಲ (ವಿ.) ನಿಶ್ಚಲ	ಮಚ್ಚರ (ಪು.ನ.) ಮಾತ್ಸರ್ಯ, ಹೊಟ್ಟೆಕಿಚ್ಚು
ನಿಡ್ಡರ (ವಿ.) ನಿಷ್ಕರ	
ನಿಖ (ಪು.) ಬೇವಿನ ಗಿಡ	
ನಿಖಿಡ (ವಿ.) ದಟ್ಟ	
ನಿರಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ನಿರತ, ಆಸಕ್ತ	
ನಿಖ್ವಮ (ವಿ.) ನಿರುಪಮ, ಉಪಮೆ ಇಲ್ಲದ	

ಮಹಿದಸಿಹ (ಪು.) ಮಹೇಂದ್ರಸಿಂಹ,	ವಿವರೀಯ (ವಿ.) ವಿಸರ್ವೀತ, ವಿರುದ್ಧ
ಒಂದು ಹೆಸರು	ವಿವೇಸ (ಧಾ.) ವಿಶೇಷಿಸು
ಮಹಿಲಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಮಹಿಳೆ, ಸ್ತ್ರೀ	ಸಕ್ಕರಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಸಕ್ಕರೆ
ಯಾಣ (ಧಾ.) ತಿಳಿ	ಸಗಾಸಂ (ಅ) ಸಮೀಪ
ರಮಣತ್ಯಂ (ಅ.) ಕ್ರೀಡೆಗಾಗಿ	ಸಮಸರಿಸ (ವಿ.) ಸಮಾನ, ಒಂದೇ
ರಮ (ವಿ.) ರಮ್ಯ, ಸುಂದರ	ಬಗೆಯ
ರಾಗ (ಪು.) ರಾಗ, ಪ್ರೇಮ	ಸಮಾಸನ್ನ (ವಿ.) ಸಮೀಪದ
ಝಾಕಾ (ಧಾ.) ಅಳಿಸು	ಸರಿಚ್ಛ (ವಿ.) ಒಂದೇ ತರದ
ಛುಡ್ (ವಿ.) ಉಬ್ಬ, ಆಶೆಯುಳ್ಳ	ಸಹದೇವಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಸಹದೇವಿ, ಒಂದು
ವಣದೇವಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ವಸದೇವತೆ	ಹೆಸರು
ವತ್ಸು (ನ.) ವಸ್ತು, ಪದಾರ್ಥ	ಸಿಕ್ಕಣ (ನ.) ಶಿಕ್ಷಣ, ಅಭ್ಯಾಸ
ವಾಲ್ಮುಕಾ } (ಸ್ತ್ರೀ.) ಉಸುಕು	ಸಿಕ್ಕಾಕಾ (ಧಾ.) ಕಲಿಸು
ವಾಲ್ಮುಕಾ }	ಸಿಣೇಹ (ಪು.) ಸ್ನೇಹ
ವಾಸವದತ್ತಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ವಾಸವದತ್ತೆ,	ಸಿಹಕುಮಾರ (ಪು.) ಸಿಂಹಕುಮಾರ
ಒಂದು ಹೆಸರು	(ಸ್ತ್ರೀ.) ಶುದ್ಧಿ, ಶುದ್ಧತೆ
ವಾಹಿಯಾಲಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಕುದುರೆ ಎರಾಟದ	ಸುರಸ (ವಿ.) ಸುರಸ, ಚಿನ್ನಾಗಿರುವ
ಬೈಲು	ಸೇನಿಗಾ { (ಪು.) ಸೈನಿಕ
ವಿಚ್ಛುರಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಖಚಿತ,	ಸೇನಿಯ {
ಕೆಚ್ಚಿದ	ಹರಿಣಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಹೆಣ್ಣು ಚಿಗರೆ
ವಿಯಪ್ಪ (ಪು.) ವಿಕಲ್ಪ, ಸಂಶಯ	ಹರಿಹಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಹರಿದ್ರಾ, ಅರಿಷಣ
ವಿರಜ್ಜ (ಧಾ.) ವಿರಕ್ತನಾಗು	ಹಿಮ (ನ.) ಹಿಮ, ಬರ್ಫ
ವಿರತ್ತ (ವಿ.) ವಿರಕ್ತ	ಹಿಮವಯ (ಪು.) ಹಿಮಾಲಯ

ಅಭ್ಯಾಸ

(೧) ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳ ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸಿರಿ :—

- (೧) ಮಹಾವಿರೋ ನಿವೇಹಿ ವಿ ವಂದಿಜ್ಜಿ । (೨) ಕುಮಾರೇಣ ಭಣ್ಣಿ । (೩) ಕಹಮಹಂ ಸಿಯಾಲೇಣ ಮಾರಿಯಂ ಹರ್ಥಿ ಭಕ್ಖಾಮಿ । (೪) ದೇವಯಾ ವಿಸಂ ದಿವ್ವಂ । (೫) ಸಿಹಕುಮಾರೇಣ ಚಿಂತಿಯಂ । (೬) ಕಮಲಂ ಪಂಕೇಣ ನ ಉವಲಿಪ್ಪಿ । (೭) ಪುತ್ತೋ ಭಾಯರಿಯಂ ಪಸಿಣೇ ಪುಚ್ಛಿ । (೮) ಜ್ಞೇ ಪರಾಢಿಯಾ ಪಣ್ಣವಾ ವಣಂ ಗಾಞ್ಞಿಸ್ಸಿ । (೯)

चन्द्रस्स किरणा अमयं मुंचति । (१०) समणेण य अणवज्जा कहा कहेयच्चा ।
 (११) कज्जे मणो दिज्जउ । (१२) सियालेण मओ हत्थी दिट्ठो । (१३) मुसा
 भासा पण्डिण्हिं न भासियच्चा । (१४) अरहन्ते वन्दिमो सिरसा । (१५)
 दारयं आणेहि ममं वा तत्थ नेहि । (१६) राया गामं गओ । (१७) कणय-
 मालाए सुरसाहियवुत्तन्तं रत्तो कहियं । (१८) ता खामियच्चं तुमए इमं ।
 (१९) जीव, मा करेसु गारवं । (२०) राया तुण्हिक्को ठिओ ।

(९) चत्तू ङ्कुरं, सठिन्तर्फिओः—

[१] अत्थि पज्जोयस्स धूया वासकदत्ता नाम । ‘गंधव्वकलाकुसलो
 उदयणो मम कन्नं गंधव्वकलं सिक्खावेइ’ ति चिंततेण पज्जोएण सुयं जहा-
 ‘उदयणो जत्थ हत्थिं पेच्छइ तत्थ गायइ, जाव बद्धं पि अप्पाणं न जाणइ’ ।
 तयो रत्ता जंतमओ हत्थी कारिओ नीओ कोसंबी-समासन्ने रत्ते । ठाविया
 तस्स मज्झे सेणिगा । तं हत्थिं दट्ठूण उदयणो गाइउं पवत्तो । हत्थी गीय-
 परव्वसो व्व ठिओ निच्चलो । तत्थेव उदयणो हत्थिमज्झट्ठियपुरिसेहिं बद्धो
 पज्जोयसगासं आणिओ थ । भणिओ रत्ता-‘मम धूया काणा; तं सिक्खवेहि
 गीयकलं । तं च मा पेच्छसु । सा तुम दट्ठूण लज्जिस्सइ’ । तीए वि
 कहियं-‘उवज्झाओ कोडिओ । मा दच्छिहिसि’ ति । सो जवणियंतरिओ
 तं सिक्खावेइ । अन्नया सा अन्नहा पढइ । तेण भणिया-‘काणे ! विणासेहि’ ।
 तीए भणियं-‘कोडिया ! अप्पाणं न याणसि’ तेण जवणिया अचणीया ।
 जाओ तेसिं निबिडो सिणेहो ।

[२] तओ दमयंती नलं अपेच्छिऊण जूहब्भट्ठा हरिणि व्व दिसाओ
 पलोयंती चित्तिउं पवत्ता-‘हा अच्चाहियं पडियं । जं अरण्णे असरणा पिण्ण
 विमुक्क म्हि । अहवा पहाए मह वयणसुद्धिसलिलाणयणत्थं कत्थ वि जलासए
 गओ भविस्सइ पिययमो । अहवा निरुवम-रूव-लुद्धाए कीए वि खेयरीए
 रमणत्थं नीओ भविस्सइ नलो । ते दुमा ते पव्वया तं च अरण्णं एक्को चेव
 चंदसुंदरमुहो न दीसइ नलो’ । एवं अणप्पवियप्पपज्जाउलमणा कयदिसालोया
 नलं अपेच्छंती भीया सा भणइ-‘भो वणदेवयाओ, पत्थेमि तुब्भे दंसेह मे
 षाणनाहं तस्स पयपंकण्हिं पावित्तियं पहं वा’ ।

हा नाह ! किं तएऽहं चत्ता ? किं तुज्झ ह्योमि भारकरी ।
न हि भोगिणो कया वि हु नियकंचुलिया कुणइ भारं ॥

[೩] ಗಂಗಾಽ ವಾಲ್ಯುಯ ಸಾಯರೆ ಜಲಂ ಹಿಮವಾಽ ಯ ಪರಿಮಾಣಂ ।

ಜಾಣಂತಿ ಬುದ್ಧಿಮಂತಾ ಮಹಿಲಾಹಿಯಯ ನ ಯಾಣಂತಿ ॥ ೧ ॥

ರೋವಂತಿ ಕ್ಷಯಾವಂತಿ ಅಲಿಯಂ ಜಮ್ಪಂತಿ ಪತ್ತಿಯಾವಂತಿ ।

ಕವಡೇಣ ಯ ಖಂತಿ ವಿಸಂ ಮರಂತಿ ನ ಯ ಜಂತಿ ಸಂಭಾವಂ ॥ ೨ ॥

ಮಹಿಲಾ ಹು ರತ್ತಮೇತ್ತಾ ಉಚ್ಚುಕ್ಕುಖಂಡಂ ವ ಸಕ್ಕುಖರಾ ಚೇವ ।

ಸ ಚ್ಚಿಯ ವೀರತ್ತಮೇತ್ತಾ ನಿಮ್ಬಕ್ಕುರೇ ವೀಸೇಸೇಽ ॥ ೩ ॥

ಅಣುರಜ್ಜಂತಿ ಖಣೇಣ ಜುವಡ್ಡು ಖಣೇಣ ಪುಣ ವೀರಜ್ಜಂತಿ ।

ಅನ್ನಜ್ಜರಾಗನೀಯಾ ಹರಿಹರಾಗೋ ವ್ವ ಚಲಪೇಮಾ ॥ ೪ ॥

ಹಿಯಯಮ್ಹಿ ನಿಹರಾಽಽ ತಣುಜಮ್ಪಿಯಯಾ ಪಘ್ಹಿಂ ರಮ್ಹಾಽಽಽ ।

ಜುವಡ್ಡು ಸರಿಚ್ಚಾಽಽಽ ಸುವಣ್ಣವಿಚ್ಚುರಿಯಿಚ್ಚುರಿಯಾಽಽಽ ॥ ೫ ॥

(೩) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ :-

(೧) ಕುರುಜಂಗಲವೆಂಬ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಹಸ್ತಿನಾಪುರವೆಂಬ ನಗರವಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಕುರುವಂಶದ ರಾಜನಾದ ಅಶ್ವಸೇನನೆಂಬವನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ಸಹದೇವಿಯು ಗರ್ಭವತಿಯಾದಳು. ಅವಳು ಹದಿನಾಲ್ಕು ಶ್ರೇಷ್ಠವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಸ್ವಪ್ನದಲ್ಲಿ ನೋಡಿದಳು. ಆ ಮೇಲೆ ಅವಳಿಗೆ ಗಂಡುಮಗುವು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸಣಂಕುಮಾರನೆಂದು ಮಗುವಿಗೆ ಹೆಸರು ಇಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಅವನು ಬಾಲ್ಯದಲ್ಲಿ ಮಹಿಮದ್ರಸಿಂಹನೆಂಬ ಬಾಲಕನ ಕೂಡ ಆಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಿಮದ್ರಸಿಂಹನು ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯ ಮಗನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಸಣಂಕುಮಾರನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಮಿತ್ರರೊಡನೆ ಏರಾಟದ ಬೈಲಿನಲ್ಲಿ ಕುದುರೆ ಸವಾರಿಯನ್ನು ಮಾಡಲು ಹೋದನು. ಎಲ್ಲರೂ ಕುದುರೆಗಳನ್ನೇರಿದರು. ಆಗ ಸಣಂಕುಮಾರನ ಕುದುರೆ ಅತ್ಯಂತ ವೇಗದಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಅದಕ್ಕೆ ಸರಿಯಾದ ಶಿಕ್ಷಣವಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಅದು ಬೆದರಿತು. ಮತ್ತು ಅತಿ ವೇಗದಿಂದ ಏರಾಟದ ಬೈಲನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಅರಣ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ನಡೆಯಿತು. ಮತ್ತು ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ ಕಣ್ಮರೆಯಾಯಿತು. ಮಹಿಮದ್ರಸಿಂಹನು ಅವನನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತ ಒಂದು ವರ್ಷ ತಿರುಗಿದನು. ಅದರೂ ಕುಮಾರನ ತೋಧವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊನೆಗೆ ಒಂದು ದಿನ ಮಧ್ಯಾಹ್ನದಲ್ಲಿ ಒಂದು ತೋಟದಲ್ಲಿ ಒಂದು

ಕಾರಂಜಿಯ ಹತ್ತಿರ ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀಯರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತ ಸಣಂಕುಮಾರ ನನ್ನು ಕಂಡನು.

(೨) ಒಮ್ಮೆ ಒಬ್ಬ ಶ್ರೀಮಂತ ಮನುಷ್ಯನು ತನ್ನ ಬೆಲೆಯುಳ್ಳ ಉಂಗುರವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಮೂರು ಸೇವಕರ ಮೇಲೆ ಸಂಶಯವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ಕಳ್ಳನನ್ನು ಹಡುಕಲು ಒಂದು ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅವನು ಮೂವರನ್ನೂ ಕರೆದನು ಮತ್ತು ಅವರಿಗೆ ಸಮಾನ ಉದ್ದಳತೆಯ ಒಂದೊಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ತುಂಡನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮತ್ತು ಅಂದನು—“ ಈಗ ಈ ಮೂರು ಕಟ್ಟಿಗೆಗಳು ಒಂದೇ ಅಳತೆಯವಿದ್ದರೂ ಕಳವು ಮಾಡಿದವನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯು ನಾಳೆ ಈ ಹೊತ್ತಿಗೆ ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಉದ್ದವಾಗುವದು. ನಾಳೆ ಇದೇ ಹೊತ್ತಿಗೆ ನೀವು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕು. ಅಂದರೆ ನನಗೆ ನಿಜವಾದ ಕಳ್ಳನು ಯಾರೆಂಬದು ತಿಳಿಯುವದು.” ಮೂವರೂ ಹೊರಟು ಹೋದರು. ಕಳ್ಳನು ಆಲೋಚಿಸಿದನು—“ ನಾನು ಈಗ ನನ್ನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಕತ್ತರಿಸಿದರೆ ನಾಳೆ ಅದು ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಬೆಳೆಯುವದು ಮತ್ತು ಎಲ್ಲರೊಡನೆ ಸರಿಯಾಗುವದು. ಆಗ ನನ್ನ ಕಳ್ಳತನವು ಬೈಲಿಗೆ ಬರುವದೇ ಇಲ್ಲ.” ಹೀಗೆ ಆಲೋಚಿಸಿ ಅವನು ತನ್ನ ಕಟ್ಟಿಗೆಯನ್ನು ಒಂದು ಅಂಗುಲ ಕತ್ತರಿಸಿದನು. ಮರುದಿನ ಕಳ್ಳನು ಸಿಕ್ಕುಬಿದ್ದನು.

(೩) ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದ ಚಂಡಪ್ರದ್ಯೋತನು ತನ್ನ ಏಶ್ವರ್ಯದಿಂದ ಬಹಳ ಗರ್ವಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದನು. ಕೌಶಾಂಬಿಯ ಉದಯನ ರಾಜನ ವೈಭವದ ಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನ ವಿಷಯವಾಗಿ ಅವನಿಗೆ ಮತ್ಸರವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ ವೈಭವವನ್ನು ಅಪಹರಣ ಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಅವನು ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದನು. ಎದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿ ಉದಯನನನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವದು ಅವನಿಗೆ ಅಶಕ್ಯವಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ಅವನು ಉದಯನನ ದೋಷ(ಛಿದ್ರ)ಗಳನ್ನು ಹುಡುಕ ಹತ್ತಿದನು. ಉದಯನನಿಗೆ ಆನೆ ಕುದುರೆಗಳ ಮೇಲೆ ಬಹಳ ಅಭಿಲಾಷೆ ಇತ್ತು. ಈ ವಿಚಾರವನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿಯಲು ಚಂಡಪ್ರದ್ಯೋತನು ಒಂದು ಕಟ್ಟಿಗೆಯ ಆನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿ ಅವನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಅದನ್ನು ನೋಡಿ ಉದಯನನು ಬಹಳ ಆನಂದಬಟ್ಟನು. ಅವನು ಅದರಿಂದ ಮೋಹಿತನಾಗಿರುವಾಗ ಚಂಡಪ್ರದ್ಯೋತನ ಸೈನಿಕರು ಅವನನ್ನು ಹಿಡಿದರು.

ಪಾಠ ೧೮

ಸಮಾಸ-ವಿಚಾರ

ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಸೌಂದರ್ಯವನ್ನುಂಟುಮಾಡುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ಅವಕಾಶ ವನ್ನುಳಿಸುವದಕ್ಕಾಗಿಯೂ ಪರಸ್ಪರ ಅರ್ಥ ಸಂಬಂಧವುಳ್ಳ ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ಪದಗಳನ್ನು ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯಗಳನ್ನು ಲೋಪಮಾಡಿ ಕೂಡಿಸುವರು. ಹೀಗೆ ಕೂಡಿಸುವದು ಸಮಾಸವೆನಿಸುವದು. ಹೀಗೆ ಕೂಡಿ ಆದ ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದದ ಅರ್ಥವು ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡಿದ ಪದಗಳ ಅರ್ಥದಿಂದ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವದು. ಕೂಡಿದ ಪದಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುವಂತೆ ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದವನ್ನು ಬಿಡಿಬಿಡಿಯಾಗಿ ಬರೆಯುವದು ಅದರ ವಿಗ್ರಹ ಅಥವಾ ಸಮಾಸವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವದು ಎಸಿಸುವದು. ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡುವಾಗ ಅರ್ಥ ವಿವರಣೆಗಾಗಿ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಲ್ಲದ ಪದಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳುವದುಂಟು. ಅರ್ಥ ಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಸಮಾಸದ ರೀತಿಯು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಬಂದಿದ್ದರೂ ಅದರ ಎಲ್ಲ ನಿಯಮಗಳನ್ನೂ ಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಅನುಸರಿಸಿಲ್ಲವೆನ್ನಬಹುದು.

द्वन्द्वो द्विगुरपि चाहं मद्देहे नित्यमव्ययीभावः ।

तत्पुरुष कर्म धारय येनाहं स्यां बहुव्रीहिः ॥

ಮೇಲಿನ ಸಂಸ್ಕೃತಶ್ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯ ಸಮಾಸಗಳ ಹೆಸರುಗಳೆಲ್ಲ ಬಂದಿವೆ.

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳೂ ಒಂದೇ ವಿಧವಾಗಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವ ದಿಲ್ಲ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಒಂದು ಪದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಎರಡನೆಯದು ಗೌಣ (ಅಮುಖ್ಯ) ವಾಗಿರುವದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಸದ ಎರಡೂ ಪದಗಳು ಗೌಣವಾಗಿದ್ದು ಮೂರನೆಯ ಒಂದು ಪದವನ್ನು ಸೂಚಿಸಬಹುದು. ಮತ್ತು ಆ ಮೂರನೆಯ ಪದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳೂ ಮುಖ್ಯವಾಗಿರಬಹುದು. ಈ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ಭೇದಗಳಾಗುತ್ತವೆ. ಅವು ಯಾವವೆಂದರೆ —

(೧) ಉಭಯ ಪದ ಪ್ರಧಾನ.(ದ್ವಂದ್ವ)

(೨) ಪೂರ್ವಪದ ಗೌಣ ಮತ್ತು ಉತ್ತರಪದ ಮುಖ್ಯ — ಉತ್ತರಪದ ಪ್ರಧಾನ (ತತ್ಪುರುಷ)

(೩) ಎರಡೂ ಪದಗಳು ಗೌಣವಾಗಿದ್ದು ಬೇರೊಂದು ಪದದ ಅರ್ಥವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದು - ಅನ್ಯಪದ ಪ್ರಧಾನ (ಬಹುವ್ರೀಹಿ)

(೪) ಪೂರ್ವಪದವು ಮುಖ್ಯ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪದವು ಗೌಣವಾಗಿ ಸಾಮಾಸಿಕ ಪದವು ಅನ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಪೂರ್ವಪದ ಪ್ರಧಾನ (ಅನ್ಯಯೀಭಾವ) ಇವುಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆಯಾಗಿ ವಿಚಾರಮಾಡುವಾ.*

(೧) ದ್ವಂದ್ವ (ಉಭಯಪದ ಪ್ರಧಾನ)

ಎರಡು ಅಥವಾ ಹೆಚ್ಚು ನಾಮಪದಗಳು 'ಮತ್ತು' ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ ಕೂಡಲು ದ್ವಂದ್ವಸಮಾಸವಾಗುವದು. ಸಮಾಸವು ಒಂದುವಚನದಲ್ಲಿದ್ದು ಅಂತ್ಯಪದದ ಲಿಂಗವೇ ಸಮಾಸದ ಲಿಂಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅದಕ್ಕೆ ಇತರೇತರ ದ್ವಂದ್ವವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಉದಾ :-

ಬಂಭಿವಿಹುಮಹೇಸಾ-ಬಂಭಿ ಯ ವಿಹು ಯ ಮಹೇಸೋ ಯ (ಪುಲ್ಲಿಂಗ)

ಜಿವಾಜಿವಾ-ಜಿವಾ ಯ ಅಜಿವಾ ಯ (ಪುಲ್ಲಿಂಗ)

ನರನಾರಿಒ-ನರಾ ಯ ನಾರಿಒ ಯ (ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ)

ಬಿಳಿಹರಿಯಾಙ್-ಬಿಳಿಯಾಙ್ ಹರಿಯಾಙ್ ಯ (ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ)

ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು— ಗಾಮಾಗರನಗರಸರಿಗಿರಿನಗರಕಾಣಾಙ್, ಕುವ-
ಲಾವಣಜಿವಣಾಣಿ, ಚಕ್ಷರಚತುಹೃಹೃತಸಾಲಾಸು, ರಾಣಿಸರತಲವರಮಾತನ್ವಿಖ್ಯಾಕೌಡುಖಿ-
ಯಸೇಡ್ವಿಸತ್ಯವಾಹಣಂ ಮುಂ.

ದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಪದವು ಮುಖ್ಯವಾಗದೆ ಇಡೀ ಸಮಾಸವು ಒಂದು ಸಮುದಾಯ ಅರ್ಥವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರೆ ಅಂತಹ ಸಮಾಸಕ್ಕೆ ಸಮಾಹಾರದ್ವಂದ್ವವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ. ಸಮಾಸವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಾಗ 'ಏಯಾಂ ಸಮಾಹಾರೋ' ಎಂದು ಹೇಳುವ ರೂಢಿ ಇದೆ. ಸಮಾಹಾರದ್ವಂದ್ವವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಏಕವಚನದಲ್ಲಿರುವದು. ಉದಾ :-

* ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಸಮಾಸದ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಿಂದಲೇ ಇದ್ದಂತೆ ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೇಲೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವಂತೆಯೇ ಉಪಯೋಗಿಸಿದೆ. ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ತದ್ಭವ ನಿಯಮಗಳಿಗನುಸರಿಸಿ ಅವುಗಳನ್ನು ಮಾರ್ಪಡಿಸಬಹುದು. ಹೇಗಂದರೆ—

ದ್ವ > ದಂದ; ದ್ವಿಗು > ದಿಗು; अव्ययीभाव > अव्ययीभाव; तत्पुरुष > तत्पुरुष;
बहुव्रीहि > बहुव्रीहि ಮುಂ.

ಅನ್ನಪಾಣಿ- ಅನ್ನಂ ಚ ಪಾಣಿಂ ಚ, ಆಯಾಣಿ ಸಮಾಹಾರೋ.

ಮಂಸಸೋಣಿಯ- ಮಂಸಂ ಚ, ಸೋಣಿಯಂ ಚ, ಆಯಾಣಿ ಸಮಾಹಾರೋ.

ಧ್ರುವಪುಷ್ಕಗಂಧವತ್ಯ- ಧ್ರುವಂ ಚ ಪುಷ್ಕಂ ಚ ಗಂಧಂ ಚ ವತ್ಯಂ ಚ, ಆಯಾಣಿ ಸಮಾಹಾರೋ.

ಮೂಕಮಜ್ಜಾರಿ- ಮೂಕೋ ಯ ಮಜ್ಜಾರೋ ಯ, ಆಯಾಣಿ ಸಮಾಹಾರೋ.

ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು :- ಅಹಿನುಲಂ, ಸಯಣಾವತ್ಯ, ಸುಹದುಕಲಂ, ಆಹಾರನಿಧಿಭಯಂ, ಅಸಣಪಾಣಿಪಾಣಿ ಸಾಹಸಂ, ಅಭರಣಮಲ್ಲಾಲಂಕಾರಂ ಮುಂ.*

ದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಅಥವಾ ಮೇಲ್ಮು ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಬಹುದು. ಉದಾ :-

ಉಚ್ಚನೀಚಂ - ಉಚ್ಚಂ ಚ ನೀಚಂ ಚ; ಕಲ್ಹಾಣಪಾವಗಂ - ಕಲ್ಹಾಣಂ ವಾ ಪಾವಗಂ ವಾ ಮುಂ.

ಕೆಲವು ದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸಗಳನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಾಗ 'ವಾ' ಎಂಬ ವಿಕಲ್ಪವರ್ಧದ ಅನ್ವಯವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದುಂಟು. ಉದಾ :-

ನಿಂದಾ ಪಸಂಸಾಸು - ನಿಂದಾಃ ವಾ ಪಸಂಸಾಃ ವಾ. ಜಯಾಜಞ - ಜಯೋ ವಾ ಅಜಯೋ ವಾ. ಲಾಭಾಲಾಭೇ - ಲಾಭೇ ವಾ ಅಲಾಭೇ ವಾ ಮುಂ.

[೨] ತತ್ಪುರುಷ (ಉತ್ತರಪದ ಪ್ರಧಾನ)

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಎರಡುಪದಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮುಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಮತ್ತೊಂದು ಅದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಲು ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸವಾಗುವದು. ಎರಡೂ ಪದಗಳ ಸಂಬಂಧವು ಪೂರ್ವಪದದ ವಿಭಕ್ತಿಯಿಂದ ನಿಶ್ಚಿತವಾಗಿರಲು ಆಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸಗಳಾಗುವವು. ದ್ವಿತೀಯಾದಿಂದ ಸಪ್ತಮಿ ವರೆಗೆ ಈ ಪ್ರಕಾರ ತತ್ಪುರುಷ ಸಮಾಸಗಳಾಗುವವು. ಎರಡು ಪದಗಳನ್ನು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಮಾನೋಪಮೇಯ ಅಥವಾ ವಿಶೇಷಣ ವಿಶೇಷ್ಯ ಭಾವದಿಂದ ಕೂಡಿಸಲು ಪ್ರಥಮಾ ತತ್ಪುರುಷ ಅಥವಾ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವಾಗುವದು. ಸಂಭೋಧನ ವಿಭಕ್ತಿಯೊಡನೆ ಸಮಾಸವಿಲ್ಲ.

(ಅ) ವಿಭಕ್ತಿ ತತ್ಪುರುಷ-

(೧) ದ್ವಿತೀಯಾ ಅಸಗಜೋ - ಅಸಂ ಗಜೋ. ಅಂತೇರಗಞ - ಅಂತೇರಂ ಗಞ. ವಿರಾಗಸಮಾವಚೋ - ವಿರಾಗಂ ಸಮಾವಚೋ.

* ಸಮಾಹಾರದ್ವಂದ್ವ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಬಹುತರವಾಗಿ ಶರೀರದ ಅವಯವಗಳು, ಕ್ರಿಯಾಕೀಟಕಗಳು, ಸ್ವಭಾವ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳು, ಸೈನ್ಯದ ಭಾಗಗಳು ಮುಂತಾದವು ಬರುತ್ತವೆ.

(ಇ) ಅಲುಕ್ ತತ್ಪರುಷ

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎರಡು ಪದಗಳಲ್ಲಿಯ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಲೋಪವಾಗಿರುವದು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ತತ್ಪರುಷ ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ಪದದ ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯವು ಲೋಪವಾಗದೆ ಉಳಿಯುವದುಂಟು. ಅಂಥ ಸಮಾಸಗಳಿಗೆ ಅಲುಕ್ ತತ್ಪರುಷ ಸಮಾಸವೆನ್ನುವರು. ಕೆಲವು ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಪದವು ಕೃದಂತವಾಗಿರುವದು. ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪದಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಬರೆಯುವದರಿಂದ ವಿಗ್ರಹವಾಗುವದು. ಉದಾ :—

ಅಂತೆವಾಸಿ-ಅಂತೆ ವಸಹ. ಖೇಯಿ-ಖೇ ಚರಹ. ಪಂಕೇಹ, ದೇವಾಣುಪ್ಪಿಯಾ ಮುಂ.

(ಈ) ನಇಃ ತತ್ಪರುಷ

ಪೂರ್ವಪದವು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ಅಪ್ಯಯವಿರುವ ಸಮಾಸವು ನಇಃ ತತ್ಪರುಷವೆಂದು ಹೇಳಲ್ಪಡುತ್ತದೆ. ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರ ಪದದ ಮೊದಲ ನೆಯ ಅಕ್ಷರವು ಸ್ವರವಿದ್ದರೆ ಅಣ, ಮತ್ತು ವ್ಯಂಜನವಿದ್ದರೆ ಅ ನಿಷೇಧಾರ್ಥದಲ್ಲಿ 'ನ' ಕೈ ಆದೇಶವಾಗಿ ಬರುತ್ತವೆ. ಉದಾ :—

ಅಣಸೋ - ನ ಅಲಸೋ, ಅಣಾರಂಭೋ-ನ ಆರಂಭೋ; ಅಕಜ್ಜಂ-ನ ಕಜ್ಜಂ; ಅಪಂಠಿओ-ನ ಪಂಠಿओ ಮುಂ.

ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು - ಅಣಾಗಯಂ, ಅಣವಜ್ಜಂ, ಅಲೋಹೋ, ಅವಿಣೀಣ, ಅಸಂಸತ್ತಂ, ಅಣಿಚ್ಛೋ, ಅಣಸಣಂ, ಅಣಾಯಾರೋ, ಅಜ್ಞಾಣಂ.

[೩] ಕರ್ಮಧಾರಯ

ತತ್ಪರುಷ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪೂರ್ವಪದ ಮತ್ತು ಉತ್ತರ ಪದ ಒಂದೇ ವಿಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿದ್ದರೆ (ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ) ಆ ಸಮಾಸವು ಕರ್ಮಧಾರಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷಣ-ವಿಶೇಷ್ಯ, ಉಪಮೇಯ-ಉಪಮಾನ ಹೀಗೆ ಕೂಡಿರುವವು. ಎರಡೂ ಪದಗಳು ವಿಶೇಷಣಗಳಿದ್ದರೂ ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸವಾಗಬಹುದು. ಈ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರಪದವು ಮುಖ್ಯವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ :—

(ಅ) ವಿಶೇಷಣ-ವಿಶೇಷ್ಯ

ಸಿಂಧೋದಗಂ-ಸಿಂಧು ಉದಗಂ, ನಿಲೋಪಲಂ-ನೀಲಂ ಉಪಲಂ, ಪುಷ್ಪಕಮಾಹಂ-ಪುಷ್ಪಾಹಂ ಕಮಾಹಂ ಮುಂ.

॥ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೊದಲ ಪದವೇ ವಿಶೇಷ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಮುಂದಿನ ಪದವು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ — ಧರ್ಮಗುಹ್ಯಂ-ಅಗುಹ್ಯಂ ಧರ್ಮಂ.

(ಅ) ಉಪನೇಯೋಪಮಾನ

ಚರಣಕಮಲಂ-ಚರಣಂ ಕಮಲಂ ಇವ, ಮುಹುರ್ದೋ-ಮುಹಂ ಚಂದೋ ಇವ, ಭವಸಾಗರೋ-ಭವೋ ಏವ ಸಾಗರೋ ಮುಂ.

॥ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಪೂರ್ವಪದವು ಉಪಮಾನವೂ ಉತ್ತರ ಪದವು ಉಪನೇಯವೂ ಆಗಿರುವದುಂಟು. ಉದಾ —

ಹಿಮಧವಲಂ-ಹಿಮಂ ಧವಲಂ ಇವ; ಧಣನಿಲೋ-ಧಣೋ ಇವ ನಿಲೋ.

(ಇ) ಎರಡು ವಿಶೇಷಣಗಳು

ಸೀತಂಹಂ-ಸೀಯಂ ಚ ತಂಹಂ ಚ, ದುಸ್ಸೀಲಪಡಣೀಽ-ದುಸ್ಸೀಲೇ ಯ ಪಡಣೀಽ ಯ.

(ಈ) ಪೂರ್ವಪದ-ಅವ್ಯಯ

ಕೆಲವು ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸಗಳ ಮೊದಲಪದವು ಅವ್ಯಯವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ—

ಅದ್ವೈತಂ-ಅದ್ವೈತಂ, ದ್ವಿಜಗೋ-ದ್ವಿಜೋ ಜಗೋ, ಸುಗುರು-ಸಾಹು ಗುರು ಮುಂ.

(ಉ) ಎರಡು ಕೃದಂತಗಳು

ಒಂದಾದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೊಂದು ಜರುಗಿತೆಂದು ಹೇಳುವ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭೂತ ಕೃದಂತ ವಿಶೇಷಣಗಳನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ ಸಮಾಸಮಾಡಬಹುದು. ಉದಾ—

ಪೀಯಪಿಪ್ಪಿಲೋ-ಪಿಪ್ಪಿಲಂ ಪೀಯಂ ಪಿಪ್ಪಿಲಂ ಪಿಪ್ಪಿಲೋ. ಷಾಣಾಣುಲಿತೋ-ಪಿಪ್ಪಿಲಂ ಷಾಣಂ ಪಿಪ್ಪಿಲಂ ಅಣುಲಿತೋ.

(ಊ) ಎರಡು ನಾಮಪದಗಳು

ಉದಾ— ದಸರಹರಾಯಾ-ದಸರಹೋ ರಾಯಾ; ವಡಸುಖೋ-ವಡೋ ಸುಖೋ.

ದ್ವಿಗು ಸಮಾಸ—

ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸದ ಮೊದಲ ಪದವು ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕವಿದ್ದರೆ ದ್ವಿಗು ಸಮಾಸವಾಗುವದು. ದ್ವಿಗು ಸಮಾಸವು ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ ಏಕವಚನವಿರುವದು. ಮತ್ತು ಅದರಿಂದ ಸಮುದಾಯದ ಅರ್ಥವಾಗುವದು. ಉದಾ—

ತಿಹುಯಂ-ತಿಹುಂ ಭುಜಾಣಂ ಸಮಾಹಾರೋ, ಚತುರ್ದಶಸುಮಿಗಂ-ಚತುರ್ದಶಂ ಸುಮಿಗಾಣಂ ಸಮಾಹಾರೋ, ದೋಮಾಸೋ-ದೋಮಂ ಮಾಸಾಣಂ ಸಮಾಹಾರೋ ಮುಂ.

ಮಧ್ಯಪದ ಲೋಪೀ ಕರ್ಮಧಾರಯ

ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಎರಡು ಪದಗಳ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಬೇರೊಂದು ಪದವನ್ನು ನಡುವೆ ಉಪಯೋಗಿಸಿ ವಿಗ್ರಹ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಸಮಾಸ ಮಾಡುವಾಗ ಆ ಪದವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬಿಡುವರು. ಇಂತಹ ಸಮಾಸಗಳಿಗೆ ಮಧ್ಯಪದ ಲೋಪಿ ಸಮಾಸವೆನ್ನುವರು. ಈ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಪೂರ್ವಪದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಆ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರ ಪದವು ಲೋಪವಾಗುವದು. ಉಪ್ಪುಪದವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ :-

ಚಿಂತಾಮಣಿ-ಚಿಂತಾಪೂರಗೊ ಮಣಿ. ಗಂಧಹೃತ್-ಗಂಧವಿಸಿಡ್ಡೊ ಹೃತ್. ಗಂಧತೇಹ್ಲೆ-ಗಂಧಮಿಸ್ಸಿಂ ತೇಹ್ಲೆ ಮುಂ.

ಕರ್ಮಧಾರಯ ಸಮಾಸದ ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು—

ಛಿನ್ನದ್ರೂಪಂ, ಗಾಮಕಂಠಯಾ, ನವರಕ್ತ, ಪರಮದ್ವಾರ, ಛಜಿವಣಿಕಾಯಾ, ಸಂಸಾರಕ-
ಂತಾರೋ, ಷಡ್ವಿಪಕ್ಷಾಹಿಂ, ತಿಲೋಗಂ, ಚಂಡಭಾಣು, ಆರತಂ, ಸಂಸಾರ-ಸಾಗರೋ, ದಸ-
ದಿಗಂ, ಸುರಭಿವಂ, ಮಹುರವಾಣಿ.

[೪] ಬಹುವ್ರೀಹಿ (ಅನ್ಯಪದ ಪ್ರಧಾನ)

ಸಮಾಸದಲ್ಲಿಯ ಎಲ್ಲ ಪದಗಳೂ ಅಸಂಖ್ಯವಾಗಿದ್ದು ಹೊಸದೊಂದು ಅರ್ಥದೊಡನೆ ಮೂರನೆಯ ಪದವನ್ನೇ ವಿಶೇಷಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸವಾಗುವದು. ಈ ಸಮಾಸವನ್ನು ಬಿಡಿಸುವಾಗ 'ಜ' (ಯಾರು) ಎಂಬ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮದ ಉಪಯೋಗವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಅದರ ವಿಭಕ್ತಿಯಂತೆ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸದ ಹೆಸರನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವದು. ಅದರಿಂದ ವಿಭಕ್ತಿ ತಪ್ಪಿರುತ್ತದಂತೆ ಇದರಲ್ಲಿಯೂ ಐದು ಪ್ರಕಾರಗಳಾಗುವವು.

ವಿಭಕ್ತಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿ

(೧) ದ್ವಿತೀಯಾ ಬಹುವ್ರೀಹಿ :- ಪತ್ತಗಗೊ-ಪತ್ತಾ ಗಂಗಾ ಜಂ ಸೊ, ಪತ್ತೊದಗೊ-
ಪತ್ತಂ ತದಗಂ ಜಂ ಸೊ.

(೨) ತೃತೀಯಾ ಬಹುವ್ರೀಹಿ :- ಜಿಹ್ವಿನ್ದಿಂ-ಜಿಯಾಣಿ ಇನ್ದಿಯಾಣಿ ಜೇಣ ಸೊ,
ಜಿಯಸತ್ತು-ಜಿಂ ಸತ್ತು ಜೇಣ ಸೊ, ಗಹಿಯಗಾಣಿಂ-ಗಹಿಂ ಗಾಣಿಂ ಜೇಣ ಸೊ.

(೩) ಪಂಚಮೀ :- ಗಯರಾಗೋ-ಗಾಂ ರಾಗೋ ಜಾಂ ಸೋ, ಗಯಭಯ-ಗಯ ಭಯ ಜಾಂ ಸೋ.

(೪) ಷಷ್ಠೀ :- ಮರಣಂತಿಯಾ-ಮರಣಂ ಅಂತೆ ಜೀಃ ಸಾ, § ಮಂದಪುಣ್ಣೋ-ಮಂದಂ ಪುಣ್ಣಂ ಜಸ್ಸ ಸೋ, ಸುಣ್ಣದಾಭಿಹಾಣಾ-ಸುಣ್ಣದಾ ಅಭಿಹಾಣಾ ಜೀಃ ಸಾ, ಸುಸೀಲಾ-ಸೋಹಂ ಸೀಲಂ ಜೀಸೆ ಸಾ.

(೫) ಸಪ್ತಮೀ :- ಬಹುಧನಂ-ಬಹುಂ ಧನಂ ಜಮಿ ತಂ, ಅಣೆಗಜಿವಾ-ಅಣೆಗೊ ಜಿವಾ ಜೀಃ ಸಾ.

ವಿಭಕ್ತಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿಯ ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು-

ಪೃಥ್ವಿ, ಸುಧಸಹಾವೋ, ಜಿಯಕೋಹೆ, ಸಮದಿಹಿ, ಮಹಾಯಸೋ, ಪಂಚಿನ್ದೀ, ಪಿಹಿಯಾಸವಾ, ಸಪುತೆ ಅಣಗಾರೆ, ಭಗಾಚಿತ್ತೋ, ಕಯಂಜಲಿ, ಜಿಹ್ವದಿವೋ, ಉಗಾತವೋ.

ಕೆಲವು ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಪದವು ವಿಶೇಷಣವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ-— ದೇವಪುಣ್ಯೋ-ಪುಣ್ಯೋ ದೇವೋ ಜತ್ಯ, ಆಯರಖಿಲೀ-ರಖಿಲೋ ಆಯಾ ಜೇಣ ಮುಂ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಅಕ್ಕ, ಅಡ್ಡ, ಪಮಿಡ್ಡ, ವಿಹ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಉತ್ತರಪದವಾಗುವವು. ಉದಾ — ಜಣಕಾಡ್ಡಣೋ-ಜಣಕೋ ಅಡ್ಡೆ ಜೇಸಿಂ ತೆ, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಮೊದಲಪದವು ಅವ್ಯಯವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ-— ಅಸುಪನ್ನೋ ಮುಂ. ಎರಡು ದಿಕ್ಕುಗಳನ್ನು ಹೇಳುವ ನಾಮಗಳು ಒಂದೆಡೆಗೆ ಸೇರಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಸಮಾಸವಾಗುವದು. ಉದಾ — ಉತ್ತರಪಕ್ಷಿಮಾ, ಉತ್ತರಪುರಿತ್ಥಮಾ ಮುಂ. ಕೆಲವು ಸಮಾಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೊದಲು 'ಸ' ಇದ್ದು ಅದರ ಅರ್ಥವು ಸಹ ಅಥವಾ ಸಮಾನ ಎಂದಾಗುವದು. ಉದಾ-— ಸಸುಖೋ-ಸುಖೇಹಿ ಸಹಿಖೋ, ಸಪರಿವಾರೋ-ಪರಿವಾರೆಣ-ಸಹಿಖೋ, ಸಹೋಯರೋ-ಸಮಾಣಂ ಉಯರಂ ಜಸ್ಸ ಸೋ, ಸವಣ್ಣೋ-ಸಮಾಣೋ ಜಸ್ಸ ಸೋ.

* ದಿವ್ಯಾಹಾರೋ, ದತ್ತಮಾಣೋ ಮೊದಲಾದ ಚತುರ್ಥೀ ಬಹುವ್ರೀಹಿಯ ಉದಾಹರಣೆಗಳು ಸಿಗುವವು. ಅದರ ಅವು ವಿಶೇಷವಾಗಿಲ್ಲ.

§ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಸಮಾನಾಧಿಕರಣ ಮತ್ತು ವ್ಯಾಧಿಕರಣ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಎಂದೂ, ಪ್ರಾದಿ ಬಹುವ್ರೀಹಿ, ಸಂಖ್ಯಾ ಬಹುವ್ರೀಹಿ ದಿಗ್ಬಹುವ್ರೀಹಿ ಮೊದಲಾದ ಬಹುವ್ರೀಹಿಯ ಅನೇಕ ಪ್ರಕಾರಗಳನ್ನು ಹೇಳಲಾಗಿದೆ. ಅದರ ಅರ್ಥಮಾಗಧಿ ವ್ಯಾಕರಣದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಅವು ವಿಶೇಷ ಮಹತ್ವವಾಗಿಲ್ಲ.

ನೞ್ ಬಹುವ್ರೀಹಿ

ಈ ಸಮಾಸದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಪದವು ನಿಷೇಧಾರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯವಿರುವದು. ಆದರೆ ನೞ್ ಶತ್ಪುರುಷಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಭೇದವೆಂದರೆ ಇದು ಮುಂದಿನ ಪದಕ್ಕೆ ವಿಶೇಷಣವಾಗುವದು. ಮತ್ತು ಬಿಡಿಸುವಾಗ 'ಜ' ವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಲಾಗುವದು. ಉದಾ—

ಅನಂತೋ-ಅವಿಜ್ಜಮಾಣೋ ಅಂತೋ ಜಸ್ಸ ಸೋ.

ಅಪುತ್ತೋ-ನ ಪುತ್ತೋ ಜಸ್ಸ ಸೋ, ಅಣುತ್ತರಂ-ನ ಉತ್ತರ ಜಸ್ಸ ತಂ.

ಅಣಾಗಾರೋ, ಅಧಿಣೋ, ಅಣಿಣೋ ಮುಂತಾದವನ್ನು ಹೀಗೆಯೆ ಬಿಡಿಸಬೇಕು.

[೫] ಅವ್ಯಯೀಭಾವ ಸಮಾಸ-

ನೋದಲಪದ ಅವ್ಯಯವಾಗಿಯೂ, ಉತ್ತರಪದವು ನಾಮಪದವಾಗಿಯೂ ಇರುವವು. ಇಡೀ ಸಮಾಸವು ಅವ್ಯಯವಾಗುವದು. ಅಂತ್ಯಸ್ವರವು ದೀರ್ಘವಿದ್ದರೆ ದ್ರಷ್ಟವಾಗುವದು. ಸಮಾಸದ ರೂಪವು ನಪುಂ. ಪ್ರ. ಏಕವಚನದಂತೆ ಕೊನೆಗೆ ಅನುಸ್ವಾರಯುಕ್ತವಾಗಿರುವದು. ಉದಾ—

ಅಣುರೂವಂ-ರೂವಂ ಅಣು; ಅಣುದಿಣಂ-ದಿಣೋ ದಿಣೋ.

ಜಾವಜ್ಜಿವಂ-ಜಾವ ಜೀವೋ ತಾವ; ಜಹಾಸುಹಂ-ಸುಹಂ ಅಣಇವಕಮ್.

ಇತರ ಉದಾಹರಣೆಗಳು :—

ಅಭಿಸುಹಂ, ಆಸರಣಂ, ಪದಿದಿಯಹಂ, ಜಹಕಮ್, ಜಹಾರಿಹಂ, ಅಣವರಾಹಂ, ಜಹಾಭಾಗಂ, ಅಹಾಸುಯಂ, ಜಹೋವಿಹಂ, ಅಹಾತಯಂ ಮುಂ.

ಶಬ್ದ ಸಂಗ್ರಹ

ಅತಲ (ವಿ.) ಅಶುಲ, ಅಸಮಾನ	ಅಣುರೂವ (ವಿ.) ಅನುರೂಪ, ಯೋಗ್ಯ
ಅಗಿಗಾಹೋತ್ತ (ನ.) ಅಗ್ನಿಹೋತ್ರ	ಆಗಂಧಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಆನಂದ ಕೊಡು
ಅಜ್ಜಾವಿ (ಅ.) ಇಂದಿಗೂ	ವವಳು
ಅಜ್ಜತತ್ತ } (ಪು.) ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಪತಿ	ಆರಂಭ (ಪು.) ಆರಂಭ
ಅಜ್ಜಪುತ } (ಪು.) ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಪತಿ	ಆವಾಸ (ಪು.) ವಸತಿ, ನಿವಾಸಸ್ಥಳ
ಅಜಿಯಬಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಜಿತಬಲಾ	ಇಂಥ (ನ.) ಉರುನಲ
ಒಂದು ಹೆಸರು	
ಅಜಿಯಸೇಣ (ಪು.) ಅಜಿತಸೇನ, ಒಂದು ಹೆಸರು	ತಜ್ಜು } (ವಿ.) ಸರಳ
	ತಜ್ಜುಖ }

ತತ್ಪ್ರಭ (ವಿ.) ಉದ್ಯುಕ್ತ, ತೊಡಗಿದ
 ತವಭುಂಜ (ಧಾ.) ಉಪಭೋಗಿಸು
 ಆಸಹ (ನ.) ಔಷಧ
 ಕಯಂಜಲಿ (ಪು. ಸ್ತ್ರೀ.) ಕೃತಾಂಜಲಿ,
 ಕೈಮುಗಿದ
 ಕಲ್ಲ (ಅ.) ನಿನ್ನೆ, ನಾಳೆ
 ಕಲಾಪ (ಪು.) ಕಲಾಪ, ಸಮೂಹ
 ಕಾತಂ (ಹೇ. ಅ.) ಮಾದಲು
 ಕಾರಣ (ನ.) ಕಾರಣ, ಉದ್ದೇಶ
 ಕುಂಭಾರ (ಪು.) ಕುಂಬಾರ
 ಕೆಸವ (ಪು.) ಕೇಶವ
 ಕುಂಬ (ಪು.) ಕಂಬ
 ಕುಖ (ಪು.) ಕ್ಷಯ
 ಕುಖರ (ಪು.) ಕತ್ತಿ
 ಗದ್ಗದ (ಪು.) ಕತ್ತಿ
 ಕುಖು (ಪು. ನ.) ಕಣ್ಣು
 ಕಿಂತಾರ (ವಿ.) ಚಿಂತಾಶುರ
 ಜಹಾಜೋಗಂ (ಅ.) ಯಥಾಯೋಗ್ಯ
 ಜಾವಜ್ಜಿವಂ (ಅ.) ಜೀವವಿರುದ್ಧವೆಗೆ
 ತಾಣ (ನ.) ತ್ರಾಣ, ರಕ್ಷಣೆ
 ತಾರುಣ (ನ.) ತಾರುಣ್ಯ, ಯೌವನ
 ತೋವ (ವಿ.) ಸ್ವಲ್ಪ
 ದಕ್ಷಿಣ (ಭೂ. ಕೃ. ಅ.) ನೋಡಿ
 ದಮ (ಧಾ.) ನಿಯಂತ್ರಿಸು, ನಿಗ್ರಹಿಸು
 ದುಕಯ (ನ.) ದುಷ್ಟತ್ವ, ಪಾಪ
 ದುಖಿ (ವಿ.) ದುಃಖಿ, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿರುವ
 ದುಃಖ (ವಿ.) ದುಃಖ
 ದುವಾರ (ನ.) ದ್ವಾರ, ಬಾಗಿಲು

ದುಹ (ಧಾ.) ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳು
 ನಿಬಂಧ (ವಿ.) ಭ್ರಾಂತಿ ಇಲ್ಲದ
 ಪಕ್ಷ (ಪು.) ಪಕ್ಷ, ತಿಂಗಳ ಅರ್ಧಭಾಗ
 ಪಡವಿಸ (ಪು.) ನೆರೆಯುವ
 ಪರಿವಾರಿ (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಪರಿವಾರಿತ
 ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ
 ಪರಿಸಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪರಿಷತ್, ಸಭೆ
 ಪರ್ದಾ (ವಿ.) ಕಳೆದ, ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ
 ಪಾಡು (ಪು.) ಕಾಲಾಳು
 ಪಾಪಪಹಾರ (ಪು.) ಒದೆತ
 ಪುಷ್ಪ (ವಿ.) ಪೂರ್ವ, ಮೊದಲಿನ
 ಪುಹವಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪೃಥ್ವೀ
 ಮಿತ್ರಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಭಿನ್ನತೆ, ಭೇದ
 ಮಗ (ಧಾ.) ಹುಡುಕು
 ಮಂಡಣ (ನ.) ಭೂಷಣ, ಅಲಂಕಾರ
 ಮಂಡಪ (ಪು.) ಮಂಟಪ
 ಮಂಡಿತ (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಮಂಡಿತ,
 ಶೋಭಿತ
 ಮಣಿರಹ (ಪು.) ಮನೋರಥ
 ಮಯಣ (ಪು.) ಮದನ
 ಮಹಾಣುಭಾಗ (ಪು.) ಮಹಾನುಭಾಗ,
 ಶ್ರೇಷ್ಠ
 ರಾಸಹ (ಪು.) ಕತ್ತಿ
 ರೋಗ } (ಪು.) ರೋಗ, ಬೇನೆ
 ರೋಗ }
 ಲತಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಒದೆತ, ಹೊಡೆತ
 ಲಕ್ಷು (ವಿ.) ಚಿಕ್ಕ
 ಲೇಹ (ಸ್ತ್ರೀ.) ರೇಖಾ, ಗೆರೆ

ವಸುಭೂಷ (ಪು.) ಒಂದು ಹೆಸರು   ಸಮುದ್ರದತ್ತ (ಪು.) ಸಮುದ್ರದತ್ತ,
 ವಿಜಯ (ಪು.) ವಿಯೋಗ, ಅಗಲಿಕೆ   ಒಂದು ಹೆಸರು
 ವಿದ್ಯ (ನ.) ದುಡ್ಡು, ಹಣ   ಸಹಾಯ (ಪು.) ಗೆಳೆಯ, ಮಿತ್ರ
 ವಿವರಣೆ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ವಿವರಣೆ,   ಸಹಾಯ (ಪು.) ಅಣ್ಣ, ತಮ್ಮ, ಬಂಧು
 ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ   ಸಾಗರದತ್ತ (ಪು.) ಸಾಗರದತ್ತ,
 ಸಂಜ್ಞೆ } (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಸಂಯುಕ್ತ,   ಒಂದು ಹೆಸರು
 ಸಂಜ್ಞೆ } ಕೂಡಿದ   ಸಿಕ್ಕಿವಳಿ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಶಿಕ್ಷಿತ,
 ಸತ್ಯ (ಪು.) ಸತ್ಯ, ಜೀವ, ಗರ್ಭ   ಕಲಿತ
 ಸಮಜ್ಞೆ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಗಳಿಸಿದ   ಸುಖ (ನ.) ಪುಣ್ಯ, ಸುಕೃತ
 ಸಮ್ಮತ (ನ.) ಸಮ್ಮತ   ಸುವರ್ಣಾರ (ಪು.) ಸುವರ್ಣಕಾರ,
 ಸಮಾನ (ವಿ.) ಸಮಾನ   ಪತ್ತಾರ.

ಅಭ್ಯಾಸ-

ಕೆಳಗಿನ ಸಮಾಸಗಳನ್ನು ಗುರುತಿಸಿರಿ ಮತ್ತು ಬಿಡಿಸಿರಿ:—

ದುಃಖ, ಸಹಾಯ, ಜಹಾಜೋಗ, ಧೋವಸಹಾ, ಕಜಾಕಜ್ಜ, ಗುಣದೋಷ,
 ಅಣುಜ್ಞ, ಪಹೀಣಪುತ್ರ, ಸಮ್ಮತಸಂಜ್ಞ, ಇಂದ್ರಿಯೋಜ್ಞ, ಸಂಗರ, ವಿರತಕಾಮ,
 ಮಾಣುಭಾಗ, ದೇವಾಣುಪಿಯಾ, ದುಃಸ್ವಹ, ಕಯಜಲಿ, ಸಪರಿಸಿ, ಜನ್ಮದಿ, ಮಗಾಗಾಮಿ,
 ಸಮ್ಮತಮೂಲ, ಛಾತಾಪಹಾವಿವರಣೆ, ರಾಮಕೇಸವಾ, ಗಾಂಧೀ, ಪುಂಕಯಪರಿಪಾಲನ,
 ಅಗಿಹೋತ್ತಮಹಾ, ಅಭಯದಾಯಾ, ಜಾವಜ್ಜಿವ, ತಿಥಿಯರ, ಮಹಕಮಲ, ಪಂಚಾಣನ.

ಭಾಷಾಂತರ

(೧) ಕೆನ್ನಡಕ್ಕೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿರಿ:—

[೧] ಇತಿ ಯ ವಿದ್ವಾನ್-ದೇವ-ಮಂಡನಂ ಕುಂಡನಂ ನಯಂ । ತತ್ಯ ಅರಿ-ಮಿಗ-
 ಸಿಂಹೋ ಭೀಮರಹೋ ರಾಯಾ । ತಸ್ಯ ಸಯಲತೇತರ-ತರು-ಪುಷ್ಪಂ ಪುಷ್ಪದಂತಿ ದೇವಿ । ತಾಣ
 ವಿಸಯಸುಹಮಣುಹವನ್ತಾಣಂ ಸಮುಪಜ್ಞಾ ಸಯಲತೇಲೋಕಾಲಂಕಾರಭೂಯಾ ಭೂಯಾ । ‘ಜಗಣಿ-
 ಗಾಂಭ-ಗಯಾ ಇಮೀಽ, ಮಽ ಸವೇ ವೇರಿಣೋ ದಮಿಯ ’ ತಿ ಪಿಠಣಾ ಕಯಂ ತೀಽ ನಾಮಂ
 ‘ದಮಯಂತಿ ’ ತಿ । ಸುಧ-ಪಕ್ಷ-ವಂದ-ಲೇಹಾ ಇವ ಸವ-ಜನ-ನಯಣಾಂಧಿಣಿ
 ಪತ್ತಾ ಸಾ ಜೋವಣಂ । ತಂ ದದ್ದುಣ ವಿನಿತಯಂ ಜಗಣಿಜಗಣುಹಿ ‘ನಥಿ ಇಮೀಽ ಸಮಾ-
 ಗರ್ವೋ ಧರೋ । ಜಙ್ಗಲಿ ವಿ ಅಥಿ ತಹ ವಿ ನ ಜಾಣಾಮೋ । ಅಽಯಂ ವರಂ ಕಾಂ ಜುತಂ ’ ।

ತಅಂ ಪೆಸಿಜ್ಜಣ ದ್ವೇ ಸಹಾವಿಯಾ ಸಾಯಾಣಂ ಸಾಯಪುತ್ತಾ ಯ । ಆಗಯಾ ಗಯ-ತುರಗ-ರಹ-
ಪಾಡ್ಕ-ಪರಿವಾರಿಯಾ ತೇ । ನಲೋ ವಿ ನಿರ್ವಮ-ಸತ್ತೋ ಪತ್ತೋ ತತ್ಥ । ಭೀಮನರವಜ್ಞಾ
ಕಯಸಮ್ಮಾಣಾ ಠಿಯಾ ತೇ ಪವರಾವಾಸೆಸು । ಕಾರಾವಿಅಂ ಕಣಯಮಯ-ಖಂಭ-ಮಣಿಡಾಂ
ಸಯವರಮಂಡವೋ ।

[೨] ಅನ್ಯಥಾ ಭಜ್ಜಾಫ ಭಗಿಂಠೋ-^೪ ಅಜ್ಜತತ್ತ, ಇತ್ಥೇವ ನಯಸ್ಸಜ್ಜಾಣೇ ಅಜಿಯ-
ಜಿಣ್ಣಿಂ-ಮಂದಿರ-ದುವಾರ ದೇಸೇ ಅಜಿಯಬಾಲಾ ನಾಮ ದೇವಯಾ । ಅಪುತ್ತಾಣಂ ಪುತ್ತಂ, ಅವಿ-
ತ್ತಾಣಂ ವित्तಂ, ಅರಜ್ಜಾಣಂ ರಜ್ಜಂ. ಅವಿಜ್ಜಾಣಂ ವಿಜ್ಜಂ, ಅಸುಖಾಣಂ ಸುಖಂ, ಅಚಕ್ಷುಣ್ಣಂ
ಚಕ್ಷುಂ, ಸರೋಯಾಣಂ ರೋಗಖಯಂ ಏಸಾ ದೇವ್ । ಸೇಠ್ಠಿಣಾ ತೀಫ ಪುತ್ತೋ ಮಗ್ಗಿಂಠೋ । ಕಾಲೇಣ
ತಸ್ಸ ಪುತ್ತೋ ಜಾಂಠೋ । ತಸ್ಸ 'ಅಜಿಯಸೇಣೋ' ತ್ತಿ ನಾಮಂ ಕಯಂ । ಜಿಣ್ಣಮ್ಪುಜ್ಜುಂಠೋ
ಸೇಠ್ಠಿ ಜಾಂಠೋ । ಅಜಿಯಸೇಣೋ ಜಣಯಮಗೋರಹೇಹಿಂ ಸಹ ವಡ್ಡಿಂಠೋ । ಸಿಖಿಯಕಲಾಕ-
ಲಾಂಠೋ ಲಾವಣ್ಣಲಕ್ಷಿಪುಣ್ಣಂ ತಾರುಣ್ಣಂ ಪತ್ತೋ । ತಸ್ಸ ಯ ಸಯಲಜ್ಜಾಣಾಹಿಂಫ ರುವಾಡ್ಫಗುಣೇ
ಪೆಚ್ಚಿಜ್ಜಣ ಸೇಠ್ಠಿಣಾ ಚಿತ್ತಿಯಂ । 'ಜಙ್ಫ ಏಸ ಮಹ ನಂದಣೋ ನಿವಗುಣಾಣುರೂಪಂ ಭಾರಿಯಂ ನ
ಲಹಙ್ಫ, ತಾ ಇಮಸ್ಸ ಗುಣಾ ವಿಹಲಾ ಹೊಹಿಂತಿ' ।

[೩] ಜಮ್ಮಂ ದುಖಂ ಜರಾ ದುಖಂ ರೋಗಾಣಿ ಮರಣಾಣಿ ಯ ।

ಅಹೊ ದುಖೋ ಹು ಸಂಸಾರೋ ಜತ್ಥ ಸವ್ವೇ ವಿ ದುಖಿಂಠೋ ॥ ೧ ॥

ಪುಂವಕಯಂ ಸುಕಯಂ ಚಿಯ ಜೀವಾಣಂ ಸುಖಕಾರಣಂ ಹೊಙ್ಫ ।

ದುಕಯಂ ಚ ಕಯಂ ದುಖಾಣಂ ಕಾರಣಂ ಹೊಙ್ಫ ನಿಬ್ಬಂಠಂ ॥ ೨ ॥

ನೊ ದೇವ್ ಕೊಙ್ಫ ಕಸ್ಸ ವಿ ಸುಹಂ ದುಖಂ ಚ ನಿಚ್ಛಂಠೋ ಏಸೊ ।

ನಿಅಯಂ ಚೇವ ಸಮಜ್ಜಿಯಂ ತವಮುಜ್ಜಙ್ಫ ಜಂತುಣಾ ಕಮ್ಮಂ ॥ ೩ ॥

ಜಸ್ಸತಥೋ ತಸ್ಸ ಸುಹ, ಜಸ್ಸತಥೋ ಪಣಿಡಂಠೋ ಯ ಸೊ ಲೋಫ್ ।

ಜಸ್ಸತಥೋ ಸೊ ಗುರುಂಠೋ, ಅತ್ಥವಿಹೀಣೋ ಯ ಲಹುಂಠೋ ಯ ॥ ೪ ॥

ಧಮ್ಮೋ ಮಂಗಲಂ ಅತಲೋ, ಅಸಹಂ ಅತಲಂ ಚ ಸವ್ವದುಖಾಣಂ ।

ಧಮ್ಮೋ ಬಲಂ ಅವಿ ವಿತಲಂ, ಧಮ್ಮೋ ತಾಣಂ ಚ ಸರಣಂ ಚ ॥ ೫ ॥

(೨) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷಾಂತರಿಸಿರಿ:—

(i) ಗೋಪಾಳನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಒಕ್ಕಲಿಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ತನ್ನ ಆಕ
ಳನ್ನು ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವಾಗ ತಪ್ಪದೆ ನೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿಯ ಕತ್ತೆಯು
ದೊಡ್ಡದನಿಯಿಂದ ಒದರುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಆಕಳು ಬೆದರುತ್ತಿತ್ತು ಮತ್ತು
ಒದೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಹಾಲು ಸಿಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. 'ನೆರೆಮನೆ
ಯವನ ಕತ್ತೆಯು ಸಾಯಲಿ' ಎಂದು ಗೋಪಾಳನು ದಿನಾಲು ದೇವರಿಗೆ

ಬೇಡಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗೋಪಾಲನ ಆಕಳು ಸತ್ತಿತು. ಅದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಬಹಳ ಸಿಟ್ಟು ಬಂದಿತು; ಮತ್ತು ಅವನು ಸಿಟ್ಟಿನಿಂದ ದೇವರಿಗೆ ಅಂದನು-“ ದೇವನೇ, ನೀನು ನಿಷ್ಕುರನಾಗಿರುವಿ. ನೀನು ಜಗತ್ತು ಹುಟ್ಟಿದಂದಿನಿಂದಲೂ ಭೂಮಿಯಮೇಲೆ ಅಧಿಕಾರಮಾಡುತ್ತಿರುವಿ. ಆದರೆ ನಿನಗೆ ಆಕಳು ಮತ್ತು ಕತ್ತಿ ಇವುಗಳ ಅಂತರವೇ ಇನ್ನೂ ತಿಳಿದಿಲ್ಲ.

(೨) ರಾಜಗೃಹನಗರದಲ್ಲಿ ಜಿತಶತ್ರುವೆಂಬ ರಾಜನು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಧಾರಿಣಿ ಎಂಬ ರಾಣಿಯು ಇದ್ದಳು. ಅವರಿಗೆ ಮದನನೆಂಬ ಮಗನಿದ್ದನು. ಅವನು ಬಹಳ ಸುಖಲೋಲುಪನಾಗಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಅವನು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ತರುಣಿಯನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಪ್ರಥಮ ದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೆ ಅವನಿಗೆ ಅವಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರೇಮವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನು ಅರಸನಿಗೆ ತಿರುಗಿ ಬಂದನು. ಮತ್ತು ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ತಾಯಿತಂದೆಗೆ ಹೇಗೆ ಹೇಳಬೇಕೆಂದು ವಿಚಾರಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯು ಹೊಳೆಯಿತು. ಅವನು ಕೂಡಲೆ ತಾಯಿಯಬಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಅಂದನು-“ತಾಯಿಯೇ, ನಾನು ಇಂದು ಬೀದಿಯಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಸುಂದರ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ನೋಡಿದೆನು. ಅವಳೊಡನೆ ನನ್ನ ಲಗ್ನವಾಗದಿದ್ದರೆ ನಾನು ಅಗ್ನಿಪ್ರವೇಶ ಮಾಡುವೆನು.” ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಆ ಕನ್ಯೆಯೊಡನೆ ರಾಜಪುತ್ರನ ಮದುವೆಯಾಯಿತು.

(೩) ಉಜ್ಜಯಿನಿ ನಗರದಲ್ಲಿ ಸಾಗರಚಂದನೆಂಬ ಒಬ್ಬ ಪತ್ತಾರನಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಸಮುದ್ರದತ್ತನೆಂಬ ಸಹೋದರನಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೆ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ವಸಂತಕಾಲದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಗೆಳೆಯನೊಡನೆ ಉದ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ಹೋದನು. ಅಲ್ಲಿ ಅವನು ಒಂದು ಗಿಡದ ಕೆಳಗೆ ಚಿಂತೆಯಿಂದ ಕುಳಿತ ಒಬ್ಬ ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ನೋಡಿದನು. ಅವನ ಹತ್ತಿರ ಹೋಗಿ ಸಮುದ್ರದತ್ತನು ಅವನಿಗೆ ಅಂದನು-“ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನುಷ್ಯನೇ, ನೀನು ಯಾರು ? ಮತ್ತು ವಿಚಾರಮಗ್ನನಾಗಿ ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಏಕೆ ಕುಳಿತಿರುವಿ ? ” ಸಮುದ್ರದತ್ತನ ಮಾತನ್ನು ಕೇಳಿ ಅವನು ಅಂದನು-“ ನನ್ನ ಹೆಸರು ವಸುಭೂತಿ ಎಂದು; ನಾನು ಕುಂಬಾರನು. ನಿನ್ನ ನನ್ನ ಮಗನು ಉರವಲನ್ನು ತರಲು ಅಡವಿಗೆ ಹೋಗಿರಲು ಹುಲಿಯು ಅವನನ್ನು ಕೊಂದಿತು. ಪುತ್ರವಿಯೋಗದಿಂದ ಮುಂದೇನು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬುದು ನನಗೆ ತಿಳಿಯದಾಗಿದೆ. ಅದರಿಂದ ನಾನು ಇಲ್ಲಿ ಹುಚ್ಚನಂತೆ ಕುಳಿತಿದ್ದೇನೆ.

೪

ವಾಕ್ಯವಿಚಾರ

ಪ್ರಾಸ್ತಾವಿಕ

ಅಕ್ಷರ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಗಳ ವಿಚಾರ ಮಾಡಿದಮೇಲೆ ಶಬ್ದಗಳಿಂದ ವಾಕ್ಯಗಳು ಹೇಗೆ ತಯಾರಾಗುತ್ತವೆಯೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಾ. ಒಂದು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಚಾರವು ಪೂರ್ಣವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಈ ಪರಿಗಿನ ಪಾಠಗಳಲ್ಲಿ ನೀವು ಅನೇಕ ಬಗೆಯ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ನೋಡಿದ್ದೀರಿ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃ, ಕರ್ಮ, ಕ್ರಿಯಾಪದ, ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣ, ವಿಶೇಷಣ ಮೊದಲಾದವುಗಳು ಯಾವ ರೀತಿಯಿಂದ ಉಪಯೋಗವಾಗುತ್ತವೆಯೆಂದು ತಿಳಿದುಕೊಂಡಿರಬಹುದು. ಅರ್ಥಮಾಗದಿಯು ಪ್ರಚಲಿತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷು ಕನ್ನಡಗಳಂತೆ ವಾಕ್ಯವಿಭಜನೆಯನ್ನು ಮಾಡುವ ಪರಿಪಾಠವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಸರಲ, ಸಂಯುಕ್ತ, ಮತ್ತು ಮಿಶ್ರವೆಂದು ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ವಿಭಾಗಿಸುವ ವಿಚಾರವನ್ನು ಮಾಡಲಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಅರ್ಥಮಾಗದಿ ವಾಕ್ಯರಚನೆಯ ವಿಶೇಷಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಕೆಳಗೆ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ವಾಕ್ಯರಚನೆ

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಕರ್ತೃವು ವಾಕ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿಯೂ, ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಬರಬಹುದಾದರೂ ಪದಗಳ ಕ್ರಮವು ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅರ್ಥಮಾಗದಿಯಲ್ಲಿ ನಿರ್ಬಂಧವಿಲ್ಲ. ಸಕರ್ಮಕ ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮವು ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಹಿಂದೆಯೂ, ವಿಶೇಷಣಗಳು ವಿಶೇಷ್ಯ ಪದಗಳ ಹಿಂದೆಯೂ ಬರುವವು. ಸಂಬೋಧನವೂ, ಸರ್ವನಾಮಗಳೂ, ಸ್ಥಲ ಮತ್ತು ಕಾಲ ದರ್ಶಕ ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತ್ಯಂತ ಪದಗಳೂ ಅಥವಾ ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣಾ ವ್ಯಯಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ವಾಕ್ಯಾರಂಭದಲ್ಲಿ ಬರುವವು. ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಧಾತುಸಾಧಿತಗಳು ವಾಕ್ಯಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವವು. ಕ್ರಿಯಾ ವಿಶೇಷಣಗಳು ಕ್ರಿಯಾಪದದ ಮೊದಲು ಬರುವವು. ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವ

ನಾಮಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ ಗೌಣವಾಕ್ಯಗಳು ಪ್ರಧಾನವಾಕ್ಯದ ಮೊದಲು ಬರುವವು.

* ಮೇಲಿನ ರೀತಿಯು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಗದ್ಯದಲ್ಲಿರುವದು. ಅದಕ್ಕೂ ಅಪವಾದಗಳಂತೂ ಹೇರಳವಾಗಿರುವವು. ಪದ್ಯದಲ್ಲಿ ವಾಕ್ಯಾನ್ವಯವು ಬಹಳ ಶಿಥಿಲವಾಗಿರುವದು.

ಕೆಲವು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯಗಳು—

(೧) ಇಂಗ್ಲೀಷದಂತೆ ಉಪಪದಗಳು (ನಿಶ್ಚಿತ ಮತ್ತು ಅನಿಶ್ಚಿತ— definite & indefinite articles) ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ತ (ತ್) ದರ್ಶಕ ಸರ್ವನಾಮವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ನಿಶ್ಚಿತದ ಅರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾಗುವದು. ಉದಾ— ಸೌ ದೇವೋ, ಸಾ ದೇವಯಾ, ತಂ ವಣಂ. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಏಗ ಎಂಬ ಸಂಖ್ಯಾವಾಚಕ ವಿಶೇಷಣದ ಉಪಯೋಗದಿಂದ ಅನಿಶ್ಚಿತದ ಅರ್ಥವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಾಗುವದು. ಉದಾ— ಏಗೌ ವಣೌ, ಏಗಾ ಕಣಾ, ಏಗಂ ಪುಷ್ಕಂ.

(೨) 'ಯ'—ಮತ್ತು—ಎಂಬ ಸಮುಚ್ಚಾಯಕಾಂಕ್ಷಯದೊಡನೆ ಕೂಡಿದ ಅನೇಕ ಕರ್ತೃಪದಗಳಿದ್ದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿರುವದು. ಉದಾ—
ರಾಯಾ ರಾಯಕಣಾ ಯ ಗಚ್ಛಂತಿ | ದೇವಾ ಯ ದಾಣವಾ ಯ ಜುಜ್ಞಂತಿ | ಆದರೆ 'ಅಥವಾ' ಎಂಬರ್ಥದ ಅವ್ಯಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಏಕವಚನವಾಗುವದು. ಉದಾ—
ನಸ್ಥಿ ಅಥವಾ ಪಾಣಂ ವಾ |

(೩) ಕರ್ತೃಪದಗಳು ಬೇರೆಬೇರೆ ಪುರುಷದವಿದ್ದರೆ ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ ಅಥವಾ ದ್ವಿತೀಯ, ತೃತೀಯ ಪುರುಷಗಳಲ್ಲಿ ಕ್ರಿಯಾಪದವನ್ನು ಇಡುವಾಗ ಕ್ರಮದಿಂದ ಪ್ರಾಶಸ್ತ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಲಾಗುವದು. ಉದಾ—
ಅಹಂ ಚ ತುಮಂ ಚ ಗಚ್ಛಾಮಿ | (ಅಹಂ ಇರುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಉತ್ತಮಪುರುಷ ಬಹುವಚನದಲ್ಲಿರುವದು.) ತುಮಂ ಚ ತವ ಕಣಾ ಯ ಜಿಣಂ ವಂದಹ | (ತುಮಂ ಇರುವದರಿಂದ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ದ್ವಿ. ಪು. ಬಹುವಚನವಾಗಿರುವದು.)

(೪) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪುರುಷದ ಕರ್ತೃಪದಗಳಿರಲು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಹತ್ತಿರದ ಕರ್ತೃಪದವನ್ನು ನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ—
ತುಜ್ಞ ಕಏ ನಯಂ ಗೌಹಂ ಚ ಮಏ ತಜ್ಞಯಂ |

* ಡಾ. ವೈದ್ಯ-ವ್ಯಾಕರಣ ೩ ನೇ ಅನುಕ್ರ. ಪು. ೬೨-೬೩. ಡಾ. ಘಾಟಿಗೆ ೩ ನೇ ಅನುಕ್ರ. ಪು. ೧೫೯-೧೬೭.

(೫) ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಿಂಗದ ಕರ್ತೃಪದಗಳೆದ್ದರೆ ಕ್ರಿಯಾಪದಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿಶೇಷಣವು ಸಪುಂಸಕಲಿಂಗದಲ್ಲಿರುವದು. ಉದಾ—
ರಾಮೋ ಸೀಯಾ ಯ ಸಿವಿಯಾಽಽ ಉವಿಹಾಽಽ ।

(೬) ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮವು ಮುಂದೆ ಯಾವುದಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧ ವಾಗಿರುವದೋ ಅದರ ಲಿಂಗ ವಚನ ವಿಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವದು. ಉದಾ— ಜೋ ಂಯಗಂ ಧೃಷಗಂ ಗೋಹಿಸ್ಸಽಽ, ಸೋ ರಾಯಾ ಹೋಹಿಸ್ಸಽಽ ।

(೭) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ ಸರ್ವನಾಮವೂ ಅದರ ಪೂರಕ ವಾದ ದರ್ಶಕ ಸರ್ವನಾಮವೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಲಿಂಗಗಳಲ್ಲಿರುವದುಂಟು. ಉದಾ— ಜೇ ಮಾಹಣಾ ಜಾಽಽ ವಿಜೋವಿವೇಯಾ, ತಾಽಽ ತು ಖೇತ್ತಾಽಽ ಸುಪೇಸಲಾಽಽ ।

(೮) ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ವಿಭಕ್ತಿಪ್ರತ್ಯಯಗಳೇ ಲೋಪವಾಗಿರುವವು. ಉದಾ—
ಅಂತೇರಪರಿಯಾಲ ಸಕ್ಷಿ ಸಂಪರಿವುಡೇ । ಇಲ್ಲಿ ಪರಿಯಾಲೇಣ ಎಂದು ತೃತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿಯಿರಬೇಕು.

(೯) ಅರ್ಥವಾಗದಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದೇ ಅರ್ಥದ ಅನೇಕ ಪದಗಳನ್ನು ಉಪ ಯೋಗಿಸುವದು ಬಹಳ. ಉದಾ— [ಅ] ಅಜ್ಞಾತೀಽಽ, ಚಿಂತೀಽಽ, ಪಠೀಽಽ, ಮಣೋಗೀಽಽ, ಸಂಕಲ್ಪೇಽಽ; [ಆ] ಲಡ್ಧೇಽಽ, ಪತ್ತೇಽಽ, ಅಭಿಸಮಮಾಗೀಽಽ; [ಇ] ಆಸುರತ್ತೇಽಽ, ಕುಡ್ಡೇಽಽ, ಕುವೀಽಽ, ಚಣ್ಡಿಕೀಽಽ, ಮಿಸಿಮಿಸೇಮಾಣೇಽಽ; [ಈ] ಆಹ್ವೇಽಽ, ಭಾಸೀಽಽ, ಪನ್ನವೇಽಽ, ಪರವೇಽಽ; [ಉ] ಅದ್ವರತ್ತಕಾಲಸಮಯಸಿಽಽ; [ಊ] ಅಮ್ಬರವತ್ಯನಿಯತ್ಯೇಽಽ; [ಋ] ಸೋಚ್ಚಾಽಽ, ನಿಸಮ್ಬ ಮುಂ.

(೧೦) ವೃಣ್ಣಾಽಽ. ಹಲವು ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿರುವ ವರ್ಣನೆಯ ವ್ಯಾಕೃತಗಳನ್ನು ಮತ್ತೆ ಹೇಳದೆ ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ವೃಣ್ಣಾಽಽ ಎಂಬ ಪದ ವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ— ತೇಣ ಕಾಲೇಣ ತೇಣ ಸಮಾಽಽಣಂ ಚಮ್ಪಾ ನಾಮ ನಯರೀ ಹೋತ್ಯಾ ವೃಣ್ಣಾಽಽ । ಇಲ್ಲಿ ಮುಂದೆ ಚಂಪಾನಗರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

(೧೧) 'ಜಾವ' ಎಂಬ ಪದದಿಂದ ಹಿಂದಿನ ಕೆಲವು ಮಾತಗಳನ್ನು ತೆಗೆದು ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಸೂಚಿಸಿ ಆ ಮಾತುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮುಂದಿನ ವಾಕ್ಯ ವನ್ನು ಜೋಡಿಸುವರು. ಉದಾ— ತಱುಣೇ ಜುಗವಂ ಜಾವ ನಿತುಣಸಿಂಪೋವಗೀಽಽ ।

(೧೨) ಪುನರಾವೃತ್ತಿಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ಮತ್ತು ಸಮಾನಾರ್ಥಕ ಪದ ಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಲು ೨ ರಿಂದ ೬ ರ ವರೆಗಿನ ಸಂಖ್ಯೆಗಳನ್ನು

ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಉದಾ— [ಅ] ವಂದಿ ನಮಸ್ಕರ ೨ । ವಂದಿತಾ ನಮ
 ಸಿತಾ । [ಆ] ಮಹಾ ೨ ಸದೇಗ । ಮಹಾ ಮಹಾ ಸದೇಗ । [ಇ] ತೇಗ ಕಾಲೇಗ ೨ ।
 ತೇಗ ಕಾಲೇಗ ತೇಗ ಸಮೇಗ । [ಉ] ಲದಾ ೩; ಲದಾ, ಪತ್ತಾ, ಅಭಿಸಮನಾಗಯಾ ।
 ಸಂತಾ ೩; ಸಂತಾ, ತಂತಾ, ಪರಿತಂತಾ । [ಉ] ಉಮಾಙ್ಕವಿ ೪; ಉಮಾಙ್ಕವಿ,
 ಉಂ ಭಾಸವಿ, ಉಂ ಪನ್ನವಿ, ಉಂ ಪನ್ನವಿ । ಅಸಗ ೪; ಅಸಗ, ಪಾಣ, ಖಾಙ್ಕ, ಸಾಙ್ಕ ।
 [ಉ] ಸಿಙ್ಕಿಹಿ ೪; ಸಿಙ್ಕಿಹಿ, ಉಙ್ಕಿಹಿ, ಮುಙ್ಕಿಹಿ ಪರಿನಿವಹಿಹಿ,
 ಸವ್ವದುವಾಣಂ ಅಂತಂ ಕರೆಹಿಹಿ । ಉಫ ೪; ಉಫ, ವತ್ಯ, ಗಾಙ್ಕ, ಮಙ್ಕ, ಅಲಂಕಾರ ।
 [ಉ] ಙ್ಕಿ ೬; ಙ್ಕಿ, ಙ್ಕಿ, ಜಸಿ, ಬಲಂ, ವೀರಿಯಂ, ಪುರಿಸಕಾರಪರಕ್ರಮೇ । ಸುರಂ ೬;
 ಸುರಂ, ಮಙ್ಕ, ಮೇರಯ, ಮೇಙ್ಕ, ಸಿಙ್ಕ, ಪಸಙ್ಕ ।

ಶಬ್ದಗಳ ವಿವಿಧ ಉಪಯೋಗದ ರೀತಿಗಳು ಶಬ್ದ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟಿವೆ.

ವಿಭಕ್ತಿವಿಚಾರ

ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಪಾಠಗಳ ವಾಕ್ಯ
 ಗಳಲ್ಲಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ವಿಭಕ್ತಿಗಳ ಮಹತ್ವವಾದ ಉಪ
 ಯೋಗಗಳು ಲಕ್ಷದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಬೇಕೆಂದು ಕೆಲವು ಮುಖ್ಯವಾದವುಗಳನ್ನು
 ಸಂಗ್ರಹಿಸಿ ಇಲ್ಲಿ ಕೊಡಲಾಗಿದೆ. ಆದರೆ ಈ ವಿವರಣೆಯು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿರದೆ
 ರೂಢಿಯಲ್ಲಿಯ ಮತ್ತು ಮಹತ್ವದ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಒಳಗೊಂಡಿದೆ
 ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷಿಸಬೇಕು.

೧. ಪ್ರಥಮಾ

[ಅ] ಕರ್ತರೇ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಿಗೆ— ಕುಮಾರೋ ದೇವಲಂ ಗಚ್ಛತಿ ।

[ಆ] ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ— ನಿವೇಣ ರಙ್ಗಂ ಪಾಲಯಿ ।

[ಇ] ಕ್ರಿಯಾಪದವು ಅಕರ್ಮಕವಿದ್ದು ಅದಕ್ಕೆ ಪೂರಕ ಶಬ್ದವು ಅನಶ್ಯಕ
 ವಿರಲು ಆ ಪೂರಕ ಶಬ್ದವು ಪ್ರಥಮೆಯಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು. ಉದಾ—
 ಸಿಙ್ಕಿ ವಾ ಭವತಿ ಸಾಸಣ್.

* ಡಾ. ಘಾಟಗಿಯವರ ವ್ಯಾಕರಣ ೩ ನೆಯ ಅವೃತ್ತಿ ಪುಟ ೧೬೭ ರಿಂದ ೧೮೧.

೨. ದ್ವಿತೀಯಾ

[ಅ] ಕರ್ತೃ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ಮಕ್ಕೆ- ಸೌ ಅಮ್ಬಸ್ತಂ ಪಾಸಹ್ ।

[ಆ] ಗತೃರ್ಧಧಾತುಗಳಿರಲು ಸ್ಥಲನಾಚಕ ಪದಕ್ಕೆ-ಉಹಿ ವಯಸ, ಪಾಡಸಾಲೆ
ಗಚ್ಛಾಮಿ !

[ಇ] ಕ್ರಿಯಾಪದದೊಡನೆ ಅದೇ ಧಾತುನಿನ್ಬಂವಾದ ನಾನು ಅಥವಾ
ಧಾತುಸಾಧಿತವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದ್ದರೆ ಆ ನಾನು ಅಥವಾ ಧಾತು
ಸಾಧಿತಕ್ಕೆ- ಕಿಂ ಪಿ ತಹಾವಿಹಂ ಜ್ಞಾಣಂ ಜ್ಞಾನಂತೋ ।

[ಈ] ಸ್ಥಲ, ಕಾಲದರ್ಶಕ ಪದಗಳಿಗೆ- ಠಿಆ ಯ ಕಂಚಿ ಕಾಲಂ ತೀಃ ಸಹ್ ।

೩. ತೃತೀಯಾ

[ಅ] ಕರ್ಮಣಿ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ ಕರ್ತೃವಿಗೆ- ಜಗ್ಬೋಗ ಫಲಾಙ್ ನಿಯಾಙ್ ।

[ಆ] ಸಹ, ಸಮ, ಸದ್ವಿ ವಿಣಾ, ಅಲಂ ಈ ಅವ್ಯಯಗಳ ಉಪಯೋಗವಿದ್ದಲ್ಲಿ
ಅವುಗಳ ಸಂಬಂಧವಿರುವ ಪದಗಳಿಗೆ- ತೀಃ ಸಹ ಗಮೇಙ್ ಕಾಲಂ ।

[ಇ] ಕರಣ ಅಥವಾ ಸಾಧನವಾಗಿರುವ ಪದಕ್ಕೆ- ಮಣಸಾ ವಯಸಾ ಕಾಯಸಾ
ನ ಕರೇಮಿ, ನ ಕಾರಾವೇಮಿ ।

[ಈ] ಕಾರಣ ಅಥವಾ ಉದ್ದೇಶವನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪದಕ್ಕೆ- ಮಮ ಹತ್ಯಾಒ
ಖಗ್ಗಾಂ ಪಮಾಣುಣಿ ನಿವಡಿಯಂ ।

[ಉ] ರೀತಿಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪದಕ್ಕೆ- ವೀಣುಣು ವಯಂ ಪಡಿಸುಣುಂತಿ ।

೪. ಚತುರ್ಥೀ

ಅರ್ಥಮಾಗಧಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವಿಭಕ್ತಿಯಿಲ್ಲ. ಚತುರ್ಥೀ ಅರ್ಥವಿದ್ದಲ್ಲಿ
ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು. ಮತ್ತು-ಸಲುವಾಗಿ-ಎಂಬ
ಅರ್ಥವಿದ್ದಲ್ಲಿ ಅಕ್ತು ಅಡ್ಡಾ, ಅಡ್ಡಾ ಎಂಬ ಅವ್ಯಯಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.
ಉದಾ-ಅಡ್ಡಾವಯಸ್ಸ ರಕ್ಷಣದ್ವಾಃ ಆಯಂ ಜಲೇಣ ಪೂರೇಮೋ ।

೫. ಪಂಚಮೀ

[ಅ] ಕ್ರಿಯೆಯ ಪ್ರಾರಂಭವು ಎಲ್ಲಿಂದ ಅಥವಾ ಯಾವಾಗ ಆಯಿತು
ಎಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವದಕ್ಕೆ- ನಿವಸ್ತ ಸೇಣಾ ನಯರಾಒ ಪಠಿಯಾ ।

[ಆ] ತುಲನೆಯಲ್ಲಿ ಯಾವುದಕ್ಕಿಂತ ಎಂಬದನ್ನು ಹೇಳುವ ಪದಕ್ಕೆ-
ಸಣ್ಣಕುಮಾರಸ್ತ ಸಕ್ಕವಣಿಯರೂವಸಿರೀಒ ಅಹಿಯಯರ ರೂವಸಮ್ಪಯಂ ದಡ್ಡು ತೇ
ದೇವಾ ವಿಮ್ಹಿಯಾ ।

[ಇ] ಕೆಲವು ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣ ಮತ್ತು ಶಬ್ದಯೋಗಿ ಅನ್ವಯಗಳೊಡನೆ
ಬಾಲಭಾವಾಂಶ ಆರಂಭ ।

೧. ಷಷ್ಠೀ *

- [ಅ] ಸ್ವಾಮಿತ್ವ ಸಂಬಂಧದಲ್ಲಿ- ಸೋಹ್ಮಸ್ಸಂ ಮಾಹಣಸ್ಸ ಕನ್ನಾ ।
[ಆ] ಕೃಚಿತ್ತಾಗಿ ಕರ್ತೃವಾಚಕ ಪದಕ್ಕೆ- ದೇವಾಣ ಮಣುಯಾಣಂ ಚ ಬ್ರೂಗಾಹೇ ।
[ಇ] ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕರ್ಮವಾಚಕ ಪದಕ್ಕೆ- ಅಹೋ ದುಜ್ಜಯತ್ತಂ ಮೋಹಸ್ಸ ।
[ಈ] ಸತ್-ಷಷ್ಠೀ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ- 'ರಾಙ್ಗೋ ನಿವಣ್ಣಸ್ಸ ಅಹಂ ತಏ ಅಕ್ಷಾ-
ಗಯಂ ಪುಚ್ಛಿಖ್ವಂ' ತಿ ಕಣಯಮಂಜರೀ ಮಯಣರೇಹಾ ಭಾಸಿಯಾ ।

೨. ಸಪ್ತಮೀ

ಕ್ರಿಯೆಯ ಸ್ಥಲ ಅಥವಾ ಕಾಲವನ್ನು ತೋರಿಸಲು ಸಪ್ತಮೀ ವಿಭಕ್ತಿ
ಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವರು.

- [ಅ] ಕೊಸಮ್ಮೀಱ ನಯರೀಱ ಜಿಯಸತ್ತೂ ರಾಯಾ ।
[ಆ] ಸತಿ-ಸಪ್ತಮೀ ಪ್ರಯೋಗದಲ್ಲಿ- ನ ಚರೇಜ್ಜ ವಾಸೇ ವಾಸಂತೆ ।

೩. ಸಂಭೋಧನ

ಸಂಭೋಧನ ವಿಭಕ್ತಿಯು ಕೇವಲ ಸಂಭೋಧನ ಅರ್ಥದಲ್ಲಿ ಉಪ
ಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವದು.

* ಮೇಲಿನವಲ್ಲದೆ ಅನೇಕ ವಿಶೇಷಣ ಮತ್ತು ಕ್ರಿಯಾಪದಗಳು ಷಷ್ಠೀ ವಿಭಕ್ತಿ
ಯೊಡನೆ ಉಪಯೋಗಿಸಲ್ಪಡುವವು.

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೧.

ಕೆಲವು ರೂಢಿಯ ಪದ ಪ್ರಯೋಗಗಳು.

ಈ ಪ್ರಕಾರ, ಈ ರೀತಿಯಾಗಿ
ಹೀಗೆ ವಿಚಾರಿಸಿ
ಈ ಸಂಗತಿಯು ತಿಳಿದ ಕೂಡಲೆ
ಹೀಗೆ ಅಂದಕೂಡಲೆ
ಕೊನೆಗೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿ
ಸಂತುಷ್ಟ
ಒಮ್ಮೆಲೆ
ಒಮ್ಮೆ, ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ
ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರಿಗೆ
ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಿತು
ಊರಿದೂರಿಗೆ
ಕೂಡಲೆ, ತೀವ್ರ
ಹುಟ್ಟಿದನು-ಹುಟ್ಟಿದಳು-ಹುಟ್ಟಿತು
ಹಾಗಿದ್ದರೆ
ಹತ್ತಿರ, ಸಮೀಪ
ಹಾಗೇ ಆಗಲಿ, ಒಳ್ಳೆದು
ಅದೇ ದಿವಸ
ಆ ವೇಳೆಗೆ
ಸ್ವಲ್ಪ ಹೊತ್ತಿನ ಮೇಲೆ
ಪ್ರತಿದಿನ
ಮತ್ತೊಂದುದಿನ
ಬೆಳಗು ಮುಂಜಾನೆ
ಭರತಖಂಡದಲ್ಲಿ
ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ
ಕಾಲಾನುಸಾರವಾಗಿ
ಸುಖದಿಂದ
ಈಗ, ಇದೀಗ
ಒಂದು ಕ್ಷಣದಲ್ಲಿ

ಏವ, ಏವಮಾಙ್, ಏಮಾಙ್
ತಿ ಕ್ಷು, ತಿ ಕ್ಷಿ
ಇಮೀಸೇ ಕಹಾಁ ಲಕ್ಷ್ಯತೇ ಸಮಾಣೇ
ಏವ ವುತೇ ಸಮಾಣೇ
ಕಾಲಮಾಸೇ ಕಾಲಂ ಕ್ಷಿ

ಏಗಯಾ, ಅತ್ರಯಾ, ಅತ್ರಯಾ ಕಯಾಙ್
ಅತ್ರಮತ್ರಂ, ಪರೋಪರಂ
ಅಙ್ಕಂತೋ ಕೋಙ್ ಕಾಲೋ
ಗಾಮಾಞ್ಘಗಾಮ
ಲಹಂ, ಹವ್ಯಂ, ಸಿಂಧ್ಯಂ, ಸ್ವಿಂ
ಉವವತ್ರೋ, ಉವವತ್ರಾ, ಉವವತ್ರಂ
ಜಙ್ ಏವಂ ತಾ
ಸಮೀವಿಂ, ಪಾಸೇ, ಸಗಾಸೇ, ಅಂತಿಂ
“ ಏವಂ ಹೊಡ ” ತಿ, “ ತಹ ” ತಿ
ತಮ್ಸಿ ಚೇವ ದಿಯಹೇ
ತೇಂ ಕಾಲೇಂ, ತೇಂ ಸಮಾಣಂ
ತೇವವೇಲಾಁ, ತೇವಕಾಲೇಂ
ದಿಣೇ ದಿಣೇ, ಪಙ್ ದಿಣೇ
ಅನ್ಯಮ್ಸಿ ದಿಣೇ
ಪಮಾಯಸಮಾಙ್
ಇಹೇವ ಭಾರಹೇ ವಾಸೇ
ಏತ್ಯಂತರೇ, ಏತ್ಯಂತರಮ್ಸಿ, ತಾವ ಯ
ಕಾಲೇಂ, ಕಾಲಕ್ರಮೇಂ
ಸುಹೇಂ, ಸುಹಂಸುಹೇಂ
ಸಂಪಙ್, ಸಂಪಯಂ
ಖಣಮೇತೇಂ

ಪರಿಶಿಷ್ಟ ೨.

ನ್ಯಾಕರಣದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಕನ್ನಡ-ಇಂಗ್ಲೀಷು ಪಾರಿಭಾಷಿಕ ಶಬ್ದಗಳು

ಅನಾದಿ-Non-initial	ದ್ವಿತೀಯಾ ವಿಭಕ್ತಿ-Accusative,
ಅನುನಾಸಿಕ-Nasal	objective
ಬಹುವಚನ-Plural	ದೀರ್ಘ-Long
ಅಂತಸ್ಥ ವರ್ಣ-Semi-vowel &	ಧಾತುಸಾಧಿತ, ಕೃದಂತ-Participle
liquid	ನಪುಂಸಕಲಿಂಗ-Neuter
ಅಂತ್ಯ-Final	ನಾಮ-Noun
ಅವ್ಯಯ-Indeclinable	ನಾಮಧಾತು-Denominative
ಅಸಂಯುಕ್ತ-Single	verb
ಅಖ್ಯಾತ ವಿಕಾರ (ಧಾತುಗಳನ್ನು	ಪೂರ್ವಗಾಮೀ ಶಬ್ದ-Antecedent
ನಡೆಸುವದು)-Conjugation	ಪುಲ್ಲಿಂಗ-Masculine
ಅವಿವರ್ಣಗಮ-Prothesis	ಪಂಚಮೀ-Ablative
ಆದಿ-Initial	ಪ್ರತ್ಯಯ-Termination
ಆಜ್ಞಾರ್ಥ-Imperative mood	ಪ್ರತಿಶಬ್ದ-Equivalent
ಉಪಾಂತ್ಯ-Penultimate	ಪ್ರಥಮ(ಉತ್ತಮ)ಪುರುಷ-First-
ಉಷ್ಮವರ್ಣ-Sibilant	Person
ಉದ್ಗಾರನಾಚಕ ಅವ್ಯಯ-Inter-	ಪ್ರಥಮಾ-Nominative
jection	ಪ್ರಯೋಗ-Voice
ಏಕವಚನ-Singular	ಪ್ರಯೋಗ ಬದಲಿಸುವದು-Change
ಕರ್ತರಿ-Active	of voice
ಕರ್ಮಣಿ-Passive	ಪ್ರೇರಣಾರ್ಥಕ ಅಂಗ-Causal Base
ಕರ್ಮಣಿ ಅಂಗ-Passive Base	ಬದಲಿಸುವದು To Convert
ಕ್ರಿಯಾಪದ-Verb	ಭೂತಕಾಲ-Past Tense
ಕ್ರಿಯಾವಿಶೇಷಣ-Adverb	ಭವಿಷ್ಯತ್ಕಾಲ-Future Tense
ಚತುರ್ಥೀ-Dative	ಮಧ್ಯ(ಎರಡು ಸ್ವರಗಳ ನಡುವಿನ)
ತೃತೀಯ ಪುರುಷ-Third Person	Medial
ತೃತೀಯಾ-Instrumental	ಮಹಾಪ್ರಾಣ-Aspirate
ತುಮಂತ(ಹೇತ್ವರ್ಥಕ ಅವ್ಯಯ)	ಲ್ಯಬಂತ(ಭೂ. ಕೃ. ಅವ್ಯಯ)-
Infinitive	Gerund, Absolutive
ದ್ವಿತೀಯಪುರುಷ-Second Person	ವರ್ತಮಾನಕಾಲ-Present Tense

ವರ್ಣಲೋಪ-Syncope	ಸಪ್ತ ಮೀ-Locative
ವರ್ಣವಿಚಾರ-Phonology	ಸಮಾಸ-Compound
ವರ್ಣವಿಪರ್ಯಾಯ-Metathesis	ಸಂಕೇತಾರ್ಥ-Conditional
ವಾಕ್ಯರಚನೆ-Syntax	mood
ವಿಧ್ಯರ್ಥ-Potential Mood	ಸಂಧಿ-Coalescence, Sandhi
ವಿಭಕ್ತಿ-Case	ಸಂಬೋಧನ-Vocative
ವಿಭಕ್ತಿ ಪ್ರತ್ಯಯ ಹಚ್ಚುವದು-	ಸಂಯುಕ್ತ-Conjunct
(ಶಬ್ದಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವದು)-Declen-	ಸಮುಚ್ಚಾಯಕಾವ್ಯಯ-Conjunc-
sion	tion
ವ್ಯಂಜನ-Consonant	ಸ್ತ್ರೀಲಿಂಗ-Feminine
ವಿಶೇಷಣ-Adjective	ಸ್ವರ್ಶ-Mute
ಶಬ್ದ ವಿಚಾರ-Morphology	ಸ್ವರ-Vowel
ಷಷ್ಠೀ-Genitive	ಸ್ವರಭಕ್ತಿ-Anaptyxis
ಸಮಾನೀಕರಣ-Assimilation	ಹ್ರಸ್ವ-Short.

ಶಬ್ದ-ಕೋಶ

ಅ

ಅಙ್ (ಅ.) ಅತಿ, ಬಹು
 ಅಙ್ (ಉಪಸರ್ಗ.) ಆಜೆಗೆ
 ಅಙ್ಹಿ (ಪು.) ಅತಿಥಿ
 ಅಙ್ವ (ಅ.) ಅತಿಶಯ
 ಅಙ್ಗತೀಸ(ವಿ.) ಮೂವತ್ತರೊಂಬತ್ತು
 ಅಙ್ಗಲ (ವಿ.) ಅತುಲ, ಬಹಳ
 ಅಙ್ಗ (ಅ.) ಆದ್ದರಿಂದ
 ಅಙ್ಗ (ಪು.) ಅರ್ಕ, ಸೂರ್ಯ
 ಅಙ್ಗಮ (ಧಾ.) ಆಕ್ರಮಿಸು
 ಅಙ್ಗಖಾಣಯ (ನ.) ಆಖ್ಯಾನಕ, ಕತೆ
 ಅಙ್ಗಖಾಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಿದ
 ಅಙ್ಗಿಣ (ವಿ.) ದರಿದ್ರ, ಧನವಿಲ್ಲದ
 ಅಙ್ಗಿಣ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಆಕರ್ಷಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಅಙ್ಗ (ನ.) ಶರೀರ
 ಅಙ್ಗ (ವಿ.) ಶರೀರ ಧರಿಸಿದ
 ಅಙ್ಗಾ (ಅ.) ಮುಂದೆ
 ಅಙ್ಗಮಾಹಿಸಿ (ಪ್ರೀ) ಪಟ್ಟರಾಣಿ
 ಅಙ್ಗಿಹೋತ (ನ.) ಅಗ್ನಿ ಹೋತ್ರ
 ಅಙ್ಗುಲ (ನ.) } ಬೆರಳು
 ಅಙ್ಗುಲಿ (ಪ್ರೀ.) }
 ಅಙ್ಗುಲಿ (ನ.) ಉಂಗುರ
 ಅಙ್ಗಯ (ಪು.) ಪೂಜಕ
 ಅಙ್ಗಾಹಿಯ (ವಿ.) ಅತ್ಯಾಧಿಕ, ಬಹಳ
 ಅಙ್ಗಿಣ (ನ.) ಚಿತ್ತರಹಿತ, ನಿರ್ಜೀವ

ಅಙ್ಗಮುಯ (ವಿ.) ಅತ್ಯದ್ಭುತ
 ಅಙ್ಗ (ಧಾ.) ಇರು
 ಅಙ್ಗರಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಸ್ಪರೆ
 ಅಙ್ಗಿ (ಪು.ಪ್ರೀ.ನ.) ಕಣ್ಣು
 ಅಙ್ಗ (ಅ.) ಇಂದು
 ಅಙ್ಗ ವಿ (ಅ.) ಇಂದಿಗೂ
 ಅಙ್ಗುತ } (ಪು.) ಆರ್ಯಪುತ್ರ, ಪತಿ
 ಅಙ್ಗುತ }
 ಅಙ್ಗಣ (ನ.) ಗಳಿಕೆ
 ಅಙ್ಗ (ಪ್ರೀ.) ಅತ್ತೆ
 ಅಙ್ಗಾಹಿಯ (ವಿ.) ಬಹಳ, ಅಭ್ಯಧಿಕ
 ಅಙ್ಗಾವಯ (ಪು.) ಅಧ್ಯಾಪಕ, ಶಿಕ್ಷಕ
 ಅಙ್ಗ (ವಿ.) ಎಂಟು
 ಅಙ್ಗಾಙ್ಗ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತರೊಂಬತ್ತು
 ಅಙ್ಗಾಙ್ಗ }
 ಅಙ್ಗತೀಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾಲ
 ಅಙ್ಗಾಲಿಸ } (ವಿ.) ನಾಲ್ವತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾಚ್ಚಾಲಿಸ }
 ಅಙ್ಗಾಙ್ಗಿ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾಙ್ಗಿ }
 ಅಙ್ಗಾಙ್ಗಿ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾ (ಅ.) ಸಲುವಾಗಿ
 ಅಙ್ಗಾರಸ (ವಿ.) ಹದಿನೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾವನ (ವಿ.) ಐವತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾವಿ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತೆಂಟು
 ಅಙ್ಗಾಸಿ (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೆಂಟು

ಅಡವಿ (ಪ್ರೀ.) ಅಡವಿ, ಅರಣ್ಯ
 ಅಣಗಾರ (ಪು.) ಸನ್ಯಾಸಿ, ಸಾಧು
 ಅಣಪ (ವಿ.) ಅನಲ್ಪ, ಬಹಳ
 ಅಣವಜ್ಜ (ವಿ.) ಅನವದ್ಯ, ನಿರ್ದೋಷ
 ಅಣಸಣ (ನ.) ಅನಶನ, ಉಪವಾಸ
 ಅಣಾಹ್ಯ (ವಿ.) ಅನಾದಿಯಾದ
 ಅಣಾಹ (ವಿ.) ಅನಾಥ
 ಅಣಿಚ್ಚಯ (ಪ್ರೀ.) ಅನಿತ್ಯತೆ
 ಅಣು (ಉಪಸರ್ಗ) ನಂತರ, ಸಂಗಡ
 ಅಣುಜಾ (ಧಾ.) ಅನುಸರಿಸು, ಹಿಂಬಾ

ಲಿಸು

ಅಣುದಿಯಹಂ (ಅ.) ಪ್ರತಿ ದಿವಸ
 ಅಣುಪಾಲ (ಧಾ.) ಪಾಲಿಸು
 ಅಣುಪಾಲಣ (ನ.) ರಕ್ಷಣೆ, ಪಾಲಿಸುವದು
 ಅಣುಮಜ್ಜ (ಧಾ.) ಒಪ್ಪು, ಸಮ್ಮತಿಸು
 ಅಣುರಜ್ಜ (ಧಾ.) ಆಸಕ್ತನಾಗು
 ಅಣುರಾಗ (ಪು.) ಪ್ರೇಮ, ಅನುರಾಗ
 ಅಣುರೂಪ (ವಿ.) ಅನುರೂಪ, ಯೋಗ್ಯ
 ಅಣುವ್ಯಯ (ನ.) ಅನುವ್ರತ
 ಅಣುಸಂಕಮ (ಧಾ.) ಅನುಸರಿಸು,
 ಬೆನ್ನು ಹತ್ತು

ಅಣುಸರ (ಧಾ.) ಹಿಂಬಾಲಿಸು
 ಅಣುಸಾಸ (ಧಾ.) ಉಪದೇಶಿಸು
 ಅಣುಹವ (ಧಾ.) ಅನುಭವ ತೆಗದು
 ಕೊಳ್ಳು

ಅಣೇಗ (ವಿ.) ಅನೇಕ, ಬಹಳ
 ಅಣೇಸ (ಧಾ.) ಶೋಧಿಸು, ಹುಡುಕು
 ತರಾ (ಅ.) ನಡುವೆ

ಅಂತರಿಯ (ವಿ.) ಅಂತರಿಕ, ಒಳಗಿನ
 ಅಂತರಣ (ಅ) ಬಿಟ್ಟು, ಹೊರ್ತು
 ಅತ್ತಯ (ಪು.) ಆತ್ಮಜ, ಮಗ
 ಅತ್ಯ (ಪು.) ಅರ್ಥ, ದುಡ್ಡು
 ಅತ್ಯಗಿರಿ (ಪು.) ಅಸ್ತಗಿರಿ, ಪಶ್ಚಿಮ
 ದಿಕ್ಕಿನ ಪರ್ವತ
 ಅಂತಿಯ (ವಿ.) ಹತ್ತಿರ, ಸಮೀಪ
 ಅಥಿರ (ವಿ.) ಅಸ್ಥಿರ, ಚಂಚಲ
 ಅದಸಣೀಯ (ವಿ.) ಅದರ್ಶನೀಯ,
 ಕಾಣಲಾಗದ
 ಅದಾಣಮಯ (ನ.) ಕೊಡದಿರುವ
 ಅಂಜಿಕೆ

ಅದ್ವಯ (ಪು.) ಕನ್ನಡಿ
 ಅದ್ವಾಣ (ನ.) ಮಾರ್ಗ, ಬೀದಿ
 ಅಧಮಮ (ಪು.) ಅಧರ್ಮ
 ಅಂಧ (ವಿ.) ಕುರುಡ
 ಅಂತೇರ (ನ.) ಅಂತಃಪುರ
 ಅದ್ವಿಡ್ (ಪ್ರೀ.) ಅಧೈರ್ಯ, ಗಾಬರಿ
 ಅನ್ಯ (ವಿ.) ಬೇರೆಯ
 ಅನ್ಯ (ನ.) ಅನ್ನ
 ಅನ್ಯಭವ (ಪು.) ಬೇರೆ ಜನ್ಮ
 ಅನ್ಯತ (ಅ.) ಬೇರೆಡೆಗೆ
 ಅನ್ಯಾ ಒಮ್ಮೆ
 ಅನ್ಯಾಹಾ (ಅ.) ಇಲ್ಲವಾದರೆ
 ಅನ್ಯ (ಧಾ.) ಅರ್ಪಿಸು
 ಅನ್ಯ (ಪು.) ಆತ್ಮ, ಸ್ವತಃ
 ಅನ್ಯ (ವಿ.) ಅಲ್ಪ
 ಅನ್ಯಾಚಾರ (ಪು.) ಆತ್ಮಸ್ಥಾತ, ಆತ್ಮಹತೆ

ಅಪಮತ್ತ (ವಿ.) ಅಪ್ರಮತ್ತ, ಜಾಗ
ರೂಕ

ಅಪಮಾಯ (ಪು.) ಅಪ್ರಮಾದ, ತಪ್ಪು
ದಿರುವಿಕೆ

ಅಪುತ್ತ (ವಿ.) ಮಕ್ಕಳಿಲ್ಲದ

ಅಫಲ (ವಿ.) ಫಲವಿಲ್ಲದ, ವ್ಯರ್ಥ

ಅಭಯ (ನ.) ಅಭಯ, ಭಯವಿಲ್ಲ
ದಿರುವಿಕೆ

ಅಭಿ (ಉಪಸರ್ಗ) ಕಡೆಗೆ

ಅಭಿಗಾಂಕ್ಷ (ಧಾ.) ಏರಿಹೋಗು,
ಎದುರಿಸು, ತೊಂದರೆಕೊಡು

ಅಭಿಗಮ (ಭೂ. ಕೃ. ಅ.) ಏರಿಹೋಗಿ,
ಸಮೀಪಿಸಿ

ಅಭಿಣ (ವಿ.) ಬೇರೆಯಾಗದ, ಅಭಿನ್ನ

ಅಭಿಭವ (ಧಾ.) ಪೀಡಿಸು, ಸೋಲಿಸು

ಅಭಿಭೂಯ (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಸೋಲಿ
ಸಲ್ಪಟ್ಟು, ಪೀಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟು

ಅಭಿವಾಯ (ಧಾ.) ಅಭಿವಂದಿಸು,
ನಮಸ್ಕರಿಸು

ಅಭಿಷೇಯ (ಪು.) ಅಭಿಷೇಕ

ಅಭಿಹಾಣ (ನ.) ಹೆಸರು

ಅಮಚ್ಚ (ಪು.) ಅಮಾತ್ಯ, ಮಂತ್ರಿ

ಅಮಯ (ನ.) ಅಮೃತ

ಅಮರ (ಪು.) ದೇವ

ಅಮರಾಯ (ಧಾ.) ದೇವನಂತೆವರ್ತಿಸು,
ನಟಿಸು

ಅಮ್ಮಧಾಙ್ಗೆ (ಪ್ರೀ.) ದಾಯಿ, ತೊತ್ತು

ಅಮ್ಮಾ (ಪ್ರೀ.) ತಾಯಿ

ಅಮ್ಮಾಪಿಯಾ (ನ.) ತಾಯಿತಂದೆ

ಅಮೋಹ (ವಿ.) ವ್ಯರ್ಥವಾಗದ

ಅಯ (ಪು.) ಆಡು

ಅರಣ್ಯ (ನ.) ಅರಣ್ಯ

ಅರಹಂತ (ಪು.) ತೀರ್ಥಂಕರ

ಅಲಂ (ಅ.) ಸಾಕು

ಅಲಂಕಾರ (ಪು.) ಅಭರಣ

ಅಲಾತ (ಪು.) ಕುಂಬಳ

ಅಲಿತ್ತ (ವಿ.) ಅಲಿಪ್ತ, ಸಂಬಂಧಿಸಿದ

ಅಲಿಯ (ವಿ.) ಸುಳ್ಳಾದ

ಅವ (ಉಪಸರ್ಗ) ಕೆಳಗೆ

ಅವಗಿ (ಧಾ.) ದೂರವಾಡು,
ದೂರವಯ್ಯ

ಅವತಾ (ಪ್ರೀ.) ಅವಸ್ಥೆ

ಅವಯರ (ಧಾ.) ಇಳಿ

ಅವರಾಹ (ಪು.) ಅಪರಾಧ

ಅವರಾಹಿ (ಪು.) ಅಪರಾಧಿ

ಅವಲಯ (ಧಾ.) ನೋಡು

ಅವಸ (ವಿ.) ಅನಶ, ಅಸ್ತಂತ

ಅವಸಂ (ಅ.) ಅನಶ್ಯವಾಗಿ, ನಿಶ್ಚಯ
ವಾಗಿ

ಅವಸಾಣ (ನ.) ಕೊನೆ, ಮರಣ

ಅಸಕ್ತ (ವಿ.) ಅಶಕ್ತ

ಅಸಕ್ತ (ನ.) ಅಸತ್ಯ

ಅಸಣ (ನ.) ಅಶನ, ಅನ್ನ

ಅಸರಣ (ವಿ.) ಅಶರಣ, ರಕ್ಷಕರಿಲ್ಲದ

ಅಸಂಸತ್ತ (ವಿ.) ಅನಾಸಕ್ತ

ಅಸಾರ (ವಿ.) ಅಸಾರ

ಅಸಾರಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಸಾರತೆ

ಅಸಾಹು (ವಿ.) ಅಸಾಧು
 ಅಸಿ (ಪು.) ಖಡ್ಗ
 ಅಸೀಡ್ (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತು
 ಅಹ (ಅ.) ಈಗ, ಇನ್ನು ಮುಂದೆ
 ಅಹ (ನ.) ದಿವಸ
 ಅಹಮಿಯ (ವಿ.) ಅಧಾರ್ಮಿಕ
 ಅಹವಾ (ಅ.) ಅಥವಾ
 ಅಹಿ (ಪು.) ಸರ್ಪ
 ಅಹಿಣವ (ವಿ.) ಅಭಿನವ, ಹೊಸ
 ಅಹಿಯ (ಅ.) ಬಡಳವಾಗಿ, ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
 ಅಹಿಲಸ (ಧಾ.) ಇಚ್ಛಿಸು
 ಅಹಿವ (ಪು.) ಅಧಿಪ, ರಾಜ, ಒಡೆಯ
 ಅಹಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಹಿಂಸೆ
 ಅಹಿಸರ (ಪು.) ಸೂರ್ಯ
 ಅಹೇ (ಅ.) ಕೆಳಗೆ
 ಅಹೋ (ಅ.) ಅಶ್ಚರ್ಯಸೂಚಕ ಉದ್ಗಾರ

ಆ

ಆ (ಉಪಸರ್ಗ) ನರಿಗೆ, ತನಕ
 ಆಡ್ (ವಿ.) ಆದಿ, ಮೊದಲು
 ಆಡ್ಚ (ಪು.) ಸೂರ್ಯ
 ಆತ (ನ.) ಆಯುಷ್ಯ
 ಆತಲ (ವಿ.) ವ್ಯಾಕುಲ, ಚಿಂತೆಯುಳ್ಳ
 ಆತಲಿಹ್ಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಗಾಬರಿಯಾದ
 ಆಗಚ್ಚ (ಧಾ.) ಬರು
 ಆಗಂತುಣ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಂದು
 ಆಗಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂದ
 ಆಗಾರ (ನ.) ಮನೆ
 ಆಗಿಡ್ (ಪ್ರೀ.) ಆಕೃತಿ

ಆಡತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಆಣ (ಧಾ.) ತರು
 ಆಣಣ (ನ.) ಮುಖ
 ಆಣದಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಆನಂದಕೊಡುವವಳು
 ಆಣಪ್ಪ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಆಜ್ಞೆ ಪಾಲಿಸಲು ಯೋಗ್ಯ
 ಆಣಯಣ (ನ.) ತರುವದು
 ಆಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಆಜ್ಞೆ
 ಆಣಾವೇ (ಧಾ.) ತರಿಸು
 ಆಮೋಯ (ಧಾ.) ಆನಂದಬಡು
 ಆಯಕ (ಪು.) ರೋಗ
 ಆಯಣ (ಧಾ.) ಕೇಳು
 ಆಯರ (ಧಾ.) ಆಚರಿಸು
 ಆಯರ (ಪು.) ಅದರ
 ಆಯರಣ (ನ.) ಆಚರಣ
 ಆಯರಿಯ (ಪು.) ಅರ್ಚಾರ್ಯ
 ಆಯಾಹಿಣ } (ನ.) ಪ್ರದಕ್ಷಿಣೆ
 ಪಯಾಹಿಣ }
 ಆರಕ್ಷಗ (ಪು.) ಅರಕ್ಷಕ, ಪೋಲೀಸ
 ಆರಡ್ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಾರಂಭಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಆರೇಭ (ಪು.) ಆರಂಭ
 ಆರುಡ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಎರಡು, ಹತ್ತಿರ
 ಆಲಸ್ಸ (ನ.) ಆಲಸ್ಯ
 ಆಲೋಗ } (ಧಾ.) ನೋಡು
 ಆಲೋಯ }

ಆವೃ (ಪು.) ತಿರುಗಣಿಮಡು
 ಆವೃ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೊಂದಿದ
 ಆವೃತ್ತ (ಪ್ರೀ.) ಗರ್ಭವತಿ ಪ್ರೀ
 ಆವಾಸ (ಪು.) ನಿವಾಸಸ್ಥಾನ
 ಆವೇಕ್ಷ (ಧಾ.) ನಿರೀಕ್ಷಿಸು, ಕಾಳಜಿ
 ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು

ಆಸ (ಪು.) ಕುದುರೆ
 ಆಸಂದ್ರ (ಪು.) ಮಂಚ
 ಆಸನ್ನ (ವಿ.) ಸಮೀಪ, ಬಳಿಯ
 ಆಸಮ (ಪು.) ಅಶ್ರಮ
 ಆಸಾಯ (ಧಾ.) ಆಸ್ವಾದಿಸು, ರುಚಿ
 ನೋಡು

ಆಸೀಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಆಶೀರ್ವಾದ
 ಆಹಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೊಡೆ
 ಯಲ್ಪಟ್ಟ, ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ
 ಆಹರ (ಧಾ.) ಆಹಾರ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು,
 ಊಟಮಾಡು

ಇ

ಇಒ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿಂದ
 ಇಞ (ಧಾ.) ಇಚ್ಛಿಸು
 ಇಞ್ಞ (ಪ್ರೀ.) ಇಚ್ಛೆ
 ಇಂ (ಅ.) ಅವನೇ, ಅವಳೇ, ಅದೇ
 ಇಥಿ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರೀ.
 ಇಥಿಲೋಲ } (ವಿ.) ಪ್ರೀಲಂಪಟ
 ಇಥಿಲೋಲಯ }
 ಇದಾಣಿ (ಅ.) ಈಗ
 ಇದಿಯ (ನ.) ಇಂದ್ರಿಯ, ಅವಯವ
 ಇಂಥ (ನ.) ಉರವಲು

ಇಋ (ಪು.) ವ್ಯಾಪಾರಿ
 ಇವ (ಅ.) ಅಂತೆ
 ಇಸು (ಪು.) ಬಾಣ
 ಇಹ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿ
 ಇಹಲೋಯ (ಪು.) ಈ ಲೋಕ
 ಇ

ಇಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಈರ್ಷ್ಯೆ, ಮತ್ಸರ
 ಇಸಿ (ಅ.) ಸ್ವಲ್ಪ

ಊ

ಊ (ಅ.) ಪರಂತು, ಆದರೆ
 ಊ (ಉಪಸರ್ಗ.) ಮೇಲೆ
 ಊರ್ವಾ (ಧಾ.) ನಡುಗು
 ಊರ್ವ (ವಿ.) ಉತ್ಕೃಷ್ಟ
 ಊರ್ವಾಡಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ತಿಪ್ಪೆ
 ಊಗ (ವಿ.) ಉಗ್ರ
 ಊಗಮ (ಧಾ.) ಮೂಡು, ಹುಟ್ಟು
 ಊರ್ವಾಡ (ಪು.ನ.) ಕಬ್ಬಿನ ಗಣಿಕೆ
 ಊರ್ವಾಣ (ನ.) ಉದ್ಯಾನ, ತೋಟ
 ಊರ್ವಾ } (ವಿ.) ಸರಳ
 ಊರ್ವಾ }
 ಊರ್ವಾ (ವಿ.) ಉದ್ಯುಕ್ತ
 ಊರ್ವಾ (ಧಾ.) ಒಗೆ, ಬಿಡು
 ಊರ್ವಾ (ಧಾ.) ಹಾರು
 ಊರ್ವಾ (ಅ.) ಮೇಲೆ
 ಊರ್ವಾ (ವಿ.) ಉತ್ತಮ
 ಊರ್ವಾ (ನ.) ಉತ್ತರ
 ಊರ್ವಾ (ಧಾ.) ಅಗಿ, ತೋಡು

ಉದೇ (ಧಾ.) ಮೂಡು

ಉದೇಶ (ಪು.) ಉದ್ದೇಶ, ಪ್ರದೇಶ

ಉಪೀಲ (ಪು.) ನೆರೆ, ನೀರಿನ ಪೂರ

ಉಮಗ (ಪು.) ಉನ್ಮಾರ್ಗ, ವಿರುದ್ಧ
ಮಾರ್ಗ

ಉಮಂತ (ವಿ.) ಉದ್ಭ್ರಾಂತ,
ಚಿಂತಾಕುಲಿ

ಉಮತ್ತ (ವಿ.) ಉನ್ಮತ್ತ, ಹುಚ್ಚು

ಉಗ (ಪು.) ಸರ್ಪ

ಉಗಲ (ವಿ.) ಉದಾರ

ಉಲ್ಲಸ (ಧಾ.) ಅನಂದಬಡು

ಉವ (ಉಪಸರ್ಗ.) ಹತ್ತಿರ, ಸಮೀಪ

ಉವಗಮ (ಧಾ.) ಸಮೀಪಕ್ಕೆ ಹೋಗು

ಉವಚಿಡ್ಡ (ಧಾ.) ಸಮೀಪ ಇರು

ಉವಜ್ಞಾಯ (ಪು.) ಉಪಾಧ್ಯಾಯ,
ಶಿಕ್ಷಕ

ಉವಡ್ಡ (ಧಾ.) ಸೇವೆಮಾಡು

ಉವಣಿ (ಧಾ.) ಅರ್ಪಿಸು

ಉವಹವ (ಪು.) ತೊಂದರೆ, ಸೀಡೆ

ಉವಹವ (ಧಾ.) ತೊಂದರೆ ಕೊಡು

ಉವುಂಜ (ಧಾ.) ಉಪಭೋಗಿಸು

ಉವರಿ } (ಅ.) ಮೇಲೆ

ಉವರಿ }

ಉವಲಿಪ್ಯ } (ಧಾ.) ಅಂಟು, ಹತ್ತು

ಉವಲಿವ }

ಉವಸಂಹರ (ಧಾ.) ಉಪಸಂಹರಿಸು

ಉವಾಯ (ಪು.) ಉಪಾಯ

ಉಸಮ (ಪು.) ಋಷಭ, ಮೊದಲ

ತೀರ್ಥಂಕರ

ಉ

ಉ (ಧಾ.) ಬರು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ (ವಿ.) ಒಬ್ಬನೆ, ಒಂಟೆಯಾದ

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಹನ್ನೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಒಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ನಲವತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಎಕಾಂತ

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಮೂವತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೊಂದು

ಉಕ್ತಲಿಪಿ }

ಉಕ್ತಲಿಪಿ } (ವಿ.) ನಾಲ್ಕು

ಆಗುಣವೀಸ
 ಅಙುಣವೀಸ (ವಿ.) ಹತ್ತೊಂಬತ್ತು
 ಅಙುಣವೀಸಹ
 ಆಗುಣಸದ್ಧಿ (ವಿ.) ಐವತ್ತೊಂಬತ್ತು
 ಆಗುಣಸತ್ತರಿ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತು
 ಅಙುಣಸತ್ತರಿ } ರೊಂಬತ್ತು
 ಆಗುಣಾಸೀಡ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೊಂಬತ್ತು
 ಆತ್ಮ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿ
 ಆತ್ಮಂತರಮಿ } (ಅ.) ಇಷ್ಟರಲ್ಲಿ
 ಆತ್ಮಂತರೇ }
 ಆತ್ಮೇವ (ಅ.) ಇಲ್ಲಿಯೆ
 ಆರಿಸ (ವಿ.) ಈ ಪ್ರಕಾರದ
 ಆವ (ಅ.) 'ಎ' ಎಂಬ ಅವಧಾರ
 ಣಾರ್ಥದ ಅವ್ಯಯ
 ಆವ (ಅ.) ಈ ಪ್ರಕಾರ
 ಆವಮಾಡು } (ಅ.) ಈ ಮೊದಲಾಗಿ
 ಆಮಾಡು }

ಆ

ಆ [ಅವ] (ಅ.) ದೂರ
 ಆಡುಣ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅವತೀರ್ಣ,
 ಕೆಳಗೆ ಇಳಿದ
 ಆಜ್ಞಾ (ಧಾ.) ತೊಂದರೆ ಕೊಡು
 ಆಸಹ (ನ.) ಔಷಧ

ಕ

ಕಹ (ಪು.) ಮಂಗಳ
 ಕಹವಯ (ವಿ.) ಕೆಲವು
 ಕಫ (ಅ.) ಸಲುವಾಗಿ
 ಕೂ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿಂದ

ಕಂಠ (ಧಾ.) ಇಚ್ಛಿಸು
 ಕುಲಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) [ಹಾವಿನ] ಸರೆ
 ಕಜ್ಜ (ನ.) ಕಾರ್ಯ
 ಕಡ್ಡ (ನ.) ಕಟ್ಟಿಗೆ
 ಕಂಠ (ಪು.) ಕುತ್ತಿಗೆ
 ಕಡ್ಡ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಮಾಡಿ
 ಕಡ್ಡಮಯ (ವಿ.) ಕಟ್ಟಿಗೆಯಿಂದ ಮಾಡಿದ
 ಕಡ, ಕಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೃತ,
 ಮಾಡಿದ, ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
 ಕಡಪ (ಪು.) ಸಮೂಹ
 ಕಡಯ (ನ.) ಸೈನ್ಯದ ವಿಭಾಗ, ತಿಬಿರ
 ಕಣ (ಪು.) ಕೆವಿ
 ಕಣಿಡ (ವಿ.) ಕನಿಷ್ಟ
 ಕಂತಾರ (ನ.) ಅಡವಿ
 ಕತ್ತಾರ (ವಿ.) ಮಾಡುವವ-ಳು
 ಕಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ಕಾಂತಿ
 ಕತ್ತಿ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿಂದ
 ಕತ್ಯ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿ
 ಕತ್ಯಹ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿಯೂ
 ಕಂದ (ಪು.) ಅಕ್ರಂದನ, ಅಳುವದು
 ಕಹಮ (ಪು.) ಕೆಸರು
 ಕತ್ತಾ (ಪ್ರೀ.) ಕನ್ಯೆ
 ಕಂಬಲ (ನ.) ಕಂಬಳ
 ಕಮಲ (ನ.) ಕಮಲ
 ಕಮ್ಮ (ನ.) ಕರ್ಮ
 ಕಮೇಣ (ಅ.) ಕ್ರಮವಾಗಿ
 ಕಯಂಜಲಿ (ಪು.ಪ್ರೀ.) ಕೈಮುಗಿದ
 ಕಯಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬಾಳೆ

ಕಯವಿಕ್ರಯ (ಪು.) ಕೊಳ್ಳುವುದು, ಮಾರುವುದು
 ಕಯಾವಿ (ಅ.) ಒಮ್ಮೆ, ಯಾವಾಗಲೂ
 ಕರ (ಧಾ.) ಮಾಡು
 ಕರಿ (ಪು.) ಆನೆ
 ಕಲ್ಲೆ (ಅ.) ನಿನ್ನೆ, ನಾಳೆ
 ಕಲಸ (ಪು.) ಕಲಶ, ಪಾತ್ರೆ
 ಕಲಹ (ಪು.) ಜಗಳ
 ಕಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಕಲೆ
 ಕಲಾವ (ಪು.) ಸಮೂಹ
 ಕಲಸ (ಧಾ.) ಕೆಟ್ಟುಹೋಗು, ದೂಷಿತವಾಗು
 ಕವಡ (ನ.) ಕಪಟ
 ಕಸಿಣ (ವಿ.) ಕೃಷ್ಣ, ಕಪ್ಪಾದ
 ಕಹ (ಧಾ.) ಹೇಳು
 ಕಹೆ (ಅ.) ಹೇಗೆ
 ಕಹ ವಿ (ಅ.) ಹೇಗಾದರೂ
 ಕಹಕಹವಿ (ಅ.) ಹೇಗೋ, ಬಹು ಕಷ್ಟದಿಂದ
 ಕಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಕಥಾ, ಸಂಗತಿ
 ಕಹಿ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿ
 ಕಾ (ಧಾ.) ಮಾಡು
 ಕಾತಂ (ಹೇ.ಅ.) ಮಾಡಲು
 ಕಾಣ (ವಿ.) ಒಂಟಿಗಣ್ಣಿನ
 ಕಾಮಾ (ಪು.) ಕಾಮ, ಇಚ್ಛೆ, ವಿಷಯಸುಖ
 ಕಾಮಕಮ (ಪು.) ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬಂದಂತೆ ತಿರುಗುವ
 ಕಾಯ (ಪು.) ದೇಹ

| ಕಾಯಮಣಿ (ಪು.) ಕಾಜಿನ ಹರಳು
 ಕಾಯವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕರ್ತವ್ಯ, ಮಾಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ
 ಕಾರಣ (ನ.) ಕಾರಣ, ಉದ್ದೇಶ
 ಕಾಣ್ಣ (ನ.) ಕಂಠಾಣ್ಣ
 ಕಾರೆ (ಧಾ.) ಮಾಡಿಸು
 ಕಾಲ (ಪು.) ವೇಳೆ, ಸಮಯ
 ಕಿಚ್ಚಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಕ.) ಮಾಡಿ
 ಕಿಂಚಿ (ಅ.) ಸ್ವಲ್ಪ, ಏನಾದರೂ
 ಕಿಜ್ಜ (ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಮಾಡಲ್ಪಡು
 ಕಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಕೀರ್ತಿ
 ಕಿಂತು (ಅ.) ಆದರೆ
 ಕಿರಣ (ಪು.ನ.) ಕಿರಣ
 ಕಿಸಿವಲ (ಪು.) ಒಕ್ಕಲಿಗ
 ಕಿಡಕವಿಡ್ಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹುಳ
 ಕೀಣ (ಧಾ.) ಕೊಂಡುಕೊಳ್ಳು
 ಕಿಲ (ಧಾ.) ಆಡು
 ಕೀಸ (ಅ.) ಏಕೆ
 ಕುಣ್ಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಹೊಟ್ಟೆ
 ಕುಡಾಗಾರಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಶಿಖರದ ಆಕಾರದ ಮನೆ
 ಕುಣ (ಧಾ.) ಮಾಡು
 ಕುಬೇರ (ಪು.) ಕುಬೇರ, ದೇವತೆಗಳ ಒಂದು ಪ್ರಕಾರ
 ಕುಮ (ಪು.) ಕೊಡ
 ಕುಮಾರ (ಪು.) ಕುಂಬಾರ
 ಕುಮಾರ (ಪು.) ಹುಡುಗ

ಕುಮಾರ (ನ.) ಬಾಲ್ಯ
 ಕುಮಾಸ (ಪು.) ಉದ್ದು
 ಕುಲ (ನ.) ಕುಲ
 ಕುಲವಂತ (ವಿ.) ಉತ್ತಮ ಕುಲದಲ್ಲಿ
 ಹುಟ್ಟಿದ
 ಕುಲಾಲ (ಪು.) ಕುಂಬಾರ, ಜಿಕ್ಕು
 ಕುಲಯ (ನ.) ಕಮಲ
 ಕುಸಲ (ವಿ.) ಕುಶಲ
 ಕುಸುಮ (ನ.) ಹೂ.
 ಕುಸುಮಸರ (ಪು.) ಕಾಮ, ಮದನ
 ಕುವ (ಪು.) ಬಾವಿ
 ಕೇವಲ (ಅ.) ಕೇವಲ
 ಕೇಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಕ್ರೀಡೆ, ಆಟ
 ಕೇಸ (ಪು.) ಕೂದಲು
 ಕೊಡಹಲ (ನ.) ಕುತೂಹಲ
 ಕೊಡಾಕೊಡಿ (ವಿ.) ಕೋಟ್ಯಾಧಿ
 ಕೊಡಿ (ವಿ.) ಒಂದು ಕೋಟಿ
 ಕೊಡಿಯ (ವಿ.) ಕೊನೆಯುಳ್ಳ, ತುದಿ
 ಯುಳ್ಳ
 ಕೊಡೆ (ಪು.) ಬಿಲ್ಲು
 ಕೊಮುಡ (ಪ್ರೀ.) ಬೆಳದಿಂಗಳು
 ಕೊವ (ಪು.) ಸಿಟ್ಟು, ಕೋಪ
 ಕೊಹ (ಪು.) ಸಿಟ್ಟು, ಕ್ರೋಧ

ಖ

ಖಜ (ನ.) ಖಾದ್ಯ, ತಿನಿಸು
 ಖಜ (ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ತಿನ್ನಲ್ಪಡು
 ಖಜ್ಜ (ಪ್ರೀ.) ಹುರುಕು
 ಖಡ (ಪು.) ಭಾಗ, ತುಣುಕು

ಖಣ (ಪು.) ಕ್ಷಣ
 ಖಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ಕ್ಷಮೆ, ಸಹನೆ
 ಖಂತು (ಹೇ ಅ.) ಅಗಿಯಲು
 ಖಂಬ (ಪು.) ಕಂಬ
 ಖಮ (ಧಾ.) ಕ್ಷಮಿಸು
 ಖಯ (ಪು.) ಕ್ಷಯ, ನಾಶ
 ಖರ (ಪು.) ಕತ್ತೆ
 ಖಲ (ಪು.) ದುಷ್ಟಮನುಷ್ಯ
 ಖಾ (ಧಾ.) ತಿನ್ನು
 ಖಾಮೆ (ಧಾ.) ಕ್ಷಮಿಸು
 ಖಾಯ (ಧಾ.) ತಿನ್ನು
 ಖಿಜ್ಜ (ಧಾ.) ಬಳಲು
 ಖಿತ್ತ (ಭೂ.ಕ ಕೃ.ವಿ.) ಒಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟ
 ಖಿಪ (ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಒಗೆಯಲ್ಪಡು
 ಖಿಪ (ಅ.) ತೀವ್ರ
 ಖಿವ (ಧಾ.) ಒಗೆ
 ಖೀರ (ನ.) ಹಾಲು
 ಖುಜ (ವಿ.) ಕುಬ್ಜ, ಗೂನ, ಕುರೂಪಿ
 ಖೆಡ (ನ.) ಹಳ್ಳ
 ಖೇತ (ನ.) ಹೊಲ
 ಖೇಯಿ (ಪ್ರೀ.) ಖೇಚರಿ, ವಿದ್ಯಾಧರ ಪ್ರೀ

೪

ಗಡ (ಪ್ರೀ.) ಗತಿ, ವೇಗ
 ಗಗಣ (ನ.) ಆಕಾಶ
 ಗಂಗಾ (ಪ್ರೀ.) ಗಂಗಾನದಿ
 ಗಣ (ಧಾ.) ಎಣಿಸು, ಲಕ್ಷಿಸು
 ಗಣಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಗಣಿಕೆ, ವೇಶ್ಯೆ

ಗಾಂತ್ವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೋಗತಕ್ಕ
 ಗಾಂತ್ರು (ಹೇ.ಅ.) ಹೋಗಲು
 ಗಾಹ (ಪು.) ಕತ್ತೆ
 ಗಾಂಧ (ಪು.) ಸುವಾಸನೆ
 ಗಾಂಧವ್ವ (ಪು.) ಗಂಧರ್ವ, ದೇವ
 ವಿಶೇಷ

ಗಾಂಭ (ಪು.) ಗರ್ಭ, ಹೊಟ್ಟೆ, ಜೀವ
 ಗಾಂಭಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಗರ್ಭಿಣೀ ಪ್ರೀ
 ಗಾಂ [ಗಾಂಚ್ಚ] (ಧಾ.) ಹೋಗು
 ಗಾಂಭಿಣಿ (ನ.) ಹೋಗುವದು
 ಬರುವದು, ಗಮನಾಗಮನ

ಗಾಯ (ಪು.) ಆನೆ
 ಗಾಯ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೋದ
 ಗಾಂಹ (ಧಾ.) ನಿಂದಿಸು
 ಗಾಂವಿ (ವಿ.) ಗರ್ವಿತ, ಸೊಕ್ಕಿದ
 ಗಾಂವ (ಧಾ.) ಹುಡುಕು
 ಗಾಂ (ಧಾ.) ನುಂಗು, ತಿನ್ನು
 ಗಾಂ (ಪು.) ಚಿಕ್ಕ, ಗ್ರಹ
 ಗಾಂಹಾಯ } (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ತೆಗೆದು
 ಗಾಂಹಿಯ } ಕೊಂಡು

ಗಾ (ಧಾ.) ಹಾಡು

ಗಾಂ (ಪು.) ಹಳ್ಳಿ

ಗಾಂಭಿಣಿ (ಅ.) ಉರಿದೂರಿಗೆ

ಗಾಂಭ (ನ.) ಗೌರವ, ಗರ್ವ

ಗಾಂಭಿ (ಪ್ರೀ.) ಬೈಗಳು

ಗಾಂಭಿ (ಧಾ.) ಹಾಡಿಸು

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥ

ಗಾಂಭ (ನ.) ಮನೆ

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥ
 ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗೃಹಸ್ಥಧರ್ಮ
 ಗಾಂಭಿ (ನ.) ಹಾಡು, ಗೀತ
 ಗಾಂಭಿ (ಭೂ.ಕೃ.ವಿ.) ಹಾಡಿದ
 ಗಾಂಭಿ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಗುಹ್ಯ, ಗುಢ
 ವಾಗ್ವಿವಾದಕ್ಕ

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗುಣ

ಗಾಂಭಿ (ವಿ.) ಗುಣವುಳ್ಳ

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗುರು

ಗಾಂಭಿ (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ

ಗಾಂಭಿ (ಪ್ರೀ.) ಗುಳಿಗೆ

ಗಾಂಭಿ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ತೆಗೆದು

ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ

ಗಾಂಭಿ (ಧಾ.) ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು

ಗಾಂಭಿ (ಪ್ರೀ.) ಆಕಳು

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಗೌತಮ

ಗಾಂಭಿ (ಪ್ರೀ.) ಗೌ

ಗಾಂಭಿ } (ಪು.) ಗೋಪ, ದನಗಾಹಿ

ಗಾಂಭಿ (ಪು.) ಬೆಳಗುಮುಂಜಾನೆ

ಘ

ಘ (ಪು.) ಕೊಡ, ಪಾತ್ರೆ

ಘ (ವಿ.) ದಟ್ಟ

ಘ (ನ.) ತುಪ್ಪ

ಘ (ನ.) ಮನೆ

ಘಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ದಯೆ

ಘಿಣಿ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ತೆಗೆದು

ಕೊಳ್ಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ

ಘೇಲು (ಹೇ.ಅ.) ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು

ಘೋರ (ವಿ.) ಘೋರ

ಚ

ಚ (ಅ.) ಮತ್ತು

ಚಹತ್ತಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು

ಚಡ (ವಿ.) ನಾಲ್ಕು

ಚಡಗಾಡ (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತಾಲ್ಕು

ಚಡಹಸ } (ವಿ.) ಹದಿನಾಲ್ಕು
ಚಡಹಸ }

ಚಡಾಲಿಸ } (ವಿ.) ನಾಲ್ವತ್ತಾಲ್ಕು
ಚೋಾಲಿಸ }

ಚಡರಾಸಿಡ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತಾಲ್ಕು
ಚೋರಾಸಿ }

ಚಡವಣ್ಣ (ವಿ.) ಐವತ್ತಾಲ್ಕು

ಚಡವೀಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು

ಚಡಸಡ್ಡಿ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತಾಲ್ಕು
ಚಡವಡ್ಡಿ }

ಚಕ್ರವರ್ತಿ (ಪು.) ಚಕ್ರವರ್ತಿ

ಚಕ್ರವರ್ತಿ (ನ.) ಚಕ್ರವರ್ತಿತ್ವ

ಚಕ್ರ (ಪು.ನ.) ಕಣ್ಣು

ಚಜ್ಜ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲು ಯೋಗ್ಯ

ಚಡಪಡ (ಧಾ.) ಚಡಪಡಿಸು

ಚತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟು

ಚತ್ತಾಲಿಸ (ವಿ.) ನಾಲ್ವತ್ತು

ಚಂದ ಚಂದ್ರ

ಚಂದಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಬೆಳದಿಂಗಳು

ಚಯ (ಧಾ.) ಬಿಡು

ಚರ (ಧಾ.) ಚರಿಸು, ನಡೆ

ಚರಿಯ (ನ.) ಚರಿತ, ನಡತೆ

ಚರಣ (ಪು.ನ.) ಚರಣ, ಪಾದ
ಚರಣ

ಚವ (ಧಾ.) ಸಾಯು, ಮಾತಾಡು

ಚಾರ (ವಿ.) ಸುಂದರ

ಚಾವ (ಪು.) ಬಿಲ್ಲು

ಚಿಕ್ಕಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು

ಚಿಕ್ಕ (ಧಾ.) ಎದ್ದುನಿಲ್ಲು, ಇರು

ಚಿತ್ತ (ಧಾ.) ವಿಚಾರಿಸು, ಚಿಂತಿಸು

ಚಿತ್ತಾತರ (ವಿ.) ಚಿಂತಾತುರ

ಚಿತ್ತ (ನ.) ಚಿತ್ತ, ಮನಸ್ಸು

ಚಿತ್ತ (ಧಾ.) ಚಿತ್ರತೆಗೆ, ಚಿತ್ರಿಸು

ಚಿತ್ತಲಯ (ವಿ.) ಚಿತ್ತಿೃತ, ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ

ಚಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಚೆತೆ

ಚಿರ (ಅ.) ಚಿರಕಾಲ, ದೀರ್ಘಕಾಲ

ಚಿರಂಜೀವ (ವಿ.) ಚಿರಂಜೀವಿಯಾದ

ಚುಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಚ್ಯುತ, ಬಿದ್ದು

ಚೇದ್ಯ (ನ.) ಚೈತ್ಯ, ಜಿನಮಂದಿರ

(ಪು.) ಸೇವಕ

ಚೇಡಿ (ಪ್ರೀ.) ದಾಸಿ

ಚೇಯಣ } (ನ.) ಚೈತನ್ಯ, ಚೆತನಾ

ಚೇಯಣಾ } (ಪ್ರೀ.)

ಚೊತ್ತಿಸ } (ವಿ.) ಮೂವತ್ತನಾಲ್ಕು
ಚತ್ತಿಸ }

ಚೊಯ (ಧಾ.) ನುಗಿಸು, ಹೊಡೆ

ಚೊರ (ಪು.) ಕಳ್ಳ

ಚೊರೆ (ಧಾ.) ತುಡುಗುಮಾಡು

ಚೊವತ್ತರಿ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತಾಲ್ಕು

ಛ

ಛ (ವಿ.) ಆರು

ಛಡ್ವ (ಧಾ.) ಬಿಡು, ಒಗೆ

ಛಣ್ಣಱ್ವ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತಾರು
ಛನ್ನಱ್ವ }

ಛತ್ತ (ನ.) ಭತ್ಯ

ಛತ್ತೀಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತಾರು

ಛಂದ (ಪು.ನ.) ಅಭಿರುಚಿ, ಛಂದ

ಛಲಸೀಖ (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತಾರು

ಛವ್ವನ್ನ (ವಿ.) ಐವತ್ತಾರು

ಛವ್ವೀಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತಾರು

ಛಾಯ (ಧಾ.) ಮುಚ್ಚು

ಛಾಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನೆರಳು

ಛಾಯಾಲೀಸ (ವಿ.) ನಾಲ್ಪತ್ತಾರು

ಛಾವಡಿ (ವಿ.) ಅರವತ್ತಾರು

ಛಾವತ್ತರೀ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತಾರು

ಛಿದ್ವ (ಧಾ.) ಹರಿ

ಛಿದ್ವ (ನ.) ಛಿದ್ರ, ಹುಳಕು

ಛಿನ್ನ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕತ್ತರಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಛಿಪ್ಪ (ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಮುಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟು

ಛಿವ (ಧಾ.) ಮುಟ್ಟು

ಛುರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಚೂರಿ

ಛೇತು (ಹೇ.ಅ.) ಕತ್ತರಿಸಲು

ಜ

ಜಹ್ವ (ಅ.) ರಿ ಎಂಬರ್ಥದ ಅನ್ವಯ

ಜಠಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಯುನುನಾ

ಜಞಿ (ಅ.) ಯಾಕಂದರೆ, ಎಲ್ಲಿಂದ

ಜಹ್ವ (ಪು.) ಯಕ್ಷ

ಜಣ (ಪು.) ಮನುಷ್ಯ

ಜಣ್ಣಿ (ಪ್ರೀ.) ತಾಯಿ

ಜಣಯ (ಪು.) ತಂದೆ

ಜಣವಯ (ನ.) ದೇಶ, ಪ್ರಾಂತ

ಜಣವಾಯ (ಪು.) ಜನಾಪವಾದ

ಜಂತ (ನ.) ಯಂತ್ರ

ಜಂತಮಯ (ವಿ.) ಯಂತ್ರಮಯ,

ಯಂತ್ರದಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದ

ಜಂತು (ಪು.) ಜಂತು, ಕ್ರಿಮಿ

ಜತ್ಯ (ಅ.) ಎಲ್ಲಿ [ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ]

ಜನ್ಮ (ಪು.) ಯಜ್ಞ

ಜಂಪ (ಧಾ.) ಮಾತಾಡು

ಜಂಪಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಿದ,

ಮಾತಾಡಿದ

ಜಂಖ್ಯ (ಪು.) ನರಿ

ಜಮ (ಪು.) ಯಮ

ಜಮಲ (ನ.) ಯಮಲ, ಅವಳಿ

ಜಮ್ಮ (ನ.) ಜನ್ಮ

ಜಯ (ಧಾ.) ಯಜ್ಞಮಾಡು

ಜಯ (ನ.) ಜಗ

ಜಯ (ಅ.) ಕಾಳಜಿಯಿಂದ

ಜಯಾ (ಅ.) ಯಾವಾಗ [ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ]

ಜರಾ (ಪ್ರೀ.) ಮುಪ್ಪು

ಜಲ (ನ.) ನೀರು

ಜಲಕೇಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಜಲಕ್ರೀಡೆ

ಜಲಣ (ಪು.) ಅಗ್ನಿ

ಜಲಹರ (ಪು.) ಮೋಡ	ಜೀವ (ಪು.) ಜೀವ, ಪ್ರಾಣಿ
ಜಲಾಸಯ (ಪು.) ಜಲಾಶಯ, ಕೆರೆ	ಜೀವಲೋಕ (ಪು.) ಜೀವಲೋಕ,
ಜವಣಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಯುವನಿಕಾ, ಪರಡೆ	ಜೀವಲೋಕ) ಮೃತ್ಯುಲೋಕ
ಜಹಾ (ಅ.) ಹೇಗೆ [ಸಂಬಂಧಾರ್ಥಕ]	ಜೀವಾವೇ (ಧಾ.) ಬದುಕಿಸು
ಜಾಹಜೋಗ್ (ಅ.) ಯಥಾಯೋಗ್ಯ	ಜೀವೀಯ (ನ.) ಜೀವಿತ, ಬದುಕು,
ಜಹಾತಹಾ (ಅ.) ಹೇಗೆ ಹಾಗೆ	ಆಯುಷ್ಯ
ಜಾ (ಧಾ.) ಹೋಗು	ಜುಜ (ಧಾ.) ಹೂಡು
ಜಾ-ತಾ } (ಅ.) ಯಾವಾಗ, ಅವಾಗ	ಜುಜ್ಜ (ಧಾ.) ಯುದ್ಧ ಮಾಡು
ಜಾವ-ತಾವ }	ಜುತ್ತ (ವಿ.) ಯುಕ್ತ
ಜಾಙ್‌ಖ (ವಿ.) ಹುಟ್ಟುಗುರುಡ	ಜುವೆ (ಪ್ರೀ.) ಯುವತಿ, ತರುಣಿ
ಜಾಗರ (ಧಾ.) ಎಚ್ಚರದಿಂದಿರು. ಎಳು	ಜುರಾಯ (ಪು.) ಯುವರಾಜ
ಜಾಣ (ಧಾ.) ತಿಳಿ	ಜ್ಯ (ನ.) ದೂತ್ಯ, ಜೂಜು
ಜಾಣಾವೇ (ಧಾ.) ತಿಳಿಸು	ಜ್ಯದ್ಧಾಣ (ನ.) ಜೂಜಾಟದ ಸ್ಥಳ
ಜಾಣು (ನ.) ಮೊಳಕಾಲು	ಜುಹ (ನ) ಯೂಧ, ಗುಂಪು, ಹಿಂಡು
ಜಾಮತಯ } (ಪು.) ಅಳಯ	ಜೇತ (ಹೇ.ಅ) ಗೆಲ್ಲಲು
ಜಾಮಯಾ }	ಜೇಡ (ವಿ.) ಜೈಷ್ಠ್ಯ, ಹಿರಿಯ
ಜಾಯ (ಧಾ.) ಬೇಡು	ಜೋಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಬೆಳದಿಂಗಳು
ಜಾಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃವಿ.) ಜಾತ,	ಜೋಣಿ (ಪು.ನ.) ಯೋನಿ, ಹುಟ್ಟು
ಹುಟ್ಟಿದ	ಜೋಗ, ಜೋಗ (ವಿ.) ಯೋಗ್ಯ, ಉಚಿತ
ಜಾಯಗ (ಪು.) ಯಾಚಕ, ಭಿಕ್ಷು,	ಜೋಯಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಯೋಜನೆ
ತಿರುಕ	ಜೋವಣ (ನ.) ಯೆವನ, ತಾರುಣ್ಯ
ಜಾವ (ಅ.) ಯಾವಾಗ, ಎಲ್ಲಿಯ	ಜೋಹ (ಪು.) ಯೋಧ, ಸೈನಿಕ
ನರೆಗೆ, ಅಷ್ಟರಲ್ಲಿ	
ಜಾವಜೀವ (ಅ) ಯಾವಜೀವ,	ಜ್ಞ
ಜೀವವಿರುವವರೆಗೆ	ಜ್ಞಾತಿ (ಅ.) ಕೂಡಲೆ, ತೀವ್ರ
ಜಿಣ (ಪು.) ಜಿನ, ತೀರ್ಥಂಕರ	ಜ್ಞಯ (ಪು.) ಧ್ವಜ, ನಿಶಾನೆ, ಪತಾಕೆ
ಜಿಣವರ (ನ.) ಜಿನಮಂದಿರ	ಜ್ಞರ (ಧಾ.) ಒಸರು, ಸೋರು, ಹರಿ
ಜಿಣಿದ (ಪು.) ಜಿನೇಂದ್ರ,	ಜ್ಞಾಣ (ನ.) ಧ್ಯಾನ
ತೀರ್ಥಂಕರ	ಜ್ಞಿಯಾ (ಧಾ.) ಧ್ಯಾನಮಾಡು

ಠವ (ಧಾ.) ಸ್ಥಾಪಿಸು, ಇಡು

ಠಾ (ಧಾ.) ನಿಲ್ಲು, ಇರು

ಠಾಙ್ಕುಣ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಇದ್ದು, ನಿಂತು

ಠಾಣ (ನ.) ಸ್ಥಾನ

ಠಾವೇ (ಧಾ.) ಇರಿಸು, ಕೂಡಿಸು

ಠಿಚ್ಛಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಇಟ್ಟು, ಇದ್ದು

ಠಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಇಟ್ಟು, ಇದ್ದು

ಠ

ಠಜ್ಞ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಸುಡ

ಠಿಡು

ಠಸ (ಧಾ.) ಕಚ್ಚು, ಕಡಿ

ಠಹ (ಧಾ.) ಸುಡು

ಠಾಙ್ಕಿ (ಪ್ರೀ.) ಡಾಕಿನೀ

ಠ

ಠಂ (ಅ.) ವಾಕ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರುವ ಅನ್ವಯ,

ನಿಜವಾಗಿ ಎಂಬರ್ಥದಲ್ಲಿ

ಠಾಣ (ನ.) ಸ್ಥಾನ

ಠ

ಠಾ (ಅ.) ಆಮೇಲೆ, ನಂತರ, ಆಗ

ಠಕ್ಕ (ಪು.) ಕಳ್ಳ

ಠಣಯ (ಪು.) ಮಗ

ಠಣ (ಪ್ರೀ.) ಶರೀರ

ಠಂತ (ನ.) ತಂತ್ರ

ಠತ್ತ (ನ.) ತತ್ತ್ವ

ಠತ್ಥ (ಅ.) ಅಲ್ಲಿ

ತಂದೂಲ (ಪು.) ಅಕ್ಕಿ

ತಮ (ಪು.) ಕತ್ತಲೆ

ತಯಾ (ಅ.) ಆಗ

ತರ (ಧಾ.) ದಾಟು, ಶಕ್ಯವಾಗು

ತರು (ಪು.) ಗಿಡ

ತಲಾಯ (ನ.) ಕೆರೆ

ತವ (ನ.) ತಪಶ್ಚರ್ಯೆ

ತವ (ಧಾ.) ತಪಸ್ಸುಮಾಡು

ತವಸ್ಸಿ (ಪು.) ತಪಸ್ಸಿ

ತೆಹಾ } (ಅ.) ಆ ಪ್ರಕಾರ, ಹಾಗೆ
ತೆಹೇವ }

ತಹಾ ವಿ (ಅ.) ಆದಾಗ್ಯೂ

ತಾ (ಅ.) ಆಗ, ಆಮೇಲೆ

ತಾಡೆ (ಧಾ.) ಹೊಡೆ

ತಾಣ (ನ.) ರಕ್ಷಣೆ

ತಾಯ (ಪು.) ತಂದೆ

ತಾರ (ಧಾ.) ದಾಟು

ತಾರಿಸಿ (ವಿ.) ಆ ಪ್ರಕಾರದ

ತಾಣ್ಣ (ನ.) ತಾರುಣ್ಯ, ಯೌವನ

ತಾವ (ಅ.) ಆಗ, ಆವರೆಗೆ

ತಾವ ಯ (ಅ.) ಅಷ್ಟರೊಳಗೆ

ತಾವಸಕ್ತುಮಾರ (ಪು.) ತಾಪಸಕುಮಾರ,

ತಪಸ್ವಿ

ತಾಹೆ (ಅ.) ಆಗ, ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ

ತಿ, ತ್ತಿ (ಅ.) ಎಂದು, ಈ ಪ್ರಕಾರ

ತಿ (ವಿ.) ಮೂರು

ತಿಗಿಚ್ಛ (ಧಾ.) ಚಿಕಿತ್ಸೆಮಾಡು

ತಿಣ್ಣ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ದಾಟಿದ

ತಿತ್ಥಯರ (ಪು.) ತೀರ್ಥಂಕರ
ತಿರಿಕ್ಕ (ಪು.) ಪ್ರಾಣಿ, ಪಶು ಪಕ್ಷಿ,
ತೀರ್ಯಕ್

ತಿವಿಹ (ವಿ.) ತ್ರಿವಿಧ, ಮೂರು
ಬಗೆಯ

ತಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ನೀರಡಿಕೆ

ತೀರ (ಪು.) ದಂಡೆ

ತೀರ (ಧಾ.) ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ದಾಟು

ತೀಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತು

ತುಣಿಹ (ವಿ.) ಶಾಂತ, ಸುಮ್ಮನಿರುವ

ತುರಯ } (ಪು.) ಕುದುರೆ
ತುರಗ }

ತುರಿಯ (ಧಾ.) ಓಡು

ತುರಿಯ (ಅ.) ತ್ವರಿತ, ವೇಗವಾಗಿ

ತೇಗಿಚ್ಚಿ (ಪು.) ವೈದ್ಯ, ಡಾಕ್ಟರ್

ತೇಗಡ (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತೂರು

ತೇತ್ತೀಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತೂರು

ತೇಯ (ನ.) ತೇಜ

ತೇಯಾಲೀಸ (ವಿ.) ನಾಲ್ಕತ್ತೂರು

ತೇರಿಚ್ಚಿ } (ವಿ.) ಪಶುಪಕ್ಷಿ,
ತಿರಿಚ್ಚಿ } ತೀರ್ಯಕ್

ತೇಲ (ನ.) ತೈಲ, ಎಣ್ಣೆ

ತೇಲೊಕ್ಕ (ನ.) ತ್ರೈಲೋಕ್ಯ, ಮೂರು
ಲೋಕ

ತೇರಸ (ವಿ.) ಹದಿಮೂರು

ತೇವತ್ತರೀ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೂರು

ತೇವಣ (ವಿ.) ಐವತ್ತೂರು

ತೇವೀಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತೂರು

ತೇಸಣ್ಣಿ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತೂರು
ತೇವಣ್ಣಿ }

ತೇಸಿಣ್ಣಿ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೂರು
ತೇಯಾಸಿ }

ತೊಡ (ಧಾ.) ಮುರಿ, ಒಡೆ

ತೋಯ (ನ.) ನೀರು

ಥ

ಥಲ (ನ.) ಸ್ಥಲ, ಭೂಮಿ, ನೆಲ

ಥುಡ (ಪ್ರೀ.) ಸ್ತುತಿ

ಥುಣ (ಧಾ.) ಸ್ತುತಿಸು

ಥವ }
ಥೊಕ } (ವಿ.) ಸ್ವಲ್ಪ
ಥೋವ }

ದ

ದಕಲ (ವಿ.) ದಕ್ಷ, ಜಾಗರೂಕ

ದಕಲ (ಧಾ; ಭವಿಷ್ಯತ್) ನೋಡು

ದಕ್ಕ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟ

ದಕ್ಕವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ನೋಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ,
ನೋಡಬೇಕಾದ

ದಕ್ಕಣ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ನೋಡೆ

ದಂಡ (ಪು.) ಬಡಿಗೆ, ಕೋಲು

ದಂಡಾವೆ (ಧಾ.) ದಂಡಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು,
ಶಿಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಮಾಡು

ದಡೆ (ಧಾ.) ದಂಡಿಸು

ದಡ್ಡ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ದಗ್ಧ, ಸುಡಲ್ಪಟ್ಟ

ದತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ

ದಂತಿ (ಪು.) ಅನೆ

ದಮ (ಧಾ.) ನಿಯಂತ್ರಿಸು,
ನಿಗ್ರಹಿಸು.

ದಯಾ (ಪ್ರೀ.) ದಯೆ

ದರಿದ್ರ (ಪು.) ದರಿದ್ರ

ದರಿಸ (ಧಾ.) ತೋರಿಸು

ದವ್ವ (ನ.) ದ್ರವ್ಯ, ದುಡ್ಡು

ದವಾಣಲ (ಪು.) ಕಾಡ್ಗಿಚ್ಚು

ದಸ (ವಿ.) ಹತ್ತು

ದಸ (ಧಾ.) ತೋರಿಸು

ದಸಣ (ನ.) ದರ್ಶನ

ದಾಡ್ಯ (ಪು.) ಆಪ್ತ, ಬಳಗದವ

ದಾತಂ (ಹೇ.ಅ.) ಕೊಡಲು, ಕೊಡಲಿಕ್ಕಿ

ದಾಣವ (ಪು.) ದಾನವ, ರಾಕ್ಷಸ

ದಾಯವ್ವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಡ
ತಕ್ಕ, ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯ

ದಾಯಾರ (ವಿ.) ದಾನಿ, ಕೊಡುವವ

ದಾರಗ (ನ.) ಮಗು

ದಾರವಾಲ (ಪು.) ದ್ವಾರ ಪಾಲಕ,
ಬಾಗಿಲು ಕಾಯುವವ

ದಾರಿದ್ರ (ನ.) ದಾರಿದ್ರ್ಯ, ಬಡತನ

ದಾವೆ (ಧಾ.) ತೋರಿಸು

ದಿಖ } (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ದ್ವಿಜ, ಪಕ್ಷಿ
ದಿಯ }

ದಿಖ್ವಾ (ಪ್ರೀ.) ದೀಪ್ತೆ

ದಿಜ (ಧಾ; ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಕೊಡು

ದಿಣ (ಪು.) ದಿನನ

ದಿನ್ನ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಟ್ಟ

ದಿಯಹ (ಪು.) ದಿನನ

ದಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ದಿಶಾ, ದಿಕ್ಕು

ದಿವ್ವ (ನ.) ದಿವ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ

ದೀವ (ಪು.) ದೀಪ, ದ್ವೀಪ

ದೀಸ (ಧಾ.) ಕಾಣಿಸು

ದೀಹ (ವಿ.) ದೀರ್ಘ

ಡು [ಡುಸ್] (ಉಪಸರ್ಗಾವ್ಯಯ)

ಕೆಟ್ಟು, ಕಠಿಣ

ಡುಕಯ (ನ.) ದುಷ್ಟತ, ಪಾಪ

ಡುಕ್ಕರ (ವಿ.) ದುಷ್ಟರ, ಮಾಡಲು

ಕಠಿಣ

ಡುಕ್ಕಲ (ನ.) ದುಃಖ

ಡುಕ್ಕಿಲ (ವಿ.) ದುಃಖಿ, ಸಂಕಟದಲ್ಲಿರು
ವವ

ಡುಗಾಖ } (ವಿ.) ಹೋಗಲು ಕಠಿಣ
ಡುಗಾಮ }

ಡುಚ್ಚರ (ವಿ.) ಆಚರಿಸಲು ಕಠಿಣ

ಡುಕ್ಕ (ವಿ.) ದುಷ್ಟ

ಡುತ್ತರ (ವಿ.) ವಾಟಲು ಕಠಿಣ

ಡುಡ್ಡ (ನ.) ಹಾಲು

ಡುಮ (ಪು.) ಗಿಡ

ಡುಮಣ (ವಿ.) ದುಃಖಿತ ಮನಸ್ಸಿನ

ಡುಮ್ನುಹ (ವಿ.) ದುರ್ಮುಖ, ಕೆಟ್ಟ
ಮೊಗದ

ಡುಣ್ಣಹ (ವಿ.) ದೊರಕಲು ಕಠಿಣ,

ಸಿಗಲು ಅಸಾಧ್ಯ

ಡುವಾರ (ನ.) ಬಾಗಿಲು

ಡುವಾ (ಪ್ರೀ.) ದೂರ್ವಾ, ಕರಿಕೆ

ಡುಹ (ನ.) ದುಃಖ

ಡುಹ (ಧಾ.) ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳು, ಹಿಂಡು

(ವಿ.) ದುಃಖಿಯಾದ
 ದುಹಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಗಳು
 ದ್ವಯ (ಪು.) ದೂತ, ಚಾರ
 ದ್ವರ (ಅ.) ದೂರ
 ದ್ವರಾ (ಅ.) ದೂರದಿಂದ
 ದೇ (ಧಾ.) ಕೊಡು
 ದೇವತೆಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಚಿಕ್ಕದೇಗುಲ, ಗುಡಿ
 ದೇವ (ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಕೊಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ,
 ಕೊಡಲು ಯೋಗ್ಯ
 ದೇವ (ಪು.) ದೇವ, ಮಹಾರಾಜ
 ದೇವತ (ನ.) ದೇವಾಲಯ, ದೇಗುಲ
 ದೇವಾಣುಷಿಯ (ವಿ.) ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯ
 ದೇವಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ದೇವತೆ
 ದೇವಿ (ಪ್ರೀ.) ದೇವಿ, ರಾಣಿ
 ದೇಸ (ಪು.) ದೇಶ, ಭಾಗ
 ದೊ (ವಿ.) ಎರಡು
 ದೋಷ (ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಹಿಂಡಿಕೊಳ್ಳಲು
 ಯೋಗ್ಯ
 ದೊಸ (ಪು.) ದೋಷ

ಧ

ಧನ (ನ.) ಧನ, ದುಡ್ಡು
 ಧನವಂತ (ವಿ.) ಧನವುಳ್ಳ, ಶ್ರೀಮಂತ
 ಧನ್ಯ (ನ.) ಬಿಲ್ಲು
 ಧನ್ಯ (ನ.) ಧಾನ್ಯ
 ಧರ್ಮ (ಪು.) ಧರ್ಮ
 ಧರ್ಮಲಾಹ (ಪು.) ಧರ್ಮಲಾಭ,

ಅಶೀರ್ವಾದದ ಒಂದು ಬಗೆ

ಧರ್ಮಿಯ (ವಿ.) ಧಾರ್ಮಿಕ
 ಧರ (ಧಾ.) ಹಿಡಿ
 ಧರಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ
 ಧರಣಿವೃತ್ತ (ಪು.) ನೆಲ
 ಧವಲ (ಧಾ.) ಬೆಳಗು, ಪ್ರಕಾಶಿಸು
 ಧಾಡೆ (ಪ್ರೀ.) ದಾಯಿ, ತೊತ್ತು
 ಧಾರ (ಧಾ.) ಧರಿಸು, ಹಾಕಿಕೊಳ್ಳು
 ಧಾರಿ (ವಿ.) ಧರಿಸುವವ-ಳು
 ಧಿಡ್ಡ (ಪ್ರೀ.) ಧೈರ್ಯ
 ಧೀರಾವೇ (ಧಾ.) ಧೈರ್ಯಕೊಡು
 ಧ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಗಳು
 ಧೂಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಧೂಳು, ಹುಡಿ

ನ

ನ (ಅ.) ನಿಷೇಧ ಅಸ್ಯಯ, ಇಲ್ಲ
 ವೆಂಬರ್ಥದ ಅವ್ಯಯ
 ನಡೆ (ವಿ.) ತೊಂದತ್ತು
 ನಕ್ಷತ್ರ (ನ.) ನಕ್ಷತ್ರ
 ನಗರ (ನ.) ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ
 ನಚ (ಧಾ.) ಕುಣಿ
 ನಚಾ (ಭೂ. ಕೃ. ಅ.) ತಿಳಿದು
 ನಜ್ಜ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ತಿಳಿ
 ನಡ (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಕಳೆದ, ನಾಶ
 ವಾದ
 ನಡ (ಧಾ.) ಕುಣಿ, ನಾಚುಮಾಡು
 ನಂತರ (ಅ.) ನಂತರ, ಅನೇಕ
 ನಂದ (ಧಾ.) ಆನಂದಬಡು
 ನಂದಣ (ಪು.) ಮಗ

ನಮ (ಧಾ.) ನಮಸ್ಕರಿಸು
 ನಯಣ (ನ.) ಕಣ್ಣು
 ನಯರ } (ನ.) ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ
 ನಯರೀ } (ಪ್ರೀ) ನಗರ, ಪಟ್ಟಣ
 ನರ (ಪು.) ಮನುಷ್ಯ
 ನರಯ (ಪು.) ಹರಕ
 ನರವಹ }
 ನರಿದ } (ಪು.) ರಾಜ, ಅರಸ
 ನರೇಸರ }
 ನವ (ವಿ.) ಹೊಸ
 ನವಕಾರ (ಪು.) ನಮಸ್ಕಾರ
 ನವಣತಹ (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತು ರೊಂಬತ್ತು
 ನವರ } (ಅ.) ಕೇವಲ
 ನವರಿ }
 ನಸ್ಸ } (ಧಾ.) ನಾಶವಾಗು
 ನಾಸ }
 ನಹ (ನ.) ಆಕಾಶ
 ನಾತಂ (ಹೇ.ಅ.) ತಿಳಿಯಲು,
 ತಿಳಿಯಲಿಕ್ಕೆ
 ನಾಝಣ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ತಿಳಿದು
 ನಾಗ (ಪು.) ಸರ್ಪ, ಹಾವು
 ನಾಗಕನ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನಾಗಕನ್ಯೆ
 ನಾಗಸೆಡ್ಡ (ಪು.) ನಾಗಶ್ರೇಷ್ಠ,
 ನಾಗರಾಜ
 ನಾಣ (ನ.) ಜ್ಞಾನ
 ನಾಣಾ (ಅ.) ಅನೇಕ ಬಗೆಯ
 ನಾಮ (ಅ.) ಹೆಸರಿನ
 ನಾಯ (ಪು.) ನಾದ, ಧ್ವನಿ
 ನಾಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಜ್ಞಾತ, ತಿಳಿದ

ನಾರಿ (ಪ್ರೀ.) ನಾರಿ, ಪ್ರೀ
 ನಾವಾ (ಪ್ರೀ.) ನೌಕೆ, ಹಡಗು
 ನಾಸಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನಾಸಿಕಾ, ಮೂಗು
 ನಾಸೆ (ಧಾ.) ನಾಶಹೊಂದು
 ನಾಹ (ಪು.) ನಾಥ, ಪತಿ
 ನಿ [ನಿಸ್] (ಉ.ಅ.) ಹೊರಗೆ, ಇಲ್ಲ
 ವೆಂಬರ್ಥದ ಉಪಸರ್ಗ
 ನಿತತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ನಿಯುಕ್ತ,
 ನಿಯಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ನಿತುಣ (ವಿ.) ನಿಪುಣ, ಕುಶಲ
 ನಿಕ್ವಲಮ (ಧಾ.) ನಿಷ್ಕ್ರಮಿಸು,
 ಹೊರಡು, ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದು
 ನಿಗಾಂಥ (ಪು.) ಧಾರ್ಮಿಕ ಗ್ರಂಥ,
 ಭಿಕ್ಷು
 ನಿಗೂಹ (ಧಾ.) ಅಡಗಿಸು
 ನಿಚ್ಚಂ (ಅ.) ನಿತ್ಯ, ಯಾವಾಗಲೂ
 ನಿಚ್ಚಲ (ವಿ.) ನಿಶ್ಚಲ
 ನಿಚ್ಚಿತ (ವಿ.) ನಿಶ್ಚಿತ
 ನಿಚ್ಚಯ (ಪು.) ನಿಶ್ಚಯ
 ನಿಜ (ಧಾ.ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಒಯ್ಯು
 ನಿಡ್ಡುರ (ವಿ.) ನಿಷ್ಕರ
 ನಿಡ್ಡ (ವಿ.) ಸ್ನಿಗ್ಧ, ಮಿರುಗುವ
 ನಿಂದ (ಧಾ.) ನಿಂದಿಸು
 ನಿಪಡ } (ಧಾ.) ಬೀಳು
 ನಿವಡ }
 ನಿಪಿವಾಸ (ವಿ.) ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳದ
 ನಿಬ (ಪು.) ಬೇವು, ನಿಂಬಿ
 ನಿಬಿಡ (ವಿ.) ದಟ್ಟ

ನಿಃಸಂತ (ವಿ.) ಭ್ರಾಂತಿಯಲ್ಲಿದೆ,
ಸಂಶಯವಿಲ್ಲದ

ನಿಮಜ್ಜ (ಧಾ.) ಮುಳುಗು

ನಿಮಿತ್ತ (ನ.) ನಿಮಿತ್ತ, ಕಾರಣ

ನಿಮಿತ್ತಮೇತಂ (ಅ.) ನಿಮಿತ್ತ ಮಾತ್ರ

ನಿಯ (ವಿ.) ನಿಜ, ಸ್ವಂತ
ನಿಯಯ

ನಿಯರ (ಪು.) ನಿಕರ, ಸಮೂಹ

ನಿರಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ನಿರತ, ಅಸಕ್ತ

ನಿರೂಪಮ (ವಿ.) ನಿರುಪಮ
ಉಪಮಾರಹಿತ

ನಿರೂಪ (ಧಾ.) ಲೋಧಿಸು, ಹುಡುಕು

ನಿವ (ಪು.) ರಾಜ

ನಿವಹ (ಪು.) ಸಮೂಹ

ನಿವ್ವಾಣ (ನ.) ನಿರ್ವಾಣ, ಮೋಕ್ಷ

ನಿವಾರ (ಧಾ.) ನಿವಾರಿಸು

ನಿವ್ವಿಣ್ಣ (ವಿ.) ನಿರ್ವಿಣ್ಣ, ಬಳಲಿದ

ನಿಸಮ್ಮ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಕೇಳಿ

ನಿಸಾ (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ

ನಿಸುಣ (ಧಾ.) ಕೇಳು

ನಿಹಿ (ಪು.) ನಿಧಿ, ಸಂಗ್ರಹ

ನಿ (ಧಾ.) ಒಯ್ಯು

ನೀಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಒಯ್ಯಲ್ಪಟ್ಟ

ನಿಹರ (ಧಾ.) ಹೊರ ಹೊರಡು,
ಆಕ್ರಂದಿಸು

ನು (ಅ.) ನಿಜವಾಗಿ

ನೆತಂ (ಹೇ.ಅ.) ಒಯ್ಯಲು, ಒಯ್ಯಲಿಕೆ

ನೆಜ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಒಯ್ಯಲ್ಪಡತಕ್ಕ
ಒಯ್ಯಬೇಕಾದ

ನೆತ್ತ (ನ.) ಗೂಡು

ನೇಯ (ವಿ..ಕೃ.ವಿ.) ಕಷ್ಟೇಯ, ತಿಳಿಯಲು
ಯೋಗ್ಯ

ನೇಯಾ (ಧಾ.) ಒಯ್ಯುವಂತೆ
ಮಾಡು

ನೇಹಾಲು (ವಿ.) ಸ್ನೇಹಾಲು, ಪ್ರೀತಿಯ

ನೋ (ಅ.) ಇಲ್ಲವೆಂಬರ್ಥದ ಅನ್ವಯ

ಪ

ಪಙ್ (ಪು.) ಪತಿ, ಗಂಡ

ಪಙ್ (ಅ.) ಪ್ರತ್ಯೇಕ

ಪಙ್ (ಅ.) ಕಡೆಗೆ

ಪಙ್ಕಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರತಿಷ್ಠೆ, ಮುಕ್ತಿ
ಯಿಂದೊಡಗೂಡುವ ಸ್ಥಿತಿ

ಪಙ್ಕಾ (ಅ.) ಪ್ರತಿದಿನ

ಪಙ್ಕಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರತಿಪ್ರತಿ

ಪತಮ } (ನ.ಪು.) ಕಮಲ, ಪದ್ಮ
ಪೂಮ }

ಪತರ (ಪು.) ಪೌರ, ನಾಗರಿಕ

ಪತಾಯಣ (ನ.) ಪ್ರಯೋಜನ,
ಉಪಯೋಗ

ಪಂಕ (ಪು.ನ.) ಕೆಸರು

ಪಂಕಯ (ನ.) ಪಂಕಜ, ಕಮಲ

ಪಂಕ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪಪ್ಪ, ಬೇಯಿ
ಸಿದ

ಪಂಕ (ಪು.) ಪಕ್ಷ, ಹದಿನೈದು
ದಿನಗಳ ಗುಂಪು

ಪಂಕಾಲ (ಧಾ.) ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳು

ಪಂಕಿ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ,

ಪಕ್ಖಾಲ (ಧಾ.) ತೊಳೆದುಕೊಳ್ಳು
 ಪಕ್ಖಿ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ
 ಪೆಚ (ವಿ.) ಐದು
 ಪೆಚಣತಡ್ಡ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತೈದು
 ಪೆಚಾಣತಡ್ಡ }
 ಪೆಚಹತ್ತರಿ } (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೈದು
 ಪೆಚತ್ತರಿ }
 ಪಚ್ಚಕಖ (ಧಾ.) ಬಿಡು
 ಪಚ್ಚಕಖಂ (ಅ.) ಪ್ರಕೃತ್
 ಪೆಚಾಸಿಡ್ಡ (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೈದು
 ಪಚ್ಚಾಗಣ್ಣ (ಧಾ.) ತಿರುಗಿಬರು
 ಪಚ್ಚುಸ (ಪು.) ಬೆಳಗು
 ಪಣ್ಣ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಡಗಿದ
 ಪಣ್ಣಾ (ಅ.) ನಂತರ
 ಪಣ್ಣಾತ್ತಾವ (ಪು.) ವಶ್ಯಾತ್ತಾಸ
 ಪಜರ (ನ.) ಪಂಜರ
 ಪೆಂಜಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಬೊಗಸೆ
 ಪಜ್ಜಾತಲ (ವಿ.) ಪರ್ಯಾಕುಲ,
 ಚಿಂತಿ
 ಪಜ್ಜುವಾಸ (ಧಾ.) ಶೇವಿಸು, ಪೂಜಿಸು
 ಪಡ (ಧಾ.) ಬೀಳು
 ಪಡ (ನ.) ವಸ್ತ್ರ, ಚಿಂದಿ
 ಪೆಡವ (ಪು.) ಪಾಂಡವ
 ಪಡಿ (ಉ.ಅ.) ಪ್ರತಿ, ಕಡೆಗೆ
 ಪಡಿಕ್ಕಮ (ಧಾ.) ತಿರುಗು
 ಪಡಿಣ್ಣ (ಧಾ.) ಸ್ವೀಕರಿಸು
 ಪಡಿಣ್ಣಾಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ತಿಳಿದ
 ಪಡಿಣಿಕ್ಕವಮ (ಧಾ.) ದೀಕ್ಷೆ, ಹೊಂದು
 ಪಡಿಣಿಯತ್ತ (ವಿ.) ತಿರುಗಿಬಂದ

ಪಡಿಭಾಸ (ಧಾ.) ಉತ್ತರಕೊಡು,
 ಹೇಳು
 ಪಡಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರತಿಸು
 ಪೆಡಿಯ (ಪು.) ಪಂಡಿತ
 ಪಡಿಯಾಗಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ತಿರುಗಿ
 ಬಂದ
 ಪಡಿವಣ್ಣ (ಧಾ.) ಸ್ವೀಕರಿಸು
 ಪಡಿವೆಸ (ಪು.) ನೆರೆಹೊರೆಯ
 ಪಡ (ಧಾ.) ಓದು
 ಪಗತಿಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತೈದು
 ಪಣಯಾಲ } (ವಿ.) ಸಲಪತ್ತೈದು
 ಪಣಯಾಲಿಸ }
 ಪಣವಣ್ಣ (ವಿ.) ಐವತ್ತೈದು
 ಪಣವಿಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತೈದು
 ಪಣಸಡ್ಡೆ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತೈದು
 ಪಣ್ಣಡ್ಡೆ }
 ಪಣ್ಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರಜ್ಞೆ, ಬುದ್ಧಿ
 ಪತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಾಪ್ತ, ಬಂದ
 ಪತ್ತಿಯಾವೆ (ಧಾ.) ವಿಶ್ವಾಸವುಂಟಾಗು
 ಪತ್ಯ (ಧಾ.) ಬೇಡು, ಪ್ರಾರ್ಥಿಸು
 ಪತ್ಯಾವ (ಪು.) ಪ್ರಸ್ತಾನ, ಪ್ರಸಂಗ
 ಪತ್ಯಿವ (ಪು.) ರಾಜ
 ಪೆಂಧರಹ } (ವಿ.) ಹದಿನೈದು
 ಪನ್ನರಸ }
 ಪನ್ನಾಸ (ವಿ.) ಐವತ್ತು
 ಪಭಾಯ (ಪು.ನ.) ಪ್ರಭಾತ, ಬೆಳಗು
 ಪಮಾಣ (ನ.) ಪ್ರಮಾಣ
 ಪಮಾಯ (ಪು.) ಪ್ರಮಾದ, ತಪ್ಪು
 ಪಮಾಯ (ಧಾ.) ತಪ್ಪುಮಾಡು

ಪಮುಹ (ವಿ.) ಮುಖ್ಯ, ಪ್ರಮುಖ	(ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪರಿವೃತ,
ಪಮೋಯ (ಪು.) ಪ್ರಮೋದ, ಆನಂದ	ಸುತ್ತುವರಿದ
ಪಯ (ನ.) ಪದ, ಸ್ಥಾನ	ಪರಿಸಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪರಿಸೆ, ಜನಸಮುದಾಯ
ಪಯಠ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ಹೊರಟ, ನಡೆದ	ಪರಿಹಾ (ಧಾ.) ವಸ್ತು ಧರಿಸು
ಪಯಡ (ಧಾ.) ಪ್ರಕಟವಾಗು	ಪರಿಹಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಕಂದಕ, ಅಗಲೆ
ಪಯತ್ತ (ಪು.) ಪ್ರಯತ್ನ	ಪಲವ (ಧಾ.) ಅಳು
ಪಯಾ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪ್ರಜೆ	ಪಲಾಣ (ನ.) ಪಲಾಯನ
ಪರ (ವಿ.) ಎರಡನೆಯ	ಪಲಾಯಣ (ನ.) ಪಲಾಯನ, ಓಡಿ ಹೋಗುವದು
ಪರಂ (ಅ.) ಆದರೆ	ಪಲಾವ (ಪು.) ಪ್ರಲಾಪ, ಅಳುವದು
ಪರಙ್ಗುತಿ (ಸ್ತ್ರೀ.) ಪರಸ್ತ್ರೀ	ಪಲಿಖೋವಮ (ವಿ.) ಪಲ್ಯೋಪಮ, ಅಸಂಖ್ಯ
ಪರಧಣ (ನ.) ಪರಧನ	ಪಲೋಯ (ಧಾ.) ನೋಡು
ಪರಮ (ವಿ.) ಬಹಳ, ಅತಿಶಯ	ಪವಂಜ (ಧಾ.) ಹೋಗು
ಪರವಸ (ವಿ.) ಪರವಶ, ಪರಾಧೀನ	ಪವತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೃತ್ತಿ, ತೊಡಗಿದ
ಪರಾಙ್ಮಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಸೋಲಿ ಸಲ್ಪಟ್ಟ	ಪವರ (ವಿ.) ಶ್ರೇಷ್ಠ
ಪರಿ (ಉ.ಅ.) ಕಡೆಗೆ	ಪವ (ನ.) ಪರ್ವ, ಗಂಟು
ಪರಿಗ್ರಹ (ಪು.) ಪರಿಗ್ರಹ, ಸಂಚಯ	ಪವಯ (ಪು.) ಪರ್ವತ
ಪರಿಚ್ಛಯ (ಧಾ.) ತ್ಯಾಗಮಾಡು, ಬಿಡು	ಪವಯ (ಧಾ.) ದೀಕ್ಷೆ ಹೊಂದು
ಪರಿಣಾಮ (ಪು.) ಪರಿಣಾಮ	ಪವಿಡ್ಡ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ
ಪರಿಣಿ (ಧಾ.) ಮದುವೆಯಾಗು	ಪವಿಸ (ಧಾ.) ಪ್ರವೇಶಿಸು
ಪರಿಮಂಡಣ (ನ.) ಭೂಷಣ, ಅಲಂಕಾರ	ಪವೇಸ (ಪು.) ಪ್ರವೇಶ
ಪರಿಮಾಣ (ನ.) ಅಳತೆ	ಪಸಂಜ (ಧಾ.) ತೊಡಗು, ಆಸಕ್ತಿ ಹೊಂದು
ಪರಿರಕ್ಷ (ಧಾ.) ರಕ್ಷಿಸು	ಪಸತ್ಯ (ವಿ.) ಪ್ರಶಸ್ತ
ಪರಿವಜ್ಜ (ಧಾ.) ಬಿಡು, ತ್ಯಾಗಮಾಡು	ಪಸವ (ಧಾ.) ಹಡೆ
ಪರಿವಿಡ್ಡ (ಧಾ.) ಬೆಳೆ	ಪಸವಸಮಯ (ಪು.) ಪ್ರಸವಕಾಲ, ಹಡೆಯುವವೇಳೆ, ಬಾಣಂತಿತನ
ಪರಿವಸ (ಧಾ.) ಇರು	
ಪರಿವಾರಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪರಿವಾರಿತ, ಸುತ್ತುವರಿಯಲ್ಪಟ್ಟ	

ಪಸಾಯ (ಪು.) ಪ್ರಸಾದ, ಕೃಪೆ
 ಪಸಾಯ (ಧಾ.) ಕೃಪೆದೋರು
 ಪಸಿಣ (ಪು.) ಪ್ರಶ್ನೆ
 ಪಸುಬಂಧ (ಪು.) ಪಶುಹತ್ಯೆ
 ಪಸುಖ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರಸೂತ, ಹಡೆದ
 ಪಹ (ಪು.) ಪಥ, ಮಾರ್ಗ
 ಪಹವ (ಧಾ.) ಸಮರ್ಥನಾಗು, ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸು
 ಪಹಾ (ಧಾ.) ಬಿಡು, ತ್ಯಾಗಮಾಡು
 ಪಹಾಣ (ವಿ.) ಪ್ರಧಾನ, ಮುಖ್ಯ
 ಪಹಾಣ (ಪು.) ಪಾಷಾಣ, ಕಲ್ಲು
 ಪಹಾಯ (ಪು.ನ.) ಪ್ರಭಾತ, ಬೆಳಗು
 ಪಹಾರ (ಪು.) ಪ್ರಹಾರ, ಆಘಾತ
 ಪಹಾವ (ಪು.) ಪ್ರಭಾವ
 ಪಹಿಯ (ಪು.) ಪಥಿಕ, ಪ್ರವಾಸಿ
 ಪಹೀಣ (ವಿ.) ಕಳೆದುಕೊಂಡ
 ಪಾ (ಧಾ.) ಕುಡಿ
 ಪಾಙ್ಕ್ (ಪು.) ಪದಾತಿ, ಕಾಲಾಳು
 ಪಾತ (ಉ.ಅ.) ಪ್ರಕಟನಾಗಿ, ಸ್ಪಷ್ಟ
 ಪಾತಂ (ಹೇ.ಅ.) ಕುಡಿಯಲು,
 ಪಾಯ್ (ಹೇ.ಅ.) ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ
 ಪಿಬಿತ್ತಿಲ್, ಕುಡಿಯಲಿಕ್ಕೆ
 ಪಾತಂಭವ (ಧಾ.) ಮೂಡು, ಹುಟ್ಟು
 ಪಾಡೆ (ಧಾ.) ಬೀಳಿಸು
 ಪಾಣಾಗಾರ (ನ.) ಮದ್ಯದ ಅಂಗಡಿ
 ಪಾಣ (ನ.) ಪಾನ, ಕುಡಿಯುವದು
 ಪಾಣನಾಹ (ಪು.) ಪ್ರಾಣನಾಥ, ಪತಿ
 ಪಾಣಿ } (ಪು.) ಪ್ರಾಣಿ
 ಪಾಣ }

ಪಾಣಿವಹ (ಪು.) ಪ್ರಾಣಿವಧ
 ಪಾಯ (ಪು.) ಪಾದ
 ಪಾಯಪಹಾರ (ಪು.) ಪಾದಪ್ರಹಾರ, ಒದೆತ
 ಪಾಯವ (ಪು.) ಗಿಡ
 ಪಾಲೆ (ಧಾ.) ಪಾಲಿಸು
 ಪಾವ (ಧಾ.) ಹೊಂದು
 ಪಾವ (ನ.) ಪಾಪ
 ಪಾವಯಣ (ನ.) ಪ್ರವಚನ
 ಪಾವಿ (ಪು.) ಪಾಪಿ
 ಪಾವಿತ್ತಿ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪವಿತ್ರ, ಗೋಳಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಪಾಸ (ಧಾ.) ನೋಡು
 ಪಾಸಾಯ (ಪು.) ಅರಮನೆ
 ಪಾಹೇಯ (ನ.) ಬುತ್ತಿ, ಪ್ರವಾಸ ಸಾಹಿತ್ಯ
 ಪಿ (ಅ.) ಸಹ, ಕೂಡ
 ಪಿಂಗಲ (ವಿ.) ಪಿಂಗಲ ವರ್ಣದ
 ಪಿಂಜ (ಕರ್ಮಣಿರೂಪ ಪಾ ಧಾ.) ಕುಡಿ
 ಪಿಂಚ (ನ.) ಗರಿ
 ಪಿಂಡ (ಪು.) ಪಿಂಡ, ಉಂಡೆ
 ಪಿಡ್ಡ (ಪು.) ಪೀಠ
 ಪಿಯಯಮ (ವಿ.) ಪ್ರಿಯತಮ
 ಪಿಯಸಂಯೋಗ (ಪು.) ಪ್ರಿಯಜನರ ಕೂಡುವಿಕೆ
 ಪಿಙ್ಗ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರೇಮ, ಪ್ರೀತಿ
 ಪಿಡಿಖ } (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪೀಡಿತ
 ಪಿಡಿಯ }
 ಪಿಲ (ಧಾ.) ಪೀಡಿಸು

ಪುಷ್ಕ (ಧಾ.) ಕೇಳು, ವಿಚಾರಿಸು

ಪುಷ್ಪ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಪ್ರೇಕ್ಷ್ಯ, ಪೂಜೆಗೆ
ಯೋಗ್ಯ

ಪುಣ (ಅ.) ಪುನಃ, ಮತ್ತೆ

ಪುಣ್ಯ (ನ.) ಪುಣ್ಯ

ಪುಣಿಮಾ (ಪ್ರೀ.) ಹುಣ್ಣಿಮೆ

ಪುನಃ (ಅ.) ಪುನಃ, ಮತ್ತೆ

ಪುತ್ರ (ಪು.) ಮಗ

ಪುಷ್ಪ (ನ.) ಪುಷ್ಪ, ಹೂವು

ಪುರಾ (ಅ.) ಮುಂದೆ, ಎದುರಿಗೆ

ಪುರಾ (ಅ.) ಹಿಂದಕ್ಕೆ

ಪುರಿಸ (ಪು.) ಪುರುಷ, ಮನುಷ್ಯ

ಪುರಿಸಾಚಾರ (ಪು.) ಪುರುಷ ಪ್ರಯತ್ನ,
ಪುರುಷಾರ್ಥ

ಪುರೋಹಿತ (ಪು.) ಪುರೋಹಿತ

ಪುಷ್ಕಡಿ (ಪ್ರೀ.) ಪೂರ್ವಸ್ಥಿತಿ

ಪುಷ್ಕ (ವಿ.) ಪೂರ್ವ

ಪುಷ್ಕಿ (ಅ.) ಮೊದಲು

ಪುಹವಿ (ಪ್ರೀ.) ಪೃಥ್ವಿ, ಭೂಮಿ

ಪುಷ (ಧಾ.) ಪೂಜಿಸು

ಪುರ (ಧಾ.) ಪೂರ್ಣಮಾಡು, ತುಂಬು

ಪೇಕ್ಷ (ಧಾ.) ನೋಡು

ಪೇಕ್ಷ (ಧಾ.) ನೋಡು

ಪೇಕ್ಷಿ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ನೋಡಿ

ಪೇಜ್ಜ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕುಡಿಯಲು

ಯೋಗ್ಯ, ಪೇಯ

ಪೇರ (ಧಾ.) ಪ್ರೇರಿಸು, ಪ್ರೇರಣೆಯಾಗು

ಪೇಸ (ಧಾ.) ಕಳಿಸು

ಪೋತ (ನ.) ವಸ್ತ್ರ, ಅರಿವೆ

ಪೋಷ್ಯ (ನ.) ಪುಷ್ಟಕ

ಪೋಷ್ಯ (ವಿ.) ಪೋಷ್ಯ

ಫ

ಫಲ (ನ.) ಫಲ

ಫುಡೆ (ಅ.) ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ, ನಿಶ್ಚಯವಾಗಿ

ಫುಸ (ಧಾ.) ಸ್ಪರ್ಶಿಸು

ಬ

ಬಂಧ (ಬಂಧ ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿ ರೂಪ)
ಕಟ್ಟು

ಬತ್ತಿಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತಿರಡು

ಬಂಧ (ಧಾ.) ಕಟ್ಟು

ಬದ್ಧ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕಟ್ಟಲ್ಪಟ್ಟ

ಬಂಧು (ಪು.) ಬಂಧು, ಸಹೋದರ

ಬಂಧ (ಪು.) ಬ್ರಹ್ಮ

ಬಂಧು (ನ.) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ

ಬಂಧುಚಾರಿ (ಪು.) ಬ್ರಹ್ಮಚರ್ಯ

ಧರಿಸಿದ, ಬ್ರಹ್ಮಚಾರಿ

ಬಂಧು (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ

ಬಲ (ನ.) ಬಲ, ಸೈನ್ಯ

ಬಹಿ } (ಅ.) ಹೊರಗೆ

ಬಹಿಯಾ }

ಬಹು (ವಿ.) ಬಹಳ

ಬಾಹಿ (ಅ.) ಬಹಳವಾಗಿ

ಬಾಣ (ಪು.) ಬಾಣ

ಬಾಣತಡೆ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತಿರಡು

ಬಾಣತಡೆ }

ಬಾಣಾಲಿಸ (ವಿ.) ನಾಲ್ಕತ್ತಿರಡು

ಬಾರಸ, ದುಬಾಲಸ (ವಿ.) ಹನ್ನೆರಡು

ಬಾಲಗ (ಪು.) ಬಾಲಕ, ಹುಡುಗ
 ಬಾಲತ್ತಣ (ನ.) ಬಾಲ್ಯ
 ಬಾಲ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಬಾಲಿಕೆ, ಹುಡುಗೆ
 ಬಾವತ್ತರೀ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು
 ಬಾವತ್ತ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೆರಡು
 ಬಾವೀಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತೆರಡು
 ಬಾಸತ್ತಿ } (ವಿ.) ಅರವತ್ತೆರಡು
 ಬಾಸತ್ತಿ }
 ಬಾಝೆಸಿ } (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೆರಡು
 ಬಾಝೆ }
 ಬಾಹಿ (ಅ.) ಹೊರಗೆ
 ಬಾಹು (ಪು.) ಬಾಹು, ಭುಜ
 ಬಿಡಾಲ (ಪು.) ಬೆಕ್ಕು
 ಬಿಹ (ಧಾ.) ಅಂಜು
 ಬುಧಿ (ಪ್ರೀ.) ಬುದ್ಧಿ
 ಬುದ್ಧಿಮಂತ (ವಿ.) ಬುದ್ಧಿವಂತ
 ಬು, ಬೇ (ಧಾ.) ಅನ್ನು
 ಬೊಕ್ಕಡ (ಪು.) ಹೋತು
 ಬೊಲ್ಲೆ (ಧಾ.) ಮಾತಾಡು, ಹೇಳು

ಭ

ಭಕ್ವ } (ಧಾ.) ತಿನ್ನು
 ಭಕ್ವೇ }
 ಭಂಗ (ಪು.) ಭಂಗ, ನಾಶ
 ಭಗವೆ (ಪ್ರೀ.) ಭಗವತಿ
 ಭಯವೆ
 ಭಗವಂತ (ಪು.) ಭಗವಂತ
 ಭಗಾ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಭಗ್ನ, ಮುರಿದ

ಭಂಗು (ವಿ.) ನಾಶವಾಗುವ
 ಭಜಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಾರ್ಯೆ, ಹೆಂಡತಿ
 ಭಕ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಭ್ರಷ್ಟ, ನಾಶ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟ
 ಭಡ (ಪು.) ಸೈನಿಕ
 ಭಣ (ಧಾ.) ಅನ್ನು
 ಭತ್ತ (ನ.) ಅನ್ನ
 ಭತ್ತ (ಪು.) ಭಕ್ತ
 ಭದ (ವಿ.) ಭದ್ರ, ಒಳ್ಳೆಯ
 ಭಮ (ಧಾ.) ತಿರುಗು
 ಭಮಣ (ನ.) ಭ್ರಮಣ, ತಿರುಗುವಿಕೆ
 ಭಯ (ನ.) ಅಂಜಿಕೆ
 ಭರ (ಧಾ.) ತುಂಬು
 ಭವ, ಭೂ (ಧಾ.) ಅಗು
 ಭವ (ಪು.) ಜನ್ಮ
 ಭವಣ (ನ.) ಜಗತ್ತು
 ಭವ್ವ (ವಿ.) ಭವ್ಯ, ಶ್ರೇಷ್ಠ
 ಭಾ (ಧಾ.) ಪ್ರಕಾಶಿಸು, ಹೊಳೆ
 ಭಾತ (ಪು.) ಬಂಧು, ಸಹೋದರ
 ಭಾಗ (ಪು.) ಭಾಗ, ಪಾಲು
 ಭಾರ, ಭರ (ಪು.) ಭಾರ ಒಡ್ಡೆ
 ಭಾರಕರೀ (ವಿ.) ಭಾರವಾಗುವ
 ಭಾರಹ (ಪು.) ಭಾರತದೇಶ
 ಭಾರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಾರ್ಯೆ, ಹೆಂಡತಿ
 ಭಾರುಂಡ (ಪು.) ಭಾರುಂಡಪಕ್ಷಿ
 ಭಾವ (ಪು.) ಭಾವನೆ, ಇಚ್ಛೆ
 ಭಾಸ (ಧಾ.) ಮಾತಾಡು
 ಭಾಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಾಷೆ

ಮಿಖ್ಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಿಕ್ಷೆ

ಮಿಖ್ಲಾವಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಭಿಕ್ಷುಸೃತ್ತಿ

ಮಿಖ್ಲು (ಪು.) ಭಿಕ್ಷು

ಮಿಜ (ಧಾ.) ಕರ್ಮರೂಪ) ಒಡೆ

ಮಿದ (ಧಾ.) ಒಡೆ

ಮಿತ್ರಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಭಿನ್ನತೆ, ಭೇದ

ಮೀಯ (ವಿ.) ಭೇತ, ಅಂಜಿದ

ಮೀಸಣ (ವಿ.) ಭೇಷಣ, ಭಯಂಕರ

ಮುಂಜ (ಧಾ.) ತಿನ್ನು, ಸೇವಿಸು

ಮುಜ್ಜ (ಧಾ. ಕರ್ಮರೂಪ) ಸೇವಿಸು

ಮುಜ್ಜೊ (ಅ.) ಪುನಃ, ಮತ್ತೆ

ಮುಯಗ (ಪು.) ಹಾವು, ಭುಜಂಗ

ಮುವಣ (ನ.) ಜಗತ್ತು

ಮೂಮಿ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ

ಮೂಮಿಪಙ್ (ಪು.) ಅರಸು, ರಾಜ

ಮೂಯ } (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಆದ, ಜರುಗಿದ

ಮೂಸಣ (ನ.) ಭೂಷಣ, ಅಲಂಕಾರ

ಮೇಜ್ಜ (ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಒಡೆಯಲ್ಪಡಲು ಯೋಗ್ಯ

ಮೇತುಂ (ಹೇ. ಅ.) ಒಡೆಯಲು

ಮೋ (ಅ.) ಎಲೊ

ಮೋಗಿ (ಪು.) ಸರ್ಪ, ಹಾವು

ಮೋಚ್ವಾ (ಭೂ. ಕೃ. ಅ.) ಭೋಗಿಸಿ

ಮೋಜಣ } (ನ.) ಭೋಜನ, ಊಟ

ಮೋತ್ತವ್ (ವಿ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಭೋಕ್ತೃವ್ಯ, ಊಟಮಾಡತಕ್ಕ

ಮೋತುಂ } (ಹೇ. ಅ.) ಊಟಮಾಡಲು

ಮೋತ್ತಪ್

ಮ

ಮಂಡ (ಪು. ನ.) ಮುಕುಟ

ಮಂಜರ (ಪು.) ನವಿಲು

ಮಂಗಲ (ವಿ.) ಮಂಗಲ

ಮಗ (ಪು.) ಮಾರ್ಗ

ಮಗ (ಧಾ.) ಹುಡುಕು

ಮಕ್ಕು (ಪು.) ಮೃತ್ಯು

ಮಕ್ಕರ (ಪು. ನ.) ಮುತ್ಸರ, ಹೊಟ್ಟೆ ಕಿಚ್ಚು

ಮಜ್ಜ (ಪು.) ಮಧ್ಯ

ಮಜ್ಜಣಹ (ಪು.) ಮಧ್ಯಾಹ್ನ

ಮದ್ವಿಥಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಣ್ಣು

ಮಂಡಣ (ನ.) ಮಂಡನ, ಅಲಂಕಾರ

ಮಂಡಪ (ಪು.) ಮಂಟಪ

ಮಂಡಲಿಯ (ಪು.) ಮಾಂಡಲಿಕ

ಮಂಡಲಿಯತ್ತ (ನ.) ಮಾಂಡಲಿಕತ್ವ

ಮಂಡಿಯ (ಭೂ. ಕ. ಕೃ. ವಿ.) ಮಂಡಿತ, ಶೋಭಿತ

ಮಂಡ್ವ (ಪು.) ಕಪ್ಪೆ

ಮಣ (ನ.) ಮನಸ್ಸು

ಮಣಹಾರಿ (ವಿ.) ಮನಸೆಳೆಯುವ

ಮಣಿಪಟ್ರ (ನ.) ರತ್ನದ ಡಾಬು

ಮಣೋರಮ (ವಿ.) ಸುಂದರ

ಮಣೋರಹ (ಪು.) ಮನೋರಥ, ಇಚ್ಛೆ

ಮಣೋಹರ (ವಿ.) ಮನೋಹರ, ಸುಂದರ

ಮಂತ (ಪು. ನ.) ಮಂತ್ರ

ಮಂತ (ಧಾ.) ಆಲೋಚಿಸು

ಮಂತಿ (ಪು.) ಮಂತ್ರಿ	ಮಹು (ನ.) ಜೇನುತುಪ್ಪ
ಮತ್ಯಕ (ನ.) ಮಸ್ತಕ, ತಲೆ	ಮಹುಯರ (ಪು.) ಜೇನನ್ನಿಣ
ಮಂದಿರ (ನ.) ಮಂದಿರ, ಗುಡಿ	ಮಹ್ನಸವ (ಪು.) ಮಹೋತ್ಸವ
ಮಜ್ಜ (ಧಾ.) ತಿಳಿ, ಮನ್ನಿಸು	ಮಾ (ಅ.) ನಿಷೇಧಾರ್ಥ ಅವ್ಯಯ
ಮಯ (ವಿ.) ಮಾಡಿದ, ಯುಕ್ತ	ಮಾತಸಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಬಚಿ
ಮಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಮೃತ, ಸತ್ತ	ಮಾಣ (ಪು.ನ.) ಗರ್ವ, ಅಭಿಮಾನ
ಮಯಣ (ಪು.) ಮದನ	ಮಾಣುಸ (ಪು.) ಮನುಷ್ಯ
ಮಯಹರ (ಪು.) ಊರ ಪ್ರಮುಖ, ಗೌಡ	ಮಾಣುಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಮನುಷ್ಯ ಸಂಬಂಧಿ
ಮಯಹರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮುಖ್ಯಳು, ಗೌಡತಿ	ಯಾದ
ಮರ (ಧಾ.) ಸಾಯು	ಮಾಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಾಯೆ, ಮಾತೆ,
ಮರಣ (ನ.) ಮೃತ್ಯು, ಸಾವು	ತಾಯಿ
ಮರೂ (ಪು.) ಗಾಳಿ	ಮಾಯಾವಿತ್ತ (ವಿ.) ಮಾಯೆಯಿಂದ
ಮಹಕಂದ (ಪು.) ದೊಡ್ಡ ಅಳುವದನಿ	ಕೂಡಿದ, ಪಾಸಯುಕ್ತ
ಮಹಂತ (ಪು.) ದೊಡ್ಡ ಮನುಷ್ಯ	ಮಾರಿ (ಪು.) ಕಾಲರಾ, ಮೃತ್ಯು
ಮಹಯಾ } (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ, ವಿಶಾಲ	ಮಾರೆ (ಧಾ.) ಕೊಲ್ಲು
ಮಹಾ }	ಮಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಾಲೆ, ಹಾರ
ಮಹವ್ಯಯ (ನ.) ಮಹಾವ್ರತ	ಮಾಲಾಗಾರ (ಪು.) ತೋಟೆಗ
ಮಹಾಜಸ (ವಿ.) ಮಹಾಯಶ	ಮಾವ (ಧಾ.) ಅಳೆ, ಸರಿಯಾಗು
ಮಹಾಣುಭಾಗ (ಪು.) ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮನುಷ್ಯ	ಮಾಸ (ಪು.) ತಿಂಗಳು
ಮಹಾಪಹ (ಪು.) ಮಹಾಪಥ, ರಾಜ	ಮಾಹಣ (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ
ಮಾರ್ಗ	ಮಾಹಿಸಿ (ಪ್ರೀ.) ರಾಣಿ
ಮಹಾರಾಯ (ಪು.) ಮಹಾರಾಜ	ಮಿಗವ್ವ (ನ.) ಬೇಟೆ
ಮಹಾಲಯ (ವಿ.) ದೊಡ್ಡ	ಮಿತ್ತ (ಪು.ನ.) ಸೂರ್ಯ, ಮಿತ್ರ
ಮಾಹಾವೀರ (ಪು.) ಭಗವಾನ್	ಮಿತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಗೆಳೆತನ
ಮಹಾವೀರ	ಮಿಯ } (ಪು.) ಜಿಗರೆ
ಮಹಿಕ್ಷಿಯ (ವಿ.) ಮಹಾವಿಶ್ವರ್ಯವುಳ್ಳ,	ಮಿಗ }
ಧನಾಡ್ಯ	ಮಿಲ (ಧಾ.) ಕೂಡು, ಭೆಟ್ಟಿಯಾಗು
ಮಹಿಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಸ್ತ್ರೀ, ಹೆಂಗಸು	ಮುಕ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡವುಟ್ಟ,
ಮಹಿ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ	ಮುಕ್ತ

(ಧಾ.) ಮೂರ್ಖನಂತೆ
ಆಚರಿಸು

ಮೋಕ್ಷಗಾಮಿ (ವಿ.) ಮೋಕ್ಷಕ್ಕೆ
ಹೋಗುವವ

ಮುಂಚ (ಧಾ.) ಬಿಡು
ಮುಖ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಬಿಡು
ಮುಚ್ಚಾ (ಪ್ರೀ.) ಮೂರ್ಛೆ
ಮುಡಿ (ಪ್ರೀ.) ಮುಷ್ಟಿ
ಮುಡಿಪಹಾರ (ಪು.) ಮುಷ್ಟಿಯಿಂದ
ಹೊಡೆಯುವದು

ಮೋಕ್ಷ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಡತಕ್ಕ
ಮೋಕ್ಷ (ಹೇ.ಅ.) ಬಿಡಲು, ಬಿಡಲಿಕ್ಕೆ
ಮೋಕ್ಷಣ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು
ಮೋಕ್ಷ (ನ.) ಬಿಡು
ಮೋಹ (ಪು.) ಮೋಹ

ಯ

ಮುಂಡಣ (ನ.) ಮುಂಡನ
ಮುಣಮುಣ (ಧಾ.) ಒಟಗುಟ್ಟು
ಮುಣಿ (ಪು.) ಮುನಿ, ಸಾಧು
ಮುಢಾ (ಪ್ರೀ.) ಮುದ್ರೆ, ಅಂಕಿತ
ಮುಖ (ಧಾ.) ಬಿಡು

ಯ (ಅ.) ಮತ್ತೆ
ಯತ್ತ (ಪು.) ಪ್ರಯತ್ನ
ಯಾಣ (ಧಾ.) ತಿಳಿ

ರ

ಮುಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಸುಳ್ಳು
ಮುಹ (ನ.) ಮುಖ
ಮುಹ (ಧಾ.) ಮೂರ್ಛೆ ಹೊಂದು,
ಮೋಹಿಸು
ಮುಹಾಜಿವಿ (ವಿ.) ಭಿಕ್ಷೆಯಿಂದ
ಜೀವಿಸುವ

ರಹ (ಪ್ರೀ.) ಪ್ರೇಮ, ಆಸಕ್ತಿ
ರಖ (ಧಾ.) ರಕ್ಷಿಸು
ರಖಿಸ (ಪು.) ರಾಕ್ಷಸ
ರಚ್ಚಾ (ಪ್ರೀ.) ರಸ್ತೆ
ರಜ (ನ.) ರಾಜ್ಯ
ರಜತ (ಪ್ರೀ.) ಹಗ್ಗ

ಮುಹುತ (ನ.) ಮುಹೂರ್ತ, ಕ್ಷಣ
ಮೂಡ (ವಿ.) ಮೂರ್ಖ
ಮೂಲ (ನ.) ಮೂಲ, ಸಾರ, ಬೇರು
ಮೂಲಂ (ಅ.) ಹತ್ತಿರ, ಬಳಿಯಲ್ಲಿ
ಮೋಕ್ಷ (ಅ.) ಮೂತ್ರ
ಮೋಹ (ಪು.) ಮೋಹ
ಮೋಹುಣ (ನ.) ಮೋಹ, ಮೈಥುನ,
ಇಂದ್ರಿಯ ಸುಖ

ರಣ (ನ.) ಅರಣ್ಯ, ಅಡವಿ
ರತ್ತ (ವಿ.) ರಕ್ತ, ಕೆಂಪಾದ
ರಮ (ಧಾ.) ಆಡು, ಕ್ರೀಡಿಸು
ರಮ (ವಿ.) ರಮ್ಯ, ಮನೋಹರ
ರಯಣ (ನ.) ರತ್ನ
ರಯಣಜುಯ (ವಿ.) ರತ್ನಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ
ರಯಣಾಗರ (ಪು.) ರತ್ನಾಕರ, ಸಮುದ್ರ
ರಯಣಿ (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ
ರಸ (ಪು.ನ.) ರಸ

ಮೋಕ್ಷ (ಪು.) ಮೋಕ್ಷ

ರಹ (ಪು.) ರಥ
 ರಾई (ಪ್ರೀ.) ರಾತ್ರಿ
 ರಾಗ (ಪು.) ಪ್ರೇಮ, ಬಣ್ಣ
 ರಾಯಕನ್ಯಾ (ಪ್ರೀ.) ರಾಜಕನ್ಯೆ
 ರಾಯನಗರೀ (ಪ್ರೀ.) ರಾಜಧಾನಿ
 ರಾಯಪುತ್ರ (ಪು.) ರಾಜಪುತ್ರ
 ರಾಯಮಗ (ಪು.) ರಾಜಮಾರ್ಗ
 ರಾಯಹಂಸ (ಪು.) ರಾಜಹಂಸ
 ರಾಸಹ (ಪು.) ಕತ್ತೆ
 ರಿಠ (ಪು.) ವೈರಿ, ಶತ್ರು
 ರೀ (ಧಾ.) ಹೋಗು, ಸಂಚರಿಸು
 ರುಹ (ಪ್ರೀ.) ರುಚಿ
 ರುಖ (ಪು.) ಗಿಡ
 ರುಚ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಸೇರು, ರುಚಿಸು
 ರುಕ್ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ
 ರುಖ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡು
 ರುಖ (ಧಾ.) ಅಡ್ಡಿ ಮಾಡು
 ರುಖ } (ಧಾ.) ಅಳು
 ರುಖ }
 ರುಖಾ (ಧಾ.) ಅಳಿಸು
 ರುಖ (ನ.) ರೂಪ
 ರೇರೇ (ಅ.) ಎಲೊ, ಎಲೊ
 ರೇಹಾ (ಪ್ರೀ.) ರೇಖೆ, ಗೆರೆ
 ರೋಗ } (ಪು.) ರೋಗ, ಬೇನೆ
 ರೋಗ }
 ರೋಗ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಳಲುಯೋಗ್ಯ
 ಅಳತಕ್ಕ

ರೋಗ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಅಳಲು, ಅಳಲಿಕ್ಕೆ
 ರೋ (ಧಾ.) ಸೇರು, ರುಚಿಸು
 ರೋ (ಧಾ.) ಅಳು
 ರೋ (ಧಾ.) ಏರು, ಹತ್ತು

ಲ

ಲಕ್ಷಣಜ್ಞ (ವಿ.) ಲಕ್ಷಣಯುಕ್ತ
 ಲಕ್ಷಿ (ಪ್ರೀ.) ಲಕ್ಷ್ಮಿ
 ಲಜ (ಧಾ.) ನಾಚು, ನಾಚಿಗೆಯೆನಿಸು
 ಲಠಿ (ಪ್ರೀ.) ಒಡಿಗೆ
 ಲತಾ (ಪ್ರೀ.) ಒದೆತ
 ಲಠ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ದೊರಕಿಸಲ್ಪಟ್ಟ
 ಲಠ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ದೊರಕಿಸಲು
 ಲಂ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಸಿಗು
 ಲಯ (ಪ್ರೀ.) ಬಳ್ಳಿ, ಲತೆ
 ಲಲಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಹೆಂಗಸು, ಸ್ತ್ರೀ
 ಲಹ (ಧಾ.) ಹೊಂದು, ದೊರಕು
 ಲಠ (ಅ.) ತೀವ್ರ
 ಲಠ (ವಿ.) ಲಘುಕ, ಕೇಳ, ಹಗುರಾದ

ಲಠಭೂ (ಪು.) ಗಾಳಿ
 ಲಾಭ } (ಪು.) ಲಾಭ
 ಲಾಹ }

ಲಾಯಣ (ನ.) ಲಾವಣ್ಯ, ಸೌಂದರ್ಯ
 ಲಾಯಣವೆ (ಪ್ರೀ.) ಲಾವಣ್ಯವತಿ, ಸುಂದರಸ್ತ್ರೀ

ಲಾಲಪ (ಧಾ.) ಒದರು, ಅಳು
 ಲಾಲಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಆಶೆ, ಇಚ್ಛೆ
 ಲಾಹ (ಧಾ.) ದೊರಕಿಸು, ಹೊಂದು
 ವಂತೆ ಮಾಡು

ಲಿಪಿ (ಧಾ.) ಹತ್ತು, ಲೇಪಿಸು

ಲೂ (ಧಾ.) ಕತ್ತರಿಸು, ಹರಿ

ಲೂ (ವಿ.) ಲುಬ್ಧ

ಲೇಹಾ (ಪ್ರೀ.) ರೇಖೆ

ಲೋಗ (ಪು.) ಲೋಕ, ಜನ, ಸಂಸಾರ

ಲೋತ್ರ (ವಿ.) ಲೋಲುಪ, ಆಸಕ್ತ

ಲೋಲ (ಧಾ.) ಹೊರಳಾಡು

ಲೋವ (ಧಾ.) ಲೋಪವಾಗು, ಲೋಪ

ಹೊಂದು

ಲೋಹ (ಪು.) ಲೋಭ

ವ

ವ, ಷ (ಅ.) ಅಂತೆ, ಹಾಗೆ

ವಙ್ಗಯ (ಪು.) ಸುದ್ದಿ, ಸಂಗತಿ

ವಕ (ವಿ.) ವಕ್ರ, ಡೊಂಕಾದ

ವಕ್ರ (ನ.) ವಾಕ್ಯ

ವರ್ಗ (ಪು.) ವರ್ಗ, ಸಮಾಜ

ವರ್ಗ (ಪು.) ಹುಲಿ

ವಚ್ಚ (ಧಾ.) ಹೋಗು

ವಚ್ಚ (ಪು.ನ.) ವತ್ಸ, ಮಗ

ವಜ್ರ (ಧಾ.) ಬಿಡು

ವಜ್ರ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲು

ಯೋಗ್ಯ

ವಹ (ಧಾ.) ಇರು, ವರ್ತಿಸು

ವಹ (ಪು.) ಅಲದಮರ

ವಹ (ಧಾ.) ಬೆಳೆ

ವಣ (ನ.) ಅರಣ್ಯ, ವನ

ವಣಕರ್ಮ (ನ.) ಗಾಯಕ್ಕೆ ಉಪಚಾರ

ವಣದೇವಯಾ (ಪ್ರೀ.) ವನದೇವತೆ

ವಣಯರ (ಪು.) ವನಚರ, ಬೇಡ

ವಣ (ಪು.) ವರ್ಣ, ಬಣ್ಣ

ವಣ (ಧಾ.) ವರ್ಣಿಸು

ವಂತರ (ಪು.) ದೇವತೆಗಳ ಒಂದು

ಪ್ರಕಾರ, ವ್ಯಂತರದೇವ

ವತ್ಸವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಇರಲುಯೋಗ್ಯ

ವಾಸ್ತವ್ಯ

ವತ್ಸಪ (ಹೇ.ಅ.) ಇರಲು, ಇರಲಿಕ್ಕೆ

ವತ್ಸವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಇರತಕ್ಕ,

ಇರಲು ಯೋಗ್ಯ

ವತ್ಸ (ನ.) ವಸ್ತು, ಪದಾರ್ಥ

ವಹ್ಮಣ (ಪು.) ವರ್ಧಮಾನ

ತೀರ್ಥಂಕರ

ವಹ್ಮಣ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬೆಳೆಯುತ್ತಿ

ರುವ

ವಂದ (ಧಾ.) ವಂದಿಸು, ನಮಸ್ಕರಿಸು

ವಯ (ಧಾ.) ಅನ್ನು, ಮಾಡಾಡು

ವಮ (ಧಾ.) ಓಕರಿಸು, ಕಾರು

ವಯ (ಪು.) ಮುಖ, ವದನ

ವರ (ಪು.) ಪತಿ, ಗಂಡ

ವರ (ವಿ.) ಶ್ರೇಷ್ಠ

ವರ (ಧಾ.) ಆರಿಸು, ಒಪ್ಪು

ವರ (ಅ.) ಸುಂದರ, ಶ್ರೇಷ್ಠ, ಲೇಸು

ವರಾಹ } (ಪು.) ಕೆಟ್ಟ ಮನುಷ್ಯ
ವರಾಗ }
ವರಾಳ }

ವರಾಹ (ಪು.) ಹಂದಿ

ವರಿಸ (ಧಾ.) ಮಳೆಯಾಗು

ವಸ (ಧಾ.) ವಾಸಿಸು
 ವಸ (ಪು.) ವಂಶ, ಬಿದರು
 ವಸಕುಡಗ (ನ.) ಬಿದಿರು ಮೆಳೆ
 ವಸಗ (ವಿ.) ವಶವಾದ
 ವಸಂತ (ಪು.) ವಸಂತಋತು
 ವಸಂತ } (ವ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ವಾಸಿ
 ವಸಮಾಣ } ಸುತ್ತಿರುವ
 ವಸುಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಭೂಮಿ
 ವಹ (ಧಾ.) ಒಯ್ಯು, ಹೊರು
 ವಹ್ನಿ (ಪ್ರೀ.) ವಧು, ಕನ್ಯೆ
 ವಾ (ಧಾ.) ಬಾರಿಸು, [ಗಾಳಿ] ಬೀಸು
 ವಾಡ (ಪು.) ಪಂಜರ, ಬಲೆ
 ವಾಣರ (ಪು.) ಮಂಗ
 ವಾಣಿಯ } (ಪು.) ವ್ಯಾಪಾರಿ
 ವಣಿಯ }
 ವಾದಗ } (ನ.) ವಾದನ, ಬಾರಿ
 ವಾಯಗ } ಸುವದು
 ವಾಮ (ವಿ.) ಎಡ
 ವಾಯ (ಪು.) ಗಾಳಿ
 ವಾಯಗ (ವಿ.) ವಾದಕ
 ವಾಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಮಾತು
 ವಾ (ಅ.) ಅಥವಾ
 ವಾರ (ಪು.) ಸರತಿ, ಸಮಯ
 ವಾರಿ (ನ.) ನೀರು
 ವಾಲ್ಮುಗಾ } (ಪ್ರೀ.) ಉಸುಕು
 ವಾಲ್ಮುಕಾ }
 ವಾವಾಯ (ಧಾ.) ಕೊಲ್ಲು
 ವಾಸ (ನ.) ವರ್ಷ
 ವಾಸ (ಪು.) ವಸತಿ, ವಾಸಸ್ಥಳ

ವಾಹಣ (ನ.) ವಾಹನ
 ವಾಹಿಯಾಲಿ (ಪ್ರೀ.) ಕುದುರೆ ಏರಾಟದ
 ಬೈಲು
 ವಾಹಿ (ಪು.ಪ್ರೀ.) ರೋಗ
 ವಿ } (ಅ.) ಸಹ, ಕೂಡ
 ಪಿ }
 ವಿ (ಉ.ಅ.) ದೂರ, ವಿಶೇಷ
 ವಿಠಲ (ವಿ.) ವಿಫಲ, ಬಹಳ
 ವಿಶೋಗ (ಪು.) ವಿಯೋಗ
 ವಿಕ್ರಮ (ಪು.) ವಿಕ್ರಮ, ಪರಾಕ್ರಮ
 ವಿಕ್ರಮ (ವಿ.) ವಿಖ್ಯಾತ, ಪ್ರಸಿದ್ಧ
 ವಿಕೀರ್ಣ (ಧಾ.) ಮೂರು
 ವಿಚಾರ } (ಧಾ.) ವಿಚಾರಮಾಡು
 ವಿಚಾರ }
 ವಿಚ್ಛುರಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ರತ್ನ
 ಮುಂತಾದ್ದು ಕೂಡಿಸಿದ, ಕೆಚ್ಚಿದ
 ವಿಜಯ (ಪು.) ವಿಜಯ
 ವಿಜ್ಞಾಪಿ (ಪು.) ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿ
 ವಿಜ್ಞಾ (ಪ್ರೀ.) ವಿದ್ಯೆ
 ವಿಜ್ಞಾಹರ (ಪು.) ವಿದ್ಯಾಧರ
 ವಿಜ್ಞಾನಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ವಿದ್ಯಾಪ್ರಾಪ್ತಿ,
 ಮಿಂಚು
 ವಿಘ್ನ (ಧಾ.) ದೂಷಿತವಾಗು
 ವಿಘ್ನ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ)ಗಳಿಸು
 ವಿಘ್ನ (ಧಾ.) ಗಳಿಸು
 ವಿಣಯ (ಪು.) ವಿನಯ
 ವಿಣಯ (ಧಾ.) ವಿನಯಂತ್ರಿತನು, ಕಲಿಸು
 ವಿಣಯ (ಧಾ.) ನಾಶವಾಗು
 ವಿಣಾ (ಅ.) ಇಲ್ಲದೆ, ಹೊರತು

ವಿಣಿಯ (ಪು.) ವಿನೋದ	ವಿವರೀಯ (ವಿ.) ವಿಪರೀತ, ಅಯೋಗ್ಯ
ವಿತ್ತ (ನ.) ದುಡ್ಡು	ವಿವಾಹ (ಪು.) ಮದುವೆ
ವಿತ್ಥರ (ಧಾ.) ಹಬ್ಬು, ವಿಸ್ತಾರವಾಗು	ವಿವಿಹ (ವಿ.) ವಿವಿಧ, ಬೇರೆಬೇರೆ
ವಿತ್ಥರಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹಬ್ಬಿದ	ಪ್ರಕಾರದ
ವಿದೇಹ } (ಪು.) ವಿದರ್ಭದೇಶ	ವಿಸ (ನ.) ವಿಷ
ವಿದ್ವಂಸ } (ಪು.) ವಿದ್ವೇಷ, ವೈರ	ವಿಸಯಸುಹ (ನ.) ವಿಷಯಸುಖ
ವಿದ್ವೇಸ (ಪು.) ವಿದ್ವೇಷ, ವೈರ	ವಿಸಾಣ (ನ.) ಕೋಡು
ವಿಜ್ಞಾನ (ನ.) ವಿಜ್ಞಾನ	ವಿಸಾಯ (ಪು.) ವಿಷಾದ, ದುಃಖ
... (ಪು.) ಬ್ರಾಹ್ಮಣ	ವಿಸಾಲ (ವಿ.) ವಿಶಾಲ, ದೊಡ್ಡ
ವಿಭೂಸ (ಧಾ.) ಸುಶೋಭಿತಗೊಳಿಸು	ವಿಸೇಸ (ಧಾ.) ವಿಶೇಷವಾಗು,
ವಿಭೂಸಾ (ಪ್ರೀ.) ಅಲಂಕಾರ	ಶೋಭಿತವಾಗು
ವಿಮಾಣ (ನ.) ಭವ್ಯಮಂದಿರ, ವಿಮಾನ	ವಿಹಗ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ
ವಿಮುಕ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ	ವಿಹರ (ಧಾ.) ತಿರುಗು, ನಿವರಿಸು
ವಿಮೋಹ (ಧಾ.) ಮೋಹನವನ್ನುಂಟು ಮಾಡು	ವಿಹಲ (ವಿ.) ವಿಫಲ, ವಿಹ್ವಲ,
ವಿಯುಷ (ಪು.) ವಿಕಲ್ಪ, ಶಂಕೆ	ಚಿಂತಿತ
ವಿಯಾಣ (ಧಾ.) ತಿಳಿ	ವಿಹವ } (ಪು.) ಸಂವತ್ತು, ವೈಭವ
ವಿರಜ (ಧಾ.) ವಿರಕ್ತನಾಗು	ವಿಭವ }
ವಿರತ್ತ (ವಿ.) ವಿರಕ್ತ	ವಿಹಾರಿ (ವಿ.) ವಿಹರಿಸುವವನು-ಳು
ವಿರಹ (ಪು.) ವಿರಹ	ಹು (ಪು.) ಚಂದ್ರ
ವಿಲವ (ಧಾ.) ಅಳು, ಪ್ರಲಾಪವಾಡು	ವಿಣಾ (ಪ್ರೀ.) ವೀಣೆ
ವಿಲಸ (ಧಾ.) ಹೊಳೆ, ಉಪ ಭೋಗಿಸು	ವೀರ (ಪು.) ವೀರ, ಸೈನಿಕ
ವಿಲಾಸ (ಧಾ.) ವಿಲಾಸ, ಅಳುವದು	ವೀಸ (ವಿ.) ಇಷ್ಟತ್ತು
ವಿಲಾಸಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಸುಂದರ ಸ್ತ್ರೀ	ವೀಸಇ
ವಿಲಂಪ (ಧಾ.) ಕಳವುಮಾಡು, ಅಡಗು	ವೀಸಸ (ಧಾ.) ನಂಬು, ವಿಶ್ವಾಸವಿಡು
ವಿವಜ (ಧಾ.) ಸಾಯು	ವುಚ್ಚ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಅನ್ನು, ಹೇಳು
ವಿವಜ್ಜಿಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ವಿವರ್ಜಿತ, ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟ	ವುಕ್ತ (ವಿ.) ನೃದ್ಧ, ಮುದುಕ
	ವುಕ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಲ್ಪಟ್ಟ

ವುಚಿತ (ಪು.) ವೃತ್ತಾಂತ, ಸುದ್ದಿ
ವೇದ್ಯವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಶಿಷ್ಯರು
ಯೋಗ್ಯ

ವೇಯಲ (ಪು.) ವೇತಾಳ

ವೇರ (ನ.) ವೈರ

ವೇರಗ (ನ.) ವೈರಾಗ್ಯ

ವೇರಮಣ (ನ.) ನಿವೃತ್ತಿ, ವೈರಾಗ್ಯ

ವೇಸಾ (ಪ್ರೀ.) ವೇಶ್ಯ

ವೋಜ್ಞ } (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಒಯ್ಯಲು

ವಜ್ಞ } ಯೋಗ್ಯ

ವೊಡ್ಡ (ಹೇ.ಅ.) ಒಯ್ಯಲು, ಒಯ್ಯಲಿಕ್ಕೆ

ವೊತ್ತವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹೇಳಲು

ಯೋಗ್ಯ, ಹೇಳಲ್ಪಡತಕ್ಕ

ವೊತ್ತು (ಹೇ.ಅ.) ಹೇಳಲು, ಅನ್ನಲು

ವೊಲ (ಧಾ.) ಹೋಗು, ತಿರುಗು

ಸ

ಸ (ವಿ.) ಸ್ವಂತ, ತನ್ನ

ಸಂ (ಉ.ಅ.) ಕೂಡಿ ಒಂದೆಡೆಗೆ

ಸಹ } (ಅ.) ಒಮ್ಮೆ

ಸಹವರ (ಪು.) ಸ್ವಯಂವರ

ಸತಣ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ

ಸತಣಿ (ಪು.) ಪಕ್ಷಿ

ಸಕ್ಕ (ಪು.) ಇಂದ್ರ

ಸಕ್ಕರಾ (ಪ್ರೀ.) ಸಕ್ಕರೆ

ಸಕ್ಕಲ (ನ.) ಸಖ್ಯ, ಗೆಳೆತನ

ಸಕ್ಕಲಂ (ಅ.) ಸಾಕ್ಷಾತ್

ಸಕ್ಕುಡ್ಡ (ವಿ.) ಸಿಟ್ಟಿಗೆದ್ದ

ಸಂಕುಲ (ವಿ.) ಸಮೂಹ

ಸಗ (ಪು.) ಸ್ವರ್ಗ

ಸಗಾಸಂ (ಅ.) ಸಮೀಪ

ಸಂಘ (ಪು.) ಸಂಘ, ಸಮೂಹ

ಸಚ್ಚ (ನ.) ಸತ್ಯ

ಸಂಜಮ (ಪು.) ಸಂಯಮ

ಸಂಜಯ (ಪು.) ಸಾಧು

ಸಂಜ್ಞ (ಧಾ.) ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸು

ಸಂಜ್ರಯ } (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಯುಕ್ತ,

ಸಂಜ್ರುತ } ಕೂಡಿಸಲ್ಪಟ್ಟ

ಸಂಜೋಗ } (ಪು.) ಸಂಯೋಗ

ಸಂಜೋಯ } (ಪು.) ಸಂಯೋಗ

ಸಂಜ್ಞಾ (ಪ್ರೀ.) ಸಂಜೆ

ಸಂಜ್ಞಾಯ (ಪು.) ಸ್ವಾಧ್ಯಾಯ

ಸಡ್ಡಿ (ವಿ.) ಅರವತ್ತು

ಸಣಿಯ (ಅ.) ಸಾವಕಾಶವಾಗಿ

ಸತ್ತ (ಪು.) ಜೀವ

ಸತ್ತ (ವಿ.) ಏಳು

ಸತ್ತತೀಸ (ವಿ.) ಮೂವತ್ತೇಳು

ಸತ್ತರಸ (ವಿ.) ಹದಿನೇಳು

ಸತ್ತರಿ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತು

ಸತ್ತಸಡ್ಡಿ (ವಿ.) ಅರವತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಹತ್ತರಿ (ವಿ.) ಎಪ್ಪತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಾಣತಡ್ಡಿ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಾಣತಡ್ಡಿ } (ವಿ.) ತೊಂಬತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಾವಣ (ವಿ.) ಐವತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಾವೀಸ (ವಿ.) ಇಪ್ಪತ್ತೇಳು

ಸತ್ತಾಸಿಡ್ಡಿ (ವಿ.) ಎಂಬತ್ತೇಳು

ಸಂತಿ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಂತಿ

ಸತ್ಯ (ನ.) ಶಾಸ್ತ್ರ	ಸಮಯ (ಪು.) ವೇಳೆ
ಸತ್ಯವಾಹ (ಪು.) ವ್ಯಾಪಾರಿ	ಸಮರ (ಪು.ನ.) ಯುದ್ಧ
ಸದ್ (ಪು.) ಧ್ವನಿ, ಶಬ್ದ	ಸಮರಭೂಮಿ (ಪ್ರೀ.) ಯುದ್ಧ ಭೂಮಿ, ರಣಾಂಗಣ
ಸದ್ವಹ (ಧಾ.) ನಂಬು	ಸಮಸರಿಸ (ವಿ.) ಸಮಾನ, ಸದೃಶ
ಸದ್ವಾಚಿ (ಧಾ.) ಕರೆ	ಸಮಾಗಮನ (ನ.) ಭೆಟ್ಟಿ
ಸಂದೇಹ (ಪು.) ಸಂದೇಹ, ಸಂಶಯ	ಸಮಾಣ } (ವ.ಕರ್ತ.ಕೃ.ವಿ.) ಇರುವ ಸಂತ
ಸಂದ್ವಿ (ಅ.) ಸಂಗಡ	ಸಮಾಣ (ವಿ.) ಸಮಾನ
ಸಂಭಾರ (ವಿ.) ಅಂಧಕಾರವುಳ್ಳ	ಸಮಾಣ (ಪು.) ಸನ್ಮಾನ
ಸಂಧಿ (ಪು.ಪ್ರೀ.) ಸಂಧಿ, ವಿವರ	ಸಮಾಯರ (ಧಾ.) ಆಚರಿಸು
ಸನ್ಮಾ (ಪ್ರೀ.) ಸಂಜ್ಞೆ, ಗುರುತು	ಸಮಾಸನ್ನ (ವಿ.) ಸಮೀಪ
ಸನ್ನಿಹ (ಧಾ.) ತೊಡಗಿಸು, ಹಿಡಿ	ಸಮುದ್ರ (ಪು.) ಸಮುದ್ರ
ಸನ್ನಿಹದ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹಿಡಿ ಯಲ್ಲಟ್ಟು, ತಡೆಯಲ್ಲಟ್ಟು	ಸಮುದ್ರ (ಧಾ.) ಎತ್ತಿಹಿಡಿ
ಸಂಪತ್ತ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಬಂದ, ಸಂಪ್ರಾಪ್ತ	ಸಮುಪ್ಪನ್ನ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹುಟ್ಟಿದ, ಉತ್ಪನ್ನವಾದ
ಸಂಪಯ (ಅ.) ಈಗ	ಸಂಸುಹ (ಅ.) ಎದುರಿಗೆ
ಸಂಪ (ಪು.) ಸರ್ಪ	ಸಯ (ವಿ.) ನೂರು
ಸಂಪುರಿಸ (ಪು.) ಸತ್ಪುರುಷ	ಸಯ (ಅ.) ಸ್ವತಃ, ಸ್ವಂತವಾಗಿ
ಸಂಭಾವ (ಪು.) ಸದ್ಭಾವ, ನಿಜಸ್ಥಿತಿ	ಸಯಲ (ವಿ.) ಸಕಲ, ಎಲ್ಲ
ಸಂಭವ (ಧಾ.) ಹುಟ್ಟು, ಉಂಟಾಗು	ಸಯವರ (ಪು.) ಸ್ವಯಂವರ
ಸಮ (ವಿ.) ಸಮಾನವಾದ	ಸಯಸಹಸ್ಸ
ಸಮ್ಮ } (ಅ.) ಸಂಗಡ, ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಕೂಡಿ	ಸಯಸಹಸ್ಸಿ (ವಿ.) ಲಕ್ಷ
ಸಮ } (ಅ.) ಸಂಗಡ, ಚೆನ್ನಾಗಿ, ಕೂಡಿ	ಲಕ್ಷ
ಸಮಜ್ಞಿ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ದೊರಕಿ ಸಲ್ಲಟ್ಟು	ಸಯಾ (ಅ.) ಸದಾ, ಯಾವಾಗಲೂ
ಸಮ್ಮತ್ತ (ನ.) ಸಮ್ಮುಕ್ತ	ಸರ (ಪು.) ಸ್ವರ, ಧ್ವನಿ
ಸಮತ್ಯ (ವಿ.) ಸಮರ್ಥ	ಸರಣ (ನ.) ಶರಣ, ಆಶ್ರಯ
ಸಮಣ (ಪು.) ಶ್ರಮಣ, ಸಾಧು	ಸಂರಂಭ (ಪು.) ಸಿಟ್ಟು, ಕ್ರೋಧ
ಸಮಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಶ್ರಮಣಿ, ಜೈನ ಸಾಧು ಪ್ರೀ	ಸರಸ್ಸಿ (ಪ್ರೀ.) ಸರಸ್ವತಿ
	ಸರಿಚ್ಚ (ವಿ.) ಸದೃಶ, ಸಮಾನ

ಸರಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ನದಿ
 ಸರಿಸ (ವಿ.) ಸದೃಶ, ಸಮಾನ
 ಸರೀರ (ನ.) ಶರೀರ
 ಸಂಲವ (ಧಾ.) ಮಾತಾಡು, ಹೇಳು, ಚರ್ಚಿಸು
 ಸಲಿಲ (ನ.) ನೀರು
 ಸವ್ವ (ವಿ.) ಎಲ್ಲ
 ಸವ್ವಾ (ಅ.) ಎಲ್ಲ ಕಡೆಗೆ
 ಸವತ್ತಿ (ಪ್ರೀ.) ಸವತಿ
 ಸವ್ವತ್ಥ (ಅ.) ಎಲ್ಲಕಡೆಗೆ
 ಸವರ (ಪು.) ಶಬರ, ಬೇಡ
 ಸಂವಿಹಾಣ (ನ.) ಸಂವಿಧಾನ, ಘಟನೆ
 ಸಂವೇಗ (ಪು.) ಸಂಸಾರದಲ್ಲಿ ಬೇಸರ, ವೋಕ್ಷದ ಇಚ್ಛೆ
 ಸಂಸಯ (ಪು.) ಸಂಶಯ
 ಸಂಸಾರ (ಪು.) ಸಂಸಾರ
 ಸಂಸಾರಸುಹ (ನ.) ಸಂಸಾರಸುಖ
 ಸಸಿ (ಪು.) ಚಂದ್ರ
 ಸಸ್ಸು (ಪ್ರೀ.) ಅತ್ತೆ
 ಸಹ (ಅ.) ಸಂಗಡ
 ಸಹಸ್ಸ } (ವಿ.) ಒಂದು ಸಾವಿರ
 ಸಹಸ್ಸೀ }
 ಸಹಸಾ (ಅ.) ಒಮ್ಮೆಲೆ
 ಸಹಾಯ (ಪು.) ಮಿತ್ರ, ಗೆಳೆಯ
 ಸಹೋಯರ (ಪು.) ಸಹೋದರ, ಬಂಧು
 ಸಾಗರ } (ಪು.) ಸಮುದ್ರ
 ಸಾಯರ }
 ಸಾಗರೋವಮ (ವಿ.) ಹತ್ತುಕೋಟಿ, ಪಲ್ಲೋಪಮ

ಸಾಣು (ಪು.ನ.) ಶಿಖರ
 ಸಾಣುರಾಗ } (ವಿ.) ಅನುರಾಗದಿಂದ
 ಸಾಣುರಾಯ } ಕೂಡಿದ
 ಸಾಮಣ (ನ.) ಶ್ರಮಣ್ಯ, ಸಾಧುತ್ವ
 ಸಾಮಿಣಿ (ಪ್ರೀ.) ಸ್ವಾಮಿನಿ
 ಸಾಮಿತ್ತ (ನ.) ಸ್ವಾಮಿತ್ವ
 ಸಾರ (ಪು.) ಸಾರ, ಬಲ
 ಸಾರಹಿ (ಪು.) ಸಾರಧಿ
 ಸಾಲಾ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಲೆ
 ಸಾಲಿ (ಪು.ನ.) ಭತ್ತ
 ಸಾವಯ (ಪು.) ಶ್ರಾವಕ, ಗೃಹಸ್ಥ
 ಸಾಹ (ಧಾ.) ಹೇಳು
 ಸಾಹರ (ಧಾ.) ಹಿಂತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳು, ಮುದುಡಿಕೊಳ್ಳು
 ಸಾಹಸ್ಸೀ (ಪ್ರೀ.) ಸಾವಿರ
 ಸಾಹಾ (ಪ್ರೀ.) ಶಾಖಾ, ಟೊಂಗಿ
 ಸಾಹು (ಪು.) ಸಾಧು
 ಸಾಹುಣಿ (ಪ್ರೀ.) ದೀಕ್ಷೆ ತೆಗೆದುಕೊಂಡ ಸಾಧ್ವಿ
 ಸಿಕ್ಕಲ (ಧಾ.) ಕಲಿ, ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡು
 ಸಿಕ್ಕಲಣ (ನ.) ಶಿಕ್ಷಣ, ಅಭ್ಯಾಸ
 ಸಿಕ್ಕಲಾವಯ (ನ.) ಶಿಕ್ಷಾಪದ
 ಸಿಕ್ಕಲಾವೇ (ಧಾ.) ಕಲಿಸು
 ಸಿಕ್ಕಿಲಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ) ಶಿಕ್ಷಿತ, ಕಲಿತ
 ಸಿಂಗಾರ (ಪು.) ಶೃಂಗಾರ, ಅಲಂಕಾರ
 ಸಿಗ್ಗ (ಅ.) ತೀವ್ರ, ಬೇಗ
 ಸಿಗೋಹ (ಪು.) ಸ್ನೇಹ, ಪ್ರೀತಿ
 ಸಿಕ್ಕ (ಧಾ.) ಸಿಂಪಡಿಸು

ಸಿಪ್ಪಿ (ಪು.) ಶಿಲ್ಪಿ	ಸುಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಶ್ರುತ, ಕೇಳಿದ
ಸಿಯಾ (ಪ್ರೀ.) ಪಲ್ಲಕ್ಕಿ	ಸುಯಣ (ಪು.) ಸುಜನ, ಸಜ್ಜನ
ಸಿಯಾಲ (ಪು.) ನರಿ	ಸುರ (ಪು.) ದೇವ
ಸಿರ (ನ.) ತಲೆ	ಸುರಸ (ವಿ.) ಸುರಸ, ಒಳ್ಳೆಯ,
ಸಿರಿ (ನ.) ವೈಭವ, ಸಂಪತ್ತು	ರಸಭರಿತ
ಸಿವಿರ (ನ.) ಶಿಬಿರ	ಸುರಸುಂದರಿ (ಪ್ರೀ.) ದೇವಸ್ತ್ರೀ
ಸಿಹರ (ನ.) ಶಿಖರ	ಸುವಣ (ನ.) ಬಂಗಾರ
ಸಿಂಹಾಯ (ಧಾ.) ಸಿಂಹದಂತೆ ಆಚರಿಸು	ಸುವಣಾಚಾರ (ಪು.) ಪತ್ತಾರ
ಸಿಂಹಾಸನ (ನ.) ಸಿಂಹಾಸನ	ಸುವೆ (ಅ.) ನಾಳೆ
ಸಿಯಲ (ವಿ.) ತಂಪಾದ	ಸುಸಾಣ (ನ.) ಸ್ಮಶಾನ
ಸಿಯಾಲಿಸ	ಸುಸೀಲ (ವಿ.) ಒಳ್ಳೇ ಶೀಲವುಳ್ಳ
ಸತ್ತಚ್ಚಾಲಿಸ	ಸುಹ (ನ.) ಸುಖ
ಸತ್ತಯಾಲಿಸ	ಸುಹ (ವಿ.) ಶುಭ
ಸೀಲ (ನ.) ಶೀಲ	ಸುಹದಾಯಕ (ವಿ.) ಸುಖದಾಯಕ
ಸೀಲವಂತ (ವಿ.) ಶೀಲವುಳ್ಳ	ಸುಹಿ (ವಿ.) ಸುಖಿ, ಸುಖವುಳ್ಳನ
ಸಿಹ (ಪು.) ಸಿಂಹ	ಸುಹಿಸಿ (ವಿ.) ಸುಖದ ಇಚ್ಛೆಯುಳ್ಳನ
ಸು (ವಿ.) ಒಳ್ಳೆಯ	ಸುರ (ವಿ.) ಶೂರ
ಸುಖ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೇಳಿದ	ಸುಖಗಮ (ಪು.) ಸೂರ್ಯೋದಯ
ಸುಫ, ಸುವೆ (ಅ.) ನಾಳೆ	ಸೇತ (ಪು.ನ.) ಸೇತು, ಪೂಲು
ಸುಕಯ. (ನ.) ಸುಕೃತ, ಪುಣ್ಯ	ಸೇಡಿ (ಪು.) ಶ್ರೇಷ್ಠಿ, ವ್ಯಾಪಾರಿ
ಸುಗಡ (ಪ್ರೀ.) ಒಳ್ಳೆಗತಿ	ಸೇಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೈನ್ಯ
ಸುಡು (ಅ.) ಒಳ್ಳೆ	ಸೇಣಾವಡ (ಪು.) ಸೇನಾಪತಿ
ಸುಣ (ಧಾ.) ಕೇಳು	ಸೇಣಿಗ } (ಪು.) ಸೈನಿಕ
ಸುಣಾ (ಪ್ರೀ.) ಸೊಸೆ	ಸೇಣಿಗಿ }
ಸುಂದರ (ವಿ.) ಸುಂದರ	ಸೇಯ (ವಿ.) ಶ್ವೇತ, ಬಿಳಿಯ
ಸುಡ (ವಿ.) ಶುದ್ಧ	ಸೇಯ (ಅ.) ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ, ಲೇಸು
ಸುಡಿ (ಪ್ರೀ.) ಶುದ್ಧಿ	ಸೇಲ (ಪು.) ಶೈಲ, ಪರ್ವತ
ಸುಮಿಣಿ }	ಸೇವ (ಧಾ.) ಸೇವೆಮಾಡು, ಅಶ್ರಯಿಸು
ಸುವಿಣಿ }	

ಸೇವಯ (ಪು.) ಸೇವಕ
 ಸೇವಿಯಾ (ಪ್ರಿ.) ಸೇವಿಕೆ, ದಾಸಿ
 ಸೊಂ (ಹೇ.ಅ.) ಕೇಳಲು, ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ
 ಸೊಂಜನ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಕೇಳಿ
 ಸೊಗಾರಿಯ (ವಿ.) ಶೋಕಾಕುಲ,
 ದುಃಖದಿಂದ ತುಂಬಿದ
 ಸೊಂಚಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಕೇಳಿ
 ಸೊಂತ್ತು (ಹೇ.ಅ.) ಕೇಳಲು, ಕೇಳಲಿಕ್ಕೆ
 ಸೊಂವ್ವ (ವಿ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೇಳಲು
 ಯೋಗ್ಯ, ಕೇಳತಕ್ಕ
 ಸೊಲಸ (ವಿ.) ಹದಿನಾರು
 ಸೊಹ (ಧಾ.) ಶೋಭಿಸು
 ಸೊಹಗ (ನ.) ಸೌಭಾಗ್ಯ

ಹಠ (ಪು.) ಒಂದು ವನಸ್ಪತಿ
 ಹಂತ್ತು (ಹೇ.ಅ.) ಕೊಲ್ಲಲು, ಕೊಲ್ಲಲಿಕ್ಕೆ
 ಹತ್ಯ (ಪು.) ಕೈ, ಹಸ್ತ
 ಹತ್ಯಿ (ಪು.) ಆನೆ
 ಹಣ (ಧಾ.) ಕೊಲ್ಲು
 ಹಮ್ಮ (ಧಾ. ಕರ್ಮಣಿರೂಪ) ಕೊಲ್ಲು
 ಹಮ್ಮಮಾಣ (ವ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಡುವ
 ಹಯ (ಭೂ.ಕ.ಕೃ.ವಿ.) ಹತ, ಕೊಲ್ಲಲ್ಪಟ್ಟ
 ಹರ (ಧಾ.) ಒಯ್ಯು, ತೆಗೆದುಕೊಂಡು
 ಹೋಗು

ಹರ (ಪು.) ಕಳ್ಳ, ಶುಡುಗ
 ಹರಣ (ನ.) ಹರಣ, ನಾಶ

ಹರಿ (ಪು.) ವಿಷ್ಣು
 ಹರಿಣಿ (ಪ್ರಿ.) ಹೆಣ್ಣು ಜಿಗರೆ
 ಹರಿಹಾ (ಪ್ರಿ.) ಅರಿಷಣ, ಹಳದಿ
 ಹರಿಸ (ಪು.) ಆನಂದ
 ಹರಿಸಮರ (ವಿ.) ಹರ್ಷದಿಂದ ತುಂಬಿದ
 ಹವ, ಹ್ವ, ಹೊ (ಧಾ.) ಆನು
 ಹವ್ವ (ಅ.) ತೀವ್ರ
 ಹಾ (ಅ.) ಅಯ್ಯೋ
 ಹಾಯ (ಧಾ.) ಬಿಡು, ತ್ಯಾಗಮಾಡು
 ಹಾರ (ಪು.) ಹಾರ, ಮೂಲೆ
 ಹಾಸ (ಪು.) ಹಾಸ್ಯ, ವಿನೋದ
 ಹಾಹಾರವ (ಪು.) ಹಾಹಾಕಾರ, ಆಕ್ರೋಶ
 ಹಿಂಚಾ (ಭೂ.ಕೃ.ಅ.) ಬಿಟ್ಟು
 ಹಿಂಡ (ಧಾ.) ತಿರುಗು, ಸಂಚರಿಸು
 ಹಿಮ (ನ.) ಬರ್ಫ
 ಹಿಮವಯ (ಪು.) ಹಿಮಾಲಯ
 ಹಿಯಯ (ನ.) ಹೃದಯ
 ಹಿರಣ್ಯ (ನ.) ಬಂಗಾರ
 ಹಿಸ (ಧಾ.) ಹಿಂಸಿಸು
 ಹಿಸಾ (ಪ್ರಿ.) ಹಿಂಸೆ
 ಹು (ಅ.) ನಿಜವಾಗಿ
 ಹುಂಡ (ನ.) ವಿರೂಪತೆ, ಕುರುಪಿ
 ಯಾಗಿರುವುದು

ಹುಯಾಸಣ (ಪು.) ಅಗ್ನಿ
 ಹೆಡ್ಡಾ (ಅ.) ಕೆಳಗೆ

ಒಪ್ಪೇಲೆ

ಪುಟ	ಸಾಲು	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
ನಿವೇದನ	೬	ಮಾತ್ರಭಾಷೆ	ಮಾತೃಭಾಷೆ
೪	೨೭	ಒಂದೂ	ಒಂದು
೬	೨೭	ಹತ್ತು ಶಬ್ದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ	ಹತ್ತದ ಶಬ್ದಗಳನ್ನೆಲ್ಲ
೮	೭	ಸ್ವಂತ್ರ	ಸ್ವತಂತ್ರ
೧೨	೬	ಗರುಕ>ಗರುಖ	ಗುರುಕ>ಗುರುಖ
೧೪	೧೪	ಕ್ ಖ್ ಗ್ ಘ	ಕ್ ಖ್ ಗ್ ಘ ಙ್
೧೪	೨೬	ವ್ಯಂಜನಗಳಾದ ಮತ್ತು	ವ್ಯಂಜನಗಳಾದ್ ಮತ್ತು
೧೬	೧೧	ಶಾಸ್ತ್ರ>ಸಾತ್ಯ	ಶಾಸ್ತ್ರ> ಸತ್ಯ
೧೭	೨	ಪೂರ್ವಪರವಾಗಿ	ಪೂರ್ವಪದವಾಗಿ
೧೮	೧೮	ಯಶ್ರತಿ	ಯಶ್ರುತಿ
೨೦	೨೬	ಭೂತಕೃದಂತ	ಭೂತಕೃದಂತ
೨೧	೨	ಕನಕ>ಕನಯ	ಕನಕ>ಕಣಯ
೨೧	೨೮	ಶಾಲ್ಮಲಿ>ಶಾವರೀ	ಶಾಲ್ಮಲಿ>ಸಾವರೀ
೨೨	೬	ದಶಸುಖ>ದಹಮುಹ	ದಶಸುಖ>ದಹಮುಹ
೨೩	೧೧	ದಿಕ್>ದಿಸಾ	ದಿಶ್>ದಿಸಾ
೨೭	೧೯	ಅಥವಾ	ಅಥವಾ
೩೧	೧೬	ಉತ್ಸುಕ>ಉಜ್ಜುಯ	ಉತ್ಸುಕ>ಉಸ್ಸುಯ
೩೧	೨೧	ನಿಶ್ಚಯ>ತಿಚ್ಚಯ	ನಿಶ್ಚಯ>ನಿಚ್ಚಯ
೩೨	೨೭	ಅನ್ಯ>ಅನ್ಯ	ಅನ್ಯ>ಅನ್ಯ
೩೩	೨೪	ಅಶ್ರ>ಅಂಸು	ಅಶ್ರು>ಅಂಸು
೩೫	೧೧	ಒತ್ತಕ್ಷರ	ಒತ್ತಕ್ಷರ
೪೧	೨೦	ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ	ಧರ್ಮಾಧರ್ಮ
೪೨	೧೪	ಮಹಾಣವ	ಮಹಣವ
೪೬	೧೮	ಸ್ವಲ್ಪ	ಸ್ವಲ್ಪ
೪೯	೨೨	ಚಿತ್ರಂತೆ	ಚಿತ್ರಂತೆ
೫೬	೨೧	(ಷ. ಏ.)	(ತ್ಯ.ಏ.)
೫೭	೩೧	ಲೋಯಮಿ	ಲೋಯಮಿ
”	”	ಲೋಽಸು	ಲೋಽಸು

ಪುಟ	ಸಾಲು	ಅಶುದ್ಧ	ಶುದ್ಧ
೫೮	೮	ಒಯ್ಯುತ್ತಾನೆ	ತರುತ್ತಾನೆ
,,	,,	ಆಣಾಡ್	ಆಣಡ್
೬೩	೧೦	ಗಗಾಁ	ಗಂಗಾಁ
೬೫	೧೬	ವಾರಿ	ವಾರಿ
೬೯	೫	ಜ್ಯುಡಾಣೆಸು	ಜ್ಯುಡಾಣೆಸು
೭೧	೫	ರಜುಒ	ರಜ್ಜುಒ
,,	೯	ರಜುಸಿ	ರಜ್ಜುಸಿ
೭೨	೧೪	ಕೊಸಬಿ	ಕೊಸಂಬಿ
೭೩	೧೬	ಉಜ್ಜಣೆಸು	ಉಜ್ಜಾಣೆಸು
೮೧	೧೫	ಸುಕ್ಕಯಮ	ಸುಕ್ಕಯಮ
೮೨	೨	ಗುಣವಾಚಕಗಳು	ಗುಣವಾಚಕಗಳು
೮೪	೩	ಪಂಚಣ	ಪಂಚಾಣ
,,	೧೩	ಏಕ್ಕಚತ್ತಾಲಿಯ	ಏಕ್ಕಚತ್ತಾಲಿಸ
೮೯	೩	ದೇವದತ್ತ	ದೇವದತ್ತಾ
,,	೨೨	ಪಹಾಣ	ಪಾಹಾಣ
೯೧	೯	ವೆಂಕುಸಡೆಗೊ	ವೆಂಸಕುಡೆಗೊ
,,	೨೪	ಸಮಾಣ್ಣ	ಸಾಮಾಣ್ಣ
,,	೨೬	ಪುರ್ಪದತ್ತಿ	ಪುರ್ಪದತ್ತಿ
೯೪	೪	ಕಹಿಸ್ಸಮೊ	ಕಹಿಸ್ಸಾಮೊ
೯೫	೩	ಕಹೆ	ಕಾಹೆ
೯೭	೨೫	ಅದಾಗೂ	ಅದಾಗೂ
೯೮	೧೦	ತರಿಸ್ಸನ್ನಿ	ತರಿಸ್ಸನ್ನಿ
೧೦೨	೫	ಇಣಾಮೊ	ಇಣಾಮೊ
,,	೬	ಇಮ	ಇಮೆ
,,	೭	ಇ ಹಿಂತೊ	ಇಮಾಹಿಂತೊ
೧೧೦	೨೬	ಬಯ್ಯಾ > ಬಯ್ಯಾತ್	ಬಯ್ಯಾ > ಬಯ್ಯಾತ್
೧೧೩	೩	ಸಂಧಿ	ಸಂಧಿ
,,	೨೩	ಇದಿಯಾಡ್	ಇದಿಯಾಡ್
೧೧೪	೭	ಪಮ್ಮಾಣ	ಧಮ್ಮಾಣ